

Németh Ernő

Élet a Várhegy alján

Fonyódi emberek, történetek

Németh Ernő

Élet a Várhegy alján

Fonyódi emberek, történetek

Németh Ernő

ÉLET A VÁRHEGY ALJÁN

Fonyódi emberek, történetek

Fonyód, 2014

Írta és szerkesztette:
Németh Ernő

A kézirat lezárásának éve: 2005

Minden jog fenntartva.
Bármilyen másolás, sokszorosítás illetve adatszolgáltató rendszerben való
tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

ISBN 978-963-08-8627-7

© Németh Ernő

Magánkiadás

A borító a temetői keresztet, az üzletsort és régi halászatot ábrázoló fénykép
felhasználásával készült.

Nyomtatta
a Centrál Press Nyomda
Kaposvár

Felelős vezető
Nagy László

Előszó

A helytörténeti kutatások szép eredményeket érnek el egy-egy település múltjának, elsősorban történelmi eseményeinek, régi építményei történetének, ezek sajátos értékeinek és tárgyi emlékeinek feltárásában és mindezek leírásában. Emellett, ha a nép jellegében valami sajátosság mutatkozik, jelentőségének megfelelően megtörténik még az ezzel kapcsolatos ismeretek kutatása és leírása is, de ez jobbára csak annak eredetére, gazdálkodására és nyelvére szorítkozik.

Az viszont, hogy maguk az emberek hogyan éltek a hétköznapiakban, és személyiségükben milyenek voltak, az a honismereti kutatásokból többnyire kimarad. Pedig egy település történetében jelentős motívum, hogy mi történik a mindennapi életben.

Ennek szellemében kezdtem el kutatni, hogy a fonyódi emberekkel milyen különös, feljegyzésre és megőrzésre érdemes események történtek. Mi hagyományozódott a családokban a régmúltból, a várakat kiszolgáló és a vizek világban élt őseikről, a nem rég elmúlt évtizedekből.

Fontosnak tartottam keresni azt is, hogy a régmúlt, de legalább a még jól belátható száz év (1900–2000) során, milyen volt az élet Fonyódon. Mi történt az emberekkel. Hogyan alakult sorsuk, s eközben hogyan viselkedtek. Miért sírtak, min nevettek. Hogyan gondolkodtak, hogyan beszéltek, és található-e bennük jellemzőnek mondható vonás, ami sajátos arcot, lelki alkatot mutat. Voltak-e, vagy vannak-e érdekes emberek, akik egyéni színt adnak a településnek.

A kutatás, annak ellenére, hogy sokféle fonyódi történetre, kalandra, egyéni tragédiára, és ezekben több különös emberre találtam, mégis némi csalódást hozott. A régi idők népének életéből – a reményeimmel ellentétben – alig maradt fenn valami. Ezért a történeteknek csaknem mindegyike a 20. századból való, és legtöbbje nem idősebb száz évesnél. Ebből adódik, hogy a szereplők közül többen ma is élnek, és jelentős részük személyes ismerősöm.

Meg kell azonban említeni, hogy miközben a történetek időrendjében közeledünk a mához – úgy tűnik –, csökkennek az érdekes események, a feljegyzésre érdemes különös emberi történetek. Észrevehető, hogy míg a régebbi időből fennmaradtak vidám, mulatságos esetek, ilyenek az utolsó húsz évben mintha nem lettek volna. És ez nem a gyűjtés hiányossága. Mintha az autóval, a televízióval, a számítógéppel áldott, egyre jobban modernizálódó világban sorvadnának az emberi kapcsolatok. Rideggé, színtelenné kezd válni az élet.

Egy település történelme során az emberek mindennapi életében a megszokottan egyhangú vagy éppen örömet jelentő események sorában történnek nagyon rosszak is. A mögöttünk hagyott 20. század sokféle társadalmi változást és megpróbáltatást hozott, ami sok család életét drámaivá tette.

Volt két háború, ami Fonyódról is sok fiatal férfi életét követelte. Gyerekek nőttek fel apa nélkül, családok léte vált rendkívül nehézé az elveszítettek miatt.

De sorsrontó volt a korszak a pusztító betegségeivel is. A halotti anyakönyvek bejegyzései szerint a századfordulón és utána még három évtizedig a fonyódi gyermekek soraiból a „vele született gyengeség”, a „torokgyík” és a „tüdőgyulladás”, a felnőttek köréből a „gümőkór”, a „vízibetegség”, később a „szív- és a daganatos megbetegedés”, sőt időnként még a magyar betegségnek mondott, az önválasztott halál is sok fonyódi családba hozott gyászt. De ezekről most ez a krónika nem szól.

E történetek sorában most csak a nem várt, a hirtelen bekövetkezett tragikus események szerepelnek, melyekben a sok ok közül kettő a meghatározó.

Az egyik a Balaton, ami Fonyódon a legtöbb jót, a megélhetést, a szórakozást, a pihenést adja, de sok áldozatot is követelt. A másik a nagyon igényelt és szeretett motorizáció. A század második felében a motorkerékpárok és az autók szaporodásával a jobb, a szabadabb életet nyújtó közlekedés vett el sok életet.

A nagy tragédiák sok fonyódi családot sújtottak, ezért fontosnak tartottam felkutatni, krónikájukat megírni, hogy Fonyód történetéből a múltó idő ellenében írások is őrizték emléküket.

A tragédiák időrendben szerepelnek a könyvben, azt is bemutatva, hogy az öröm, a nevetés, és a dráma, a bánat váltják egymást.

A megírt történeteket maguk az érintettek, a családtagok és az azokat jól ismerők mondták el. A régebbi időkből valókat pedig, amelyeknek szereplői és családtagjai sem élnek már, azokat a még élő szájhagyomány, ill. az anyakönyvi bejegyzések és levéltári dokumentumok alapján jegyeztem le.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a könyvben szereplő események (a legendának érezhető kivételével) igaz történetek, és szereplői hitelesek.

A kutatás során sok fényképet is gyűjtöttem Fonyódról, a fonyódi életről, a fonyódi emberekről. Úgy gondoltam, ezeket hozzá kell tenni az írásokhoz, mert a képek teszik igazán láthatóvá a kort, az eseményeket, az emberek életkörülményeit, és ami a legfontosabb, magukat az egykor élt és az eseményekben szereplő személyeket.

A történetek sorát 2005-ben zártam le.

Németh Ernő

A Fonyódi Trombita

A Somogy c. újság 1899. szeptember 3-i számában Estély Fonyódon címmel tudósítás jelent meg, amelyben ezek olvashatók: *„A kies fonyódi fürdőtelep Szarvas szállójának vendégei Szautner Zsigmond fővárosi zeneigazgató vezetésével sikerült estet rendeztek, melynek humoros progjamját a következőképpen közöljük. A Fonyódi Trombita jubileuma...”*

A továbbiakban, a programok között szerepel: *„...4. A Fonyódi Trombita ünnepi száma.”* Majd a tudósító az előadást értékelve ezt írja: *„...Az est főeseményét a „Fonyódi Trombita” ez alkalomra kiadott ünnepi számának felolvasása és az ismert Gyurkovits leányok dalai képezték...”*

Nem tűnik ki az írásból, de Andrásy Dezsőné feljegyzéseiből tudjuk: ezt a lapot az est rendezője, dr. Szautner Zsigmond szerkesztette.

*Dr. Szautner Zsigmond
(1884 táján)*

Mivel ebből az időből való írásokban, sőt Fonyód történetében is szerepel a Szautner (Sauthner, Szauthner) család neve, adódik a kíváncsiság megtudni, ki volt a Szautner család, és milyen szerepe volt Fonyód életében.

Fonyód ebben az időben, a 19–20. század fordulóján még „puszta” volt, hegyi és halásztelepülés. Annnyira jelentéktelen, hogy a korabeli anyakönyvekben lakóinak lakhelyi megnevezésére azt írták: „hegyi lakos”.

Fejlődése akkor kezdődött el, amikor a jómódú polgárság, elsődlegesen festő- és zeneművészek, budapesti, kaposvári és pécsi értelmiségiek (orvosok, ügyvédek, magas beosztású tisztviselők) és nyugalmazott katonatisztek a Balaton-kultusz éledése során

– felismerve fekvésének értékét és szépségét – fürdő- és pihenőhelyül választva, nyaralót építettek vagy vettek Fonyódon. Aztán ezek között a villatulajdonosok között voltak, akik a falut nemcsak kellemes nyaralóhelynek érezték, hanem érzelmileg is kötődtek hozzá, és sokat tettek fejlődéséért.

Az épített nagy villák olyanok és akkorák voltak, hogy a tulajdonosok nemcsak családjuknak, hanem rokonaiknak és barátaiknak is lehetőséget teremtettek a nyaralásra. Így e vendégek között számtalan híres ember, költő, író, festő volt, akikkel Fonyód büszkélkedhet, és akiknek sokat is köszönhet, mert alkotásaikban valamilyen módon megjelenítették a Balatont, a falut, annak szépségét, melynek nyomán Fonyód neve bekerült az irodalomba, a művészetbe. E neves nyaralótulajdonosok és híres vendégek közül a legtöbbnek a neve és érdeme szerepel már a korábbi helytörténeti írásokban is.

E villatulajdonosok között meg kell emlékezni azokról a további első nyaralókról és nyaralótulajdonosokról is, akikről eddig az utókor megfeledkezett,

pedig érdekesültek arra, hogy nevük fennmaradjon. Közéjük tartoznak az újságban megemlített Szautner család tagjai, akik több vonatkozásban is növelték Fonyód hírnevét.

Szautner Zsigmond és családja (1892 táján)

Dr. Szautner Zsigmond családjával már az 1890-es évek második felében több nyáron át Fonyódon, a Szalay Bertalan kastélyában bérelt három szobában nyaralt. A több évi nyaralás során annyira megszerették Fonyódot, hogy végleges nyaralóhelyüknek választották. S hogy a jövőben ne bérelt házban, hanem saját villában nyaraljanak, 1906-ban Rosenbergeréktől több telket megvettek a Sándor utcában, Erlichék és Berzsenyiék szomszédságában, és ide építették fel az ún. Csigaházat. Szautner Zsigmond, aki ebben az időben a budai zeneakadémia igazgatója, már túl volt az ötvenen.

Szülei (apja Sauthner Jakab, anyja Maria Theresia Hess) Bajorországból települtek Magyarországra, Téténybe, ahol apját iskolamesternek fogadták fel. Zsigmond 1844-ben már itt született. Jogot végzett, és a Pénzügyminisztériumban lett fogalmazó. Zenei tehetsége azonban a zeneművészet felé fordította érdeklődését, és a bécsi konzervatóriumban zongora és orgona szakon szerzett diplomát. Ezt követően hivatali állását elhagyva az Országos Zeneakadémián liturgiát és zenetörténetet tanított, majd a budai zeneakadémia igazgatója és a főváros meghívására a Belvárosi Főplébánia karnagya lett. Kiváló érdemeiért I. Ferencz József 1905-ben a Ferencz József Lovagrenddel tüntette ki.

*Szautnerné Decsy Emma
(1884 táján)*

Felesége Decsy Emma, a nemes Decsy Lajos őrnagy, végzett jogász leánya, és unokája a Bécsben élt híres orvosnak és jogtudósnak, Decsy Sámuelnek (1742–1816), aki egy negyedszázadon át a Magyar Kurirt és melléklapját, a Magyar Múzsát szerkesztette. Anyai ágon a francia származású. Desdemona Genotte de Sauvigny bárónő leánya, ki férjével menekülni kényszerült Franciaországból, mert férjét, mint Lajos király leghívebb emberét a forradalmi törvényszék halálra ítélte. Amikor éjnek idején törtek rájuk, papucsban és hálóköntösben menekültek Bécsbe

Szautner Zsigmond azonban nem csak nyaralóhelynek tekintette Fonyódot. Ahogy az idézett újság is bizonyítja, bekapcsolódott a falu közéletébe, és alkotóan részt vett a falu kulturális életének gazdagításában és üdülőhelyi népszerűsítésében.

Az idézett tudósítás azt a nagy meglepetést szerzi, hogy a 19. század végén, amikor Fonyód még önálló közigazgatással sem rendelkezett, de újságja már volt. És ez – mint kultúrtörténeti érték is – Szautner Zsigmond érdeme.

És most kellene bemutatni az idézett estélyen ünnepelt Fonyódi Trombitát. Elmondani, hány száma jelent meg, milyen volt külső megjelenésében és tartalmában, kik és miről írtak benne. Bemutatni azonban nem lehet, mert – a széleskörű keresés ellenére – eddig egyetlen példányt sem sikerült belőle találni. Ebben még az említett feljegyzés is alig segít, mert abban is csak vázlatosan és felsorolásszerűen annyi található: az újság hetenként jelent meg, versek, karikatúrák, kérdések, apróhirdetések szerepeltek benne.

Gyermekeik: Zsigmond (1874), Emma (1876), Ilona (1879) és Ottó (1880) szintén szerették Fonyódot. Ezt az is bizonyítja, hogy a szülők nyaralójának építése után – külön-külön – építettek villát, de már olyat, amit kiadhattak nyaralásra is. Később, 1917-ben negyediknek a Berzsenyi-villát is megvették.

*Szautnerné Medek Erzsébet
(1910 táján)*

*Szautner Ottó
(1915 táján)*

Közben drámák történtek a család életében. Élete virágában meghalt Emma, majd 26 éves korában, 1902-ben a legidősebb fiú, az ifjabb Zsigmond, a gimná-

*A 12 éves Emma és 9 éves Ila
(1888)*

ziumi tanár, zongora- és orgonaművész. Ilona (Ila), a tanítónő és zongoratanárnő 1903-ban férjhez ment Andrassy Dezső magántisztviselőhöz. Pesten laktak ugyan, de sokat tartózkodott Fonyódon, és érdekelte minden, ami történik. És minderről, amit megismert, a viszonyokról, a nyaralótulajdonosokról, a falu tekintélyességeiről emlékiratot készített. Ezek a kézzel írt feljegyzések fennmaradtak, és sok információt adnak a régi Fonyódról.

A család, de első sorban Ila testvére, Ottó és felesége azok közé tartozott, akik már a Balaton-kultusz kezdetén hoztak ide híres vendéget. Ottó pénzügyi igazgató volt, aki a Medek (a cseh származású Medák) családból házasodott. A gazdag, több pesti házzal rendelkező Medek budapesti műépítész és Nemes Csík Mária egyik leányát, Erzsébetet vette feleségül. Nővére volt

Anna (Merkler Andorné), a 20. század első felének világhíres, drámai szoprán operaénekesnője, aki 1908-tól 1932-ig tagja, majd örökös tagja volt az Operaháznak, és akinek a Wagner- és Verdi-operákban nyújtott szereplését a zenetörténetben is feljegyezték. Így a rokonság révén Medek Anna az 1910-es és 1920-as években sok alkalommal itt, hugáéknál nyaralt.

Szautner Ottó és Medek Erzsébet házasságában, 1910-ben egy gyermek született, ifjabb Ottó, aki felnőtt korában jogász lett, és Braun (Bújdoso) Ilonát, majd válása után Poók Ilma Éva középiskolai tanárnőt vette feleségül. 1980-ban Budapesten halt meg. Az első házasságból 1954-ben egy gyermek született, Ottó Miklós.

Itt családtörténetüket meg kell szakítani, mert e későbbi utódcsaládok már nem jártak Fonyódra. Ahogy ugyanis a család élete változott, az örökösök a nyaralókat – anyagi okok miatt – sorban eladták, és ezeket Andrassyné, Ila vásárolta fel.

De Fonyód még más különös szerepet is játszott a család életében. A két testvér, az idősebb Szautner Ottó és Szautner Ilona (Andrassy Dezsőné) idős korukban is itt éltek. Szautner Ottó, a már nyugalmazott miniszteri tanácsos itt is halt meg 67 éves korában, 1946. február 25-én. Fiatal éveinek fonyódi nyaralóhelye után végső és örök nyughelyet is Fonyód adott neki.

És a már özvegy Andrassy Dezsőné is itt, illetőleg a villák eladása után Balatonfenyvesen töltötte idős éveit. Amikor már nagyon beteg lett, és napi ápolásra

*Medek Anna
(1885–1960)*

szorult, évekig a fonyódi községi tanács gondoskodott róla. Később megyei tanácsi beutalással 1963-ban a segesdi Szociális Otthonban helyezték el, ahonnan – betegségének súlyosbodása miatt – még abban az évben a berzencei otthonba szállították. Itt halt meg 1970. május 14-én. Szép kort ért meg, 91 éves volt.

A Szautner család a sándortelepi nyaralótelep alapító tagjainak, a Fonyód-kultusz nemes építőinek tekinthető.

De megismerhetjük-e egyszer, csak egy számát is a Fonyódi Trombitának?

A szép csikók

Zsiborács Imre, Horváth Imre (Dzsimi) öregapja a gazdag Luka családba nőült. 25 éves volt, amikor 1891-ben feleségül vette Luka János leányát, a 20 éves Annát. Szép vagyonuk volt: sok föld, az istálló meg tele minden jóféle állattal, tehenekkel, bikákkal, lovakkal. Ezt a szép vagyont azonban, ahogy az egyik le-származott a régi emlékek felidézése folytán mondja: elpangatérozták.

Ebből az időből máig őriznek egy családi történetet.

Úgy 1905 táján, az egyik tavaszon sok munka torlódott össze. Bár már más-kor is érezték, hogy az eladott lovak miatt a sok mezei munkához kevés a fo-gat, de újabb lovak vásárlását valamiért mindig halasztották. Ekkor azonban végképp rádöbrentek: ha nem akarnak kikésni a munkákból, meg ha a múlt éveknél többet akarnak aratni, akkor nincs értelme a további halogatásnak, kell venni még lovakat. És ezzel a család Imrét, a vőt bízta meg.

– A jövő héten lesz a boglári állatvásár. Menj el, Imre, és vegyél két, szép, fiatal lovat. Az sem baj, ha még csikók. Legalább majd mi szoktatjuk be őket. Mennek fonyódiak kocsival. Beszéld meg velük. A kocsi után kötitek őket, és mivel többen lesztek, az úton hazafelé nem lesz nagy gondod velük – mondta biztató szavakkal Anna, a felesége.

– Jó, elmegyek – mondta szűkszavúan Imre, de hangjából érződött az elé-gedettség és az öröm.

Amikor elérkezett a vásár napja, még nem is hajnallott, Imre már kelt. Igaz, az új lovak örömetől nem is igen tudott aludni, de korán kellett indulniuk, hogy olyankorra érjenek, amikor még nagyobb a kínálat, meg hogy még dél-után, időben haza is érjenek. Imre, a két ló árával a zsebében, más fonyódiakkal együtt elment a boglári vásárra.

A családban aznap lassú volt az idő múlása, pedig megállás nélkül dolgoz-tak. Készítették a helyet az istállóban. Gondosan összetakarították és kihordták a trágyát, friss almot terítettek, kitisztították a jászlat, vizes söprűvel még a jára-tot is fölsöpörték. Jókedvűen dolgoztak, és várták Imrét, hogy örülhessenek az új állatoknak.

Dél elmúlt már, amikor a munkát elvégezték. Az asszonyok bementek, hogy erre a nagy napra szánt kakaspörkölt elkészüljön. Délben nem is ettek, hogy majd estére együtt vacsorázzanak az új csikók örömeire.

Az idő ahogy múlt, a várt öröm mellett kezdtek nyugtalankodni, mert Imre csak nem jött. A nap nyugovóra állt már, amikor egyszer csak lépéseket hal-lottak az ajtó előtt, majd megcsikordult a kilincs. Mindenki odanézett. Imre lépett be. Pedig már igen várták, mégis nagy meglepetés volt. Hogy-hogy? Imre itt van, lovaknak meg hangját sem hallották? A meglepődés pillanatai után szinte egyszerre kérdezték:

– És a csikók?

Imre nem válaszolt, hanem csak húzta le magáról kabátját, majd a fogasra akasztotta.

– Nem hallod, Imre? Hol vannak a csikók? – ismételte meg a kérdést felesége.

Imre ekkor belenyúlt kabátja zsebébe, és egy nagy fehér csomagot húzott ki onnan. Ahogy papírját lerepítette, és ami benne volt, azt a sublaton sorakozó poharaknak támasztotta.

– Itt vannak a szép csikók – mondta, és a vásári bábos sátorban vett színes cukormázzal, sok-sok kacskaringóval díszített, két nagy, tükrös bábcsikóra mutatott.

A család megrökönyödötten csak állt. Várták, hogy Imre mondjon már valamit. De Imre bizony nem szólt semmit, hanem kezdte levenni ünneplős ruháját. Anna asszony idegességében még a pörköltről is megfeledkezett, ami már erősen rotyogott a sparherden. Ahogy onnan lekapva az asztalra tette, nem bírta szó nélkül. Mert, ha nincsenek lovak, akkor meg az igen fontos dologról, a vitt pénzről Imre nem beszélt, és az asztalra sem tette.

– Nincsenek lovak! – kezdte csöndesen Anna asszony, melyből érezni lehetett a csalódást és az elégedetlenséget. De még választ sem várva, nagy nyugtalansággal már kérdezett is.

– És a pénz, Imre?

– Az sincs – válaszolta Imre, miközben a csizmahúzással bajlódott.

– Hogy-hogy nincs? És hol van? – tudakozódott tovább felesége még nyugtalanabbul.

– Ott maradt a Gottlieb kocsmájában – mondta nyögve, ahogy a csizmáját húzta le. Majd egy szusszanásnyi szünet után hozzátette:

– A lókupec elnyerte kártyán!

És Imre ettől többet már nem is mondott. Amint fölvette munkára való ruháját, odaült az asztalhoz, és mint aki szépen végezte a napot, jót merített a kakaspörköltből.

Akiket nem őriz az emlékezet

A már száz évvel ezelőtti, a 20. század elején történt tragikus halálesetek egy részét a maguk teljességében már alig lehetett feltárni. Távoli az idő. Nincsenek emlékező tanúi, és halálukról az újságok sem írtak. Megrendítő halálukat már csak az anyakönyvek őrzik.

1904. június 10-én, 16 órakor a Balatonba fulladt Szabó Ilona Irén. 18 éves volt.

*

A Balaton jege alatt vesztette életét 1909. január 4-én Jakabfi István. 36 éves volt.

*

1920. július 22-én. kézigránát felrobbanása során vesztette életét Schaub János. 23 éves volt.

*

A Balatonban lelte halálát 1923. július 29-én, este fél hétkor Győrei György 4 éves kislánya.

*

Égéstől vesztette életét 1925. január 1-én, délután 4 órakor Sipos Gyula és Farkas Mária kislánya, Erzsébet. 4 éves volt.

Déli itatás

1906. augusztus elsejére szép reggel lett. A Kupavezér utcában lakó Háncs Jánosék, ahogy előző este megbeszélték, elindultak Bélatelepre, ahol bérelt földjük volt, dolgozni. A teheneket is hajtották, hogy ott, mellettük, a réten egész nap legelhessenek. És hogy legyen őrzőjük, a gyerekek közül Jóska és Lajos velük ment.

Aztán eljött a dél. Leültek pihenni, meg a kosárból megebédelni. Közben Lajos, mivel igen vágyott a fürdőzésre, azt mondta apjának:

– Édesapám, én elhajtom a teheneket a Balatonba megitatni.

Már futott is.

Aztán a család már nemcsak végzett az evéssel, hanem a szokottnál is már hosszabb pihenőt tartottak, várták Lajost. De Lajos a tehenekkel csak nem tért vissza. Ekkor apjuk a velük lévő gyereket, Jóskát küldte, nézze meg, hol maradtak el.

Jóska a teheneket a parti fák hűsében delelésben találta, de Lajos nem volt velük. Gondolta, talán mindenről megfeledkezve fürdik a Balatonban. És ott is találta, a vízben. De már holtan.

A 8 éves Háncs Lajos, aki a hat testvér közül a legfiatalabb volt, 13 órákor belefutott a Balatonba.

Az emléket őrző utódok úgy tudják: Lajos, amikor hajtotta a teheneket, fogta az egyiknek a farkát. A tehén futott be a Balatonba, s mivel Lajos nem engedte el, a tehén magával húzta a vízbe. Lajos ekkor vizet nyelhetett, elmerülhetett, és nem volt ott senki, aki ezt észrevéve segíteni tudott volna.

A kasza

Az idős fonyódiak a múlt szörnyű eseményeként emlegetik Ticz Laci és Zsinkai Tóni drámai történetét, amiről még gyerekkorukban szüleiktől vagy nagyszüleiktől hallottak.

A történet szerint Zsinkai Tóni szerelmével megkörnyékezte Ticz Laci feleségét, és amikor ezt Ticz Laci megtudta, bosszút esküdött. Hogy bosszúját végrehajtsa, titokban kileste, Tóni mikor és merre jár haza. Aztán egyszer, egy arra alkalmasnak vélt időpontban, a Sándor utcában kaszával egy nádkerítés mögé elbújt, és amikor Tóni odaért, a kerítés mögül előugorva a kaszával levágta Tóni fejét. És ott, ahol Tóni meghalt, vére elfolyt, emlékezetül egy fakeresztet állítottak. A végzetes eset után Ticz Laci nyomtalanul eltűnt, és többet nem lehetett látni.

Akadtt azonban olyan egyedi vélemény is, amelyik az esemény valamelyik részletében eltér ettől az általánosan így ismert történettől. Ezek szerint nem szerelmi ügy, hanem valami félreértés vagy nézeteltérés váltotta ki a halálos gyűlöletet Ticz Laciban Zsinkai Tóni iránt, és nem vágta le Ticz Laci Zsinkai Tóni fejét, hanem csak a kaszával megvágta a nyakán. És ahogy Tóni menekült haza, elvérzett az úton.

E drámáról ennyit őrzött meg szájhagyomány útján az emlékezet. De, vajon mi az igazság?

A történet valóságosnak érződött a benne szereplő helyszín és személyek miatt. A Zsinkai név ezen a vidéken szinte jellegzetesen fonyódi családnév, és a Sándor utcában, egy útszéli kereszthez közel valóban lakott Zsinkai család. De lakott régen Fonyódon egy Ticz nevű család is.

Mindezek ellenére hihetetlennek tűnt a történet, hogy egy akármilyen sérelemmel szemben is ilyen szörnyűséges legyen a bosszú. A jelentkező kétségeket az még tovább erősítette, hogy senki nem tudja, mindez mikor történt. De azt sem, ki volt Ticz Laci és Zsinkai Tóni, és mi lett az eset után eltűnt Ticz Lacival.

Aztán egyszer meglepő fordulat következett be. A kutatás során előbukkant, hogy a fonyódiak közül valaki a történetet versbe foglalta, és dallamot költött rá.

Ticz Laci balladája

A történetet énekelt formájában Varga Lászlóné, Nagy Mária (1928) őrizte meg, aki édesanyjától, Nagy Zsigmond Gyuláné, Kiss Annától (1902) tanulta. Mivel a történet csaknem hetven év óta semmilyen formában nem került elő, nem énekelte, ezért mára már csak az első versszakra és pár töredéksorra emlékszik.

Ticz Laci balladája

*Házunk előtt folyik el a kanális.
Ne menj arra te, Ticz Laci, mert elvisz.
Elviszi a véres nyelű kaszádat,
Amivel a Zsinkai Tóni fejét levágtad*

*Zsinkai Tónit viszik a temetőbe,
A Ticz Lacit kísérik a börtönbe.*

...

Té, Ticz Laci sobase szabadulj meg.

Ezzel a történet más értéket kapott. Ticz Laci és Zsinkai Tóni drámai történetéből fonyódi népballada lett, és népballadaként ezen a vidéken szinte egyeduralkodónak tekinthető. Feltételezhető, nem volt nagyon általánosan énekelt, mert a második versszak szövegét már nem lehetett kiegészíteni.

És ez váltotta ki végül a kutató kíváncsiságát a tragikus eset valóságának felkutatására.

A feltárásban legegyszerűbb a kereszt létének megtalálása volt, mert a régiek még emlékeznek, hogy a Sándor utcának a Szent István utcára hajló alsó és erősen lejtős végénél, Kanizsaiék házával szemben, Fejes Jánosék földjének utca felőli bokros szélében volt egy nagy, ácsolt fakereszt, rajta egy pléh Krisztussal. De hogy kik, mikor és valóban miért állították, senki sem tudja. Az biztos, hogy az 1910-es évek végén már ott állt, és rendszeresen tisztították környezetét, és mindig volt rajta valamilyen koszorú vagy virág. Az 1920-as évek végétől hosszú időn keresztül rendszeresen Fejes Lajos tett rá koszorút, amit felesége maga kötött. De alkalmanként a nagylányok is vittek oda virágot. A kereszt sokáig,

talán az 1950-es évekig is ott állt, amíg töben el nem korhadt, és a parcellázás során ki nem dőlt.

A népballada két szereplőjének keresése azonban már nagyobb gondot jelentett, hiszen semmi ismeret nem volt az elbeszélte történet időpontjáról. Anynyi volt csupán a bizonyosság, hogy nem 1910 után történt, hiszen arra még a legidősebbek emlékeznek. Így egyértelmű lett: az esetet ettől az időtől visszafelé kell keresni. Az eredményhez legbiztosabb és legrövidebb útnak az ígérkezett: megtalálni, halt-e meg Zsinkai Antal nevű fiatalember, és mikor.

A becsült időpont helyesnek bizonyult. A szőlősgyőröki állami halotti anyakönyvi bejegyzés szerint Zsinkai Antal napszámos, 21 éves fonyódi lakos, aki Tótszentpálon született (apja Zsinkai István, anyja Beke Verona), 1906. február 26-én halt meg, hajnalban, 4 órakor. A halál oka: „agyonszúrás”.

Ezzel meglett az első hiteles bizonyíték, hogy valóban történt egy nagyon súlyos bűncselekmény, melynek Zsinkai Tóni volt az áldozata. E bejegyzésből az is ismert lett, hogy Zsinkai Antal nem a fonyódi Zsinkai családokból való, hanem szüleivel Somogyszentpálról ideszármazott volt.

Ezzel a konkrét idővel már el lehetett indulni a tudatos kutatással, elsősorban a sajtó területén. És mint rendkívüli esetről az akkori mindkét megyei újság valóban hírt is adott.

A Somogyvármegye ezt írta: „*Véres bosszú. Véres gyilkosság tartja izgatottságban Fonyód környékének lakosságát. Egy magát Ticz Ferencnek nevező fonyódi lakos embertelen módon állott bosszút egyik baragosán, akiről azt hitte, hogy az volt az oka annak, hogy a fonyódi bajótöltés építésénél viselt munkafelügyelői állásától elesett. Mint fonyódi tudósítónk írja, az ottani lakosság farsangi mulatságot rendezett, amelyen jelen volt Ticz József is. Már a mulatságon megtámadta Zsinkó Ferenc vincellért, akit szemrehányásokkal illetett állítólagos áskálódásaiért. Zsinkó azonban került mindenféle összeütközést és csendesen mulatott. Ticz pedig, mikor körülbelül hitte, hogy Zsinkó hazakészül, eltávozott és kaszával följegyverkezve megleste a szerencsétlen embert. Mikor Zsinkó gyanútlanul hazafelé tartott, birtelen megtámadta és a kaszával levágta Ticz Zsinkó fejét. A fej teljesen levált törzsétől és messze elgurult. A csendőrség tudomást szerzett a véres esetről és azonnal keresésére indult a gyilkosnak, De Ticz a tett elkövetés után elmenekült és eddig nem akadtak nyomára.*”

A másik újság, a Somogyi Hírlap az esetet ugyanígy írja le, de annyi változással, hogy a tettes, Ticz József a kaszával egy fa mögé bújt, onnan ugrott elő.

De ki volt ez sok néven szereplő Ticz? A család keresésében kezdeti nehézséget az jelentett, hogy Fonyódról a Ticz család régen elköltözött, és hogy hol élhetnek ma a leszármazottak, ennek megismerése nagyon nehéz volt.

A kutatás során aztán kezdtek feltárulni a tények. Keresés során végül ismert lett, hogy az 1890-es években valóban élt Fonyódon, a Temető utca végén egy Ticz nevű család, akik valamikor nagybajomiak voltak. A nagybajomi katolikus egyház anyakönyvi bejegyzése szerint Ticz János, aki Kaposváron megyei foglár volt, feleségével, Bíró Juliannával az 1860 évek második felében Nagybjom-

ban laktak. Itt két gyermekük született. 1869. január 3-án János és 1872. február 23-án Mihály. Innen 1873-ban Lellére költöztek, és itt született a másik két gyermekük. 1874. március 5-én István, és 1880. március 1-én Juliánna.

Hogy Lelléről mikor költöztek Fonyódra, annak nincs nyoma, de 1892-től már biztosan Fonyódon éltek. A gyerekek ebben az időben lettek felnőttek, és itt házasodtak. A négy férfin, az apa és fia Jánoson, Mihályon és Istvánon kívül azonban Lászlóról, aki a történet szerint elkövette volna a gyilkosságot, nem volt található semmiféle adat. Zavart okozott keresésében, hogy a tett elkövetőjének nevét az újságok háromféleképpen, Lászlónak, Ferencnek és Józsefnek is írták, de a Ticz családban Jánoson, Istvánon és Mihályon kívül nem lehetett találni sem Lászlót, sem Ferencet, sem pedig Józsefet. Mihály és István fonyódi életéről semmi különös adat nem volt. Tehát ők nem teheték. Felvetődött: hogyan lehetne János, – amikor a tettest biztosan hosszú évekre elítélhették – amikor ő meg az eset után három évre Fonyódon, a Balaton jege alatt lelte halálát. Ki akkor a gyilkos?

A másik zavart jelentő adat, hogy áldozatként az újságban Zsinkó Ferenc vincellér szerepel. Eszerint ugyanazon a napon ölték meg, mint amely napon Zsinkai Antalt „agyonszúrták”. Eszerint ezen a napon két gyilkosságnak kellene lenni. De Zsinkó Ferenc haláláról nem volt található semmiféle halotti anyakönyvi bejegyzés. Így biztosan állítható, hogy a tudósító és az újság részéről névtévesztés vagy elírás történt, mert nem volt ezen a napon két gyilkosság. Gyilkosságnak ezen a napon csak egyetlen áldozata volt: Zsinkai Antal, akinek személyére – a pontatlanságok ellenére – ráillenek az újsághírben szereplő adatok.

A névtévesztés adódhatott egy esetleges téves névkapcsolásból, ugyanis az egyik Zsinkai család nevét ebben az időben még Zsinkónak írták, és lehet, hogy a tudósító ezzel keverte. Hogy Tóni hajnali négy órakor halt meg, az megfelel a bálból hazamenetel időpontjának. A vincellér foglalkozás megnevezés is az ő személyére utal. Tóni a hivatalos bejegyzés szerint napszámos, de az apja valóban vincellér volt. Valószínűsíthető, hogy Tóni szőlőmunkás volt apja mellett, és őt is vincellérként ismerték. Ezeken kívül, még a helyszín is lehetséges. A falusi parasztemberek, a tűzégvágók, a halászok, de a fiatalok kedvelt vendéglője is a Hullám volt. Feltételezhető, hogy a farsangi bált ott rendezték. Akkor pedig Zsinkai Tóninak hajnalban a Sándor utcán kellett hazamennie.

Ticz Lászlót a család életének alakulásán keresztül tovább keresve aztán meglepő adat került elő. A lengyeltóti Halotti anyakönyvben talált bejegyzések szerint Ticz Jánosnak 1918 októberében meghalt három gyermeke, és az egyik gyerek halálának bejegyzésénél apaként Ticz János neve szerepel, a másiknál Ticz László. És ez a bejegyzés hozta meg meglepetésszerűen a megoldást. Ekkor vált egyértelművé, nem létezik külön személyként László, hanem Jánosnak volt második neve is, az, ahogy ismerték, Laci.

A tragikus eset megtörténtének igazolódásával, az áldozat és a tettes megtalálásával megteremtődtek a feltételei a bírósági iratok megkeresésének, felte-

lezve, ha akkor el is tűnt, egyszer csak az igazságszolgáltatás elé került, és súlyos büntetést kapott. Az ügyről azonban bírósági iratok nem voltak találhatóak, de meglettek az alapvető börtöniratok, melyek a bűncselekménynek csaknem minden részletére megadják a választ.

A börtöniratok szerint a tett elkövetője Titz János László. (Nevét kétféleképpen is írták.) A hivatalos bejegyzésekben és iratokban csak itt szerepel együtt a két keresztnév. És nem tűnt el Ticz Laci, ahogy mesélik, hanem a csendőrök már azon a napon, február 26-án, délelőtt 11 órakor elfogták, és a lengyeltóti királyi járásbíróságra kísérték, majd onnan másnap, február 27-én Kaposvárra szállították.

Letartóztatása után a királyi alügyész szándékos emberölés büntetével gyanúsította meg, ezért a fogházfelügyelőnek küldött levelében ezt írta: „[]...mert a büntetés előre látható nagyságánál fogva terhelt megszökésétől vizsgálati fogságot rendelvén el utasítom, hogy őt vizsgálati foglyok közé vegye fel. [...]”. A vizsgálati fogságot később az alügyész a március 23-ai újabb rendelkezésével a főtárgyalásig meghosszabbította.

A tárgyalás júniusban volt, és az esküdtszék az ítéletet 1906. június 12-én hozta meg. A kaposvári királyi törvényszék – mivel Zsinkai Antalt nem ölési szándékkal vágta meg a nyakán – halált okozó súlyos testi sértés büntette miatt Titz János Lászlót 2 évi és 6 hónapi fegyházra ítélte. Az esküdtszék az eset vizsgálatában súlyosító körülményt nem talált. Ugyanakkor enyhítő körülménynek tekintette beismerését, ittasságát, és azt, hogy hasonló bűncselekményért még büntetve nem volt. Kötelezte továbbá 117 korona 90 fillér költség megtérítésére, de vagyontalansága miatt azt behajthatatlannak nyilvánította.

Az ítélet:

4497/1906.B

Ő FELSÉGE A KIRÁLY NEVÉBEN!

A kaposvári kir. törvényszék mint esküdt bíróság, a Kisfaludy Ákos kir. törvényszéki bíró elnöklete alatt Labek Kálmán kir. törvényszéki bíró és Szendrődi Dénes kir. járásbíró, valamint Dr. Csalai Béla kir. törvényszéki aljegyző mint jegyzőkönyvvezető részvétele mellett, a kir. ügyészségnek 1906.évi 1901/k.ü. szám alatt kelt vádiratában Ticz János László ellen szándékos emberölés büntette miatt foglalt vád fölött a kir. törvényszéknek az 1906. évi 2379 szám alatt kelt végzése folytán a Kulin Sándor kir. ügyész mint közvádlónak a vizsgálati fogságban lévő vádlottnak és Dr. Pete Márton ügyvéd mint védőnek jelenlétében, 1906 évi június jó 12. napján Kaposvárott megtartott nyilvános esküdtszéki főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után következőleg

í t é l t :

Miután az esküdtek azon II. kisegítő kérdésre – Bűnös- Titz János László abban, hogy 1906. február 26-án, hajnali 4 óra tájban Fonyódon az utcán Zsinkai Antalt nyakán egy kaszával megvágta és ez által annak testét szándékosan és nem ölési szándékból oly módon bántalmazta, hogy ennek folytán sértett halála bekövetkezett és anélkül, hogy részegség folytán öntudatlan állapotban lett volna ? „ - - hétnél több szavazattal igennel feleltek, a kir. törvényszék bűnösnek mondja ki a vizsgálati fogságban lévő Titz János László vádlottat /:- -/ a ki Nagyabajomban 1869 évi január hó 3.án született , rom. kath. vallású, nős vagyontalan, napszámos, / a btk. 301 §-ába ütköző és a 306 §-a szerint minősülő halált okozó súlyos testi sértést okozó büntetvében és ezért őt a btk. . 306 §-a alapján mai naptól számítandó /2 és 1/2/ két és fél évi fegyházra ítéli, mely büntetésből az előzetes letartóztatásban és vizsgálati fogságban töltött /3/ három hónapot és /10/ tíz napot kitöltöttnek veszi. – Kötelezi ezen felül a kir. törvényszék Titz János Lászlót, hogy addig felmerült 117 kor. 90 fillért, valamint a még felmerülendő bűnügyi költségeket az 1890 : XLIII, t. cz. 9 §-ában meghatározott végrehajtás terhe mellett a m. kir. államkincstárnak megfizesse, ezen költségeket azonban vádlott igazolt vagyontalansága folytán behajthatatlanoknak nyilvánítja. – A bűnjelt képező 1 drb. kaszát a btk. 61 §-a értelmében elkobozni rendeli.

I N D O K O K .

Vádlott bűnösségének megállapítása az esküdtek határozatán alapszik.

A büntetés kiszabásánál a kir. törvényszék azzal szemben, hogy súlyosító körülmények fen nem forogtak, mint enyhítő körülményeket mérlegelte vádlott beismerését, a tanúk által is igazolt ittaságát és azt, hogy hasonló bűncselekményért még büntetve nem volt.

A bűnügyi költségekre vonatkozó intézkedés a Bp. 479 és 480 §§-ain és az 1890: XLIII. t. cz. 4. 9 §§-ain alapszik. A bűnjelt képező kasza a btk. 61 §-a alapján volt elkobzandó.

Kaposvárott, 1906. évi június 12-én.

A kir. törvényszék mint esküdt bíróság.

elnök

jegyző

4494
INDOKOLÁS 1906

Vádlott bűnösségének megállapítása az esküdtek határozatán alapszik.

A büntetés kiszabásánál a kir. törvények azzal szemben, hogy súlyosító körülmények lennének sorolva, mint enyhítő körülményeket mérlegelte a vádlott bűnösségét, a tanúk által lefoglalt bűnösségét és azt, hogy a vádlott bűnösségének megállapítása nem volt.

A büntetőhatározatra vonatkozó intézkedés a 4494 és 400 000-án és az 1906. XII. 15. az. 1. §-án alapszik. — A büntetés kifizetése a bír. útján alapján volt kikötve.

Kapcsolódás 1906. évi június hó 12-én.

A kir. törvények mint esküdtségi bíróság

Béni
G. A. N. A.

1906

4494/1906.

INDOKOLÁS.

A vádlott bűnösségének megállapítása az esküdtek határozatán alapszik. A kir. törvények azzal szemben, hogy súlyosító körülmények lennének sorolva, mint enyhítő körülményeket mérlegelte a vádlott bűnösségét, a tanúk által lefoglalt bűnösségét és azt, hogy a vádlott bűnösségének megállapítása nem volt.

Kapcsolódás 1906. évi június hó 12-én.

A kir. törvények mint esküdtségi bíróság

1214
406

INDOKOLÁS.

1906

4494/1906

Ticz János László ítélete

Titz János László fegyházbüntetése ezzel a nappal, 1906. június 12-ével megkezdődött, és 1908. szeptember 1-ig tartott.

A tragikus eset egyetlen részlete azonban továbbra is homályban maradt. Nem derült ki az ítélethől, mi volt a tett elkövetésének igazi oka. A törvényszéki jegyzőkönyv pedig, ami ezt tartalmazta, nincs meg. Nem lehet tehát biztossággal megmondani, mi váltotta ki. Szerелеmféltés, báli nézeteltérés, vagy valóban a munkabeosztás elvesztése?

A szerelemféltésre nincs semmi olyan történet vagy ok, ami erre utalna. A valószínű helyzet eléggé kizárja ezt, hiszen ekkor a nőtlen 21 éves Zsinkai Tónival szemben Titz Laci felesége, Czeczilia 10 évvel idősebb volt, és háromgyerekes anya volt már. A újsághírben szereplő ok, a munkabeosztás elvesztése lehet az igaz.

A fej teljes levágása pedig – a hivatalos iratok alapján – csak legenda. Hogy ez mégis hogyan kerülhetett így a köztudatba? Talán a mindenkit megdöbbentő hajnali esemény során keletkezhetett a gyorsan terjedő és pontatlan hírek ferdítésével, vagy esetleg az utána megjelent újsághír utóhatásaként.

János szülei fiuknak e szörnyű tettet már nem tudták. Nem érték meg. Amikor a fiúk házasodtak, apjuk, idősebb Titz János pandúr már nem élt. 1892-ben, 55 éves korában tüdőgyulladásban, itt, Fonyódon hunyt el. Anyjuk, özvegy Titz Jánosné is csak János fia első esküvőjét érte meg, mert aztán rá egy évre, 1898-ban, 62 éves korában ő is meghalt.

Ez Titz Laci balladájának igaz története.

Ezzel most le is lehetne zárni Titz Laci nagy bűnének és bűnhődésének történetét. De nem lehet, mert életének nem csak ez volt egyetlen és nagy tragédiája. Élete már nemcsak a bűncselekményt megelőzően, de utána is tele volt drámai eseményekkel.

Titz János és családja élete

Titz János László, aki napszámos volt, a 28 évével már nem volt fiatal, amikor 1897. január 14-én Fonyódon házasságot kötött Braunecker Albert lovasberényi vasúti vállalkozónak és Hoffmann Máriának németországi Heidelbergben született 25 éves leányával, Braunecker Otiliával. Életük nem volt szerencsés. Otilia az esküvő után két évre, 1899. április 10-én 27 éves korában, gümőkórban meghalt. Gyermeük nem született.

Már egy év múlva újabb és különös esemény következett János életében, amikor 1900. november 5-én házasságon kívül született egy gyermeke (László) Mihály öccse feleségének Gréczi Rozáliának nővérétől, Gréczi Czecziliától, aki házvezetónőként élt a családban. János – a gyermeket magáénak hivatalosan elismerve – 1901. január 7-én feleségül vette gyermeke anyját, Gréczi Czecziliát. Aztán a házasságban újabb gyermekek születtek: Lajos István (1902. november 13-án) és Mária (1905. július 26-án).

Titz János napszámos munkával és halászként tartotta el a családot. Így, amikor súlyos tette után börtönbe került, bár egy bírósági iraton gyermektelennek

minősítették, már 3 gyermeke volt, egy 6 és egy 4 éves fiú, meg egy 7 hónapos kislány.

Ticz János László a vétkéért kiszabott büntetés letöltésével 1908. szeptember 2-án szabadult. De alig telt el pár hónap, amikor megtörtént a legnagyobb baj. Czeczilia asszony a negyedik gyermekét hordta, amikor János váratlanul, 40 éves korában tragikus körülmények között meghalt. 1909 telén a 25 éves Keresztes Jánossal a Balaton jegén kettős fakutyával átmentek Badacsonylábodiba lakodalomba, és amikor onnan hazafelé tartottak, közel a fonyódi parthoz beleestek egy lékbe. Elmerültek, és 1909. február 17-én mindketten a jég alatt lelték halálukat. És a negyedik gyermek, aki Juliánna lett, apja halála után két hónapra, május 9-én született meg. Ezzel és így ért véget Ticz Laci tragikus élete.

Halálával azonban özvegy Ticz Jánosné kálváriájának nem lett vége. Szenvedésének újabb stációi következtek 1918 októberében, ebben az egyetlen hónapban a négy gyermekéből három meghalt. 4-én, elsőként, tüdőgyulladásban a 13 éves Mária, utána 20-án gümőkórban a 18 éves László, majd 23-án hasi hagymázban a legkisebb, aki apját sem ismerhette, a 9 éves Juliánna.

Utána Ticz Jánosné ismeretlen helyre költözött. További sorsa – a keresés ellenére – ismeretlen. De ismert lett az életben maradt egyetlen gyermekük, Ticz Lajos élete.

Itt újra meg lehetne szakítani a család történetét, de nem lehet. Folytatódtak a tragédiák.

A fiú, Ticz Lajos

Ticz Lajos, Ticz Laci egyetlen életben maradt fia, Fonyódon élt, és 22 évesen, 1924-ben megházasodott. A már kétgyerekes és 30 éves Prédli(i) Borbálát, az első világháborúban, az olasz fronton hősi halált halt és eltűntnek nyilvánított fonyódi Járfás János özvegyét vette feleségül.

Földműves volt, és a Temető utcának a csapás felőli részén laktak. A már meglévő két gyermek mellé, házasságukban még 5 gyermek született: Lajos és László (1923), Mária (1924), Anna (1926) és Magdolna (1930).

És ahogy apja, Ticz János László életében ott volt a kegyetlen sors, megjelent az ő családjában is. Fiata-

*Ticz Lajos feleségével és leányával,
Erzsébettel (1964)*

lok voltak még, 7 éves házások, amikor 1931-ben a 37 éves Borbála asszonyt vette el a családtól, a 7 gyermekétől, ahol a legkisebb pár hónapos volt.

A nagycsalád miatt Lajos hamarosan újra nősült. A lellei Kuti Erzsébetet hozta feleségül Fonyódra, aki vállalta a sok gyermeket. Aztán ez újabb házasságában – a már meglévő hét mellé – újabb 4 élő gyermek született: Rozália (1934), Árpád (1939), János (1940) és Erzsébet (1943). Az első gyermekük megszületése után – a házzal kapcsolatos problémák miatt – innen, Fonyódról elköltöztek Rádpusztára, majd onnan Balatonszemesre.

A család élete – elsősorban nem a nagy család miatt, hanem Lajos hirtelen fel-feltörő indulatossága miatt – nem volt gondtalan. Egyszer visszatért benne apja, Ticz Laci szelleme is.

1953 nyarán arattak a tsz-ben, ahol Lajos kaszás volt. Munka közben, ahogy ment a beszéd, egyik társa titkos asszonyi ügyben szekírozni kezdte. Ez odáig fajult, hogy Lajos féktelen indulatba jött, és a kaszával eléje ugrott.

– Kettéváglak! – ordította, miközben már suhintotta is kaszáját.

A rémülettől mindenki megmerevedett.

Lajos ekkor otthagya a munkát. Elment a templomhoz, ott ledobta kaszáját, a templomlépcsőre térdelt, és hosszan imádkozott. Onnan egyenesen a tanácsházára ment, ahol elmondta, mit tett.

A kaszával derékon vágott áldozatot gyorsan a kórházba vitték. Mivel életét meg tudták menteni, Lajost e tetteért, amit a bíróság hirtelen keletkezett elmezavarnak tulajdonított, két évre ítélték. 80 éves korában, feleségét 4 évvel túlélve, 1982. áprilisban halt meg.

Az utódok

Ticz Lacinak – az egyetlen fián, Lajoson keresztül – ma (és csak a második házasságából) 3 unokája él. De a két házasságból összesen 11 dédunokája, és legalább ennyi ükunokája. Számukra azonban elődeik tragikus élete – a mostani teljes és hű megismeréssel is – már csak szomorú emlék.

Fakutyával haza a lakodalomból

Keresztes János napszámos, Keresztes György halászmester 25 éves fia, barátjával, a néhai Ticz János volt pandúr 40 éves fiával, Ticz János László napszámossal, aki pár hónappal előtte szabadult a börtönből, Badacsony-Lábodiba lakodalomba voltak hivatalosak. Mivel a februári hidegben keményre fagyott a Balaton, úgy döntöttek – ahogy már máskor is megtették, és ami a fonyódiaktól megszokott volt –, kettős fakutyával a jégen mennek át.

A vasárnap után, ahogy a lakodalom volt, eltelt már három nap is, de a két János még mindig nem érkezett haza. Mindkét családban nagy nyugtalanság lett. Rosszat sejtve, a jégjárásban rutinos halászok segítségével keresésükre indultak. És a csapat alig hagyta el a fonyódi partot, amikor már megtalálták a fakutyát, és annak közelében, egy befagyott lékben aztán a két holttestet is.

A két János, azaz Keresztes János és Ticz János László 1909. február 17-én egymás kezét szorítva együtt lelték halálukat a jég alatt. A negyedik gyermekével várandós Ticz Jánosné, Gréczi Czeczilia kereső családfő nélkül maradt.

Úgy beszélnek: hazafelé jövet az történhetett, hogy amikor már majdnem partot értek, a fakutyával egy lék jégkoszorújának szaladhattak, amiben a fakutya orra megakadt, és belebuktak a vízbe. Nagy volt a lék, nem tudtak a jég peremében megkapaszkodva a jeges vízből kijönni, és ahogy tragikus halálukról a Somogyi Hírlap hírt adott: *„Belefultak a Balatonba”*.

Játék a teknővel

Dobossy Elek – Lexi – budapesti és kaposvári szolgálatai után 1918-ban, 35 éves korában visszajött Fonyódra, már családotul. Vasutas volt. Kocsirendező.

Az akkori árvaházhoz (a Fürdő utcai fővárosi gyermekotthonhoz) közel, csaknem a vízparton laktak Korvin Lajos budapesti bútorgyáros és fakereskedő nyaralójában.

Hamar nagy családjuk lett. Még csak a harmincas éveikben jártak, amikor már nyolc gyermek ült az asztalnál: Krisztina, Rozália, István, Anna, Mária, Katalin, Elek és György.

Dobossyné, Anna egy nyári csütörtökre, mert szép idő volt, mosást készített elő. A nagyteknőben kivitte a ruhát a vízpartra, mert mint a part mellett lakók, ő is a Balatonban mosott. Három gyerek, Rózsika, Annika és Marika ott játszottak körülötte. Amikor a már a teknőből kifogyott a sok ruha, Annika és Marika azonnal beleült, és vidáman rengették benne magukat a vízen.

Édesanyjuk közben hazament, hogy a kimosott ruhákat kiteregesse. És ami ez alatt az idő alatt történt, már csak a fennmaradt emlékképekből és a feltételezésekből lehet összerakni.

A Sándor utcában lakó Dobossy nagyszülők megdöbbentek, amikor Rózsika kétségbeesve szaladt hozzájuk. Sírva mondta el, hogy Annika és Marika a Balatonon teknőben csónakázott, és egyszer csak nem látta őket.

A nagypapa szaladt fiához, Lexihez, aki Reizeréknél intézett valamit, és együtt futottak le a partra. A vízen csak az üres teknőt találták. A két kislány sehol nem volt. Keresték őket a parton és a vízben. Egyiküket aztán hamarosan meg is találták a Balatonban, de már holtan. A másik kislány keresését azonban abba kellett hagyniuk, mert közben kitört a vihar.

A rossz idő elmúltával aztán másnap őt is megtalálták. A hullámok kisodorták a nádasba.

A két kislányt 1922. július 6-án, délelőtt 11 órakor magához ölelte a Balaton. Anna 7, Mária 5 éves volt.

Úgy mesélik: a lányok a teknőt behúzták a vízbe, beleültek csónakázni, és a csendes, déli szellőtől hajtott finom hullámok a két kislányt a teknővel befelé vitték. Megijedtek, és az ingó teknőből a vízbe borultak. Úszni nem tudtak, segítség nem volt.

Dobossy Eleknének, Szűcs Annának 32 évesen egyszerre két gyermekét kellett elsiratnia.

A két kislány halála után a család azonban tovább növekedett. Anna még hat gyermekkel ajándékozta meg a családot. Ezután született Mária, József, Elemér, László, Erzsébet és Gizella.

Az apa, Dobossy Elek – ahogy a tragédia után megfogadta – minden gyermekét megtanította úszni, nehogy a tó újabb áldozatot követeljen tőlük.

A szép tehén

A Lenke utcában lakó Horváth János az 1920-as évek elején szívesen foglalkozott állattartással. Ahogy az állatokat évek során vette, aztán meg eladta, úgy érezte, most már igazán ért az állatokhoz, és örömét leli a kereskedésben. Ettől kezdve az állatokat már nem tartotta, hanem rendszeresen adta-vette.

Egy este arról beszélgetett a család, kellene azért egy jól tejelő tehenet tartani a háznál. Lenne mindig tej, nem úgy kellene venni, sőt a tej talán még egy kis pénzt is hozna.

Ezen felbuzdulva a legközelebbi vásárnapon János bácsi Laci fiával együtt elment a szőlősgyöröki állatvásárra. Már a bejáratnál rögtön megtetszett neki egy tehén és a mellette fekvő borjú. De nem akart gyorsan beleugrani a vásárlásba. Gondolta, végignézi a vásárt, milyen a felhozatal, és majd utána választja ki a legjobbat.

Már kétszer is végignézte az állatokat, de akárhogy kereste a magának elképzelt tehenet, nem talált az először látottnál szebbet.

Visszament. Újra megnézte. Minden oldalról. Most is tetszett neki. Telt volt a teste, feszes a tőgye, és szép volt a mellette lévő kisborjú is.

Az eladó gazda látva az érdeklődését, odaszólt:

– Ugye, szép állat! Vegye meg! Meglátja, ezzel nem csak tehenet, de tejet is vesz!

Megalkudtak

A tehenet itthon már tiszta alom és előkészített takarmány várta.

János bácsi alig tudta kivárni a reggelt. Amint megvirradt, már ment fejni, és a borjút megszoptatni. Ahogy azonban a borjút odavezette a tehénhez, igen csak meglepődött, mert a tehén ijedten elhúzódott. Furcsának találta a helyzetet. Nem tudta elgondolni, mi van.

– Majd fejek a borjúnak tejet, aztán megitatom vele – gondolta, és nekilátott a fejésnek. De a fejés sem volt biztató, mert bárhogyan húzogatta tőgyét, bizony abból csak mutatóba jött egy-két csöpp.

– Biztosan megviselte az út – vélekedett magában, és hagyta pihenni a tehenet.

Este mindez ugyanúgy megismétlődött. Tej most sem volt.

– Igen ám, de a borjúnak kellene tej. De honnan? – morfondírozott.

Szégyen ide vagy oda, nem volt mit tennie, átment a szomszédba tejet venni, s a borjút üvegből szoptatta meg.

Ez így ment nap mint nap. Vette a tejet heteken keresztül, mert a tehén, bizony egy gyűszűnyi nem sok, még annyit sem adott.

Mérges volt magára, hogy pont őt, aki már ért a tehenekhez, így be tudták csapni. A családban minden este ez volt a témája. Nagy bosszúsán csak azt mondogatta:

– Jól becsapott az a néember, amikor azt mondta, hogy nem csak tehenet, de tejet is veszek. Aztán egyszer, ahogy ismételtette, mit mondott az eladója, János bácsi a fejéhez kapott.

– Atyaisten! Nem csapott az be engem! Hiszen megmondta: nem csak tehenet, de tejet is veszek. Hát, valóban veszek is! Mindennap a szomszédban! – mondta, magát okolva, mérgesen.

A két állat sorsa ekkor végérvényesen megpecsételődött. A legközelebbi vásáron – de már a maga kárán tanult tetszetős ajánlás sikerével – új gazdájuk lett.

A kútásó

Különös körülmények között halt meg 1924. szeptember 10-én, reggel negyed hétkor Komáromi Ferenc, Komáromi György és Ottucsák Mária fia. Halálának oka gázmérgezés volt.

Az esetről Borzalmas halál húsz ölnyi mélységben címmel tudósított az Új-Somogy, amelynek tartalma megegyezik a fonyódiak elbeszélésével.

A Sándor utcában, Bernolák Nándor volt népjóléti miniszter telkén kutatástak. Szeptember 9-én, kedden már húsz öl mélységben voltak, de víz még itt sem mutatkozott. A következő napon, szerdán reggel közülük a legfiatalabb, Komáromi Feri vállalkozott, hogy lemegy megnézni, hogy az éjszaka fakadt-e víz.

Ferencet, ahogy ezt szokták, beleállították a földfelhordó csöbörbe, és lassan eresztették le. De Ferenc még teljesen le sem ért, talán a kút felénél lehetett, amikor már irtózatosan kiabált:

– Húzzatok fő'! Hama', hama'!

Az emberek nagy tempóban tekerték a szerkezetet, Feri húzták felfelé, de amikor már csaknem felért, talán a gyors húzás, vagy éppen a levegőtlenisége miatt, Ferenc kiszédült a csöbörből, és visszazuhan a mély kútba. Mire a mentés leért, már nem élt.

A kiszállt hatósági bizottság, Szendrődy főszolgabíró és dr. Moró hatósági orvos már csak azt állapíthatta meg: a kútban keletkezett mocsárgáztól fulladt meg.

Feri 19 éves volt.

A tojás

Az eset 1925 nyarán történt a Sándor utcában lakó Háncs Ferenc halásszal, aki előtte télen nősült.

Háncs Ferenc

Mint újházas embert, társai munka közben állandóan ugratták.

– Vigyázz, Feri, ki ne merülj, mert mit szól majd este az asszony?

– Semmi gond, gyerekek, nekem „annya” – tréfásan így szokta emlegetni feleségét – mindig tojást süt – mondta nekik dicsekvően. (Ehhez tudni kell: a halászcsaládok általában nagyon szegények voltak, és hogy legyen kicsit több pénz, kereset-kiegészítésre otthon baromfit tartottak. És aki a tojást már nem adta el, hanem a család használta fel, nem számított szegénynek. Így olyat mondani, hogy tojást esznek, valóban már dicsekvésnek számított.)

Ebben az időben történt, hogy egy éjjel kigyulladt Háncsék szomszédságában lakó Béresék istállója. Amikor reggel Ferenc bement a telepre, a halászok rögtön nekiestek, hogy megtudják, mi történt, hiszen a szomszédban lakott.

– Mondd már Feri, mi történt? Mitől gyulladhatott ki? Mennyire égett le? Hogyan tudtátok eloltani? Nem terjedt a házatok felé? – kérdezgették egymás szavába vágva.

Mikor elcsöndesedtek, Feri kezdte a beszámolót:

– Eszem a tojást, ...valami pilácsol.

Kis szünetet tartott, majd folytatta.

– Eszem a tojást, ...ég Béresék istállója.

Megint csend. Aztán kis szünet után mondja tovább.

– Eszem a tojást, ...majd fogtam a vödröt, mentem oltani.

Annak ellenére, hogy szomorú esemény volt, erre már kitört belőlük a nevetés.

*

Ez a történet ezután témája lett a halászoknak. Amikor csak lehetett, felemlgették. De Ferenc ezt már nem szeretete. Úgy érezte, gúnyolják vele. A halászok észre is vették. Ezért, ha bosszantani akarták, mindig belekezdtek a tűz és a tojás meséjébe. Ferenc meg sértődöttségében emiatt egyszer a jégvágásban ott is hagyta a csapatot.

Ferenc e különös beszámolójának elterjedését azonban még ez sem akadályozhatta meg. Ettől kezdve ugyanis, ha a halászok közül valaki történetet akart mondani, az mindig úgy kezdte:

„Eszem a tojást, ...”

Egy kis vasárnapi csolnakázás

Él még Fonyódon egy olyan tragédiának emléke, amikor egyszerre hárman fulladtak a Balatonba.

Ezt mesélik:

Valamikor a 20-as évek dereka táján lehetett, amikor az egyik nyári vasárnap délután három lány és két fiú, hogy kik, nevüket nem tudják már, bementek csolnakázni egy kétpárevezős csónakkal. Már a móló végét elhagyták, a mély vízben voltak, amikor a csónak felborult, és mindannyian a vízbe estek. Egy fiú és egy lány ki tudott úszni, de a többiek, a fonyódi fiú és két idegenbeli leány, akik talán üdülőekben voltak alkalmazottak, a Balatonba fulladtak.

E nagy tragédia híre eljutott a sajtóhoz is. Ezt így írta meg a Somogyi Újság az 1925. július 28-i számában.

„Halálos szerencsétlenség a Balatonon. A Fonyódról vasárnap esti vónattal hazatért kirándulók hozták a hírt, hogy a Balatonon halálos végű csolnakázás történt. Három debreceni úri leány szállott csolnakba, amelyet két fonyódi halászlegény vezetett. A csolnak a parttól már jó messze uszott a vízben, amikor hirtelen heves északi szél támadt, amely a csolnakot oldalra billentette. Ekkor az egyik leány helyet akart cserélni a másikkal és oly vigyázatlanul lépett a csolnak széle felé, hogy azt lenyomta. A csolnak felborult s valamennyien a vízbe estek. Az egyik legény felbukkant, s a mellette a víz színére feljövő, de már eszméletlen leányt szerencsésen a partra hozta, a másik legény és a két leány azonban egy pillanatra sem jött fel a víz színére és az így odasiető csolnakos nem tudta őket megmenteni. Az izgalmas eset után kiballgatták a megmenekült halászlegényt, s a leány sorsa azonban kétséges, mert hosszas élesztgetés dacára sem tért magához. Az alámerült másik halászlegény fonyódi fiú, és öreg édesanyja egyetlen támasza volt.”

A valóság a hivatalos bejegyzések alapján:

1925. július 26-án, 18 órakor csolnakázás közben egyszerre három fiatal lelte halálát a Balatonban. A 17 éves Kovács Eszter (Kovács Márton és Kathi Julianna leánya), a 20 éves Láda Erzsébet (Láda István és Dobó Zsuzsanna leánya) és Szentgyörgyi József és néhai Szarka Erzsébet fia, a 19 éves Szentgyörgyi János.

Közülük csak János volt fonyódi. De nem édesanyja volt özvegy, ahogy az újságból kiolvasható, hanem az édesapja. Édesanyja halt meg korábban. Hogy az üdülőben dolgozó lányok hová valósiak voltak, nem tudni, ugyanis fonyódi lakosként jegyezték be őket.

A majálisi jóslat

A századforduló, 1900 után, a Balaton-kultusz kibontakozásával sok városi (főként budapesti és kaposvári) értelmiségi, elsősorban nyugalmazott katonatiszti, ügyvédi és tisztviselői család épített vagy vásárolt a sándortelepi részen nyaralót. Többségük általában csak kora tavasszal jött, de voltak közöttük, akik tartósan, még télen is itt éltek.

E neves és tekintélyes személyiségek közül a Barkóczy, a Móricz, a Dutkay, a Hallóssy, a Vezsenyi, a Szautner, a Plachner, a Berzsenyi, a Kada család bekapcsolódott a falu közösségi életébe. Részt vettek a különböző jótékonyági rendezvények, bálók, estélyek és helyi műsoros előadások szervezésében és rendezésében. A későbbi években aztán ők szervezték meg a különböző egyesületeket, melyeknek vezetői is lettek.

A báli és a műkedvelői időszak befejeződése után pedig már szervezték a szabadtéri mulatságokat. A kora tavaszi időben első rendezvényük a majális volt. Ezt általában lent, Sándortelepen, a Drechsler Szállóval átellenben, az erdőben (a mai rendőrkapitányság helyén) rendezték

A majális fő résztvevői – a leírtakból adódóan – az értelmiség, a polgári elit, vagy ahogy Fonyódon emlegetik őket, az „úri gyerekek” voltak. Ezen a falu egyszerű, munkás és paraszti fiatalsága nem vehetett részt.

Hallóssy Katalin (1927)

A résztvevők a vidámság fokozása érdekében a majálisokon jelmezbe öltöztek, ami aztán hagyománnyá lett.

Az 1920-as évek közepe táján rendezett egyik majálison – többek között – ott voltak a katonatisztek gyerekei, a Sándor utcából a budapesti banktisztviselő, Vezsenyi Tibor leányai, Erzsébet és Stefi, a Szent István utcából Hallóssy Tibor Duna–Száva–Adria vasúti mérnök-felügyelő és fonyódi szőlőbirtokos három gyermeke (Katalin, Zoltán,

Klára) közül a nagyobb leány, Katalin is, akit az őt ismerő fonyódiak – szeretetük kifejezéséeként – csak Katinkának hívtak. Ismerői körében emléke máig fennmaradt, mert nemcsak nagyon szép leány volt, hanem híres is, ugyanis már akkor, leány korában átúszta Fonyód és Badacsony között a Balatont, amiről az újság is hírt adott.

Rajtuk kívül rendszeresen részt vett a majálisokon a Ritter utcai kifőzde és a lenti trafik tulajdonosa Náray Szabó Gyuláné, az újságíró, író özvegye is. Nárayné ezen a majálison jósnőnek öltözött. Nagy tetszést aratott jelmezének érdekességével, de a lányok igazi hangulatát mégis a különös jóslásaival teremtette meg.

Ezen az ünnepségen odament Hallóssy Katinkához is. Nagy érdeklődést mímelve, hosszan vizsgálgatta Katinka tenyerét, s hogy őt is megtréfálja, nagy hókuszpókusz közben egyszer csak nyújtott hangon, sejtelmesen, nem is mondta, inkább énekelte:

– Soook gyereket lááátoook!

Katinkáék egész délután ezen, a tréfának is abszurdnak tartott jóslaton mulattak.

*

Ez a majálisi életkép most, hét évtized múlása után került elő az emlékezet mélységéből, mert az idők folyamán érdekes hírek szálltak vissza Hallóssy Katinkáról. Az emberi sorsok iránti kíváncsiság ezek után azt kérdezi: Mi lett a gyönyörű Katinkával és a jóslattal?

Katinka a majális után pár évre, 1929. június 7-én, 22 évesen, Budapesten, a Villányi úti római katolikus templomban örök hűséget esküdött a 31 éves vitéz Bernáth Jenő dr. tabi ügyvédnek. Innen évek múlva Szabadkára mentek, ahol dr. Bernáth Jenő közjegyző lett. A második világháború idején innen menekülve visszatértek régi helyükre, Tabra, ahol haláláig ismét közjegyző volt. A háború alatt csaknem minden vagyonukat elvesztettek, vagy elvették tőlük. A fonyódi Szent István utcai házukat is kiutalták, ahol Matolcsyék, Brokes Ferencék és Náday Istvánék laktak.

Bernáth-család

A nehéz sors ellenére a tréfának szánt majálisi jóslat, az abszurdnak tartott tréfa igencsak jól beteljesült.

Katinkának a szép és boldog házassága 36 éve alatt tizenkét gyermeke született: Flóra, Klára, Katalin, Vera, Tibor Ilona, Rózsika, Mária, Kálmán, Jenő, Erzsébet és Kinga. Tizenegyen (Rózsika kivételével) felnevelkedtek, és kilencen ma is élnek. A szülők sokoldalú és gazdag nevelési elveinek megfelelően nincs köztük két egyforma foglalkozású. Van agronómus, állatorvos, adminisztrátor, fényképész, gyógyszerész-technikus, kertészmérnök, könyvelő, műszaki rajzoló, népművelő-újságíró, tanító, vegyészmérnök.

Dr. Bernáth Jenő 1965-ben 67 évesen, özvegy Bernáth Jenőné, Hallóssy Katalin pedig 1983-ban, 76 éves korában halt meg. Mindketten a tabi temetőben kapták meg végső nyughelyüket.

Legendák a Fejes család életéből

A Fejes család régi fonyódi nagycsalád. A ma még élő Fejes leányok szülei, akik az idősb Fejes Antal és Krajtz Katalin házasságából születtek, hatan voltak testvérek. Öt fiú, Antal (1868–1936), Pál (1874–1954), Mihály (1877–1935), Lajos (1885–1941), János (1886–1951) és egy leány, Anna, Tar Gyuláné (1890–1976).

A szülői ház, amit már régen lebontottak, a mai Fő utcában volt János leánya, Kalmár Péterné háza helyén. Ahogy a fiuk felnőttek és házasodtak, sorban hagyták el az otthont, mert mindegyik épített magának külön családi házat.

A család életéből – Fejes Antal unokájának, Tili Istvánné Vida Máriának (1928) az elbeszélése alapján – különös történetek kerültek elő.

A „vátott gyerek” legendája

Fejes Antal gazdálkodó Marcaliból Ihász Gizellát vette feleségül. A Szent István utcában a domb felőli oldalon laktak. Mivel az alatta lévő nagy terület beépítetlen volt, innen az egész berket lehetett látni, mely a nyári éjszakákon fel-fellobbanó lángokkal rémisztgette az itt lakókat. Erre azt mondták: ott jár a lidérc, a titokzatos harcsaszájú berki ember.

*Fejes Antal és felesége, Ihász Gizella
(1915 körül)*

Nagy öröm lett a családban, hiszen Antal már túl volt a negyvenen, amikor 1911. június 20-án – két kicsi fiuk korábbi halála után – született egy szép kislány. Gizi asszony állandóan rajta tartotta szemét a kislányon, mert a szomszédoktól már sokszor hallotta, Fonyódon nagyon kell vigyázni a szép fehér gyerekekre, mert a harcsaszájú berki ember egy óvatlan pillanatban észrevétlenül kicseréli, „vátja” egy csúnya, nagyfejű és harcsaszájú berki gyerekre. De azt is elmondták hozzá: ha a pólyát átkötik rózsafüzérrel, akkor ezzel meg lehet védeni tőle is, meg minden ártó szellemtől. Ezért Gizi asszony – ahogy mondták neki – átkötötte rózsafüzérrel a kislány pólyáját.

Nyár volt. Egyik délután, amikor Gizi asszony még gyerekágyban feküdt, kinyitották az utcára néző ablakot, hogy a hűvös szobába költözzön be egy kis meleg. Gizi asszony megszoptatott, és a kicsi babát most véletlenül nem a bölcsőbe, hanem

maga mellé tette. A pici elcsöndesedett. Aztán ő is szundíthatott, mert hirtelen csak egy kicsi, nagyfejű, széles szájú, rettenetesen kénes berekszagú embert látott az ágya mellett, aki éppen nyúlt a gyerekért, és bugyborékoló rekedt hangján parancsolóan szólt.

– Add ide a gyereket! De vedd le róla azt a gombos madzagot!

Gizi asszony rögtön tudta, ez az az emlegetett harcsaszájú berki ember. Hogy védje a rózsafüzérrel átkötött pólyát, hadonászni kezdett. Aztán hirtelen eszébe jutott, itthon van az ura, aki most éppen az istállóban etet. Kiabált neki.

– Antalom, Tóni, Tóni, gyere be gyorsan!

A kiáltásra a nagyfejű, harcsaszájú berki ember visszahőkölt, nagyot szellengett, majd ahogy jött is, az ablakon kiugorva elmenekült.

Fejes Antal meghallotta felesége kiáltását, és ott hagyva mindent, futott be. Ahogy beért a szobába, azonnal megérezte a szokatlan bűzt.

– Mi történt itt, mi ez a borzalmas bűdösség? – kérdezte megfélekezve arról, hogy felesége miért is kiabálhatott neki.

– Itt járt a harcsaszájú berki ember, és váttani akarta a kislányt. De hogy felébredtem, és a kiabáltam, kiugrott az ablakon. Az hagyta maga után ezt a szörnyűséges berekszagot – mondta Gizi asszony még reszketve az ijedtségtől.

Aztán megnyugodtak, és örültek, hogy sikerült megmenteni a kislányt a váttástól.

Utólagosan a történethez tartozik még: ha – a legenda szerint – a harcsaszájú berki embertől Gizi asszony meg is védte kislányát, mégsem lehettek vele sokáig boldogok. A kis Katalint 1912. április 15-én 10 hónapos korában a halál választotta ki magának.

*

A harcsaszájú berki ember gyerekcserélési hiedelme Fonyódon általánosan ismert lehetett, mert a benne szereplő „váltás”, mint fogalom, „váltás” népi kifejtéssel bekerült a való világba, a fonyódi mindennapi beszédbe is. De az idők során már – bizonyos átértelmezéssel, jelentés-átvitellel – az emberi csúnyság kifejezésére használták. A múlt század elején ugyanis, amikor az asszonyok nagyfejű, széles szájú, csúnya kisgyereket láttak, azt mondták rá: „*olyan vátott gyerek*”.

A fogalmat Fonyódon még a század közepén is használták a mindennapi beszédben. Zsinkai Ferenc (1931) nyugdíjas halász, hajóvezető ilyen helyzetről így mesél: „Amikor még legénykorunkban bálba jártunk, és ha ott egy fiatalabb és véznább gyereket legyeskedni láttunk egy szép vagy olyan leány körül, akit esetleg már mi, idősebb legények kiválasztottunk magunknak, akkor, azt mondtuk neki: Mit akarsz te a lányok körül? Melyiknek tetszenél, hiszen úgy nézel ki, mint a vátott gyerek.”

De hogy milyen gyerek a fonyódi „vátott gyerek”, arra ma, akiknek ugyan ismert még e fogalom, igen eltérő válaszokat adtak, és azzal a megjegyzéssel, hogy pontosan nem tudják. Talán „olyan sovány, igen rossz öltözetű gyerek”;

„olyan nem kellett, valakinek odaadott és onnan kiváltott gyerek”; „olyan apátlan zabi gyerek”; „talán pénzért vett szegény cselédgyerek”.

A sokféle válasz azt mutatja: érzik, hogy ez a fogalom valami lebecsülést fejez ki, de igazi és pontos jelentését, különösen annak eredetét nem tudják. Mára már teljesen ki is halt a mindennapi fonyódi beszédből.

*

A váltott vagy vátott gyerek fogalom és használata nem fonyódi sajátosság. Szinte az egész magyar nyelvterületen ismert (volt). Az Új magyar tájszótár szerint: „Váltott vagy vátott gyerek a gonosz szellemek által kicserélt, rendszerint beteges, fejlődésben visszamaradt, torz növésű gyerek”

Fonyódon járt a garabonciás

Az öt Fejes fivér közül Antalnak, Lajosnak és Jánosnak az 1920-as években egytagban szép szőlőbirtoka és hozzá pincéje volt a Szent István utcára hajló domboldalban.

Fejes Antal – akit mindenki csak Tóni bácsinak szólított –, amikor egy igen meleg napon a szőlőben dolgozott, betévedt hozzá nagy göcsörtös bottal a kezében, vállán lapos tarisznyával egy vékonyka és megfáradtnak látszó fiatalember. Tóni bácsi, hogy a vendéget illendően megtisztelje, abbahagyta a fattyazást, és beinvitálta a hús pincébe.

A barátságos fogadtatásra áradt a szó a legényből. Elmondta, messzi földről jön étlen-szomjan három nap, három éjszaka. Mostanra azonban mindenkiből kifogyott. Ereje eddig bírta.

Tóni bácsi megsajnálta. Zsebéből előkotorászta bicskáját, odament tarisznyájához, kivette belőle a kenyeret, és először ebből, utána meg a rúdon lógó szalonnából szép szeleteket kanyarított. Tányérra rakta, és a fiatalember elé tette biztató szavakkal.

– Fogyassza bátran, fiatal barátom! Jó szívvel adom.

Aztán bement a borospincébe. Héberben bort hozott, és a vendég elé tett cseréppoharat látványos spricceléssel csurig töltötte.

A legényke jóízűen evett, és közben-közben kortyolt is hozzá. És ahogy ürülgetett pohara, beszéde úgy lassult, feje le-lebiccent. Tóni bácsi látta, szemét simogatja az álom angyala. Dikóját, amin ő maga is szívesen pihent, megszabadította az odarakott ruháktól, és felajánlotta neki: a falatozásra dőljön le egy kicsit.

A vendég ezt is elfogadta. Aztán egy szempillantás alatt úgy elaludt, hogy feje fölül akár a pincét is lebonthatták volna.

Hogy álmát ne zavarja, Tóni bácsi csendben kiment. Úgy gondolta: míg a vendég pihen, addig a letört hajtásokat csomóra hordja. Már majdnem végzett, amikor a vendég – ahogy jött, bottal és tarisznyával – újra megjelent. Gyors

szavakkal megköszönte a szíves vendéglátást, de neki mennie kell – mondta –, mivel előtte ma még hosszú út áll. Ezzel elkészült. Mielőtt azonban kiért volna a szőlőből, hátrafordult, és visszakiáltotta vendéglátójának:

– Nemsokára erre lovagolok felhőparipámon, és akkor újra meglátogatom. Ezzel már el is tűnt Tóni bácsi szeme elől.

A legényke szavaira Tóni bácsit elfogta a nevetés.

– Hát ez a legényke milyen bolondosakat beszél! Még hogy felhőparipáján lovagol ide! Biztosan a fáradtságtól álmodott ilyen különöset – állapította meg –, és nekilátott újra az abbahagyott munkának.

Aztán egymást követően jöttek és múltak a nagyon meleg napok. És ezek sorában egyszer rettenetes idő jött. Elsötétült minden. Sűrű villámlás és félelmetes ézengés közben irtózatosszél kerekedett, és amerre tombolva ment, mindent söpört. Háztetőket szaggatott, nyitott ablakokat, ajtókat vitt magával, fákat csavart ki. Még a Balaton vizét is felkapta, és égig erő fekete tornyot sodort belőle.

Amikor kitombolva magát a vízen, végleg eltűnt, és eljött a csend, Tóni bácsi nagy nyugtalansággal szőlőjébe sietett, hogy megnézzze, mi lett vele, mekkora kárt tett benne a vihar. Félelme csak fokozódott, mert amerre csak nézett, mindenütt pusztítást látott. Szomszédjának kukoricája, szőlője letaroltan mind a földön feküdt.

Amikor az izgatottságtól reszketve odaért, nem hitt a szemének. Minden sértetlen volt. A pincében, szőlőben semmi kár. Minden olyan szép rendben, mintha vihar sem lett volna. Úgy érezte: itt valami nagy-nagy csoda történt.

*

Erről a nagy viharról, meg Tóni bácsi sértetlen szőlőjének csodájáról sokáig beszéltek a faluban. Azt mondták: azért nem pusztult el, mert a viharban az a fiatal legény járt itt, és hálából az védte meg, mert ő nem volt más, mint maga a garabonciás.

Tóni bácsinak, ha leült a pince elé, sokszor eszébe jutott a különös vendég. Valóban ő jött volna vissza – ahogy mondta – felhőparipáján, és a viharfelhőivel kikerülve ő védhette meg a birtokot? Ő lehetett, akiről az öregek is meséltek a téli estéken, a garabonciás?

Fejes Antal utána még 7 évig élt, és 68 évesen, 1936-ban halt meg.

*

Hogy Fejes Antal a garabonciást vendégelte meg, aki ezért hálás lett neki, biztosan csak legenda. De egy nagy pusztítást okozó orkánszerű vihar igaz valóság volt.

Azt mesélik: Fonyódon volt egyszer egy nagyon nagy, szinte orkánszerű vihar, mely fönn a faluban több család, köztük Fejes Lajosék, Szalay Lórándék

házának tetejét fölszaggatta, a cserepeket, léceket, szarufákat tördelte, és azt a kertbe, a szomszédba dobálta. Sok letépett ablakot, ajtót az Öreghegyen (a Spiegli dombon) találtak meg. Lent, a Szent István utcában Keresztes Györgyék udvarában tövestől kicsavart két diófát, lesöpörte a Halásztelep lakóépületeinek tetejét, és azt a futballpályán át az őrházig szórta szét. De nemcsak a tetőt hordta-vitte, hanem mindent, ami a padlásokon volt. Sonkák lógtak a szaggatott nyárfákon, teli liszteszsákok heverték a Balatonban.

E félelmetes vihar emléke máig él, de érdekessége, hogy időpontjára megbízhatóan senki sem emlékszik, és a kutatás során írásokban sem volt található erre ezt igazoló egyértelmű, hiteles adat.

Az elbeszélők szerint az eset az 1920-as évek végén, 1928-ban vagy 1929-ben történt. Rátalálni még ezzel a behatárolással is nehéz, mert Fonyódról ebben az időben meteorológiai megfigyelés vagy feljegyzés nem volt, a régi iratanyagok pedig, amelyekben ez valamilyen ráutaló adatban megtalálható lett volna, nincsenek meg. Ezen kívül – a tapasztalatok és az újságok hírei szerint – az említett éveknek mindegyikében volt nagy vihar a Balatonon. Az elég biztosra mondott 1928-ban három alkalommal is. Így a vihar pontos idejének megállapítása csak az esetleges korabeli sajtóhírek és a személyes emlékek összekapcsolása által válhat lehetségessé.

A Somogyi Újság szerint 1928-ban, május 26-án, szombaton volt kétségbeejtő idő. Zuhogott az eső, a vízmosások és a sárfelhordás miatt járhatatlanok voltak az utak. A Somogymegyei Automobil Club a 3. pünkösdi túraútját az időjárás miatt alig tudta lebonyolítani. A tudósításban azonban viharról nem esik szó. Ezzel szemben a Keszthelyi Hírek május 27-i, vasárnapi száma szokatlanul heves viharról, sűrű és vészes villámcsapásokról ír, amely Hévízen egy fedél alá húzódott munkáscsoportot sújtott a földre, és agyonvágott egy lovat.

Hasonló, de már orkánnal felérő szélvihar Kaposvár környékén még ebben az évben, augusztus 3-án, pénteken is volt. Erről a Somogyi Újság másnapi számában döltbetűs nagy címmel ez jelent meg: *„Tegnap délután hatalmas orkán pusztított a megyében, mely több házablakot és fát tört ki Kaposváron.”* A tudósításban ez olvasható: *„[...] Egy pillanat alatt a legnagyobb várás pillanatában távoli morajlással bevágatott falaink közé valami ismeretlen batalom, az elemek nagy harcainak egyik tényezője: az orkán. Nyitott tenyérrel durván belökte maga előtt az ablakokat, az ajtókat, megragadta a fák üstökét, és kicsavarta tövestől őket. [...]”*

Az ítéletidő rá két napra, vasárnap megismétlődött. A Somogyi Újság a következő keddi számában arról ír, hogy a jég és az eső elmosta a vasárnap esti balatoni ünnepeket. Benne a többi között ez olvasható: *„Vasárnap este 7 óra után hatalmas vihar vonult végig a Balatonon és a Balaton mellett elterülő városok és fürdőtelepek felett. A vihar számos szerencsétlenséget okozott, és sokhelyütt pánikot keltett.”*

Egy másik újság, a Keszthelyi Hírek augusztus 12-i kiadása két hírben is katasztrofálisan viharos időjárásról számol be. *„Az idő keresztülhúzta az embe-*

rek számításait. Jött a szél, az eső és a vihar, s egyszerre vége lett a balatoni ünnepegeknek. [...] „A vasárnapi vihar sok helyre jéggel köszöntött be. A vármegye egyes részein igen nagy pusztításokat okozott a jégeső, amelynek útja Gelse, Habót, Orosztony, Zalasabár, Balatonszentgyörgy, Máriatelep irányába húzódtott.” – olvasható az újságban.

A Fonyódon pusztító orkánt, bár itt jégesőről nem beszélnek, az újsághírek szerint itt, ezen valamelyik augusztusi viharban lehetne feltételezni. Ennek az időpontnak azonban ellentmond az emlékezők elbeszélése, melyek szerint a vihar iskolai oktatási időben volt.

Fejes Pál testvéröccsének leányai, akik akkoriban a mai Fő utcában laktak, ma is jól emlékeznek erre. Baranyai Dezsőné (Fejes Jolán 1919) ezt meséli: "Iskolában voltunk, amikor egyszer csak minden elsötétült, és hatalmas erővel fújni kezdett a szél. Recsegett, ropogott az öreg iskolaépület. Nagyokat villámlott, és dörgött. Igen féltünk. Ekkor Csutorás tanító úr fölállított bennünket, és mindannyian hangosan imádkoztunk. Amikor elmúlt a vihar, és hazamentünk, szörnyű látvány fogadott: nem volt a házunknak teteje."

Huga, Szekeres Lajosné (Fejes Ilona 1921) ugyanezt erősíti meg. „Első osztályos voltam, és Török tanító úr tanított bennünket. Emlékszem, egyik napon nagy sötétség lett, és olyan hatalmas szél, hogy az udvaron a fa lombját a földig hajtotta. Amikor hazamentem, igen megijedtem, mert a vihar elvitte házunk tetejét. Most is magam előtt látom, ahogy a cserepek élükkel bele voltak fúródva az udvaron lévő diófabá. Édesanyám meg édesapám a nyitott padláson a lisztes zsákokat ponyvával, deszkákkal, meg különféle ruhákkal takargatta be. Ha vihar van, azóta is félek. Nem tudok a házban nyugodtan maradni. Mindig mennek ki."

E két konkrét emlékezet alapján a Fonyódon pusztító vihar nem lehetett 1928-ban, mert Szekeres Lajosné az 1928-29. tanévben volt első osztályos, és a májusi vihar nem volt olyan nagy, és szombat délután volt, amikor a gyerekek nem lehettek ugyanúgy iskolában, mint az augusztusi viharok idején sem.

A korabeli újságokra alapozva, csak 1929. június 10-én, hétfőn volt feljegyzett nagy vihar. A Keszthelyi Hírek június 16-i, vasárnapi számában pedig Nagy

*Fejes Ilona (Szekeres Lajosné),
Szekeres Lajos, Fejes Jolán
(özv. Baranyai Dezsőné)*

*A gyerekek: Szekeres Betti, Szekeres
Lajos és Szekeres Mariann (1957)*

vihar Keszthely környékén bevezető címmel ez olvasható: „*Vidékünkön bétfőn este félelmetes égibáború vonult keresztül. A vihar iránya nyugat-keleti volt. A hatalmas ézengés percenként zúgott, óriási villámlás szinte állandó világosságban tartotta a környéket. [...] A Balaton vize egymás után nyelte el a sistergő villámokat. [...]*” A tudósító fél-vízözönről, állat, építmény pusztulásáról számolt be.

E pusztító vihar emléke máig él a fonyódiak emlékezetében. És mindezt még fényképek is őrzik.

A Balaton a viharban

A balásztlepi házak a vihar után

Józsa boszorkánysága

A Fejes-fivérek közül János fiatal legényként az 1910-es évek elején, a biztos pénzkereset ígéretében hosszabb ideig Budapesten dolgozott. Testvére, Pál ott volt főkertész állami alkalmazásban. És Pál, hogy a fonyódi fiatalokon segítsen, innen szervezett magának munkásokat. Így vitte a fiatalok között magával testvérét, Jánost is. Majd amikor ott a parképítő munkák befejeződtek, és Jánosnak is végleg haza kellett jönni, ekkor János már nem egyedül, hanem feleségével, Váradin Jozefával és kislányukkal, Gizellával érkezett vissza a családba.

Váradin Jozefa (1912)

Jozefa, akit rokonai a finom megjelenése miatt Jozefinnek, a falubeliek pedig magyarosan Józának hívtak, karcsú természetével, koronára fésült szép hosszú hajával, vagy éppen fonott és magasra tűzött kontyával nagyon szép, emellett okos és minden munkában ügyes fiatalasszony volt. E sok szép vonása mellett azonban volt egy meglepő tulajdonsága: éjszakának idején nagyon félt a boszorkányoktól. És hogy védje magát tőlük – megfogadva a szomszédasszonyok tanácsát –, minden este söprűt tett keresztbe az ajtóban.

Ahogy így esténként rakosgatta a söprűt, el-eligondolkodott: kik azok a boszorkányok, és mit tudhatnak, hogy félni kell tőlük? Erre különösen akkor lett kíváncsi, amikor titokzatos történeteket hallott Panca Máriról (Dné, sz. K. Mária volt), akit ő maga is személyesen ismert, és hozzájuk

nem is olyan messze lakott.

Mári néni nagy hírben állt tudománya miatt. A kártyalapok sorából, meg a viaszöntés alakjából, rajzolatából képes volt látni a múlt történéseit, de ha kellett, olvasni tudta belőle a jövőt is. Minden bajra tudta még a gyógymódot is. Ha egy rosszalvó és síró kisgyereknél megállapította a szemmel verést, akkor a vízbe dobott sistergő parázsból hamvadt szemet tett a kisgyerek vánkosa alá. Ha ugyanez kisbörjúnál történt, akkor annak kötelére – valami titokzatos mormolás közben – piros ruhát kötött. Ha vézna volt a gyerek, és hogy fejlődjön, akkor az anyjuknak nagy fazékban vizet kellett forralni, majd azt fakanállal kevergetni úgy, hogy közben senkivel sem volt szabad beszélni, és azt kellett mondogatni: Csontra húst! Csontra húst!

Az pedig még tovább növelte tekintélyét – ahogy elterjedt róla –, hogy még a szerelmet is tudja irányítani, képes párokat összeboronálni. E varázsereje miatt

– állítólag – többen is felkeresték. Különösen jó szándék volt benne a kislányok iránt. Amikor a Fő utcai kerekas kútnál ivóvizet vettek, beszélgetés közben valamire mindig intette őket.

– Este ne fészklődjete, mert megrontanak benneteket. Keresztúton, ha zseb-kendőt, de bármit találtok, fel ne vegyétek, mert bajt hoz rátok! – mondta nekik.

E dolgai után az emberek meg voltak róla győződve, hogy ilyen tudással képes a csodás gyógyításra, de a rontásra és ennek levételére is, legyen az ember vagy éppen állat. E titokzatos tudománya miatt a háta mögött – bizony – boszorkánynak tartották.

És mindezek, amiket suttogtak róla – mert milyen a falu –, eljutott az ő fülébe is. De ez a szóbeszéd egyáltalán nem sértette. Sőt, amivel csak tudott, minderre még rá is tett.

Amikor valaki egyszer nála járt a konyhában, és ott lábat és körmöt látott lelőgni a szabadkémenyből, s amikor ijedten megkérdezte, azok ott meg micsodák, arra azt mondta: ördögök vannak ott, azok lába lóg ki. Pedig az nem volt más, mint a szózó után füstölésre odatett sonka, szalonna, csülkők meg a körmök.

Ez a titokzatosság és ennek tudása a végén annyira felkeltette Józsa érdeklődését, hogy elhatározta: megkérdezi erről Mári nénit, és megmondja neki, ő is boszorkány akar lenni.

Egy alkalommal az utcán, amikor senki sem járt arra, szólt is erről Mári néinek, aki mindjárt nagyon barátságosan fogadta Józsa érdeklődését.

– Ha eljössz hozzám, lányom, de legalább négy alkalommal, akkor megismertetem veled ezt a világot – mondta Mári néni.

Józsa nagyon megörült Mári néni szavainak, de sem erről, sem pedig tervéről nem beszélt senkinek. Még a családban sem.

Egy szép tavaszi napon, amikor kihalt volt a ház, titokban elment Mári nénihez. Bement az udvarra. Hangosan köszönt, de válasz sehonnan nem jött. Láta, nyitva a konyhaajtó. Odament.

– Mári néni, merre van? – szólította. De Mári néni helyett odabenn csak egy koszlott, nagy, fekete macskát látott vakarózni a tűzhelyen.

Józsa csalódottan hazament.

Másnap újra elment. De most is hiába köszönt. Most sem fogadta senki. De látta, nyitva van a szobaajtó.

– Szüle! Öreg szüle! Megjöttem! – szól be jó hangosan a nyitott ajtón. Benézett. Mári nénit megint nem találta, csak egy girhes, csapzott, fekete kutyát, ahogy nyalja a tejesköcsögöt.

Józsa bosszúsan újra csak hazament.

Amikor harmadnap ment, zárva találta a konyhaajtót, de a szobaajtót is. Ezért most hátul, az udvarban kereste. A kamra nyitott ajtajában látott egy nagy rostát. Gondolta, ott van. Ahogy a rostát elemelte, alatta egy, eddig még soha nem látott csúf, nagy varangyos békát talált. Ettől aztán úgy megijedt, hogy meg sem állt hazáig.

Józsa mindezek ellenére sem mondott le boszorkánysági szándékáról. Mivel jól emlékezett Mári néni szavaira, ahogy mondta, legalább négyszer kell elmen-ni, ezért a negyedik alkalommal megint csak elment, és a szokásos módon újra beköszönt.

– Öreg szüle! Megjöttem!

Ahogy benézett a nyitott szobaajtón, elállt szeme, szája. Mári néni ott ült szép ünneplős ruhájában a fehér szőttessel leterített asztalnál, amin egy cserép szép piros muskátli virított. A meglepődéstől Józsának egy pillanatra elállt a lélegzete, de neheztelését nem rejtette véka alá.

– Mári néni, ahogy megbeszéltük, én kerestem, de maga bolondját járatta velem. Hiába jöttem. Nem találtam sehol – méltatlankodott Józsa.

– Ha engem nem is, azért valamit csak láttál? Nem? – kérdezte Mári néni.

Ahogy Józsának hirtelen eszébe jutottak a látottak, a hideg kezdett futkároz-ni rajta.

– Hát, amikor először voltam itt, egy ronda fekete macskát láttam. Ott ült a tűzhelyen, és rettenetesen vakarózott – kezdte. De itt megállt.

Mári néni nőgatni kezdte.

– Mondd csak tovább, lányom!

– A második alkalommal egy csapzott, csontig soványodott kuttyát láttam, amint nyalta a tejesfazekat.

– És még? – sürgette Mári néni, mert Józsa itt megint elhallgatott.

– Amikor harmadjára jöttem, a kamraajtóban a rosta alatt egy undok nagy varangyos békát találtam – nyögte ki nagy nehezen, mert ezt már alig tudta mondani az utálkozástól.

– Jól van! – állapította meg Mári néni. – Mivel mindenre jól emlékszel, ezért most elárulom néked a nagy titkot. Én, lányom, minden alkalommal itthon voltam, mert amiket te láttál, az mind én voltam.

Józsának elállt a lélegzete, amit hallott..

– Te, most, lányom, olyan szép vagy, mint ez a muskátli. De ha továbbra is boszorkány akarsz lenni, akkor neked ehhez először olyanokká kell lenned, mint amiket láttál. Akarod-e? – kérdezte Józsa.

Józsa szédülni kezdett.

– Nem, nem! Nem akarok semmi se lenni! Meg ebből semmi sem igaz! – kiáltotta. És még csak nem is köszönt, hanem szaladt hazáig.

Józsa többé soha nem akart boszorkány lenni. De ettől a naptól már a söp-rűt sem tette az ajtóba.

*

Józsa (Fejes Jánosné) házasságában két leány született, Gizella (Illés Ferenc-né 1914–1960) és Magdolna (Kalmár Péterné 1923 –). Fejes néni – ahogy a maiak is emlegetik – háziasszony maradt egész életében, aki nagyon ízletesen tudott főzni. Az 50-es években pár évig házi étkezdéje volt, majd a nyári üdül-tetésben vállalt munkát. Sok-sok éven keresztül minden nyáron a Pécs Város Üdülőjében, és néhányszor az általános iskolai napköziben volt szakácsnő.

Fejes Jánosné Óvári Lajosnéval (1958)

77 éves korában, 1969-ben halt meg.

Zivatarban

Korán kezdődött a meleg 1930 nyarán. Június első napjaira a gazdák lekaszálták a berekben a nagyra nőtt füvet, sőt a jó idő miatt már sorra jártak gyűjteni is.

A Nefejcs utcában lakó Zsinkai (Zsinkó) Imrének is volt egy kis kaszálója itt. A többi gazdával egy időben ő is lekaszálta a rétet. Sietett, mert készültek 3-ára, keddre, Fonyód nagy ünnepére, a bérnálásra. Érintve volt a család, hiszen két gyermekük, Mária és István is bérnálkozott.

Aztán elérkezett a várva várt nap. Reggel szép, napfényes, nyári idő volt. Az egész család ünneplőbe öltözött, s ment a templomba.

Miután a templomból hazatértek, a bérmaszülőkkel együtt ebédeltek. Beszélgetés közben távoli mennydörgést hallottak. Imrének eszébe jutott, hogy a széna nincs összegyűjtve a berekben, és ha elázik, tönkremegy. Tanakodni kezdtek: kimenjenek, ne menjenek, de az is lehet – vélték –, hogy talán elvonul az eső.

A keresztkomák távozásával aztán hirtelen úgy döntöttek, kimennek, gyorsan összegyűjtenek, és az eső előtt még talán haza is érnek. Velük ment egyik gyerekük és unokatestvére.

A forró, napfényes délelőtt után aztán rettenetes délután következett. Pillanatok alatt sötétre fordult az ég, majd szörnyű villámlás és mennydörgés közben ömleni kezdett az eső.

De a zivatar, amilyen gyorsan jött, olyan gyorsan el is vonult.

Mivel a vihar után csak nem értek haza, az otthon maradt gyerekek keresésükre indultak. És ott a mezőn, egy szétszóródott és megégett szénaboglyában találták meg a szülőket. Ekkor még éltek. És azt is látták, hogy testük bizonyos részein égési nyomok vannak Valaki gyorsan elszaladt az orvosért, de mire Szalay doktor odaért, már nem éltek.

A későbbi vizsgálat azt állapította meg: villámcsapás érte őket.

Hogy a vihar idején mi történt Zsinkai Imrével és feleségével, pontosan senki sem tudja. Nincs rá hiteles tanú.

Haláluk története a szóbeszédben így maradt fenn: A gyorsan jött zivatar ott érte őket a mezőn, és a zuhogó eső elől védelmet keresve az ott talált szénaboglyákba bújtak. A szülők az egyikbe, a gyerekek a másikba. És abba, amelyikben a szülők voltak, belevágott a villám, és biztosan a vasvilla miatt, amit a petrence tetejébe szúrtak, hogy a vihar el ne vigye a fejük fölül.

Zsinkai Imre tűzégvágó 48, felesége, Nagy Mária 42 éves korában 1930. június 3-án, délután 5 órakor villámcsapás következtében meghalt.

Halálukkal hét gyerek maradt árván.

Imre 21, Lajos 19, Ferenc 17, Mária 13, István 11, László 7, Antal pedig 5 éves volt.

Zsinkai Imre

Zsinkai Imréné

Sorsuk jóra fordulásához sokan nyújtottak segítséget. Mindannyian jó családokhoz kerültek. Imrét, Ferencet és Máriát Zsiborács János családja fogadta be, de Mária rövid idő múlva Sonnenschein Lipót vegyes-kereskedőékhez került háztartási alkalmazottnak, ahol nagy megbecsülésben, szinte családtagként élt egészen addig, amíg férjhez nem ment. Lajos megnősült, István hentesinasnak ment Zalába, Lászlót és Antalt pedig a Moson megyében lakó nagybátyjuk, Zsinkai Rudolf vitte magával és nevelte fel.

A dorgálás

Ify Lajos plébános egyszer mise közben arra lett figyelmes, hogy a gyerekek a karzaton hangoskodnak. Valaki rendetlenkedik.

A mise végén megtudta: Béres Gyula volt mindennek az oka.

A plébános úr azon melegében megüzente az édesanyjának, hogy a Gyula nem jól viselkedett a templomban. Dorgálja meg érte.

Kati néninek rosszul esett a hír, hogy pont az ő fia rosszkodott, pedig mennyire igyekeznek szigorúan nevelni.

Gyulát azon nyomban kerhóra fogta.

– Gyula, Gyula, édes fiam, mit hallok rád. Rendetlenkedtél a templomban? Hát hiába beszélek én teneked, hogy viselkedj rendesen? Ha még egyszer ilyet hallok rólad, nem tudom, mit csinálok veled! Megértetted? – korholta Kati néni Gyulát.

A legközelebbi alkalommal, amikor Kati néni elment a templomba, mise után odament a plébános úrhoz, és mások füle hallatára, csak úgy, minden bevezető nélkül annyit mondott neki:

– Plébános úr, a Gyula kifaszút.

A plébános urat, aki a szigorú erkölcsiség hírében állt, aki nem tűrte sem az illetlen viselkedést, sem a csúnya szavakat, megbotránkozott Kati néni beszédén.

– Ejnye, ejnye Kati néni – kezdte a plébános úr a rosszállását mondani, de folytatni már nem tudta, mert Kati néni közbeszólt:

– Akár ejnye, ejnye, akár nem, mondtam, hogy a Gyula kifaszút! Plébános úr, slussz, le van tudva!

És ezzel, mint aki jól elrendezte az ügyet, Dícsértesséket mondott, és sietősen az asszonyok után ment.

*

Ez a történet aztán szájról szájra járt a faluban. Kati néni szavainak népszerűségére jellemző, hogy szavait a faluban a dolgok tréfás elintézésében kétféle változatban is használták.

Ha beszélgetés közben valami ügyet végérvényesen le akartak zárni, vagy valami témát azonnal befejeztetni, mindig azt mondták:

– A Gyula kifaszút, slussz, le van tudva!

Abban az esetben pedig, amikor valaki valamiért rosszállását akarta kifejezni, vagy valakit fenyegetni akartak, így mondták:

– Vigyázz, mert kifaszúsz, mint a Béres Gyula!

*

Béres Gyula felnőttkorában halász lett, és visszahallás után tudta, hogy gyerekkori esetét több évtized után is beszélik. Sohasem ágált ellene. 1971-ben, 59 éves korában halt meg.

A fonyódi névadás

Ahogy a történetek elbeszéléséből kitűnik, igen jellemző volt Fonyódra, hogy sok embernek volt valamilyen megkülönböztető, ragadványneve. Ez különösen az azonos nevűek esetében igen hasznos volt, mert ezzel pontosan beazonosítótá tette a személyt. És ez a név Fonyódon nem lett bosszantó csúfnév. Akinek adták, az is becenévnek fogta föl, és úgy érezte, hogy ezt a baráti közvetlenség kifejezésére szeretetből kapta. Hogy hogyan születtek ezek a nevek? Soknak eredete nem ismert, de vannak nevek, amelyeknek megvan a története.

Varga István, a korcsmáros

Az egyik régi fonyódi Varga családból különös és nevezetes ember lett az a Varga István, aki Varga István és Szabó Anna házasságában született 1888-ban. A családban mindenki a földből élt, de István emellett korcsmáros lett.

A Varga család (1942)

Első sor: id. Varga Istvánné (Gréczy Erzsébet), ifj. Teklics (Király) János, id. Varga István. Álló sor: Teklics (Király) János, Teklics (Király) Jánosné (Varga Mária), Varga István, Varga János

Ott, ahol laktak, a Fő utcai lapaljon, a nádtető házukban korcsmát nyitott, hogy az Ibolya, a Magay, meg a Temető utcában lakó halász, földművelő és napszámos embereknek is legyen lehetőségük este, a napi munka után, de különösen vasárnap délután a kikapcsolódásra. Legyen nekik is olyan hely, ahol egy kis sörözés és borozgatás mellett felszabadultan tudnak találkozni, beszélgetni, esetleg kártyázni, vagy éppen kuglizni.

Volt ugyan szórakozásra való hely fönt a faluban, a Hullám , a Szarvas, meg a Lajos-lak, de ezek messze voltak, meg ezek éttermek voltak, ahová inkább az itt nyaraló rangos üdülővendégek jártak. Ezek a munkásembereknek nem volt kedvükre való. Így lett aztán kedvelt hely Varga István korcsmája.

Varga István jó hangulatú, vidám, kedves ember volt. Közvetlen rokonságával, a Gréczi, a Teklics és a Kardos családokkal gondosan ápolta a családi kapcsolatokat.

A családi kötelékeken túl ugyanakkor volt még bennük egy nagyon közös vonás: mindegyik családban szerették a zenét, és a férfiak közül csaknem mindenki tudott is valamilyen hangszeren játszani. Varga István a fúvószenekarban szárnykürtös volt, de tudott hegedülni is. A zenei képességüket kihasználva a rokonokból cigányzenekart szervezett, és ezzel a bandájával sokszor muzsikált bálokban és lakodalmakban.

Szerették egymást, és mindenben jól összetartottak. A sok kezét igénylő nagyobb munkákban kölcsönösen segítették egymást. Télen a tollfosztást és a disznóvágást mindig együtt, egymásnál szépen sorban, közösen végezték. Ezek számukra nem is munkák, inkább kedves, közös családi együttlétek voltak.

Ilyenkor igen jó volt a hangulat. Jóízűen fogyott az étel és közben a bor is. Úgy beszéltek: olyan disznótör volt mindegyik családnál, hogy másnap a szózába csak a négy sonka maradt, mert a disznó többi része a disznóölés napján ebédkor, vacsorakor és a mindenkinek kirakott kóstolóval mind elfogyott.

Az ilyen közös estéken annyira vidámak voltak, hogy a tánc sem maradt el. A fűtött szoba, a tánc, meg a bor melegétől Pista bácsi ilyenkor nemcsak a mellényét vetette le, hanem rendszerint a nadrágját is, hiszen alatta ott volt a bokában megkötött meleg parget (barhent) alsó. Így járta aztán tovább a táncot. Gatyában.

A híre, persze, ennek is elment.

A dédunoka, Király Erika a felújított csárda előtt (2004)

Ez után az érdekes hír után a faluban, ha róluk volt szó, akkor a többi Varga Istvántól úgy különböztették meg: hát a „Gatyás” Varga. Így beszéltek aztán később kocsmájáról is. „Megyek a Gatyásba.” vagy „A bál a Gatyásban lesz.”

Pista bácsi nem berzenkedett emiatt. Elfogadta a falu által ráragasztott nevet. Sőt, amikor az 1930-as évek közepén nevet kellett adni minden kocsmának, és az övének még nem volt, akkor, hogy a magáét a többi fonyódi csárdától kihívóbb névvel megkülönböztesse, azt íratta ki táblájára: „Gatyás Csárda”.

Varga István 1950-ben, 62 évesen halt meg.

*Leányának családja
Király János és Király Jánosné Varga Mária aranylakodalma (1984)
Harmonikán játszik az unoka, ifj. Király János tanító*

Az ifjú Varga István

Takács Sándor és felesége

A „gatyás” Varga István István nevű fia szintén „Gatyás” lett a falu tudatában. De nem az apja után, mint gondolni lehetne, hanem a sors keserű ismétlődése folytán, úgy mond: saját jogon.

Valamikor az 1930-as évek első felében történt az eset.

Takács Sándor bácsinak – aki 1892-től 1914-ig tekintélyes bírója volt a falunak – borkimérése volt a Várhegyen. Saját termelésű borát kicsinyenként így adta el.

Az udvaron volt pad, le lehetett ülni, de volt asztal is, ahová a Sándor bácsi által felszolgált kis fehér féllitereseket le lehetett

rakni. A jó bor mellett azonban volt itt még más is. A gyönyörű táj. Az udvarról a berken át messze el lehetett látni, és innen mindig élmény volt, ahogy a nap narancsszínű korongja belebukik a keszthelyi hegyekbe, és utolsó sugaraival Aranyhidat húz a Balatonra.

De ha hűvösre vagy éppen a hidegre váltott az idő, az sem okozott gondot, mert volt itt egy meleg hely, ahová behúzódhattak. Ez volt, ahogy ők mondták: a Becce Csárda. Vagyis: az istálló. (A tehenet böccének is mondták.) Itt a takarmány részére volt egy elkülönített hely, ott ültek le. Ki mire tudott. A fejszékre, a vödörre, az abrakos ládára vagy éppen az odakészített tiszta alomszalmára.

A szép kilátásért és a finom rizlingért a fonyódi legények közül többen is szívesen följártak. Ide járt esetenként a négy jó barát, Varga István (Dani), Horváth János (Hungár), Panics Lajos és az ifjú Varga István is.

Amikor egy hidegre változott napon ők is bekényszerültek a Becce Csárdába, Panics Lajos méltatlankodva jegyezte meg:

– Mit szóltok hozzá, hirtelen milyen hideg lett? Már mára jó lett volna melegebben öltözködni!

– Látjátok, én nem fázok. Rám már ma meleg purgit gatyát adott anyám – csapott rá Varga Pista kissé dicsekedve, hogy lám neki milyen gondos és előre-látó anyja van. Meg hát, hogy ezzel azt is kifejezze: nekik erre is jut.

Ezen úgy nevettek, hogy a böccék kiemelték fejüket a jászolból.

Ettől kezdve, amikor a beszélgetésben az ifjú Varga Pistáról volt szó, őt is ugyanúgy, mint apját, „Gatyás”-ként emlegették. Vagy, hogy még tőle is megkülönböztessék, úgy mondták: a Purgit Varga Pista.

Balogh István halász esetei

A Tuta

Ez a különös szó egy név, mégpedig becenév. Balogh Istvánnak, a Sándor utcai egykori halásznak volt a mellékneve. Őt mindenki csak úgy ismerte Fonyódon: a Tuta.

Balogh István és testvére, János (1941)

Hogy ezt a különös nevet miért kapta, homály fedi. Fonyódon – különben – minden halásznak volt valamiféle ráragasztott neve, amivel egyértelműen lehetett megkülönböztetni mindenki másától. Ezek aztán annyira rájuk ragadtak, hogy általában ezen a néven is hívták őket.

Tutára, annak ellenére is jól emlékeznek a mai idősebbek, hogy több mint 70 esztendeje annak, hogy elment Fonyódról. És, hogy elment, az életének egy drámai eseményhez kapcsolódik.

20 éves volt, amikor 1929-ben megházasodott. A 18 éves Horváth Juliannát vette feleségül. Juliska azonban 3 év múlva meghalt. A kor egyik rettegett betegsége, a tüdőbaj vitte el. Tuta e tragikus eset után elhagyta Fonyódot. Mégis, ha róla beszélnek, nem a tragikusan alakult házasságáról, hanem daliás termetéről, rendkívüli erejéről és sok-sok bolondos duhajságáról emlegetik.

Tuta ugyanis egy kis iszogatós közben hamar igyekezett megmutatni bátorságát és erejét. A fonyódiaknak persze nem kellett tőle tartani. Soha nem köztözködött senkivel, soha senkit nem bántott, mindenkinek jóságos barátja volt, csupán a kakastollasokat nem állhatta. A csendőrökkel a szó igazi értelmében állandó harcban állt. Köztük nem egyszer verekedésre is sor került, de Tuta vesztes csak a csendőrpihenőn volt. Már, amikor be tudták vinni. Azt beszélik: egy alkalommal, amikor kísérték be, és nem akart menni, belekapaszkodott a Fő utcában az útjukba esett fiatal vadgesztenyefába, onnan csak erősítéssel tudták elhúzni.

Mivel a csendőrök jól ismerték erejét és irántuk érzett ellenszenvét, ezért, ha közeledett valami nagy rendezvény, szilveszteri bál, majális vagy búcsú, akkor miatta külön erősítéssel készültek, de vele (meg a Szintén Jánossal) való találkozást még ekkor is kerülték.

De bátorságát és erejét Tuta igazán nem is ilyenekben mutatta meg. Mert azt is mesélik róla, hogy amikor viharban, a kikötőben egy vitorlás felborult, és veszélybe került az emberek élete, mert az égzengés, a zápor és az iszonyatos hullámozás miatt ember számára lehetetlennek látszott mentésük, akkor Tuta mindezt látva a házból kötelet szerzett, és derekára kötve beugrott a pokolian háborgó vízbe, és mindenkit kimentett.

Tuta a strandon

Egyik esete az 1930-as évek elején történt, amikor motorhiba miatt a halászhajóval le kellett horgonyozni a strand irányában. Amíg javították a motort, Tuta vezetésével a halászok bementek az ottani büfébe. Tették mindezt annak ellenére, hogy a strand szigorúan zárt terület volt. Oda csak a polgári osztálybeliek járhattak. Őr vigyázta a bejáratot, és oda az egyszerű fonyódi embernek nemhogy inni, de csak bemenni is egyenlő volt a lehetetlenséggel.

Amikor a halászok a víz felől odaállítottak, a büfé egy sereg elegáns, lakkcipős, fehér nyári ruhába öltözött férfival volt tele. Jó hangulatban söröztek. A halászok észrevették ugyan a lenéző tekinteteket, de ezzel nem törődve odafurakodtak a söntéshez.

– Egy nagyfröccsöt kérek! – szólt Tuta a poharakat törölgető csaposnak.

– Itt halászokat nem szolgálunk ki. Itt csak urak szórakozhatnak – hangzott a válasz a rendelésre, miközben már rakogatta a helyükre a poharakat.

Tuta nem lepődött meg, hiszen jól ismerte a helyzetet, de azt nem gondolta, hogy ezt Fonyódon egyszer neki nyíltan még a szemébe is merik mondani. Ekkor megfordult, és a halászokra nézett.

– Megértettük, ugye, emberek? – szólt oda hozzájuk, majd az útjába lévőket kézzel eltolva maga elöl, indult kifelé. A halászok csak néztek egymásra. Nem értették, mi történt. Hová ment úgy Tuta, hogy nekik semmit sem szólt? Nem tudták, most mitévők legyenek De pillanatok múltak csupán, és Tuta megjelent az ajtóban, kezében a kerítésből kitört nagy lécdarabbal.

– Na, urak! Ha szórakozni akarnak, akkor irány a Balaton! – kiáltott be, mi közben egyik kezével mutatta a kifelé vezető irányt, a másik kezével meg levegőbe emelte a lécet. És ekkor az egész társaságot, úgy ahogy voltak, ruhástól a Balatonba kergette.

Tuta a búcsúban

Abban az időben a Szent István-napi búcsú igen jeles és várt eseménye, nagy ünnepe volt a falunak. A halászok is mindig nagyon készültek rá. Ek-

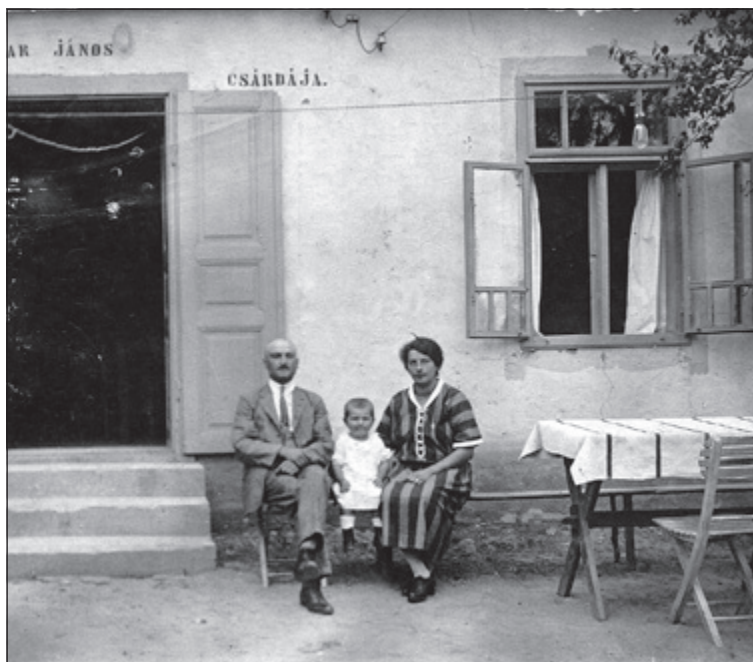
korra igyekeztek sok halat kiváltani és eladni, hogy legyen egy kis pénzük ünnepelni.

Az egyik búcsú előtt Tutának jó napjai voltak. Sok halat kapott és eladta. Volt pénze. Ez alkalommal ebéd utánra olyan hangulatba került, hogy kibérelte egész délutánra a ringlist, és ingyen ülhettek fel rá, de csak azok, akinek megengedte.

Ebben a féktelen jókedvében ekkor vette meg az ott lévő, egész kocsit eladatlan görögdinnyét is, amit ingyen osztogatott az ott lévőknek. Ami pedig nem fogyott el, azt a legnagyobb szórakozásukra szépen sorban a földhöz verte.

Tuta a Csibe Csárdában

A Szent István utcai Csibe Csárda volt a Szent István, a Kupavezér és a Sándor utcai munkásembereknek, de elsősorban a halászoknak kedvelt időtöltő helye. Munkából hazafelé mindig be-betértek valamit inni, de esténként vagy éppen vasárnap délután is szívesen jöttek itt össze egy kis szórakozásra.

Csibe Csárda a Szent István utcában (1922)
Tar János és Tar Jánosné

Szerették és tisztelték a tulajdonost, Tar Jánost. Különösen, a söntésben legtöbbször kiszolgáló feleségét, Mariska nénit, mert érezték, nem nézi le őket, meg – nem utolsó sorban – volt nála hitel. Strigulával jegyzett hozomra is kiszolgáltatta őket.

Mariska néni különben nagyon értett a halászok nyelvén, meg mindig szépen beszélt velük Botrány, veszekedés soha nem volt. De az is igaz, hogyha valamiért szólni kellett, akkor bizony ritkán hallható káromkodással adta tudtukra az illetet.

Idejárt Balogh István is, aki egy bolondos, jó hangulatban azt kérdezte a társaságtól:

– Nem volna kedvetek fogadni velem?

– És mire? – kérdezték.

– Fogadjunk arra, hogy se kint, se bent, se lent, se fönt nem leszek, és úgy iszok meg egy nagyfröccsöt – mondta.

Mindenki elhallgatott.

– Hát ez meg mi, Tuta? – kérdezte aztán valamelyikük, mert hirtelen fel sem fogták a kérdés értelmét.

– Na, egy liter bor! Figyeljete, még egyszer mondom: se kint, se bent, se lent, se fönt nem leszek, úgy iszok meg egy nagyfröccsöt – ismételte meg Tuta.

– Áll a fogadás? – kérdezte.

Már a kíváncsiság miatt is, persze hogy ráálltak.

Tuta ekkor odament a dupla bejárati ajtóhoz, ahol volt egy kis beugró. Ott a hátát nekitámasztotta a falnak, aztán először az egyik, majd a másik lábát talán fél méter magasan nekifeszítette a szemben lévő falnak, és így olyan beszorult, ülő testhelyzetben kezdte iszogatni a fröccsöt. Az emberek elképedtek. Így valóban nem volt se bent, se kint, se fönt, se lent.

– Na, kapom a liter bort? – kérdezte nevetve, miközben lábait igyekezett újra a földre rakni.

És Mariska néni már mérte is.

Volt téma újra, meg nevetés, hogy a Tuta így rászedte őket. Végül is: senki sem vesztett, mert közösen itták meg a fogadást.

Tar Jánosné, Mariska néni (1954)

Utószó Balogh Istvánról

Ilyen különös esetei után vajon mi történt később Balogh Istvánnal, miután elment Fonyódról?

Felesége halála után nem ment messzire. Csak a túlsó partra, ahol több helyen is dolgozott. Aztán Balatonalmádiban fordult jóra élete, amikor Schmidt Máriával házasságot kötött. A házasságban egy gyermek született, István. Kis idő múlva a család Kisörsre ment, ahol Tuta erdész volt, és onnan 1938-ban költöztek fel Budapestre.

Dr. Balogh István

Aztán ahogy fia, István felnőtt, nagy büszkesége lett. Kétszeresen is. Mint ifi kapus oly tehetséges volt, hogy magyar ifjúsági válogatott lett. Játszott ugyan utána még a Pénzügyőr és a MÁVAG csapatában, de a futball helyett inkább az orvosi pályát választotta. És a már dr. Balogh István az orvosi pályáján is sikeresen haladt előre. 1972-től az utánpótlás-válogatott sportorvosaként, de radiológusként és gasztroenterológusként is kiemelkedő tudományos eredményeket ért el. Ma a Szent János Kórház Központi Radiológiai Osztály főorvosa.

Tuta – annak ellenére, hogy akkor már több évtizede elhagyta Fonyódot – szülőfalujának emlékét erősen őrizte. Fonyódi szíve rokoni látogatóba néha-néha visszahozta.

Aztán ez a szív 1976-ban az Uzsoki utcai Kórházba kényszerítette. Egy napon, amikor fia meglátogatta, már jól volt. Kedélyesen beszélgetett, mert közölték vele, másnap eltávozhat a kórházból. Balogh doktor azonban alig ért haza, amikor az ügyeletes orvos apja harmadik és hirtelen jött infarktusról és már ennek legdrámaibb következményéről értesítette.

Balogh István nem eseménytelen, és nem könnyű élete 67 éves korában örökre lezárult.

És jött a második világháború, ami bele-
szólt Balogh István életébe is. 1939-től kato-
naként részt vett a délvidéki, az erdélyi had-
műveletekben, majd az orosz frontra vitték.
A Don-kanyarnál fogságba esett, és Szibériá-
ból a legutolsó hadifoglyok között jött haza
1947-ben. Hogy ezeknek az éveknek ször-
nyűségeit átvészelte, és életben tudott ma-
radni, azt is biztosan testi és lelki erejének
és a végtelen életszeretetének köszönhetette.

Hazatérése után azonban új gonddal
kellett megküzdenie. A katonaságnál és a
fogságban töltött 8 évi távollét megtörte
házasságát, és 1949-ben egy harmadik há-
zasságban kellett új életet kezdenie. E nagy
változás ellenére kapcsolata a volt családjá-
val, fiával és a közben megszületett unoká-
ival mély szeretetben élete végéig megma-
radt.

Balogh István 56 éves korában

Játék a tollfosztóban

A Sándor, a Lenke, a Rózsa és a Szent István utca környékén lakó fiatalokból kialakult egy baráti társaság, akik össze szoktak jönni télen a tollfosztóban. Közük volt Horváth László, Horváth István, Nagy Lajos, Schmidt Ferenc, Panics Lajos és Zsinkai Antal.

Nagy Lajos

Zsinkai Antal

Panics Lajos

Az asszonyok tették a dolgukat, a férfiak beszélgettek, kártyáztak, meg, persze, egyet-egyet ittak.

Amikor már megunták a kártyát, miközben az üveg kétszer is ürült, kezdődött a kedvenc játék – ahogy Fonyódon mondták – a seggreverőzés.

Mivel többször voltak együtt ebben a játékban, mindent tudtak egymásról. Tudták, hogy amikor a kifeszült hátsó fertály ütés után elzsibbad, akkor Zsinkai Antal ütött. És ki szenvedte mindig a legtöbbet? A szegény Nagy Lajos (a Görcs), mert ő volt a legkisebb, a legvéznább.

Nagy Lajos úgy érezte, őrá csapnak mindig legnagyobbat. És szinte élvezettel. Ezért elhatározta, legközelebb okoz nekik valami meglepő kellemetlenséget.

Azt találta ki: van egy kidobott, nyeletlen serpenyője, és ezt a fenekére teszi. A gatyával felszorítja, mivel bő a nadrágja, ezt észre sem veszik, és majd ütés után megnézhetik a kezüket.

Azon a bizonyos estén Zsinkaiéknál volt a tollfosztó. Ment a legénytársaság is. És valóban, a szokásnak megfelelően elkövetkezett a játék.

Nagy Lajos ekkor, ahogy eltervezte, kiment, mert – mint mondta – neki „ki kell menni”, és kint felerősítette az alfelére a már előre kikészített serpenyőt.

Az első körökben még ő is ütő volt, de nem mert nagyon mozogni, nehogy valamit is észrevegyenek abból, amit mesterkedett. És ami vele eddig még nem fordult elő, most már alig várta, mikor kell neki beborulni, hogy aztán élvezze azt a hatást, ami majd bekövetkezik.

Ez a pillanat is eljött. Zsinkai Antal társaira kacsintva mindjárt elsőnek állt. Lábaival jól kitámasztott, jobb kezét a korábbiaktól is még jobban hátrahúzta, és nagyot suhintott Lajos kifeszült hátsó felére. Most azonban nem csattant a tenyér, hanem csak egy tompa puffanás hallatszott. Zsinkai Antal meg kezét rázta a fájdalomtól. Nem tudták elgondolni, mi történt. Nagy Lajos sem szólt

semmit. Igaz, ha akart volna sem tudott, mert az ütéskor olyan hasító fájdalmat érzett, hogy elállt a lélegzete.

Amikor nehezen fölegyenesedett, mindenki ámulatára – mint amikor nagyon sürgős a dolog – tipródva rángatta le magáról az alsó ruhákat, hogy mihamarabb megszabaduljon a serpenyőtől, és meggyőződjön róla, mi történt, mert úgy érezte, ezer szuronyos intézett rohamot hátsója ellen.

Amikor pucér lett, mit látnak? Egy nagy véres karikát az ülő testrészén, amit nyilvánvalóan Zsinkai Antal ütésére a serpenyő karimája vágott a bőrébe.

A kirobbant röhej közben töredelmesen bevallotta, mit eszelt ki, és most ez lett belőle.

Nagy Lajosnak emiatt napokig voltak ülési gondjai, de elmúltak.

Karácsonyi pásztorjáték

A fonyódi téli nagy hagyományú műkedvelő színelőadások sorában, karácsonykor mindig volt a nagy ünnephez kapcsolódó előadás az iskolában. Az iskolanővérek és a tanítók erre verseket, énekeket, karácsonyi jeleneteket tanítottak be. A szülők meg szebbnél-szebb kosztümöket, jelmezeket, angyali ruháskákat varrtak a gyerekeknek az előadáshoz.

Karácsonyi pásztorjáték

Angyalok kara

E műsorokban minden évben elmaradhatatlan volt a pásztorjáték. Ezek között is volt egy különösen emlékezetes, bár pontos időpontját és szereplőit betakarta a feledés. Valamikor a 40-es évek elején történt.

A szereplők, a pásztorok, a háromkirályok most is iskolások voltak, csupán a szent párt alakította nagy leány és legény. Kisdednek – a szentképi ábrázolás-

nak megfelelően – egy nagyobbacska, már beszélni kezdő, szép dundi gyereket választottak.

Ezen az estén is a pásztorjáték állt az ünnepi előadás középpontjában. Szülőkkel zsúfolásig megtelt az iskola összenyitható két tanterme. Az első sorokban ott ültek a falu magas rangú emberei: Ify Lajos plébános, May József főjegyző, Milkovics István bíró, a falu elöljárói, de legtekintélyesebb iparosai és kereskedői is. Noha a szülők boldogok voltak gyerekeik szavalatai hallatán, mégis az eddig mindig nagyon szép pásztorjátékra vártak. Aztán persze az is elkövetkezett.

Ahogy bevezetésként a gyerekekből álló kis angyalkórus énekelte a Mennyből az angyal és a Pásztorok, keljünk fel kezdetű énekeket, már ezzel igen bensőséges hangulat született. Ez csak fokozódott, amikor föl húzták a függönyt. A betlehemi történethez ott állt a természetességhez közelítő színpadkép. Keleten ragyogott a betlehemi csillag, a sejtelmes fényben ott volt az istálló a jászollal, középen a szent pár, előttük a szalmán a kised Jézus, akit külön fény világított meg. Hogy ma születettnek és szegénynek látszódjék, ágyékára csak egy kis kötőt kötöttek. Így a kisgyerek szinte meztelenül feküdt a szalmán. Fel-emelő, szép életkép volt.

És elkezdődött a játék.

Kolomppal, csengővel jöttek a pásztorok, és énekeltek. Majd érkeztek díszes ruhában a háromkirályok, Gáspár, Menyhért, Boldizsár. És sorban ők is mondták köszöntőjüket, és rakták le ajándékaikat a kised Jézus elé.

A kis Jézust alakító gyerek csendben, szinte moccanatlan feküdt. De ahogy a sok köszöntő során múlt az idő, Menyhért király köszöntésénél már kezdett fészkalódni, s közben szüntelen a közönség felé nézegetett. Boldizsár király következett, amikor a gyerek szemével megtalálhatta anyját, mert ebben a pillanatyban szünetben jó hangosan és panaszosan kiszólt.

– Édesanyám! Surgya a salma a seggemet!

A torkok remegve megugrottak, hiszen az áhítatos csendben mindenki jól hallotta, de a történethez illendően egy hang sem volt.

Mária megsimogatta a gyereket, József levette az egyik kis pásztor bekecsét, és alá tette. Boldizsár meg kis tipródás után már mondta is szövegét.

– Én vagyok a Boldizsár, aki szerezseny király. Én is láttam a csillagot, és...
És minden ment tovább, végig, szépen a maga megtanult rendjében.

Török Nándor és különös bolondságai

Török Nándor, akit csak Nándi bácsinak hívtak, amint felkötött fejszével a hátán, fűrészbakkal, fűrészszel és a hozzátartozó bókonnnyal a vállán, meg állandó kíséretként feleségével, Julcsa nénivel – szatyrában borosüveggel – megy a házakhoz fát vágni, különös alakja volt Fonyódnak. Ha valahol felharsant a kiáltás: Tipp!, akkor tudták, Nándi bácsi az utcában van.

A Szent István utcában lakott. Erős, nagydarab, nagyhangú, némi humorral, de annál nagyobb csalafintasággal megáldott ember volt. Ezt a tulajdonságát sok helyzetében alkalmazta is. Sokszor elég durva módon. Igaz, néha ki is váltották belőle, mert heccelődve sokszor odaszóltak neki:

– Mi van, Nándi bácsi, tüske ment a sarkába?

Nándi bácsi ugyanis nagyon sánta volt. Jobb lába térdben hajtott és merev volt, így azzal a lábával csak a lábujjaira tudott lépni, s emiatt erős biccenéssel járt.

Hogy ez mitől volt, nem tudni. Úgy mesélik, akkor sántult le, amikor egyszer Feketebézsényből téglát szállított, és a Rézsői úton törött kocsikerékének cseréje közben egymaga emelte meg a megrakott kocsit. Ekkor megroppant a dereka, és a jobb lábára nyomorék maradt. Mások azt mondják, a fáról esett le, és abból maradt vissza. Van, aki úgy tudja: még gyerekkorában mosóteknővel csúszkáltak a templom melletti szakadéokban, és egyszer fölboruláskor tört el a térde, és így forrt össze.

Fiatal korában jómódú ember volt. A Szent István utcában, a gyógyszerértártól 200 méterre, a domb felőli oldalon, Tarrékon túl volt a birtokuk. Testvére, Török Mária Cecília (1904) a Csibe Csárda tulajdonosának, Tar János kocsmárosnak lett a felesége.

Amikor a Szent István utcában az építkezési igények megnőttek, Nándi bácsinak a parcellázásból sok pénze lett. De – úgy beszélik – a birtok is meg a pénz is fokozatosan elúszott. A pénz jó része a sok pereskedése miatt elment az ügyvédekre, ami pedig még megmaradt, és gyermekük nem volt, azt meg a szegénységig felélték. Állítólag, ezt azért tette, mert egy cigányasszony még fiatal házasságában azt jósolta neki, 60 éves korában meghal.

Hogy Nándi bácsival idős korában mégis mi történt, nem tudni. Keresés ellenére sem található róla adat. Felesége, Juliska néni a segesdi Idősek Otthonába került. Itt élt 1964. szeptember 4-étől haláláig, 1974. március 29-ig. 91 éves volt. Pécsen temették el.

Sok villanásszerű, furcsa történet maradt fenn róla.

*

Mesélik: olyan erős hangja volt, hogy egyszer, amikor a Gyurka-lapon (a mai Fő utca alján) eltört kocsijának kereke, akkorát kiáltott kutyájáért, Kántorért, hogy az a Szent István utcában meghallotta, majd megkereste gazdáját, és vigyázott a kocsira, amíg elkészült a kerék.

Szokása volt, ha találkozott ismerőssel, főleg a lányokkal, akkor, valamilyen külső vonásukhoz kapcsolódó csúfoló szavakkal illette őket: te csörgőmellű, te dobmellű, te tepsihátú, te gurgulaszemű, te tejesfazéknyakú, te porcelánszájú és még másfélékkal is, amiket föl sem lehet sorolni. Visszaszólni közülük senki sem mert, mert már a hangjától is féltek. Ezért, ha tudták, kerültek.

Ennél gorombább csak az itt lakó magas rangú, nyugdíjas katonatisztekkel szemben volt. A Szent István utca elejétől a jobb oldali soron a mai Mandulás utcáig pedig négy is lakott. Mindjárt a sarkon vitéz fonyódi Markóczy Antal altábornagy, a Vajda (mai Vasas) utca elején Dutkay Béla tábornok, két házra rá vitéz técsői Móríczy Kálmán ezredes, majd pár házzal odébb Barkóczy Béla ezredes.

Amikor a Julcsa néni által cipelt üveg ha legalább egyszer kiürült, akkor megállt valamelyikük kapujában, és válogatatlan tiszteletlenségeket kiabált be.

Markóczy altábornagynak, aki monoklit hordott, és a kerítésre támaszkodva szeretett nézelődni, sokszor odaszólt:

– Na, te kukucsí csíkos nadrágos!

A többieknek meg ilyeneket: te pantallószaggató, te gyeplüszárfogdozó, te ceruzakoptató, te tintanyaló! Azért tanultatok, mert buták voltatok! Látjátok, én okos vagyok, nekem az elemi iskola is elég volt!

A fonyódiak, persze, ezeket hallva igen-igen röstellték. Az érintettek azonban tűrték. Nem tettek ellene semmit sem, azon kívül, hogy amikor meglátták, elkerülték. De amikor a csendőrök akartak beavatkozni, azt meg nem engedték.

Persze voltak dolgai, amiért viszont el-elvitték a lengyeltóti szolgabíróság fogdájába. De amiket meg ott csinált, azt meg a tisztviselők nem bírták. Volt úgy, hogy egész nap madárhangokat utánzott. Ez persze behallatszott a hivatalba, és nem tudtak tőle nyugodtan dolgozni. Emiatt aztán minden alkalommal gyorsan és úgy intézték ügyeit, hogy mennél hamarabb megszabaduljanak tőle, és menjen már onnan haza.

Nándi bácsi, de felesége is, szerette az italt. Általában házaknál szokott bort venni, de a legtöbb helyen már vigyáztak vele, mert volt, aki pórul járt.

– Adjon egy üveg bort! Majd az Isten ezt megfizeti magának – mondta a gazdának.

Amikor az utána kérte az árát, Nándi bácsi nem fizetett.

– Mér fizetném ki, mikor én azt mondtam: majd az Isten megfizeti magának – válaszolta a legnagyobb természetességgel, mintha igazsága lenne.,

Egy alkalommal Dedekéknél is így kért.

– Ne, ne! Maga fizesse meg most! – mondta neki Dedek István, mert a trükköt már ismerte.

Amikor pedig Fonyódligeten volt munkája, nem múlt el úgy a nap, hogy be ne ment volna a Pamuki Vendéglőbe, a Vadkacsába. Ha Feri bácsi leánya, Aranka (asszonykorában Molnár Lajosné) volt a söntésben, nála nagy hangon hadarva mindig így rendelt:

– Azt a későnfőkelő, tükörbenézegető, pincébejáró, sörbe-borba gyönyörködő, együngös egyelő istenét! Adja má azt a két decit!

Egy időben a vasúton dolgozott. Ott meg megtanulta a gőzmozdony fűttyét utánozni, amivel aztán elég sok galibát okozott.

Állítólag, fogadott egyszer az állomásfőnökkel tíz családís üveg sörbe, ha ő akarja, megugraszítja még a szolgálatosokat is. A fogadásra aztán erős hangjával elhujjantotta magát olyan formán, mint ahogy a vonat teszi, mielőtt az állomásra érkezik, és ekkor a váltókezelők riadtan futkoztak. Kereszték, milyen jelzőket meg a váltókat kellene állítani.

Más alkalommal pedig: a legnagyobb télben, amikor kint a hideg szél hordta a havat, többször megcsinálta, hogy az állomásépület előtt utánozta a mozdony hangját, mire az utasok a meleg váróteremből tódultak kifelé, mert úgy hallották, jön a vonat.

Ő ezt aztán távolról figyelte, és jókat nevetett.

*

Egy alkalommal bucit vett reggelire. Amint nagyjából kiette annak puha közepét, egy piaci kofától három deci tejfölt kért.

Amikor az asszony kérdezte, mibe öntse, Nándi bácsi odamutatta a buci üres közepét. Amint az asszony azt oda beleöntötte, várt vele egy kicsit, majd, mielőtt fizetett volna, azt mondta:

– Nénikém, hogyan fizetném én ezt ki? Nincs ez három deci! Mér akar engem becsapni?

A szegény asszony erre úgy meglepődött, szólni sem tudott.

– Vissza is adom. Meglátja, nekem lesz igazam – mondta Nándi bácsi, és visszaöntötte a buciból a tejfölt az asszony poharába. Persze nem lett tele, mert a friss, puha buci a tejföl egy részét magába szívta.

Nándi bácsi most már tejfölös bucit evett.

*

Volt egy időszaka, amikor halárusítással foglalkozott. A hal a belső pusztákon és községekben lakó parasztszaládok számára különlegesség volt. Ezért, amikor Fonyódon jártukban a halászoktól nem tudtak olcsón halat venni, akkor rászorultak Nándi bácsira, aki lovas kocsival rendszeresen vitt oda halat árulni.

Az egyik pusztán (neve maradjon titok, nehogy megsértsük lakóit) az asszonyok azt hajtogatták, mikor hoz már nekik egy kis olcsó halat.

– Jól van, asszonyok. Hozok maguknak halat – mondta, aztán kihangsúlyozva még hozzátette: – De csak tyúktrágyáért adom!

Tetszett az ajánlat az asszonyoknak. Örültek, nem kerül pénzbe, tyúktrágya meg van bőven. Ettől kezdve az asszonyok minden nap szorgalmasan összesöpörték a baromfiudvart, gyűjtötték a tyúktrágyát.

Nándi bácsi – ígérete szerint, meg különben is – egy hét múlva ment a hallal. Ahogy az asszonyok meglátták – jó kis halvacsora reményében –, ki kosárban, ki zsákban vagy talicskával vitte a tyúktrágyát.

Akkor Nándi bácsi mindenkivel sorban megkavartatta. Az asszonyok meg elgondolni sem tudták, hogy a felkavart tyúktrágya iszonyatos bűdösségében Nándi bácsi miért nézegeti. Aztán amikor a végére értek, megszólalt:

– Hát, asszonyok, ezt én nem veszem át. Maguk engem be akarnak becsapni! – mondta nekik bosszus hangon.

Az asszonyok felhördültek. Így megsérteni őket!

– Mivel akarnánk mi becsapni a Nándi bácsit? Tisztán összesöpört tyúktrágyát hoztunk – mondta egyikük fölháborodva.

– Asszonyok! – emelte fel a hangját Nándi bácsi. – Maguk azt ígérték, hogy tyúktrágyát hoznak. És ez nem az, mert ebben benne van a kakasszar is! – fejezte be, de már nevetve.

Hogy az asszonyok mit mondtak erre, szerencsére, nem őrizte meg az emlékezet. De – állítólag – verést azt ígértek neki. Aztán ez mégis elmaradt, mert rádöbbsentek, nem is Nándi bácsi, hanem saját hiszékenységük csinált csúfot belőlük.

De azt is mondják: Nándi bácsi ezt azért találta ki, mert észrevette, az asszonyok nem tartják tisztán a baromfiudvart, és ezzel kényszerítette őket a takarítására.

A három István

Honti István, Ott István és Vida István Fonyód tekintélyes iparosai voltak, és jó barátok.. Nemcsak néha-néha vagy csak hét végén találkoztak, hanem szinte nap mint nap, mert Honti Istvánhoz jártak borotválkozni, mert fodrász volt, Vida Istvánhoz húst venni, aki hentes volt, Ott Istvánhoz meg inni, mert ő meg a restit vezette.

Az üzletsor

A fodrászüzlet

Honti István és Honti Istvánné

Üzleteik is nagyon közel voltak egymáshoz. A resti természetesen az állomásépületben (a mai buszpályaudvar vasút felőli részén), majdnem vele szemben, az országút másik felén (a Balaton Áruház, Posta előtti részen) egy házban a fodrászat és a hentesbolt.

Amikor együtt voltak, ment a sok mese, meg a heccelődés. Minden helyzetet kihasználtak egymás megréfálására.

Ott Istvánt állandóan a telefonnal bosszantották. Minden nap felhívták, és amikor bejelentkezett: Itt Ott!, rögtön visszakérdeztek: – Most itt vagy ott? Jó, jó, itt én vagyok, de ki van ott? Ja, Ott van ott?

*

Vida István egyszer disznóvágás után úgy döntött, elutazik Balatonszemesre testvérét meglátogatni. Ajándéknak elkészített és becsomagolt egy friss, szép hasáb tokaszalonnát. Mielőtt azonban a vasútra ért volna, bement egy fröccsre a Porkoláb-vendéglőbe, mert tudta, a resti abban az időben nincs nyitva. És kit talál ott? Két barátját, Honti Istvánt és Ott Istvánt.

Kérdezősködésükre mindent elmondott: hová megy, mit visz, majd a csomagot a pulthoz közeli székre tette. És elkezdődött megint valami mese. Csak Porkoláb Lajos, a tulajdonos jött-ment ott köztük, és szolgálta ki őket.

Vida Istvánnak egyszer csak eszébe jutott, hiszen ő utazni akar. Amint megnézte óráját, már kapta is csomagját, mert ideje volt a vonatnak.

Hanem amikor testvérénél a vitt ajándékot fölbontották, nagy volt a meglepetés meg a méreg, mert abban nem a szalonna, hanem egy húsvágó deszka volt. Vida István rögtön tudta, a vendéglőben a sok mese közben az átkozottak kicserélték a szalonnát.

Egy hétre rá Honti Istvánnak ajánlottan és portósan nagy csomagja érkezett. Azonnal ment is a postára kiváltani, mert kíváncsi volt, mit küldhettek neki. Kifizette érte a nem kevés díjat, és otthon nagy izgalommal bontotta ki. Hangosan találgatta, hogy számára ki és mit küldhetett neki fontosat, mert vele fizettette meg még a díját is. A meglepetés itt sem maradt el. Egy disznó farka meg az alatta lévő lyukas része volt benne. Megértette: a húsvágódeszkára megérkezett a válasz.

*

Egy alkalommal meg, amikor ott voltak a restiben Ott Istvánnál, fröccsözgetés közben azt mondja Honti István Ott Istvánnak:

– Pista, vágjál le nekem egy darab száraz szalámit, meg hozzá kis kenyeret!

Amikor Ott István kistányéron elétette, Honti István elővette bicskáját, kinyitotta, majd letette, mert közben eszébe jutott, azonnal fizeti is. Tíz pengőt adott oda, de Ott Istvánnak nem volt apró pénze.

– Menj oda a vasúti pénztároshoz, és váltasd fel! – mondta neki.

Amint Honti István elment, Ott István fölkapta István ott maradt kését, és mintha csak a söntéspultot akarta volna vele kettéfűrészelni, az élet nagy mozgulatokkal erősen húzogatta a söntéspult bádog vastag szélébe, majd gyorsan visszatette a helyére.

Honti István ahogy visszajött, fizetett, és falatozni kezdett. Belevágott a szalámiba, illetve csak szeretett volna, mert a kés elcsúszott rajta. Azonnal észrevette, hogy a kés élével valami történt, mert tegnap még jól vágott. Úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre. Ahogy tudta, csak nyisztelte a szalámit meg a kenyeret, de titokban leste arcukat. És ahogy azok a visszafojtott nevetésre elhúzták szájukat, kezdtek másfelé nézegetni, meg ahogy terelték el a beszélgetést, rájött, hogy amíg pénzt váltott, elvették a kés élet. De sem szólt semmit.

Másnap Ott István ment borotválkozni. Szappanozás után, ahogy a jobb arcán Honti István húzogatta a kést, úgy emelkedett a borbélyszékben erősen markolva annak karfáját, mert úgy érezte, a bőrét húzzák. Habos száját összeszorítva motyogósan megjegyezte:

– Pista, húz a késed.

– Az nem lehet, te, hiszen tegnap éleztettem. Várjál, megpróbálom, talán a másik oldalon – mondta Honti István nyugtatóan, és jól meghúzta a kést Ott István bal arcán is.

Ott István az újbóli nyúzó érzéstől most is megemelkedett a székben, és mérges szemrehányással megint odaszólt:

– Pista, de ronda életlen beretvád van!

– Hát hogyan lenne életlen, te – ismételte meg még hangosabban, miközben nyomta vissza a székbe –, hiszen éppen tegnap éleztettem meg a két köszőrüssel, akik ott voltak a restiben.

– A szentségit! Ide sem teszem be többet a lábamat! – fakadt ki Ott István, mert ekkor döbbsent rá, ami most történt, szörnyűséges válasz volt a tegnapi esetre.

Nem csoda, hogy húzott a beretva, mert Honti István a borotva helyett a tyúkszemvágó-késsel borotvált, ami csak a habot tolta, és a szakállon ugrálva égő pirosodó bőrt hagyott maga után.

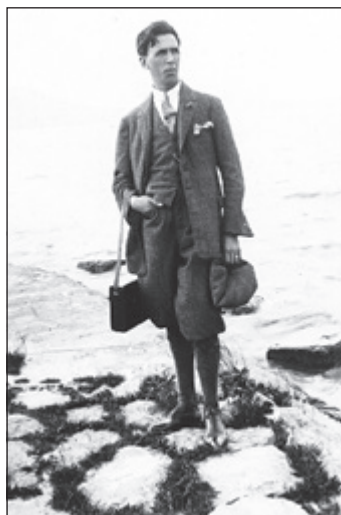
Persze, amikor Honti István megmutatta a tyúkszemvágó-kést, meg megbeszélétk mellé az előző nap történeteket, jót nevettek, és Honti István megjegyezte:

– Hallod, mi nyugodtan megalakíthatnánk a Lükék Társaságát.

*

A történet főszereplője, Honti István nem volt eredeti fonyódi. Az 1920-as évek elején jött alföldi szülőföldjéről, Kiskunfélegyházáról.

Ebben az időben Fonyódon Bellai Jánosnak és feleségének, Kolovits Jozefának, akik az első világháború idején Fiuméből települtek Fonyódra, Sándortelep központjában, az országútszéli sorban több üzletük, köztük fodrászatuk is volt. Ide vették fel a 28 éves legényembert segédnek.

Honti István

*Bellai János és Jánosné
(1925 körül)*

Bellai János és felesége a szorgalmas, az elegáns öltözetű és vidám természetű bor-

bélyeséget megszeretve kitanította a fényképész szakmára. A segéd azonban hamarosan a család tagjává lett, ugyanis 1929-ben feleségül vette leányukat, Elvirát. Amikor pedig rá nem sokára Bellai János meghalt, átvette az üzlet vezetését is. Hogy azt továbbfejlessze – jóllehet még maga is dolgozott – segédek és inasokat alkalmazott. Eközben pedig már szívesen fényképezett. Az esküvői és igazolványképek készítése mellett – főleg anyósa példájára – ő is kezdte fényképezni a fonyódi tájat, a Balatont, az embereket és a munkát.

Az üzletsor bontása és az új áruház építése (1959-1960)

Üzleteiket 1948-ban államosították, és átalakításokkal Népbolt lett belőle. Hogy a szeretett szakmát folytatni tudja, a Blaha Lujza utca sarkán, az 1938-ban épített családi házukban új műtermet nyitott. Amikor pedig leányukat, Lúciát Komáromi Ferenc feleségül vette, tudását továbbadta vejének, ami által a család fényképész-dinasztia lett.

Komáromi Ferenc és Honti Lúcia esküvője

A három generáció által készített és még megmaradt képek igen jelentősek, mert szép és értékes dokumentumai a korabeli Fonyódnak. Közülük két, már ismeretlennek tűnő Bellai-Honti kép:

Sándortelep központja (1930-as évek eleje)

A Fonyódra bevezető országút (1940–50-es évek)

Pista bácsi szép kort ért meg. Barátságosságát és finom humorát élete végéig megőrizve 88 éves korában, 1984. január 19-én halt meg.

*

Ott István vallásos ember volt. A Kisfaludy utcában megnyitott temetőbe kőkeresztet állíttatott. Felirata: „Békesség nektek! Isten dicsőségére állíttatta Ott István és családja 1943”

Ott István súlyos betegségben, 1957 januárjában halt meg.

*A kereszt megszentelése. Balról: Ott Istvánné, felső Vass Lajos.
Jobbról: Ott István, Ifj Lajos plébános, Kenedi Zoltán kántor, May József főjegyző és családja*

A gyerekek nyara

A 20. század első felében élt fonyódi lakosság, különösen a sok nagycsalád élete, életmódja, ruházkodása és étkezése szegényes volt. Hogy életük jobb legyen, már a gyerekek, köztük a kislányok is, tavasztól őszig komolyan dolgoztak, hogy a családnak valami módon, akár a munkájukkal, vagy akármilyen kevés keresetükkel is, de besegítsenek.

Ahogy elérték a 10 éves kort, az iskolai nyári szünetben elmentek dolgozni. Amelyik családnak volt valami vagyona, pár hold földje, lovai vagy más állatai, ott a gyerekek általában a családban segítettek. Részt vettek az állatok etetésében, itatásában, legeltetésében, de a mezei munkában, a kapálásban és az aratásban is. Ha pedig volt tehén és egy kis gyümölcsös is, akkor hordták a tejet, túrót és a tejfölt, meg a különböző gyümölcsöket a házakhoz, meg a nyaralókba.

Cséplés (1935)

Amikor pedig 12 évesen kimaradtak az iskolából, arra törekedtek, hogy egész nyárra legyen munkájuk. Így napszámosok lettek a kertészetben, a gazdagabb családoknál, az uradalomban, a szőlőben; szolgálók az úri nyaralókban, vagy éppen az iparosok mellett segédmunkások.

Ez általában szabálytalan volt, mert munkára engedélyt csak a 15 éves kor betöltése után lehetett kapni. Mivel több családban szükség volt a fiatalabb gyerekek keresetére is, és hogy a fizetség biztosított, a munka pedig törvényes legyen, ezért ilyen esetben is megpróbáltak engedélyt szerezni. Így kérte ezt a 14 éves Horváth Pál, Takács László és Jancsikics János is. És a községházán hogy a gyerekek munkába állásával segítsenek a családokon, M. L. tisztviselő a Munkás Igazolványban születési évüket egy évvel korábbra írta. (Igaz, ez aztán 40 év múlva a nyugdíjazásukkor adott egy kis igazolási gondot.)

Nagy Ilona, Cseh Ferenc, Nagy Imre, Gréczi László (1935)

Gyerekmunkára a háborús évek alatt a nagyobb lehetőség dr. Virányi Egon budapesti író, gyáros és földbirtokos földjén, a Pogányvölgyi Főcsatorna, a Keleti Főcsatorna és a Kopaszdomb által határolt területen volt, ahol az 1920-as évek elejétől egészen a háborúig gőzgéppel működtetett keverőgéppel lápi brikettet, fonyódi nyelvhasználat szerint „brigitet” készítettek. Itt a munkásoknak egyharmada gyerek volt. Szívesen is mentek oda dolgozni, mert az uraság igen jó fizetséget adott. A csillás gyerekek pl. minden hónapban 150 kg búzát, 150 kg rozsot és 92 pengőt kaptak. Emellett – a kialakult szokásnak megfelelően – minden augusztus elsején és másodikán maguknak dolgozhattak. Amit ezen a két napon a munkások meg tudtak termelni, abból a felnőttek mind, a gyerekek pedig ennek 80 %-át vihették haza. Így a munkások, a gyerekek is, az öthónapos szezonban megkeresték a család évi kenyerét és tüzelőjét.

A Zichy-szőlőben szüretelő gyerekek (1925 táján)

Brigitelők 1938-ban

Legfelül: Horváth Vendel gépkezelő

Felső, álló sor: ismeretlen, Galambos János, Fekete György, Takács Lajos, Borbély László, Gálosi István, Nagy János, Metzger József, Molnár János, Babina László, Metzger István,, Kolip József,

Első álló sor: Bazsika György, Makarész Mária, Panics Anna, Nagy Anna, Mányoki Mária, Takács Károly, Nagy Erzsébet, Galambos Julianna, Varga Mária, Kolip István,

Ülő gyermekek sora: Szalai Géza, Vincze Lajos, Márté Imre, Winkelmann János, Szalai János, Csóri János, Bazsika István, Pintér Ferenc, Pintér Sándor

Ennek a szükség általi szorgalomnak aztán az lett az eredménye, hogy a családok életszínvonala fokozatosan javult. Földet, házhelyet vásároltak, és a régi, öreg, nádas házak helyére vagy éppen a megházasodott gyerekek részére új házat tudtak építeni. Szébben tudtak öltözködni, és gyerekek közül egyre többen kezdtek továbbtanulni.

Baráti társaság és a sorsfordító idő

Az 1940-es évek elején a fiatalok egy csoportjából jó hangulatú baráti társaság alakult. Köztük volt Csutorás László, Csutorás Melinda, Ott József, Ott Vilmos, Reiser Antal, Háncs János és Fodor András (a későbbi neves költő). A csoport fő összetartója a köztük legidősebb legény, a Reiser Anti, a programok kitalálója pedig a legfiatalabb, a Fodor Bandi volt.

Ezek a baráti találkozók, a közös programok általában júliustól kezdődtek, amikor vége volt az iskolai évnek, amikor mindenki hazajött. Reiser Anti Budapesten a közgazdaságtudományi egyetem erdőgazdálkodási karán tanult, Csutorás Laci a pécsi, Melinda a szegedi tanítóképzőbe járt, Fodor Bandi pedig, aki nem itt lakott, de nővéreinél töltötte mindig az egész nyarat, kaposvári gimnazista volt.

Csutorás László

Csutorás Melinda

A kulturális igények kielégítésére sokféle rendezvényt, köztük műsoros előadást, vagy külön irodalmi estet szerveztek a Magyar Tengerben vagy a Sirályban. Ady és József Attila verseket olvastak föl, énekszámokat, dramatizált verseket, dalokat és magyaros táncokat adtak elő. Újszerűsége volt a műsoroknak, hogy helyet kapott benne a népköltészet, elsősorban a magyar népdal. Az ilyen estre meghívtak népi énekeseket, és ezekhez volt itt meghívott vendégelőadóként Volly István is, az akkor már neves népdalkutató.

Jellemző volt, hogy a rendezvények után nem mentek azonnal haza, hanem letelepedtek Bélatelepen vagy Sándortelepen a vízparton, és tovább folytatták a beszélgetést, közben népdalokat énekeltek. A nótafa Fodor Bandi volt. De e programok mellett eljártak fürödni és vitorlázni is.

Ha pedig semmi más programjuk nem volt, kiültek esténként Sándortelepen az út melletti padokra, és hallgatták a Drechsler Étteremből kiszűrődő muzsikát, ahol már nem csak cigányzene volt, hanem játszott itt dzsessz-zenekar is, ami a fonyódi fiataloknak újdonság volt. Hogy bemenjenek, arra nem volt módjuk. Ah-

hoz oda illően kellett volna öltözködniük, de ami igaz, pénzük sem volt rá. Arról nem is szólva, hogy az erkölcsi felfogás sem engedte meg, hogy leányok és fiúk együtt szülői kíséret nélkül ilyen helyekre bemenjenek.

Háncs János

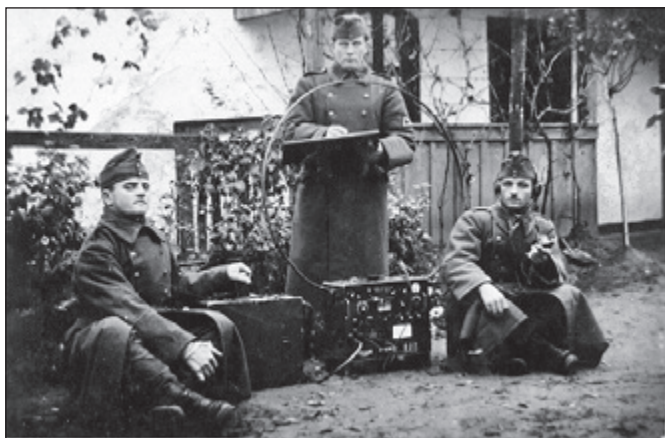
Reizer Antal

És amikor lányok, legények vannak együtt, ahogy lenni szokott, volt, akiket közülük is összehoztak. Azt suttozták: Reiser Anti és Csutorás Melinda között valami nagyon szép és titkos szerelem szövődik.

Ekkor ők még szórakozhattak, mert itthon voltak, messze a már évek óta folyó borzalmas hírű háborútól. De a háború vészjósló üzenetét már érezték.

Egyre több fonyódi fiataalt vittek a frontra. 1942 februárjában pedig már annak jött híre – ami nagyon megrázta a falut –, hogy a 25 éves, nőtlen Takács Lajos meghalt a kassai kórházban. Temetésére többen is odautaztak. Fonyódon pedig – mint a háború első áldozatára emlékezve – gyászmisét tartottak, amelyen részt vett az egész falu.

Képek katonákról:

Takács Ferenc híradós (balról), Nyírbátor (1939)

*Király Ferenc őrségben
a hajóállomáson (1943)*

*Horváth László motoros futár
(1942)*

És látták, hogyan lőtték le a német vadászgépet a Balaton fölött, két pilótáját hogyan találták meg a Balatonban, és hogyan temették el őket a fonyódi temetőbe.

Aztán még ebben az évben súlyos sebesüléssel jött haza Lukács János tartalékos főhadnagy, a fonyódi aljegyző, volt leventeparancsnok, aki a visszavonulás során a brianszki erdőben aknarobbanásban elveszítette bal lábát. Amikor a margitszigeti katonai kórházból már hazajöhetett, hősnek kijáró ünnepléssel fogadták.

*Lukács János és a két család a régi, a Hunyadi utcai házuk előtt
Fodor Erzsébet, Lukács Jánosné, Fodor Andor, Lukács János,
id. Lukács János és Lukács Jánosné*

1944 pedig már – ahogy az egész országnak – félelemmel teli éve lett Fonyódnak is.

Miközben folyamatosan jöttek az értesülések a harcokban meghalt vagy az orosz fogságba esett fonyódi katonákról, a Vörös Hadsereg már az országban volt.

A háború elvesztése biztos volt, de még ekkor is jöttek a behívóparancsok. A csoportbeli fiatalok közül is többen be kellett vonulni.

A 21 éves Háncs Jani bolti eladót 1944. augusztus 31-én Pécsre hívták be. Ott egy gyors, kéthónapos híradós kiképzés után már ki is vitték a frontra. A szentesi-csongrádi Tisza-hídnál a német csapatok részére kellett lövészárkokat ásni. De alig hogy elkezdték a munkát, a szovjet hadsereg gyors nyomulása miatt már menekülniük kellett. Szállító járművek nem voltak, így erőltetett menetben gyalogoltak egészen Pécsig. Ott bevagonírozták őket, és Németországot mondták úticéljuknak.

Reiser Anti egyetemi, nyári, erdélyi gyakorlat után volt. Itthon a fonyódi futbalcsapatban és a Somogy megyei válogatottban játszott. Mint egyetemistát korábban felmentették a katonaság alól, de ekkor, 1944. decemberben neki is be kellett vonulnia, és mint levettét hurcolták Nyugatra. Ausztriában érte el csapatukat a háború, francia fogságba került. A franciák a hadifoglyokat, így köztük Antit is, Franciaországban kihelyezték munkára, paraszti gazdaságokba.

Itthon, az országban folyó háború már a nők hadi szolgálatát is megkövetelte. Csutorás Melinda mint diplomás tanítónő több leánnyal és édesanyjával 1944. június-júliusban a Vöröskereszt tanfolyamokon kitanulta a betegápolást, hogy részt tudjon venni a sebesültek ápolásában. Az első kórház Balatonbogláron, a Jankovich-telepen kialakított német katonai kórház volt, majd, amikor a magyar sebesülteket Pécsről Fonyódra hozták, a magyar katonai kórházat a polgári iskolában, majd az alsó-bélatelepi fővárosi nevelőotthonban alakították ki. Melinda nővérként itt humanitárius tevékenységként a sebesültek ápolását végezte.

Csutorás Melinda önkéntes ápolónő (1944)

1944. december 2-án, ahogy az orosz csapatok egyre közelebb értek, a kórháznak menni kellett. A szovjet hadseregről terjesztett hírek után Melinda nem mert maradni, és úgy döntött: megy tovább a kórházvonattal. Ám a család nem akarta elengedni. Mivel más családok is menekültek, a Csutorás család is úgy határozott, itt hagyják a házukat, vagyonukat, és mindannyian mennek. De mire otthon összezsomagoltak, és a nehéz háromszáknyi holmijukkal a vasútra értek, a katonai szerelvény, mint utolsó vonat, már elment. Más út nem volt számukra, minthogy a többi menekülővel együtt halászhajón átkelve a még el nem foglalt Badacsonyon keresztül menjenek. Innen aztán további különös utakon Tapolcán megtalálták a kórházvonatot, ami nem volt más, mint marhavagonokból összeállított szerelvény. Hogy benne a sebesült katonákat és magukat is egy kicsit védeni tudják a decemberi hidegtől, a vagonok oldalát falvédőpapírokkal borították be. Melinda, mint nővér, így vonult el szüleivel és Laci testvérével együtt december 4-én a M. kir. 524. sz. hadikórházzal Nyugat felé. De amerre csak mentek, az országutak tele voltak autón, kocsin vagy éppen gyalog menekülő katonákkal, civilekkel, miközben repülőek támadták őket.

A Németországba irányított katonai vonattal Hancs Jani Siófokon keresztül csak Fonyódig jutott el. Itt, amikor leszálltak, a szolgálatos Nagy Lajos forgalmista elmondta neki, nem indítják tovább a vonatot, mert Balatonszentgyörgyön már ott vannak az oroszok. De Janinak igen nagy szerencséje lett. A parancsnok hazaengedte szüleihez. Jani ekkor meg is szökhett volna, de nem mert, mert Siófokon ketten is megpróbálták, és mindkettőt katonaszökevényként agyonlőtték. Tehát másnap, élelemmel felszerelve jelentkezett újra az alakulatánál. Mivel azonban a parancsnok is kilátástalannak látta a helyzetet, kiadta a parancsot: Menjen mindenki, ki merre lát!

Jani a háborúnak a kritikus szakaszát szerencsésen átvészelte, és éppen itt-hon. Egy hét múlva viszont elfoglalták a falut a szovjetek.

Melindáék katonai kórházvonatának pedig 1944. december 19-én Passau lett a végállomása. Egy főiskola többemelet-mélységű pincéjében érte utol őket a háború. A várostól 40 kilométernyi távolságban egyik oldalról az orosz, másik oldalról az amerikai hadsereg közeledett. Passauban az amerikaiak értek először. A kórházzal, katonákkal együtt Melindáék 1945. május 3-án estek amerikai fogságba. A kórház ezt követően amerikai ellenőrzés alatt működött, ahol 1945. június 30-ig Melinda továbbra is nővéri szolgálatot teljesített.

A Vörös Hadsereg bevonulása

1944-45 Fonyód népének vészterhes két éve volt.

A történeti írásokból tudjuk, hogy március 19-e után német katonai egységek szállták meg a falut. Házakat, lakásokat ürítettek ki részükre. A falunak kellett gondoskodni ellátásukról. És magukkal hozták a félelmet is. A háborút ellenző embereket letartóztatták. Az embertelen ideológiából eredő elvakult gyűlölet áprilistól a zsidó családok életét tette tönkre. Napirenden volt zaklatásuk, különböző feljelentésekre hivatkozva büntették őket. Elvették vagy ellopták a mozdítható értékeiket, a kerékpárt, a rádiót, az akkor nagy értéket, az életet jelentő húst, zsírt és lisztet is. Aztán fel kellett tűzniük mellükre az államilag elrendelt, megkülönböztető, egyben megalázó sárgacsillagot. De ezzel még nem volt vége szenvedésüknek. Május 25-én 19 személyt – köztük egy 20 éves leányt, egy tíz és egy 5 éves gyermeket – elhurcoltak a tabi gettóba.

Mindezt súlyosbította még, hogy újabb férfiakat, köztük sok családapát soroztak be, és vitték őket az orosz frontra, a biztos halálba.

És fordult is a háború. A szovjet hadsereg a sorozatos győzelmei után bevonult Magyarországra. Közben jöttek a hivatalos értesítések a fronton meghalt fonyódi katonákról, a fogságba esésről, hírek a szovjet hadsereg előnyomulásáról, a félelmetes nagybajomi és mesztegyői frontról.

Mivel a németek elhagyták a falut, úgy gondolták, hogy a szovjet csapatok gyorsan átvonulnak Fonyódon, mert nincs, amiért megállnának, és vége lesz a háborúnak.

Úgy beszélnek, a fonyódiak annak ellenére nem féltek jövőbelüktől, hogy hallották a folyamatosan érkező hírekben a sok rosszat az orosz katonák viselkedéséről, erőszakos magatartásáról. Voltak, akik reménységgel várták Vörös Hadsereget, mert azt hallották, hogy ők hozzák el a felszabadulást a német megszállás alól, ők teremtik meg a már évek óta nagyon várt békét.

Aztán eljött az idő. Azt mesélik: 1944. december 4-én már estébe szürkült a délután, amikor Balatonboglár felől zaj, tankdübörgés, teherautó-zúgás és kocsizörgés hangja hallatszott. Amikor azonban, talán a ligeti szőlőkhöz érhettek, a zaj lecsendesedett. Az oroszok itt megálltak. De kis idő múlva éles géppisztolysorozatok hallatszottak, majd folytatódott a dübörgés.

Úgy tudják, azért álltak meg Fonyódligetnél, mert a halásztelepi csatorna hídján nem mertek átmenni. Úgy gondolták, ezt a hidat is, mint általában a többi, sőt a vízpartot is, ahonnan volt kivezető út, az utolsó német csapategységek aláaknázták. De megállásuk szinte pillanatokig tartott csak, mert közben különös eset történt. Egy német katona motorral robogott ki a faluból, át a hídon az orosz csapatok elé. Az oroszok géppisztoly-sorozatokkal lőtték a katonára, aki motorjával a vasút felőli oldalon az útszéli árokba borult.

A meglepő eset a felderítőknek és az első vonalban érkező katonáknak azt mutatta, a híd nincs aláaknázva. A sereg elindult, s minden veszély és katonai

veszteség nélkül kelt át a hídon, megállás nélkül haladhatott tovább a part alatt.

Közben a halott német katonát levették a motorról, és odadobták a Halásztelep kapuja mellé. Holtteste napokig feküdt ott. A katonának azonban még halála sem hozta meg a nyugalmat. A mellette elmenő szovjet katonák még ott is, a fagyos földre arcra borult halott katona holttestébe újra és újra beelöltek.

Pár nappal később azonban, amikor a frontkatonák elvonultak, és csendesedett a helyzet, akkor – kihasználva egy biztonságosnak vélt pillanatot – a vasutas Dobossy Elek (a Lexi) ment oda, aki kezikocsijára tette, és ott, a teleppel szemben, a vasút melletti akácosban talált gödörbe, ahonnan korábban a környék építkező emberei homokot termeltek ki, eltemette.

A történettel kapcsolatosan felmerül a kérdés: a német katona miért ment Balatonboglár felé, az oroszok elé, s ezzel a vesztébe? Ennek okáról a következőket mesélik.

A német katona aznap reggeltől az út melletti Porkoláb Vendéglőben italozott. Amikor az ott lévők figyelmeztették: hogy már Fonyód alatt vannak az oroszok, akkor puskáját vállára kapta, kirohant, motorjára ült, és eltűnt. De – valószínű a sok italtól – eltévesztette az irányt, és nem balra, a szabad úton Balatonfenyves felé, hanem ellenkezőleg, jobbra, éppen a Balatonboglár felől érkező oroszok felé indult. A tévedése lett a halála.

Ahogy a faluban elterjedt a különös halálhír, többen, köztük fiatal gyerekek is mentek oda kíváncsiskodni. Odament a 15 éves Bogdán Sanyi is a szomszéd gyerekekkel, Cseh Péterrel. A Sanyi gyerek észrevette, hogy a katona puskája ott van az út másik oldalán. Mivel élt-halt a puskáért, mert háború van, kell a fegyver, elhatározta, megszerzi. A szőlők felől oda is osont, és a tárrakkal együtt magához vette. A telepre akarta bevinni, mert sógora ott lakott, hogy majd annak kertjében elássa. De ahogy átdobta a puskát a deszkakerítésen, aztán ő maga kapaszkodott föl rá, látta, hogy az udvar hátsó részében orosz katonák vannak, és főznek. Ijedtében szinte úgy esett le a palánkról, és elszaladt. Most, 60 év után is megborzongva gondol arra, mi történt volna, ha a puskával meglátják.

Fonyódot már ezen a napon, december 4-én éjszaka az oroszok teljesen elfoglalták, de továbbvonulni nem tudtak, mert a Háromszögben a németek egy ellentámadással még meg tudták őket állítani. A tankok egy része a Vajda utcai fenyők alá állt be, a parancsnokság pedig a Schaller Vendéglőben helyezkedett el.

Frontfalu lett Fonyód. Emiatt december 16-án – szovjet katonai parancsra – a lakosságnak el kellett hagyni a falut. Az emberek minden értéküket, házaikat, állataikat itt hagyva, kisebb-nagyobb batyukkal, gyalogosan vagy lovas kocsival, kétségbe esve menekültek. Ki hová tudott. A közeli kis tanyákra, Pusztaszentgyörgyre, Csisztapusztára, Lengyeltótiba, de még a távoli Karádra is, amelyik falut erre a célra kijelölték.

Atrocitások nem történtek, de mindennap szedték össze az embereket a legkülönbözőbb munkákra. Élelem beszerzésére, főzésre, csónakok összeszedésére. A fiatal férfiakat pedig – ha kellett, kényszerrel is – vitték a Balatonmáriánál kialakult frontvonalra lövészárkot ásni.

Pár hónap telt csak el, amikor már tragikus esetek is történtek. Agyonlőttek két embert, a 80 éves Albán Imrét és a 19 éves Doma Erzsébetet. Aztán tavasszal elhurcolták a 32 éves Milkovics Jánost, akiről többé hír sem érkezett.

A halál a padlásról jött

Amikor a lakosságnak az orosz katonai parancsra el kellett hagynia a falut, voltak, akik a német belövésektől vagy ellentámadásoktól sem félve, maradni mertek. Nem menekült el, nem hagyta el házáat az Albán-család sem.

Albán Imre nyugdíjas tisztviselő volt, aktív korában egy Tolna megyei község, Szakadát főjegyzője. Az 1920-as évek elején történt nyugdíjazása után családjával Fonyódon, a Templom utcában telepedett le.

A háború idején a házban öten éltek. Albán Imre és felesége, felesége nővére, Mihályfy Gizella és a két felnőtt leány, Olga és Gizella. Volt egy fiuk is, ifjabb Imre, de ő ekkor, ezredesi rangban katona volt.

A lakossági kitelepítés után pár napra, 1944. december 20-án aztán nem várt, tragikus esemény történt náluk. Garay Valéria (későbbi Párkányi Lászlóné), aki szomszédjuk volt, az Albán-lányok elbeszélése alapján meséli:

Három óra után volt az idő, amikor a padlásról katatás és lépések zaját hallották. Megrémültek. Elgondolni sem tudták, hogy ebben a zűrzavaros helyzetben ki lehet ott fönn? És egyáltalán, hogyan kerülhetett oda?

Imre bácsi, hogy e valaki idegentől védje családját, különösen a lányokat, a grádicson fölment a padlásajtóhoz, és azt fogantyújánál alulról fogta, húzta, hogy aki ott fönn van, ne tudjon lejönni. Ekkor géppisztolysorozat ropogott, és Albán Imre holtan csúszott le a kövezetre.

Az történt, hogy egy orosz katona az ő domboldali kertjükből, a partoldalba ásott pince tetejéről Albánék odanyíló ablakán bement a padlásukra. Amikor végigkutatta, le akart menni a lakásba is. Mivel a padlásajtót, amit Imre bácsi erősen húzott, nem tudta fölemelni, sorozatot lőtt a feltételezett alsó zárra. Ekkor érte Imre bácsit fején a halálos lövés.

80 éves volt.

Halálával négy nő maradt magára. Ketten már idősek voltak, és közülük csak Olga dolgozott. A községházán volt alkalmazott.

A családra nehéz évek következtek.

A menekülő leány

Amikor a front miatt 1944. decemberben Fonyód lakosságának el kellett hagyni a falut, akkor többen, főleg a fiatalok, hogy ne legyenek messze Fonyódtól, a közeli, de az útvonalaktól kieső Pusztaszentgyörgy melletti két tanyán, a Mayer- és a Doma-tanyán bújtak meg.

A Doma-tanyát, ami csak egyetlen hosszú házból állt, ahol egy szoba, istálló és pajta volt, Doma János gazdálkodó, kertész még régen azért alakította ki, hogy az itt lévő 29 hold földjét innen, közlelől tudja művelni.

A falu kiürítése után a Doma-család, János bácsi, a felesége, két lányuk, Piroska és Magdolna ide költöztek ki abban a reményben, hogy itt talán nem lesznek veszélyben. A család nem volt egyedül. Jött velük János bácsi Szentesen élő testvérének két felnőtt gyereke, István és Erzsébet is, akik a szovjet hadsereg elől Szentestről menekültek ide hozzájuk. De idejött a náluk dolgozó Grécsi Mária és a húga, Erzsébet is, és napközben sokszor itt tartózkodott még a Mayer-tanyán rejtőzöttek közül Schaller István, Hancs János, Bentekovics Erzsébet és testvére, Mária is.

A nehéz napokban így együtt jobb volt. Tettek-vettek, beszélgettek, főztek, kártyáztak, sőt Piri meg Bözsike vezetésével sokszor énekeltek is. Általában Bözsike kezdte egy magával hozott dallal, amit aztán mindenki megtanult:

*Vándorolok messze idegenbe,
Valami kis gond ül a szívembe,
Valami úgy sérti, valami úgy bántja,
Látlak-e még édesanyám kicsi báza.*

*De szeretnék egyszer hazamenni,
Kicsi tanyabázban megpihenni.
Otthonomra lelni, anyacsókra kelni,
Áldott fejét könny bullatva megölelni.*

Szívből énekelték, hiszen mindannyian békés családi otthonra vágytak már.

A játék és a nótá meghozta, amit sem a háború, sem a nélkülözés, sem a félelem nem tudott megölni, hogy Bözsike meg Hancs Jani, aki decemberben szerencsésen tért haza a katonaságtól, már szerelmes szemekkel nézett egymásra.

Február végére – ahogy a front Fonyódtól távolodott, a harcok megszűntek –, a szovjet csapatok elvonultak. De hagytak hátra katonákat, akiknek az volt a feladata, hogy frontmunkára szedjenek össze embereket. Emiatt állandóan razziázták a környeket.

Így történt február 22-én, csütörtökön is, amikor újra csak két orosz lóháton megjelent mindegyik tanyán, és az ott talált fiatalokat, köztük a Doma-tanyán lévő Schaller Istvánt és Doma. Istvánt is elvitték Balatonmáriára „robotira”, lövészárkot ásni.

Mivel a nappali lövöldözések miatt csak éjszaka dolgoztatták őket, nehéz és veszélyes munka volt. Nem is beszélve arról, hogy szállásuk a Nyers-féle kocsmá kiürített termében szórt szalma volt, ahol sokan meg is tetvesedtek.

A két fiatal mindezt borzalmasnak, elviselhetetlennek tartotta, és elhatározták, alkalmas pillanatban megszöknek. Így is történt. Mivel jól ismerték a környéket, elkerülve az utakat, erdőkön-mezőkön keresztül még aznap éjszaka hazalopakodtak.

Másnap a Doma-tanyán tartózkodó lányok két orosz katonát láttak lóháton közeledni. Ijedten szaladtak szálláshelyükre, az istállóba. Egyedül Bözsike, a szentesi leány futott messzire hátra, a pajta felé.

Ahogy a katonák leszálltak a lóról, szaladgáltak erre-arra. A pajtába, a farakások közé, az istállóba, a házba. A szökött fiatalokat keresték. Az egyik, mivel a szobában nem a fiúkat, csak a beteg fekvő János bácsit találta, dühöngeni kezdett. Fölkapta az asztalon lévő sodrófát, hadonászott, és ami mozdítható volt, mindent lesöpört vele, majd géppisztolyával a mennyezetbe lőtt.

Amikor onnan kiment, kint is folytatta. Csak úgy vaktában. A levegőbe, a pajta végébe, az ott összerakott kukoricaszár-rakásokba. Röpdösött szerteszét a golyótépett fagyos kukoricaszár.

Mindenki remegett a félelemtől. Amikor abbahagyta, odaugrott Doma Piroskához, ruhájánál megragadta, és a lova elé állítva vitte magával a Mayer-tanyára, keresni tovább a munkából megszökötteket.

A másik katona csöndes volt, de ahogy mentek, egyszer csak suttogva beszélni kezdett.

– Ne félni! Ne félni! – mondogatta.

Piroskát meglepte a magyar szó. Aztán megtudta tőle, hogy tanító, és azért tud kicsit magyarul, mert ahogy mondta: „papa, mama volt magyar”. Piri nek ez kis remény adott.

A Mayer-tanyán sokan voltak. Ott volt Jagadics József, Perusza Ferenc és János, Babits János, meg még 3 gyerek, Jagadics László, Háncs Magdolna és Varga Lajos is. Ott volt a megszökött két Pista is a többi fiatallal együtt, de ők elbújtak a csutarakásokba. A katonák hangoskodására a természetes és erős hangú Jagadics Jóska bácsi – aki tót származása révén tudott az orosz katonákkal beszélni, és tolmácsolni szokott – küldte el őket, hogy itt nincsenek fiatalok, menjetek. De még hangos szóval azt is kérte, engedjék haza azonnal Piroskát.

Az orosz szóra engedett a katona. Megígérte, elengedi a leányt, ha megcsókolhatja.

Piri tiltakozott, menekülni próbált. Jóska bácsi ekkor kérte, ne ellenkezzen, lehet, az élete függ tőle. A katona Pirit aztán nem megcsókolta, hanem a szájába harapott, és oly vadul, hogy vére kiserkent. De állta szavát. Elengedte.

Senki sem mert mozdulni, Piri egyedül, vérző ajakkal a sötét, hideg és félelmetes estében elindult vissza, haza, a Doma-tanyára.

És otthon, a tanyán tudta meg, mi történt.

Amikor Pirit a katonák elhajtották, és mindenki előjött, csak Bözsike nem jelent meg. Juliska néni, János bácsi felesége és lánya, Magdi keresni kezdték. Hiába kiáltozták nevét, sehonnan nem jött válasz. Mindent végignézve végül a pajtavégi csutarakásokhoz mentek – gondolták –, hátha oda bújt el. Szétbontották, és ott volt. Szép szemei nyitva, benne halotti hidegség. A fájdalomtól feljajdultak.

Bevitték az istállóba, hálóhelyének szalmájára fektették. Megnézték. A fejéből vér szivárgott. Kibontották ruháját, és a mellén három vérző sebet találtak.

Orosz katonát utána többet nem láttak. Nem jöttek. Elvonultak.

*

Doma Erzsébet, a szép, ébenhajú szentesi lány 1945. február 23-án, pénteken délután, 5 órakor meghalt. Halálának oka, ahogy hivatalosan a lengyel-tóti anyakönyvbe írták: „baleset (lövési sérülés)”.

19 éves volt.

Bözsike az életéért menekült ide, és mégis itt lett letört virág téli fagyban. Nem térhetett haza tanyaházába anyjához, amelyről a dalban oly sokszor énekelt. Meghalt beteljesedett szerelem nélkül. Anyai és tanyai háza helyett nyugvó helye a pusztaszentgyörgyi temető lett.

Azóta 60 év telt el. És a Háncs Jani azóta sem választott leányt. Most, a történet felidézésekor csak annyit mond csöndesen:

– Háború volt. És ha rágondolok, hogy mi mindent vett el tőlünk, elfog a szomorúság.

Doma Erzsébet

Családi este a front mögött

A szovjet csapatok itt tartózkodása alatt történt egy harmadik tragikus eset is, aminek igaz történetét homály fedi, még ma is féltett titok.

Jóllehet már Balatonmáriáig, az övecsatornáig eljutott a szovjet hadsereg, de Fonyód még frontvonalnak számított. Emiatt több orosz katona tartózkodott itt, és ahol tudták, van bor, odajártak. Így kerültek Milkovicshoz is a Magay utcába.

Milkovics István jómódú gazdaember volt, egykor Fonyód tekintélyes bíróját, akivel még a szomszédban lakó Magay táblabíró főtanácsos úr is szívesen ült le kártyázni, és közben egy-egy pohár bort meginni.

A családban öt gyermek volt, és közöttük a legidősebb Jani, az egyetlen fiú. Jani 1938. októberben, 25 évesen megnősült, Buzsákból hozott asszonyt magának. Egy év múlva már gyarapodott a család. Megszületett kislányuk, Márta.

A sok és nehéz munkával teli évek gyorsan múltak. Boldog család volt.

Ahogy a második világháború követelte, Jánost 1943-ban elvitték katonának, de megszökött, mert – mint mondta – ilyen helyzetben nem hagyja magára fiatal feleségét, kislányát, meg az öreg szülőket. Emiatt bujkálnia kellett, hiszen a szökött katonára hadbírósági halálos ítélet várt.

Milkovics János

Nemsokára jött a szovjet hadsereg. Még kicsit örültek is neki, hogy ez az új helyzet megszabadítja őket a félelemtől. A mozgatható vagyonukat, mint a faluban mindenki tette, Milkovicsék is elásták a kertben, meg a melléképületek alá.

János a majorban hentesként az orosz katonáknál dolgozott. Örült neki, mert gondolta, ha őt ismerik, talán megmenekül a család a zaklatásoktól. De mint sokakhoz, hozzájuk is bementek, és szűrővasakkal megtalálták és elvittek mindent: az élelmet, a lányok stafíringját. S látták a hordókat is. Ezután a bor miatt különösen sokszor látogatták őket a katonák.

1944. decemberben, egy esős, sötét estén, amikor végre összejött a család, és éppen vacsoráztak, betért hozzájuk a már néhányszor ott járt és garázdának ismert orosz katona. Most különösen féltek tőle, mert látszott rajta, hogy italos. De hogy bizonyítsák barátságukat, megkínálták étellel, itallal. S ahogy a bor fogyott, a katona egyre duhajabb lett. János szeme láttára még erőszakoskodni is kezdett a feleségével, Rózsikával. János odament hozzá, s magyarázta, mutatta, hogy ezt ne csinálja. A katona azonban nem hagyta abba. Sőt, hogy jelezze erejét és hatalmát, lekapta válláról a géppisztolyt, és a mennyezetbe lőtt.

Rettenet ülte meg a családot. János erős ember volt. Tudta, ha kell, könnyen elbír a katonával, meg ott volt egy ismerőse is a Temető utcából. Miután a katona tovább folytatta Rózsika molesztálását, nem tűrte tovább, és felesége védelmére

kelt. Megfogta a katonát, hogy kitessékeli, de az ellenállt. Sőt, előrehúzta a vállán lévő géppisztolyt, és lőni akart. Ekkor dulakodni kezdtek. Eközben János úgy találta megütni, hogy elvesztve eszméletét a földre zuhant. Ekkor kivitték a pajtába, hogy majd reggelig a hideg levegőn rendbe jön.

Másnap korán keltek, és első dolguk volt, hogy az este kivitt orosz katonát megnézzék, rendbe jött-e. A katonát azonban holtan találták. Megrémültek. Mit kezdjenek vele? Más megoldást nem láttak, sietséggel eltemették az istálló mellé.

Annak ellenére, hogy igyekeztek az esetet titokban tartani, mégis sok minden kezdett kiszivárogni.

De hogy azon az estén mégis mi történt, és ami utána következett, arról igen eltérően beszélnek az emberek.

Az eset után elmúlt pár hónap. Kitavaszkodott már, amikor azt hallották, hogy szovjet fegyveresek vonultak ki Milkovicsékhoz, és megtalálták a katona holttestét, mert hogy ezt valaki bejelentette a szovjet katonai parancsnokságnak.

Tény, hogy ezután az egész családot letartóztatták, és lovas kocsikkal elvitték Lengyeltótiába, a parancsnokságra. Itt János az akkor este történeteket, a verekedést magára vállalta. Pár nap elmúltával – János kivételével – mindenkit hazaengedtek.

Az ott fogott Janiról a család ettől kezdve semmi értesítést nem kapott. Később sem. És sohasem. Így nem tudták azt sem, hová vitték, volt-e tárgyalás, és tisztázták-e, hogy mitől halt meg a katona. Ütéstől, rossz eséstől, esetleg kihűléstől?

Jani eltűnt. Örökre. 32 éves volt.

Felesége, Barcsanics Rózsa 28 évesen a 6 éves kislányával, Mártával élt tovább a szülőkkel együtt. Aztán pár év múlva mégis elköltöztek Fonyódról, és a nagynéni, a buzsáki „kismama” fogadta be őket. Adott nekik egy kis házat, 1 hold földet, tehenet, hogy élni tudjanak.

Rózsika csak várta és várta férjét. Dolgozott. Kislányának élt, hogy neki a legfontosabb meglegyen, és tanulhasson.

Márta (ma dr. Herr Gyuláné) csak 13 éves korában tudta meg mindazt, ami a fonyódi házukban azon a háborús estén történt. Akkor értette meg, miért nem láthatta még édesapját. Fájdalmas érzés volt rádöbbennie, hogy soha nem tudja megölelni.

Egyszer aztán fölcsillant a remény. A háború befejeződése után pár évre, amikor szállingóztak haza a magyar hadifoglyok, egyikük hírt hozott Janiról. De az is csak annyit mondott: együtt voltak a hadifogolytáborban, és Jani egészsége erősen megromlott.

A hírre a Vöröskereszten keresztül keresni kezdték: hol van, mi történt vele, él-e, vagy ha meghalt, hol van sírja?

A keresés nem járt eredménnyel.

Milkovics János örökre eltűnt a győztes, nagy Szovjetunióban.

Felesége, Rózsika soha nem ment férjhez. 77 éves korában, 1994-ben halt meg.

Emlékek a Schrey-családról

Schrey (néhány okiratban Schrei) Ede és Schrey Elemér, apa és fia a múlt század első évtizedének közepétől egymást követve több mint negyed századon át a halásztelep vezetői voltak. Emlékük azonban már csak az idősebb fonyódiak és az öreg halászok körében él.

A Szent Péter halásztelep (1910-es évek)

Schrey Ede

Schrey Ede az 1910-es évek közepétől egészen haláláig főfelügyelői rangban volt a halásztelep vezetője. Nagyteknélyű, de nagyon emberséges, igen jó humorú, furcsa, svábosan beszélő emberként maradt meg a halász-generációk emlékezetében.

Tartózkodó ember lehetett, mert ugyan a halászcsaládok között, a halásztelep második házsorának végén a szolgálati lakásban laktak, ennek ellenére életéből igen kevés adat vagy esemény maradt fenn. A családhoz általában csak a két bizalmi embere, Balogh János és Balogh István, a két testvér járt be, akik minden dolgaikban, sokszor még a telepen szükséges munkák végzésében is segítettek. Így Schrey Ede életéről, múltjáról alig őrződött meg valami. Németes nevéből és a rossz magyar beszédéből mindenki arra következtetett, hogy családja sváb lehetett.

A kutatás során életéből megismert néhány adat megerősíti ezt a feltételezést. Vas megyében, a németújvári uradalomhoz tartozó Radafalván született 1866-ban, ahol sok németajkú lakos élt. Ez a község ma Rudersdorf néven Ausztriához tartozik. Fiatalon Enyingre került, ahol főszolgabírói írnok volt. Itt is házasodott. Krisztinkovits Annát vette feleségül. Házasságukban két gyermekük született: 1899-ben Elemér és 1906-ban Mária

Fonyódi életéből két emlék maradt fenn.

Kabát és hal

Egy alkalommal Balogh Jánost a telepen meglátogatta egy régi barátja. Amikor köszönt el tőle, Balogh János sutttyomban egy szép nagy hallal ajándékozta meg. Mivel nem volt semmi, amibe beletehette volna, ezért hogy senki se lássa, a kabátja alá dugta, és hogy ki ne essen, karjával szorította magához. Amikor azonban ment kifelé, szerencsétlenségére, éppen szemben jött vele Schrey Ede, a telep vezetője

Az ember megijedt.

– Most baj lesz. Oda a hal! Biztosan észreveszi! – gondolta, mert ahogy lépkedett, a hal csúszott lefelé. És ahogy a bal karjával erősen szorította a halat magához, úgy nézett ki, mint egy nyomorék.

Az ember jó előre illedelmesen köszönt. Schrey főfelügyelő viszonzta a köszöntést, de ahogy ránézett, rögtön látta: hal van a kabát alatt, mert a farka már kilátszott. Megállította az embert.

– Rossep etye mek. Lekköszelep faty hoszap kapát, faty kisép hal! – kiabált rá szigorúsággal. Aztán ment tovább, be a telepre.

A pulykacomb, a Fifi, meg a halászok

A halászok közül a Nefelejcs utcában lakó Háncs Imre virtigli legény volt. Amikor csak lehetett, mindig kieszelt valami tréfát. Ebben nem kímélte még a telep vezetőjét, Schrey urat sem. Előfordult, hogy a dereglyébe rakódás során a talicskát tolva a pallóról a Balatonba ugratta. Vagy amikor azt kérdezte tőle, mit hozott enni ebédre, mindig azt mondta: pulykacombot.

Egy napon, amikor odament hozzájuk Schrey Ede megbeszélni egy fontos munkát, a halászok éppen ebédeléshez készülődtek. Ekkor hirtelen eszébe jutott Imre előkelő számba menő ebédje. Már korábban különösnek tűnt előtte, hogy valakinek hogyan jut ilyen sűrűn pulykacomb, mert tudta, a halászok szegény emberek, meg pulykáról nem is hallott a faluban. Hogy e rejtélyt megtudja, előhozakodott vele.

– Imre, ma is pulykacompot hozott epétre? – kérdezte.

– Igen, nagyságos úr, ma is pulykacombot hoztam – mondta Imre illendő tisztelettel.

Schrey ekkor már nagyon kíváncsi lett.

– Mutassa nek Imre nekem aszt a ma is hoszott pulykacompot!

És Imre, ahogy fogta ölében a táskáját, kivette belőle a „pulykacombot”, ami nem más volt, mint egy nagy fej vöröshagyma, szárástól.

Mindannyian jót nevettek.

Schrey úr aztán előadta, hogy valahol eldugult a halbontó csatornája, és ki kellene tisztítani. Ahogy a nagyságos úr ezt mondta, Imre azon gondolkodott, hogyan mondja meg, hogy az igen nehéz dolog, mert nem lehet hozzáférni, és nincs olyan hosszú eszköz sem, amit át tudnának dugni rajta.

Közben, ahogy arról beszélgették, milyen nagy probléma ennek megoldása, Horváth László váratlanul megszólalt:

– Főfelügyelő úr, legyen nyugodt, én megoldom, csak azt kérem, ne legyen itt.

Schrey úr meglepődött e különös kérésen, de beleegyezett, és elment.

A többi halász is csak nézett, mert el nem tudták gondolni, Horváth Laci mit talált ki.

A főnök imádott kutyája, a hosszú testű, pici Fifi, mindig ott jött-ment közöttük. Horváth Laci most magához csalogatta. Egy vékony kötelet kötött a kutya nyakára, a kötélt másik végére meg egy láncot, és a kutyát odavitte a csatorna belső nyílásához. Ekkor, finoman mondvá, hátsón billentette a kutyát, aki ijedtében villámgyorsan futott végig a maszattal teli csatornában, annak kicsit világos vége felé. Ezzel – tulajdonképpen – a kutya behúzza a tisztítóláncot. Most már csak meg kellett fogni nekik a láncot a két végén, és egy-két húzással és forgatással tiszta lett a csatorna.

Mindenki elámult. László csak azt kérte társaitól, ne mondják meg a főfelügyelő úrnak, mert megeszi, ha megtudja, mit tett kedvenc kutyájával.

Hanem jött újra a Főfelügyelő Úr. Hozta a kíváncsiság is. Láta, elfolyik a víz, tehát tiszta a cső.

Megkérdezte Lászlót:

– László, hogyan tutta ilyen tyorsan tisztítani?

László volt a bajban. Mit mondjon? A váratlanul jött kérdésre nem is tudott volna hirtelen, mit kitalálni, de hazudni sem akart.

– Nagyságos Úr, megmondom az igazat, ha megígéri, hogy nem haragszik meg rám – kérte László.

– Rentbe fan László.

Akkor elmesélte, mit talált ki, és Fifi ebben milyen segítségére volt.

Schrey csak hallgatta, hallgatta, majd hangosan nevetni kezdett, és annyit mondott

– A szanyám szencsékit, hoty esz nekem nem jutot eszempe!

*

Schrey Ede halászati főfelügyelő 1936. december 29-én 70 éves korában halt meg tüdőgyulladásban, a keszthelyi kórházban. Mivel az egész család Fo-

nyódon élt, Fonyódon is temették el. A gyászszertartást Stefaits Aladár keszt-helyi apátplébános celebrálta. Itt nyugszik közös sírban az 1925-ben, 19 éves korában, tüdőbajban meghalt leányával, Máriával.

A fiú, Schrey Elemér

Schrey Ede halála után fia, Elemér (Enyingen született 1899. augusztus 23-án), a Hangya akkori cégvezetője foglalta el helyét. Apjához hasonlóan, őt is nagy tisztelet övezte a faluban. Ez elsősorban abból adódott, hogy aktív személyisége volt a falu életének. Választmányi tag volt a Fonyódi Társaskörben, az 1938. március 25-én megalakult Fonyódi Iparosok Köre pedig elnökének választotta meg.

De e nagy tekintélyében biztosan szerepe volt még annak is, hogy 24 éves korában Fonyódról nősült. A falu egyik legvagyonosabb családjának, Vajda Endre pékmesternek és Vida Ceciliának három leánya közül 1923-ban a 18 éves Rózsát vette feleségül. Házasságukban, 1924-ben egy leánygyermek született, Melinda.

*Szabó József és Bogdán Júlia esküvője (1937)
Schrey Elemér és felesége a menyasszony mögött.*

Schrey Elemér is tisztelte és szerette a fonyódi embereket. Lelkesen támogatta a műkedvelést. Általában ő szállíttatta lovas kocsival vagy szánnal a vidéki szerepléseikre a színjátszó csoportot. Közvetlen, barátságos vezető volt. Nagyon becsülte dolgozóit. Még a családi ünnepeikre szóló meghívásokat is elfogadta. Násznagy volt Szabó József halász, vagy ahogy itt mondják, a Szabó Palkó és a Bogdán Juci esküvőjén.

Nagy szenvedélye volt a vadászat. Erre azonban inkább csak a tél adott módot neki, amikor nem volt halászat. Ilyenkor gyakran járta puskával a partot és a berket.

Ezzel kapcsolatos egy róla szóló emlék is.

A nyúl vadászat

Amikor vadászni ment, a halászhok mindig tudták, merre és mire vadászik. Tudták, amikor nem volt sok ideje, akkor általában csak a telep előtti partra ment ki kacsázni.

Egy alkalommal, amikor a partra ment, meglepődve látta, hogy a futball-pálya szélén lévő fánál egy nyúl lapul. Lekapta válláról puskáját, és lőtt. A nyúl nem mozdult. Aztán újra lőtt, és a nyúl valami erősen porzó anyagot szórva a levegőbe, megsemmisült. Ekkor dőbrent rá, hogy átvették. A halászhok ugyanis egy szalmával kitömött nyúl bőrt kötöttek ki, és titokban lesték, mi történik. Őt sem kímélték meg a szokásos vadásztrefától.

Az ajándék és a köszönet

Schrey Elemérnek rendszeres vendége volt egy budapesti sportrepülő barátja, és ahogy sikerült kideríteni, ez Bán Emil volt. (Bán Emil később a háborúban vadászpilóta lett, majd a háború után Fonyódra költözött, és a tőzegüzemben dolgozott. Fonyódon is halt meg 1978-ban, 68 éves korában, és itt nyugszik a fonyódi temetőben.)

Barátságukat Matyival – merthogy Bán Emilt közvetlen barátai így hívták – a neves ünnepek alkalmából mindig valami ajándékozással erősítették.

Egyik karácsony előtt Elemér úr elment vadászni, hogy barátjának az ünnepekre tudjon valami vadat küldeni. A vadászat azonban nem hozott eredményt. Hogy mégis küldjön ajándékot, az az ötlete támadt, megtréfálja barátját. Lőtt két szarkát, és szépen becsomagolva postán elküldte egy levél kíséretében. A levélben tudatta: küldi az ünnepekre a fécánokat, és jó étvágyat kíván hozzá. Sokáig várta, mi lesz rá a válasz. Már a tél is elmúlt, de nem jött semmi. Aztán ezt az egész tréfát el is felejtette. Már tavaszodott, amikor barátja, Matyi Pestről telefonált.

– Húsvétra szeretnék lemenni hozzátok, de repülővel. Gond azonban, hová tudok szállni. Ki kellene választanod a repülőtéren a legjobb helyet, és ezt valami fehérséggel kijelölni – mondta a telefonba Matyi.

– Örülök Matyi, hogy jössz. Gyere nyugodtan, mindent előkészíték – nyugtatta meg barátját.

Elemér úr boldogan szervezte a halásztelepi dolgozók körében az embereket a repülő fogadására. Kérte őket, keressenek valami fehér ruhaanyagot, amit kifeszítenek majd a pálya kijelöléséhez. De nem is kellett nagyon szerveznie a fogadtatást, mert ahogy az emberek meghallották, hogy Fonyódon valaki repülővel száll, mindenki izgatott lett, hiszen repülő közelről még nem láttak, és így is, úgy is kimentek volna megnézni.

Amikor elérkezett a nap, Schrey Elemér felsorakoztatta az embereit, akik az asszonyokkal és a kíváncsi gyerekekkel együtt lehettek talán negyvenen. A gyülekezés után a csoport élére állt, és kezükben az előkészített fehér törülkö-

zőkkel, lepedőkkel szépen vonultak végig az országúton a fonyódligeti repülő-
terre. Útközben még sokan mások is csatlakoztak hozzájuk.

Ott a kiválasztott terep szélén hosszasan rendezgette őket. Az emberek
fejük fölött kifeszítették a fehér ruhákat, hogy az így kialakított vonallal a repü-
lőből majd jól látszódjék a leszállópálya. Néhány próba után időre elkészültek
a repülő fogadására.

Mindenki nagy izgalomban volt. Füleltek, mikor hallják már a repülő zaját.
Nézték-nézték az eget, mikor pillantják meg a gépet. Közben az idő csak múlt,
de a repülő nem jött. Eltelt talán egy órányi idő is, amikor Schrey Elemér látja,
hogy a hozzájuk vezető úton jön egy autó, majd megáll. A legnagyobb ámulatá-
ra, ki száll ki belőle? Matyi, a barátja.

A fejéhez kapott. Azonnal értett mindent.

Emil ugyanis nem repülővel, hanem autóval jött, de már reggel korán, és
rejtőzködve végignézte és fényképezte barátját, amint vezeti a felvonulást, és
csinálja az egész ceremóniát.

Így köszönte meg a fácánt.

*

Schrey Ede biztonságos életét azonban a II. világháború, pontosabban, a
szovjet hadsereg közeledése teljesen felborította. Egy napon – a 20 éves leá-
nyát, Melindát és a 84 éves édesanyját itt hagyva – feleségével együtt váratlanul
és gyorsan elment Fonyódról. Ahogy mondják, félt az oroszoktól, mert tagja
volt valami német szervezetnek.

A halászhajók körében fennmaradt elbeszélések szerint Horváth István, Huszti
Gábor, Varga József és Guzslóv István a két halászhajóval, a Csukával és a Har-
csával vitte őket át Badacsonyba. Aztán később azt hallották, külföldre távoztak.

Ekkor 1944. december 4-dike volt. A nap azért maradt meg az emlékezet-
ben, mert a falunak ez történelmi napja lett. Amikor ugyanis a halászhajók a hajók-
kal hazafelé jövet közeledtek a fonyódi parthoz, azt látták, hogy Balatonboglár
felől az országúton szovjet harckocsik, teherautók, katonai alakulatok vonul-
nak, Bélatelep felől pedig fegyveres harc hangjai hallatszanak. Ebből tudták,
bevonultak Fonyódra az oroszok. Már fordultak is, és visszahajóztak a túlsó
partra, Révfülöpre, hogy elrejtsek a hajókat.

A Halásztelepet elfoglalta és lezárta a szovjet hadsereg. Amikor 1945. május
9-én vége lett a háborúnak, a halászhajók elmentek a hajókért a túlsó partra, és
ettől kezdve évekig a szovjet katonai parancsnokság felügyelete alatt jóvátétel-
ben a Vörös Hadsereg részére halásztak. A telep vezetője Kálmán Rudolf volt,
Sinkovits Rudolf hajóskapitány nagypapa.

Schrey Elemér életének további szakasza nem ismert, és hír azóta kevés jött róla.
Úgy hallották, hogy Németországban, Münchenben vagy annak környékén telepe-
dett le. Sok év után csupán egyszer látták újra Fonyódon. Barátjához, Matyiékhoz,
meg a régi vadásztársához, a nyugdíjas Kanizsai Pálhoz és a temetőbe jött el test-
vérhúga és szülei sírjához. Eltávozása után másfél évre ugyanis, 1946. május 4-én
meghalt édesanyja, Schrey Edéné, Krisztinkovits Anna is.

A nagy balászbokor a két szovjet katonával (1945)

*Felső sor: Pápai János, Guzslován István, Nikola, Hácns János, Jozsif
 Középső sor: Konkoly Imre, Pandur József, Varga József, Kálmán Rudolf telepvezető,
 Molnár Sándor, Hácns István, Cserpes István
 Első sor: Zsinka Antal, Horváth László, Kiss Gyula, Ambrus Sándor, Györke Ferenc
 Fekvők: Farkas László, Molnár István*

A család sírja – fönt, a temető nyugati szögletében – azóta elhagyatottan pusztul. A kis kőoszlop-kerítés védelmében emelt sírból gödör lett. A szürke gránit sírkövet ferdére billentette már az idő.

Vasárnap a jégen

1946. január hatodika volt, vízkereszt. Szép napos, hideg téli vasárnap. Kedvező idő volt a fiataloknak a téli szórakozásra, az ismerkedésre és a párjukat keresőknek a közös együttlétre. A szép ünnepi délutánon a Walkó-emplémű alatti szakadék irányában sok fiatal zsi bongott a befagyott Balatonon. Ott volt Szentpáli Magdolna, K. Nagy Ilona, Kálmán Margit és huga, Anna, Sinkovits Sanyi, Ott Öcsi, Tóth Jenő és testvére, Jóska, aztán Bogdán Laci és Sanyi, Tóth Rudi és öccse, Tibor, a Magai utcai Horváth gyerekek, Tolnai József, Skerlecz Imre, meg Borbély György, az ifjúság nagy barátja, és még sokan mások, legalább negyven-ötvenen.

Mivel a part menti vizet göcsörtös jég hullámokba merevítette a hideg, és alkalmatlan volt a korcsolyázásra, ezért beljebb, a mélyvíz fölötti sima jégre mentek. Ott folyt a vidám játék. A fiúk ütötték, kergették a saját készítésű bottal a korongnak kinevezett fadarabot, a lányok nevettek, sikítottak, ahogy a fiúk össze-vissza lökdösték őket a fakutyával meg a ródli val. Sokan korcsolyáztak vagy egyszerűen csak csúszkáltak. Közben hallották, hogy néha-néha ropog a jég, de a fonyódi gyerekeknek ez nem sokat jelentett.

Tóth Rudinak és Tibornak, a két testvérnek közös korcsolyája volt. Tibor is szeretett volna korcsolyázni, és a korcsolyát elkönyörögte bátyjától. És amint felcsatolta, már futott is befelé.

Tóth Jóska meg ekkor a horgászmóló felől jött korcsolyával. De egyikük sem vette észre, hogy a melegforrásos részre futottak, ahol a vadludak meg a vadkacsák telelnek, és ahol gyenge a jég. Csak egy roppanás volt, s mindketten ugyanazon a szakaszon, külön-külön ugyan, de szinte egyszerre szakadtak be. Kiabálni kezdtek, miközben ijedten, vergődve kapaszkodtak a letört jégtáblába.

Amikor észrevették őket, nagy riadalom lett. Összevissza kiabáltak, mit kellene tenni.

Valaki kötélért szaladt a közeli őrházba, más fakutyáért futott, hogy azt bedobva nekik, meg tudjanak kapaszkodni. Mire fölocsúdtak, Tibort már nem találták. Vatelinos kabátja hamar megtelt vízzel, és pillanatok alatt a mélybe húzta.

Jóskát, aki közelebb volt, testvérbátyja, Jenő, azonnal menteni kezdte. Úgy, ahogy volt, vasutas köpenyben lehasalt a jégre, s amilyen gyorsan tudott, hason csúszott Jóska felé. Amikor azonban a jégtábla széléhez ért, és meg akarta fogni öccse kezét, alatta is beszakadt a jég, és Jenő egy szempillantás alatt becsúszott a vízbe. Ekkor Borbély György kúszott hozzájuk, maga előtt tolt egy ródli t, hogy annak kötelébe bele tudjanak kapaszkodni. Hogy ne kerüljön veszélybe, lábát Ott Öcsi fogta. A kötelet azonban csak Jóska tudta elkapni. Jenő hiába vergődött, nem bírt megkapaszkodni, s ahogy téli vasutas ruhája neki is átívódott vízzel, a mélybe süllyedt.

Mindenki megdermedt az ijedtségtől. És ott volt Kálmán Anna is, akit Jenő nagyon várt oda.

A 16 éves Jóskát sikerült kimenteni, de bátyját, a 21 éves MÁV segédtiszt Jenőt és a 18 éves cukrásztanonc Tibort ezen a vidámsággal teli, szép, napsütéses vasárnap délután barátaik szeme láttára jeges ölébe húzta a Balaton.

Vége lett a játéknak, a napnak. Mindennek. Mindannyian sírva indultak haza.

A Jóskát kísérők tanácsalanok voltak: hogyan mondják meg özvegy édesanyjának Jenő halálát. Mások felidézték a napot: Jenő délelőtt ott volt a misén, gyónt és áldozott. Meg azt beszélték, Jenő milyen boldog volt ezen a délutánon, hiszen ott volt titkolt szíve-választottja, Kálmán Panni.

Rudit, Tibor testvérét Horváth Ferinek úgy kellett hazáig támogatni. Végig az úton az lüktetett agyában, hogyan merje megmondani, mi történt, hiszen édesanyjuk már ebéd alatt kérlelte őket, ne menjenek ki a jégre, mert veszélyes ott a játszadozás, és mondta okoláskul a tragikus példákat. Hiábavaló volt. A fiúk nem tágitottak. Édesanyjuk nem akarta kedvüket szegni. Mit tehetett? Belenyugodott. De még induláskor is arra intette őket: vigyázzanak nagyon magukra. Most mit fog mondani, mi lesz szüleivel?

Jenő és Tibor holttestét másnap a halászok pallókról keresve csáklyákkal megtalálták.

Ezen a vízkereszti vasárnap délutánon egyszerre két családot a világ legnagyobb csapása érte. Gyermekeket, testvért veszítettek el.

Özvegy Tóth Józsefné, kőműves férje után elvesztette kereső nagyobbik fiát is.

A tragédiába mindkét család csaknem belehalt. A két édesanyjánál sokáig volt mindennapos vendég az orvos. Tóth József kertészen, Tibor édesapján pedig azt látták, hogy fekete haja egyik napról a másikra fehérré változott.

Tóth Tibor

A baráti társaság a sorsforduló után

Felvetődhet a kérdés: az említett baráti társaság tagjainak, Melindáéknak, Háncs Janinak, Reizer Antinak hogyan alakult sorsa a háború után.

Háncs János – miután katonai csapategysége feloszlott – itthon, már családi környezetben szerencsésen élte át az oroszok bevonulását és a társadalmi állapotok rendeződését. Már felnőttként a villanyszerelést tanulta ki, és az 1950-60-as években, a nagy villamosítás idején a falvak villanyszerelését végezte. A kultúrával, a művészetekkel sohasem szakította meg kapcsolatát. Hű tagja volt a földműves-szövetkezeti vegyeskarnak. De ma is, amikor már 82 éves, megmaradva legénynek, jó egészségben él, most is ott látni hangversenyeken, irodalmi esteken és képzőművészeti kiállításokon.

Melindának Passauban a dicséretes ápolónői munkájáért az amerikaiak felajánlották a családnak a kivándorlást Amerikába. De a már erősen jelentkező honvágyuk 1945. október 3-án hazahúzta őket.

Reiser Anti 1945 tavaszán amerikai-francia hadifogságba esett. Hét hónapot dolgozott hadifogolyként Franciaországban, és ahogy igazolták, hogy háborús tevékenységben nem vett részt, szabadon engedték. Szervezete ekkorra a munkában erősen legyengült, és a hideg, huzatos vagonokban történt hazajövetel során gennyes mellhártyagyulladását kapott. Súlyos betegen ért haza. Itthon szülei orvostól orvosig vitték, de nem tudták meggyógyítani.

És ez a „nagyon szép legény”, ahogy a fonyódiak beszélnek róla, 1947. szeptember 20-án meghalt. 25 éves volt. Reiser Lajos vasúti fuvarozó, és felesége, az ismert, régi fonyódi Angyal családból való Gizella elvesztette egyetlen gyermekét. De nagy gyásza volt a falunak is. Anti – a család miatt, meg amiatt is, hogy kitűnően futballozott – igen népszerű volt.

Fonyódon ebben az időben nem volt sem ravatalozó, sem gyászkocsi. Az elhunytakat háztól temették. Antit a házukban (a hajóállomáshoz vezető út Vitorlás utcai sarki épület), emeleti szobájában ravatalozták föl, és a fonyódi szokásnak megfelelően – őrizve a legendát, így mondják – „a beteljesületlen szerelem és Melinda emléke miatt” vőlegénynek öltöztették fel, és hat leányt kértek fel koszorúslánynak, mintha esküvője lenne.

Így él Anti temetésének emléke.

A valóság szerint Antit az általa kedvelt Bocskay-ruhájába öltöztették, és a gyászmenetben koporsóját a sportmezbe öltözött futballista társai mellett – a szokásnak megfelelően – valóban a leányok egy nagyobb csoportja rózsaszín ruhában, koszorúslánynak öltözve kísérte. És közöttük ott volt Csutorás Melinda is.

Pár évvel korábban nyitották meg a mai, a Várhegy dél-keleti lábánál fekvő temetőt, ami Anti édesanyjának örökségben kapott birtoka volt. És ekkor itt, az új temető legmagasabb pontján szakítottak ki egy nagyobb részt, és Antit már nem a Temető utcai temetőbe, hanem ide, édesanyja volt földjébe temették.

És mi az igazsága a Melindához fűződő érzelmeknek, a legendának Melinda asszony, ahogy emlékezik ezekre az eseményekre, mesél Antiról, kettőjükéről, ifjúságuk szép idejéről és a háború által szétzilált életükről:

„Szép fiatalságom volt, sok kedves baráttal. Anti nagyon szép fiú volt, és még hozzá kedves és művelt. Sokat voltunk együtt társaságban, de az emberek által beszélt, irántam érzett szerelméről nem tudok. Ha így volt, akkor ezt Anti nagyon titkolta, mert nemcsak hogy erről soha nem beszélt, de ennek a legkisebb jelét sem adta. Amikor menekültünk, az uszályon ő is ott volt, de akkor, biztosan a kilátástalanságban kialakult feszült helyzet miatt, nem is beszéltünk. Így azt sem tudom, akkor éppen hová ment. Elválasztott bennünket a háború. Egyikünket erre, másikunkat arra sodorta. Amikor mi hazatértünk, utána Anti is megjött a fogságból. Ekkor már súlyos betegségéről beszéltek, és ez után már egyáltalán nem találkoztunk. Az én utam megvolt. Egy távoli községben tanítottam, és volt kiválasztottam is – mondja szinte válaszként a nép által suttogott románcra.

Melinda a hazatérésük után folytathatta a tanítást kezdő helyén, Rák-siban, és újra megtalálták egymást gyermekkori és kedvelt barátjával, a nagybátyjánál sokat itt tartózkodó Bacsinszky Ottóval, aki – ha betegen is – szerencsésen túlélte a háborút, meg még hozzá a 4 éves rosztovi hadifogságot is. És hogy a háború által elvesztett fiatalságuk éveit pótolják, 1948. október 20-án összeházasodtak. Házasságukból 3 gyermekük született: Emőke (1950, pszichológus), Tünde (1952, biológia-szakos tanár) és Csilla (1957, énekszakos tanár).

*Bacsinszky Ottó
és Csutorás Melinda esküvője*

A csapás azonban Melinda asszony életéből sem maradt ki. Férje, Oszi, aki szövetkezeti ellenőr, kereskedő, majd az Idegenforgalmi Hivatal vezetője volt, a hadifogságban szerzett betegségben, amikor már magkapta leendő nyugdíjáról az értesítést, 1980-ban, 60 éves korában meghalt.

Melinda asszony 70 éves koráig tanított a fővárosi nevelőotthonban, majd a fonyódi általános iskolában. Nyugdíjasként meg még rá 10 évig nevelőként is dolgozott a gimnázium kollégiumában, mert szükség volt a keresetre, hogy magára maradtan vissza tudja fizetni a házépítésre felvett állami kölcsönt.

Ma, már jóval 80 év fölött is fiatalos frissességben várja Budapestről és Nagykanizsáról gyermekei családját, köztük a hat unokát.

Ünnep előtti halászat

1946. május 29-e, szerda volt. Pápai János halász ezen a reggelen úgy indult munkába, hogy feleségétől erre a napra nagyon fontos feladatot kapott. Este arról beszélgettek, ha áldozócsütörtökön nem dolgoznak, a gyerekekkel együtt elmehetnének meglátogatni a Mária-telepen lakó szülőket. De hogy ne menjenek üres kézzel, feltétlenül hozzon halat.

A halászbrigád a Csuka motorossal az irányt ezen a napon Ábrahámhegynek vette. Ahogy onnan nyugatnak indulva még meghúzták az északi partot, szépen fogtak.

János örült: a részelésnél lesz hal, nem lesz gond az apóséknak szánt ajándékkal. De a velük tartó, a halászatot felügyelő szovjet katona, Nikola is meg volt elégedve, ugyanis jóvátételben a szovjet hadsereg részére halásztak.

Amikor Badacsonyörshöz értek, az orosz parancsnok utasítást adott a lehorgonyzásra, mert hogy a már korábban kialakított „borért halat” üzletet most is, az ünnep előtt feltétlenül le kellett bonyolítani.

A helybeli gazdák amint meglátták a haláshajót, demizsonban, sőt még kis hordóban is sietve vitték a bort a halászkikötőbe, mert az ünnepre nekik meg kellett a hal.

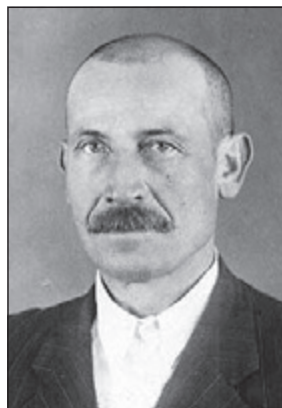
Ahogy az áruk cseréje megtörtént, és elindultak hazafelé, Nikola, mivel szerette a halászokat, előkapta az egyik demizsont. És a szép napsütésben szünetelés nélkül járt körbe a nagy zománcos pohár.

Amikor úgy háromszáz-négyszáz méterre lehettek a parttól, a halászok kezdtek átszállni a dereglyékre, előkészülni a munkára, hogy az ünnep előtt gyorsabban végezzenek. Néhányan a hálósra ugrottak, hogy a hálót majd gyorsan a terítésre tudják tenni, míg mások a halasra indultak előkészíteni a rakodást.

Pápai János a motoros hajóról a halas dereglyére készült átmenni. Amikor egyik lábával már a halason állt, és a másikkal is lépni akart, a két hajó hirtelen elcsúszott egymástól, és János elvesztve egyensúlyát a két hajó között a Balatonba esett. Mindez a halászok szeme láttára történt. Nyugtalanul várták felbukkanását, hogy segítségére siessenek, de János nem jött fel. Csak sapkája ringott a vízen. Kétségbeesetten keresték. A motorossal jártak körbe-körbe, és csáklýáztak, de nem találtak rá. Reményt veszelve kellett behajózniuk a telepre.

János balesetének híre hamar terjedt a faluban. A családhoz mégis nehezen jutott el, mert e rettenetes hírtől féltették János feleségét, és senki sem merte megmondani neki a tragédiát.

Kislányuk, Bözsike ekkor Országheknál játszott, és Mariska néni valahogyan rajta keresztül akarta ezt tudatni.

Pápai János

– Bözsike, apád beleesett a Balatonba – mondta neki.

Bözsike mindjárt nem is gondolt különös rosszra, hiszen ilyen a halászokkal elő szokott fordulni. Aztán mégis hazaszaladt, hogy édesanyjának ezt elmondja. De édesanyja nem volt otthon. A szomszédban találta meg, ahol a szomszédasszonnyal együtt kenyeret sütöttek.

– Édesanyám, a Mariska néni azt mondta, édesapám beleesett a Balatonba – újságolta Bözsike, amit hallott.

Édesanyja azonnal értette, és abbahagyva mindent, kétségbeesett sírással szinte szaladt a kikötőbe, megtudni, mi történt.

Amit sejtett, bekövetkezett. De fájdalmát még növelte, hogy férjét nem tudták kihozni.

Másnap, áldozócsütörtökön a halászok nem dolgoztak volna, de most a esetre tekintettel reggel kihajóztak, hogy megkeressék halásztársukat. És ahogy a baleset területén az általuk jól ismert vízmozgásnak megfelelően ráhalásztak, déltájban a háló megfogta Jánost.

Pápai János halász 1946. május 29-én, délután 4 órakor 49 éves korában a Balatonba fulladt. Felesége, Végh Ilona 43 éves korában kereső nélkül, három gyermekkel özvegyen maradt.

A legidősebb gyerek, József, aki cipészinás volt Béres Lajosnál, 18 éves volt, Ilonka 16, Erzsébet pedig 14, még VII. osztályos iskolás.

A családnak eddig sem volt könnyű élete. De hogy élni tudjanak, János a halászat mellett gazdálkodott és fuvarozott, fia, Jóska meg szabad idejében tözeget vágott.

A családra most még nehezebb napok jöttek. Ilonka asszonyra maradt az öt hold föld művelése és az állatok gondozása. Ebben a nagyobbik leány, Ilonka segített neki. Erzsi pedig még gyerekként, az iskolát be sem fejezve, elment az internátus konyhájára dolgozni.

E nagy bajban azért nem maradtak teljesen magukra. A halászati vállalat vezetője segítségükre volt. Elintézte, hogy Ilonka asszony havi járadékot kapjon, és hogy a család ne maradjon kereső nélkül, a meghalt családfő helyére fiát, Jóskát felvette halásznak.

Fakutyával a szülőkhöz

Frantal Imre ábrahámhegyi fiatalember 1938-ban Fonyódra nősült. Egy lakodalomban ismerte meg a fonyódi Csonka Máriát. Mivel nagyon megtetszett neki, feleségül kérte, és kedvéért ide is költözött.

A MÁV-nál pályamunkás lett. A vasutas fizetés ugyan csak a szerény megélhetésüket biztosította, de még így is takarékoskodtak, hogy a Rózsa utcai albérletből kitörhessenek. Aztán meg is lett a kis ház, melyben két gyermek született.

Imre Fonyódról is igen jó kapcsolatot tartott szüleivel. Amikor lehetett, hajóval, máskor meg vonattal utazott hozzájuk. Télen is rendszeresen látogatta őket, különösen, ha a Balaton jól befagyott, mert ilyenkor, hogy időt nyerjen, fakutyával ment át a jégen.

1946. karácsony első napján úgy döntött, hogy elmegy meglátogatni szüleit, és hoz tőlük egy kis bort az ünnepekre.

Amint reggel a kocsonyát elfogyasztotta, elindult, hogy még sötétedés előtt visszaérjen. Tudta, hiszen többször megpróbálta már, fakutyával a jégen gyorsan meg lehet tenni az utat. Úgy határozott, most is fakutyával megy.

Lent a mólónál Zsoldos Péter kikötőőrrel találkozott, aki távcsővel figyelte a jeget. Beszélgetés során elmondta, a szüleihez indul a jégen át.

– Ne menj át most, Imre! Nem elég erős a jég, és az idő is ködös. Nem is látok senkit a jégen – figyelmeztette Zsoldos Péter.

– Megvettem én az irányt, tudom, merre kell mennem – mondta rá magabiztosan.

Tíz óra lehetett ekkor. Imre nekiindult a jégnek.

Este a család nyugtalan lett, mert nem érkezett haza, pedig megígérte, még estére visszaér. Mivel reggelre sem jött meg, felesége a vasútnál keresni kezdte. Telefonon történt érdeklődésre Ábrahámhegyről azt a választ kapták: Imre oda nem ment. Ekkor kezdték keresni a jégen. A feltételezett irányban haladva először egy nagyobb púpot vettek észre. Közel érve látták, hogy ez nem más, mint Imre fakutyája a csomagokkal. Mellette megtalálták Imrét is. A jég közé fagyott úgy, ahogy szöges botjával kapaszkodott.

A fakutyán ott volt a nagy csomag dohány, apjának ajándék, meg a javításra vitt nagy falióra.

Téli vasutas bundájában, mely teleszívta magát vízzel, olyan súlyos volt, hogy alig tudták kiemelni. Ráadásul zsebeiben volt az óra ingája, sőt a súlyok is.

36 éves volt.

Felesége 32 évesen magára maradt a 6 és 5 éves gyermekével, Istvánnal és Imrével.

Igen nagy részvét mellett szilveszterkor temették.

Frantal Imre

Fejelőverseny

Sipos András azon a szép nyári napon boldog felszabadultságot érzett. Befejeződött a tanév. Miután szabad volt, az Ibolya utcából, ahol laktak, boldogan futott le délután a megszokott földes úton a Gatyás Csárdához, barátjához, Teklics (Király) Janikához játszani. Ő is szabad volt, nem kellett már tanulni.

1947. június 25-dike, szerda volt.

A már csupaszra koptatott teniszlabdával játszott fejelőverseny jelentette számukra a legjobb játékot, a legszebb órákat. Ezen a délutánon is összejött a két csapatra való gárda. Teklics Janika a Visnyei Jóskával, Sipos Bandi pedig a Pilgermayer Kálmánnal volt.

Az utcán folyt a játék, az volt a pálya.

Egyszer, ki tudja, hányadik alkalommal megint taccsra, vagyis az árokba került a labda. Onnan Kálmán dobta játékba a párjához, Sipos Bandi fejére. Ugyanakkor Bandi ellenfele, Janika is ugrott érte, és ekkor, ugrás közben véletlenül összefejeltek. Ettől mindketten megszédültek, és beestek az árokba. De egy-kettőre felkeltek. Gyorsan megnézték, történt-e valami bajuk. Különösebbet nem vettek észre. Janika fejbőre kicsit felszakadt ugyan, vérzett, de ilyen máskor is előfordult. Bandin nem látszott semmi sérülés, csak szótlanul leült az árokpartra. Az esetnek nem tulajdonítottak különösebb jelentőséget.

Mivel ezt a játékot nem tudták folytatni, úgy döntöttek, elmennek Janikáék kocsmajának udvarába kuglizni. Hívták Bandit is.

– Még ülök egy kicsit, aztán megyek utánatok – mondta erőtlen hangon.

De nem ment, hanem elindult haza, mert egyre rosszabbul érezte magát. Nem ért el hazáig. A fele úton összeesett.

Ezt Janika nagypapája észrevette, és odaszaladt segíteni. Pálinkás ruhát tett az orra alá, szívét dörzsölte. Közben összefutottak a környékbeliék. Mivel Bandi nem tért magához, ölben vitték haza.

Szülei azonnal hívták a Szalay doktort, aki a vizsgálat után annyit mondott:

– Várjanak vele! Ne vigyék sehová!

Bandi apja ebbe nem tudott belenyugodni, átfutott szomszédjukhoz, Schneider Józsefhez, akinek lovai voltak, mert fuvarozott, és kérte, vigyék azonnal a lengyeltóti kórházba.

Józsi gyorsan befogott, és már nyargaltak is. Amikor azonban a Kupavezér utcához értek volna, a pásztorháznál már fordultak is vissza, mert Bandi útközben meghalt. A nap ekkor nyugodott le.

13 éves volt.

Az orvosi jelentés szerint halálának oka agyzúzóadás.

A szemle után az orvos csak annyit vigasztalót tudott mondani a szülőknek: próbáljanak belenyugodni, mert ha életben maradt volna, épeszű gyerek már soha nem lett volna belőle.

Sipos Gyula napszámosnak öt gyermeke volt. Köztük Bandi volt a legkisebb. És a legkisebb halála különösen mély gyászt hozott, mert visszaidézte a család régi fájdalmait, hiszen már háromszor kellett pici, fehér koporsót vinniük a temetőbe.

Bandi halálakor azonban a Temető utcai temetőt már hivatalosan lezárták. Ide már nem lehetett temetkezni. Bandit – édesapja kívánságára – mégis idetették kis testvérei mellé.

Hirtelen halála a gyerekekben, a volt játszótársakban is örök nyomott hagyott. Király János, aki már nyugalmazott tanító, ma is könnyes szemmel beszél a történekről.

– Utána még sokáig álmodtam Bandi haláláról, és álmomban mindig azt kérdeztem tőle: Bandi, úgy-e nem haragszol?

A részesaratás

A 20. század első felében a Zichy gróf birtokán, de az utód birtokosnál, Mayer Bélánál az aratásra aratóbandák alakultak. Jóllehet a paraszti munkában ez a legnehezebb, mégsem okozott gondot megszervezésük, mert rövid idő alatt, általában a 4-5 heti munkáért jó fizetséget – attól függően, hogy milyen munkát végeztek –, tizedet vagy tizenkettedet kaptak.

Ilyen bandában dolgozott 1946-tól Takács László is. Először a Nagyszakácsi melletti Tibola-pusztán lett 17 évesen summáslegény, és a bandában kévekötő. Hamar kiderült, hogy nehéz munkát választott. Nemcsak a tikkasztó meleget vagy a hirtelen esőt kellett elviselni, hanem az általa ismert és megszokott paraszti családi élet rendezettsége után egy másik, a summás nők és férfiak közös életének, az istállói szállásnak, a szegényes étkezésnek, meg a tisztálkodási lehetőségnek testet-lelket emésztő körülményeit is.

Mivel a nehézségek ellenére is ez a munka jónak bizonyult, a következő évben is ilyen munkát vállalt. Csak most közelebb is volt erre lehetőség. Így lett Laci a lengyeltóti Fábos Horváth Imre gazda mamócsi birtokán az 5 kaszás csapatban kötőként újra részesarató.

Hagyomány volt az ország több vidékén, hogy az aratás befejezésekor a szerződött aratómunkások az aratás befejezését rövid, szinte csak pár soros – de vidékenként eltérő –, Istennek hálát mondó verses köszöntővel jelentették be a gazdának, hogy erőben, egészségben megérték a gazdag termést, és befejezték a szent aratást. Ezt a búza kalászából font koszorú átadásával erősítették meg.

Ez a hagyomány Fonyódon is élt. A köszöntő után itt is adtak a földesúrnak búzaszálakból font koszorút. Mégpedig nagyon szépet, mert: néhány asszony, de a férfiak közül is néhányan, különösen a Kupavezér utca mögött lakó Gyulai Nagy Ferenc változatos, szép csigaszerű, sőt korona alakú formákat tudott készíteni.

1947-ben Mamócson is, amikor befejezték az aratást, meghívták a gazdát. A munkások tiszta ruhába öltözve felsorakoztak, és Perusza János, az aratógazda botosan megjelent előtte egy kezében búzakaralászból font koszorút tartó marokszedő leánnyal, és így köszöntött:

*Beboztuk a földnek termését,
Termésének a legszebb gyümölcsét.
Aki az eget s a földet alkotta,*

*S az emberiséget táplálja.
Az Úr neve legyen áldott,
Mert ilyen szép termést adott.*

*Takács László 19 évesen, és
abban a ruhában, amit az
aratási keresetéből vettek
(1948)*

Perusza János (a kép szélén jobbról) feleségével (1964)

Ekkor az aratógazda a koszorút átadta a gazdának, aki ezt megköszönte, és a munkásokat meghívta magához aznap estére ételre, italra.

Különös vonása volt Fonyódon e ceremóniának, hogy a koszorú átadása után valamelyik férfimunkás mindig elmondta a basa fogságába esett huszár történetét.

Most a bandából a kéveköető Takács László mondta el a basa fogságába esett huszár történetét.

*Kedves, jó gazduram!
Egyszer régidőbe,
Így van a mesébe:
Magyar huszár esett,
Török kelepcebe.
Épp vinnék rabságba,
De jött a huszár mátkája.
Ott termett, s könnyörgött,
Szép szeme könnyezett.
A basa zordonan
néz le a mátkára.
„Adok szabadságot,
Szíved szép párjának,
Ha huszárátkot mond
A magyar hazára.”
A huszár bomlokán
Egy felbő suban át,
Majd felveti a fejét,
S a magas égre néz.*

*Szór a szeme szikrát,
Így mondja el átkát:
„Óh, te magasságos,
Nagy Úristen, ballod,
Amit színed előtt
Íme neked mondok?
Szép magyar hazámnak
Minden esztendőben
Széles nagy rónáját
Árasszad el bőven.
A szentgyörgyi harmat
Áztassa batárát,
S pünkösdi zápor
Verje meg kalászáat.”
Nem értette meg
A beszédet a basa,
Bólintott komolyan,
És ment a huszár baza.*

Hogy a fonyódi aratóköszöntő és a török basa fogságába esett, hazájára „átkot mondó” huszár népi mondája honnan származik, nem lehet tudni. Takács László is úgy tanulta azoktól, akik rendszeres részesaratók voltak. De lehetséges az is, hogy a fonyódi aratómunkások úgy vették át másoktól, talán éppen a még régebbi időkben a grófhoz szerződött zalai aratómunkásoktól.

Hogy miért éppen ilyenkor mondták el? Csak találgatni lehet: talán a föld, a szentgyörgyi határ szeretete és tisztelete miatt, ami a furfangos „átokban” kifejeződik.

Takács László aztán 1949-ben a paraszti munkát elhagyva végleges hivatásának a vasutat választotta, és a MÁV-tól 1989-ben, mint főintéző ment nyugdíjba.

Takács László, a fúvószenekar legidősebb, 74 éves tagja Miseta István polgármestertől átveszi a tűzoltózenekar részére adományozott Fonyód Polgáraiért Díjat (2003)

Mivel a Takács családban minden fiú muzikális volt, és zenekarban játszott, Laci is már fiatalon, 13 évesen tagja lett a levante zenekarnak, melynek utódjában, a tűzoltó zenekarban 77 évesen is játszott.

Vendég a ródlin

1948. február 20-dika volt. Kellemes téli nap. Hó sem igen volt, csak foltokban. Az utcák viszont síkosak voltak, mert a korábban letaposott hó és az olvadás megfagyott. A fonyódi lejtős utcákban ilyenkor életveszélyes a közlekedés, de öröm és jó lehetőség a gyerekeknek a szánkózásra.

A Vajda Endre (ma Vasas) utca a maga nagy lejtésével nemcsak alkalmas volt erre, hanem veszélyes is. A lefolyó víz valóságos jégpályát alakított, bár idább-odább – mivel földút volt – akadtak száraz földsávok és a gyalogos közlekedés miatt lehomokozott, lehamuzott részek is. De mindez a gyerekek számára nem volt elrettentő. Sőt, még izgalmasabbá tette a szánkózást, mert csúszás közben manőverezni, kormányzással irányítani is kellett a szánkót.

Ezen a péntek délutánon a környék szinte minden gyereke itt volt. Lehettek 6-8 ródllal 12-en, 15-en. Mindig egészen fönről, a Sándor utcától indultak, és a Cirmos villánál (Rudáék családi háza) fékeztek le, nehogy kicsússzanak a forgalmas Szent István utcára.

Mivel gyorsan lehetett csúszni, nagy volt a hangulat. A gyerekek között ott voltak a Mihalicz testvérek, a 13 éves Jancsi és a 11 éves Jóska, Öcsi is. Nekik különösen jó ródlijuk volt. Emiatt úgy is hívták: a Gyors Szarvas.

Már késő délután volt, elmúlt 5 óra, amikor odamentek hozzájuk az éppen arra járó Komáromi testvérek, Gyuri és öccse, Jóska. Ők is szerettek volna felülni a ródlira, de Jancsi és Öcsi nem engedte. A gyerekek is kérték, ne legyenek már ilyenek, vigyék le őket legalább egyszer. Erre, nehogy irigyenek vagy önzőnek tartsák őket, nagy nehezen beleegyeztek, de kikötötték, hogy Gyuri csak közéjük ülhet, és nem kormányozhat.

A következő pillanatban már a Gyors Szarvas a három gyerekkel iszonyatos sebességgel siklott lefelé. És a fele úton egyszer csak – a már begyakorolt kerülgető kormányzás nem lehetett jó, vagy valaki a rajta ülők közül letehetette a lábát, mert – a ródli irányt változtatott, és hirtelen az eddig mindig kikerült földsávra szaladt, ahol megakadt, és a rajta ülő három gyerek szerteszét repült róla, az út szélére, meg Fülepék kerítésének.

A Mihalicz-testvérek gyorsan felugrottak, de Komáromi Gyuri a kerítésoszlop előtt fekvé maradt. Odament Jancsi: miért nem kel fel, és miért nem szól? Nézte, aztán ölbe vette, nem értette, mi történt vele.

Ekkor ment arra Török Nándi bácsi felesége, Juliska néni, és ijedten futott a szomszédban lakó orvosért.

Dr. Haragos György azonnal ott volt, de már csak azt állapíthatta meg: Gyuri meghalt.

Ifjú Komáromi György tanuló ezen a vidám téli délutánon, ródlizás közben, 11 éves korában koponyaalapi törés következtében meghalt.

A család pár év múlva elköltözött Fonyódról.

Sorompók között

Milkovics István családja földműveléssel foglalkozott. Öt gyermeke volt, de felnőtté válásuk után a családi gazdaságban csak Magdi, a legkisebb és a még hajdon leány maradt.

Magdi szerette a földet, az állatokat. Nagy szorgalommal dolgozott. Törékeny termete ellenére nem volt olyan paraszti munka, amit ne tudott volna elvégezni.

1950 februárjában ikertestvére, Juliska (Méreg Sándorné) gyermeket várt, de veszélyeztetettség miatt orvosi javaslatra be kellett mennie a keszthelyi kórházba.

Magdi azt tervezte, elmegy meglátogatni. Hogy legyen pénze útiköltségre, a metsző, hideg szél ellenére lovas kocsival almát vitt eladni a bélatelepi fővárosi gyermekotthonba. Amikor az üres kocsival hazafelé tartott, és a Bors Csárda (Kispipa) melletti vasúti átjáróban volt, Balatonfenyves felől tehervonat jött.

A vonat mindent gázolt. A szekeret szétszórta, és Magdit is vele röpítette. A ló azonnal kimúlt. Magdi élt, bár látszott, sérülései súlyosak. A kihívott mentő a keszthelyi kórházba szállította. Most az ott tartózkodó Juliska állt Magdi betegágyánál, és remegő szívvel várta állapotának alakulását. Aztán bekövetkezett, amitől félt.

Magdi 1950. február 23-án, éjjel 3 órakor sérüléseibe belehalt. 30 éves volt.

Milkovics Magdolna

A család későbbi tagjai és a történet ismerői erről így emlékeznek:

Magdi a hideg és erős szélben vagy nem hallhatta a sorompó leeresztését jelző kolompszót, vagy úgy gondolta, még átér. A kocsi hátsó kereke azonban elakadt a vasúti sínben. A ló nem tudta átrántani a kocsit, és megállt. Aztán a sorompóval Magdit lovastól, kocsistól bezárták. A sorompókezelő ezt nem vette észre, ugyanis a sorompót a bélatelepi állomásról kezelték, ahonnan nem lehetett az átjáróra látni. Az érkező tehervonat pedig, amikor vezetője észrevette, már nem tudott megállni.

Azt mondják: Magdi megmenekülhetett volna, ha leugrik a kocsiról. Annyi ideje lett volna még, de nem tette. De hogy miért nem? Máig rejtély.

Mivel a fonyódiak jól ismerték, erre is találtak magyarázatot: Úgy mondják: Magdi úgy szerette a rábízott lovat, hogy ilyen körülmények között sem vált meg tőle.

Magdi halálával a szülők második gyermeküket veszítették el, és mindkettőt tragikus körülmények között, hiszen testvérbátyja volt az a János, akit a szovjet katonák hurcoltak el a háború idején.

A vízmester

A régi, a már 70 éven felüli fonyódiakon kívül csak kevesen tudják, hogy a Balatonnak volt egy jeles építője, kinek nevéhez sok kikötő, móló és partvédómű építése kapcsolható, és aki fonyódi volt. Ő Keresztes György.

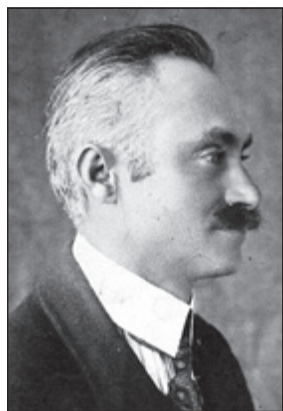

Idősb Keresztes György

Keresztes György Fonyódon született 1886. február 2-án Keresztes György és Horváth Anna házasságából, jellegzetes fonyódi munkás családban. Apja – mint a fonyódi férfiak nagy része – szőlőmunkás majd halász volt.

A még nádfüdeles szülői ház a Szent István utcában, a mai városi könyvtár és a rendelőintézeti területen állt, ahol volt még egy másik, régi, hosszú, családi házuk is, hiszen a család nagy volt. Keresztes György családjával az 1930-as évek közepén költözött el innen a kissé távolabb, a Szent István utca fölötti domboldalba (ma Tabán utca 55.) épített polgári stílusú családi házukba.

Mivel nagy volt a család, Györgynek már fiatalon munkát kellett vállalnia. 18 éves volt, amikor építették a hajókikötőt, ide jelentkezett a Kikötő Felügyelőségnél munkásnak. Fel is vették. Így élete első munkáját mindjárt a fonyódi móló építésén kezdte. Ekkor azonban még gondolatában sem fordult meg, hogy ez lesz életének fő meghatározója.

*Keresztes György
(1928 táján)*

Pár év múlva, 1909-ben, 23 éves korában megházasodott. A 18 éves Mezgár Terézt vette feleségül.

A felügyelőség hamar felfigyelt a fiatalember szorgalmára és a munka során tett vízmozgási és építészeti észrevételeire. Nagy tehetséget láttak benne, és tanulni küldték. Így került a kassai vízmesteri iskolába, ahol 1911-14 között tanult.

Ahogy elvégezte az iskolát, kitört az I. világháború. Mint minden fiataalt, őt is besorozták katonának. Itt képzettségének megfelelően a hídépítő műszaki alakulathoz osztották be, ami nehéz 4 év volt életében, de óriási szakmai tudást és gyakorlatot adott neki.

A háborúból visszatérve örömmel fogadták vissza a fonyódi kikötői felügyelőségre, ahol vízmesteri beosztást kapott. Közben négy gyermeke (Mihály György 1910, Győző József 1914, György 1917, Erzsébet 1921) született, neki is nagy családja lett.

Ekkor kezdődött a csaknem fél évszázadig gyarapodó életmű, a sok balatoni kikötő (Balatonaliga Alsóörs, Badacsony, Szigliget, Szántód, Tihany) és partvédmű (Fonyód, Balatonfenyves, Balatonboglár, Szigliget) építése, melyeknek műszaki vezetője majd karbantartásuknak irányítója lett.

Különösen szívügye volt a partvédművek állapotának megvédése, ugyanis a jégzajlások óriási károkat tudtak okozni. A partvédművek mellett a jeget rendszeresen lékelte, vagy nagy fagykor robbantotta. A tapasztalatok alapján a fonyódi móló végét már lejtőre és spiccre építette, hogy az észak felől jövő és zajló jég ne tudjon megakadni, hanem simán felcsússzon rajta.

A jég robbantása

Partvédmű építése Balatonfenyvesen

Partvédmű építése Fonyódon

A cölöpverő

E munkák többsége fényképekről ma is hűen felidézhető, mert fényképezőgépével megörökítette. A képek ma már a balatoni építészet értékes dokumentumai.

Nehéz szívvel élte meg a Kis-Balaton lecsapolását. Szenvedélyesen tiltakozott ellene, és felhívta a figyelmet az abból következő egyik legnagyobb veszélyre, a Keszthelyi-öböl eliszaposodására. Nem hallgattak rá, bekövetkezett.

Egyedülálló Balaton-ismerete köztudott volt a szakmában. Ezért a Balatonnal kapcsolatos más feladatok megoldásához is sokszor kérték segítségét. Őt bízták meg a II. világháború során a keszthelyi kikötőben kényszerleszállást végrehajtott amerikai bombázó és a fonyódi kikötőbe zuhant német vadászgép és pilótájának kiemelésével is.

Hogy miből adódott nála ez a Balaton-tudás? A válasz meglepően egyszerű: szerette a munkát, becsülte a létrehozott értékeket, imádta a tavat. Egész életét a Balatonnak szentelte. Télen-nyáron együtt élt vele, közben sokféle mérést végzett. A kikötőkben rendszeresen ellenőrizte a víz mélységét, különösen azt, milyen a talaja. Tudta, hol iszapos, hol homokos vagy kavicsos. Folyamatosan figyelte az időjárást, különösen a szelek irányát és erősségét, a víz és a jég mozgását, mert felismerte: ezek nagyon fontos információk munkájához.

Minden évben vásárolt egy határidős naplót, s napi feljegyzéseket vezetett. Belőlük tudta, hol és mikor van szükség a mélyítésre, a tisztításra, hol, hogyan kell megépíteni a mólókat vagy a partvédő-műveket.

A sokirányú ismeretet nemcsak a szakmai munkájában tudta hasznosítani, hanem a napi életben is. Leánya, Erzsébet (Sinkovits Lászlóné 1921) megőrzött emlékei között néhány édesapjával kapcsolatos esetet.

Balatonfenyvesen egy fiatalember belefulladt a Balatonba, és napokig nem találták meg. Hálóval a halászok sem. Ekkor édesapja segítségét kérték. Készséggel megtette. Először kikérdezte, melyik napon, és hol történt az eset. Akkor a csónakosokkal kiment a helyszínre, majd naplóiiban megnézte az arra a napra bejegyzett több éves adatokat, s ebből kikövetkeztette, hogy a víz sodrása hol temethette el a holttestet a kotrásban. Rövid ideig tartó keresés után csákllyákkal aztán meg is találták.

De volt egy másik különös eset is.

A badacsonyi móló építésekor két társával minden nap csónakkal jártak haza. Egy alkalommal hozta magával kerékpárját is. A fél vízen lehettek, amikor vihar tört ki. Hogy a felborulást elkerüljék, úgy döntött, a kerékpártól meg kell szabadulni. Aztán meg is ragadta, és a csónak erős himbálózása közben bedobta a vízbe.

– Nagy kár, hogy elveszik a biciklid! – mondták neki társai. De ő határozott válasszal próbálta nyugtatni őket:

– Attól ne féljetek, hogy elveszik. Én ezt megtalálom. Majd ha lesz rá időm, eljövök érte.

Persze, nem hitték. Mondták is:

– Ekkora vízben hogyan tudnád azt megtalálni? Ki tudja, hol süllyesztetted el, aztán merre viszi majd az ár?

Egy hónap sem telt el, amikor édesapja már vitte haza épségben a kerékpárt. Akkor magyarázta el gyerekeinek: hogy amikor a kerékpárt a vízbe dobta, körbenézett, s a két szemben lévő part kimagasodó fáinak állásából, azok egymás takarásából jelölte be magának a helyet.

Keresztes György nemcsak nyáron, hanem télen, a jégen is tudott tájékozódni. Ez rendkívül fontos volt számára, hiszen télen korcsolyával vagy fakutyával is állandóan ment ellenőrizni az építmények állapotát.

Erzsébet elmesélt ilyen esetet is.

Egy nagyon ködös, téli napon, a fonyódi kikötő jegén éppen korcsolyáját csatolta fel, amikor valaki szólt neki:

– Mondja, hová akar menni ilyen csúnya, ködös időben?

– Badacsonyra indulok – válaszolta kurtán.

– De semmit sem lehet látni! Az életével játszik. Eltéved a jégen, nem talál oda és még vissza sem – intette az ember.

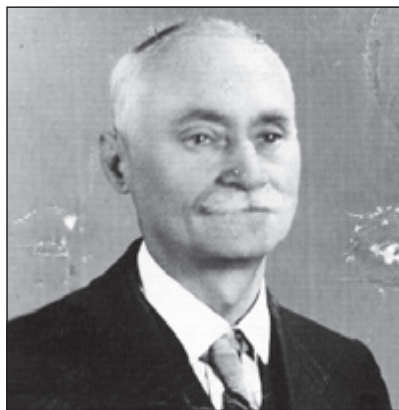
– Én odatalálok – mondta magabiztosan.

Nem kellett őt figyelmeztetni a Balaton jégi világának veszélyeire. Ismerte ő azokat. Tudta, hiszen csak az ő életében 6 fonyódi (Jakabfi István, Ticz János, Keresztes János, Tóth Jenő, Tóth Tibor és Frantal Imre) lelte halálát a jég alatt.

És ami neki még külön tragédia is volt, hogy a felsoroltak között említett Keresztes János, a két évvel idősebb testvérbátyja volt.

Ő mindig biztonságban érezte magát. Ebben a megfigyelés biztossága vezette. Jól ismerte a jég minden rezdülését. A jég beálltakor rendszeresen és elsőként korcsolyázott át a túlsó partra. Ilyenkor a jég gyűrődéséből tájékozódott, és a jég színéből állapította meg, hogy biztonságosan járható-e vagy sem.

Balaton ismerete miatt egy róla készült riportban az újságíró „öreg tavi rókának” nevezte. De több volt ő. Valóban az, ami a rangja: vízmester. A Balaton mestere.

Keresztes György (1952 körül)

56 évig járta a vizet, a jeget, és épített töretlen lelkesedéssel. Munkájával nagyban hozzájárult a hajózás feltételeinek megteremtéséhez, melynek elismeréseként kétszer is magkapta a Vízügy Kiváló Dolgozója kitüntetést.

Rövid betegség után 74 éves korában, 1960. július 5-én halt meg. A fonyódi temetőben nyugszik.

*

Emléke azonban nem ment feledésbe. Sőt, halála után 45 évvel neve újraéledt, amikor 2005-ben vitorláskikötő épült a hajókikötő nyugati végében, ott, ahol ő még fiatal munkásként dolgozott.

2005. nyár elején a Balatoni Hajózási Rt a városi önkormányzattal közösen pályázatot írt ki, kiről nevezzék el a megépült fonyódi vitorláskikötőt, ugyanis a hajózás hagyományainak megfelelően nevet kell adni a kikötőnek.

E könyv írója – a helytörténeti kutatás során megismert tények alapján, az itt megírtak szerint – Keresztes György személyére tette meg a névadói javaslatot. Az önkormányzati testület a kikötők építésében szerzett érdemeit elismerve, tisztelve a Balatonért és Fonyódért végzett zöb év tizedes munkásságát, a fonyódi népből való származását – ezt a pályázatot fogadta el.

A névadói ünnepség 2005. szeptember 23-án, szép napfényes délutánon volt, ahol a névadás fontosságáról, a múlt tiszta értékeinek megbecsüléséről és a választott névadóról, Keresztes Györgyről beszélt Horváth Gyula a Balatoni Hajózási Rt vezérigazgatója, Miseta István polgármester, Herényi Károly a terület országgyűlési képviselője és ifj. Sinkovits László, az egyik unoka.

Az ünnepségen jelen voltak Keresztes leszármazottai. Leánya, Sinkovits Lászlóné Keresztes Erzsébet betegsége miatt nem tudott részt venni, de ott voltak az unokák: Keresztes Zoltán, Óváriné Keresztes Mária, ifj. Sinkovits László és Sinkovits Gyula. A dédunokák közül: Pintérné Németh Erika, Szerdahelyiné Németh Csilla, s velük együtt már néhány ükunoka is.

A szűnyogszigeti bejárat felől, a kapu fölötti nagy táblán ez olvasható: KERESZTES GYÖRGY VITORLÁSKIKÖTŐ.

Egy rossz váltóállítás

A Balatonba fulladt vasutas, Frantal Imre tragikus halála után a nagy bánat mellett súlyos gond szakadt feleségére. A család megélhetéséhez, a gyerekek fölneveléséhez el kellett mennie dolgozni. Üdülőben kapott munkát.

A gyerekek korán megismerték a szükségét. István, a nagyobbik fiú mindig azzal vigasztalta édesanyját, hogy majd segíti a családot, amint lehet, elmegy dolgozni. És 1954-ben, amikor elvégezte az általános iskolát, valóban ezt tette. A tőzegtelepre vették fel munkásnak.

Frantal István

Ősszel, amikor Feketebézsényben szállították a tőzeget a rakodáshoz, István a kisvasúton homokozó lett, és neki kellett a váltókat is állítani. A homokozáshoz fönn volt a szerelvényen, onnan szórta a homokot a kerekek alá, hogy ne csússzanak. Amikor pedig a mozdony a váltóhoz közeledett, le kellett ugrania, és előre futva átállítani, majd amint ez megtörtént, már lépni vissza, föl.

1954. november 27-én is már sokadszor csinálta ezt, de most valami hiba történt. Vagy rossz helyen állt, vagy megcsúszott a lába, mert a váltóállításkor bal lába beszorult a sínek közé, és a közben érkező mozdony nem tudott megállni, a lábát súlyosan összeroncsolta.

Azonnal hívták a mentőket, s addig is helyben, ahogy tudták, bekötözték. A megérkezett mentő a kaposvári kórházba szállította, de életét már nem tudták megmenteni. Elvérzett.

14 éves volt.

A fiú csak fél évig tudott édesanyjának segíteni. Az apa halála után 8 évre jött az újabb családi ragédia.

Szentpáli Gyula, a nagy átverő

Ha a régi fonyódiak azt a nevet hallják: Szentpáli Gyula, a fejszoválassal együtt kibuggyan belőlük a nevetés.

Szentpáli Gyula – akit korától függetlenül általában csak Gyula bácsinak szólítottak – régi, fonyódi paraszti családban született. A saját birtokaikon végzett földművelés mellett, már 16 évesen a balatoni országút építésénél dolgozott. Jókedvű legény volt, és meglelt ember korában is megőrizte vidámságát. Sőt, nagy tréfacsináló hírében állt. Egy óvatlan pillanatban, akit csak tudott, átejtett.

Szentpáli Gyula

Útépités Sándortelepen (1930 táján)

A a jobb szélén, a kerék mellett térdel Szentpáli Gyula

Hogy miből adódott ez a tréfás kedv, csak találgatni lehet. Talán a jó bortól, amit szívesen megosztott vendégeivel. Vagy abból, hogy életében volt egyszer egy igen nagy szerencséje, amikor megmenekült a halálból. Ez 1942-ben az orosz fronton történt. Egy akna robbant közvetlen közelében, és a felszaggatott földdel betemette. Szerencséire egy őrmester ezt észrevette, és egész rajával segítségére ment. Úgy kaparták ki a föld alól. Gyula bácsi ettől kezdve úgy érezte, újraszületett, s ez egy életre örömet adott számára.

Nagyon későn, 39 éves korában házasodott, 1950-ben vette feleségül Szentpáli Lajosnét, meghalt testvérbátyjának özvegyét.

Mivel a fonyódiak ismerték füllentős-tréfás természetét, vigyáztak vele. Mindent kétséggel fogadtak tőle, mert sohasem tudták, amit mond, higgyék-e vagy ne. Amikor erről megfeledkeztek, mókáinak már áldozatai is lettek.

Szentpáli Gyula és felesége (Köcski Mária) az udvarban (1953)

Az egy méter árpa

Egy alkalommal Schaller Gyula kocsmáros árpát akart venni. A söntésnél dülleszkedő Szentpáli Gyulától, aki egyébként bérmafteresztfia volt, megkérdezte:

- Gyula fiam, nincs árpád eladó?
 - De van körösztapám. És mennyi köllene?
 - Hát, egy méter.
 - Nem gond körösztapám, csak gyűjjön el érte – mondta Gyula.
- Másnap Gyula bácsi elment.

Szentpáli Gyula ekkor kiment a kamrába. Aztán pár pillanat múlva hozott be egy marék árpát, és az asztalon a szemeket csúcsos végeivel szépen egymáshoz illesztgetve kirakott belőle egy méternyi vonalat.

– Mi ez, te Gyula? – kérdezte meglepődve Gyula bácsi, mert nem értette, mit csinál.

- Hát egy méter árpa. Ennyit mondott körösztapám, nem?

Schaller Gyula bácsinak ekkor jutott eszébe, hogy a méter mellé nem mondta a mázsát, s emiatt Gyula bolondját járatta vele.

Édesanyja, Mariska néni, ki tudja, már hányadszor, most is korholta:

- Te édös fiam! Mér nem gyün mög má' az eszöd!
- Jó' van, édösanyám. Köll egy kis tréfa.

És ezzel Gyula elintézettnek vette az ügyet.

A cipőpucoló majmok

Szentpáli Gyula a bélatelepi villasorba, az úri családokhoz, köztük Kada Alajos festőművészéhez és Gerlóczy Zsigmond orvos-professzorékhöz is vitte rendszeresen a gyümölcsöt és a tejet. Állandó tréfákozásaiért a gyerekek hamar megbarátkoztak vele.

Egyszer, amikor a parkban ültek, és arra kérték, meséljen nekik, azt találta ki, hogy otthon, náluk majmok vannak a padláson.

A gyerekeknek sem kellett több. Annyira megtetszett nekik a dolog, hogy többször is összeszervezkedtek, és a nevelőnő kíséretével elmentek, hogy megnézzék a majmokat. De akárhányszor mentek, a majmokat sohasem láthatták. Hogy miért nem, arra Gyula bácsinak mindig volt valami elhíhető magyarázata.

Ha délután mentek, akkor a majmok aludtak, ha délben, akkor meg ebédelték. És ilyenkor – ahogy Gyula bácsi mondta – nem szabad még a közelükbe se menni, mert kiugranak, és harapnak.

Amikor ez többször megtörtént, és nem bírtak már a gyerekekkel, Gerlóczy professzor megkérdezte:

- Gyula, tényleg vannak magánál majmok?
- Rosseb van, méltóságos úr – mondta őszintén Gyula.
- Hát akkor meg miért bolondítja ezeket a gyerekeket? – korholta finoman.
- Hát, nem árt nekik, ha egy kicsit sétálnak – válaszolta.

De ezzel a majomtörténettel sok helybelit is becsapott.

Még Vida Ibolyát is becsapta. Igaz, ebben ludas volt vőlegényjelöltje, Skerlecz Imre is. Ugyanis Imre nem árulta el Ibinek, hogy a majomügy csak ugatás. Ettől a naptól kezdve, ha Ibi találkozott Gyula bácsival, kíváncsiságában mindig megkérdezte:

- Gyula bácsi, mit csinálnak most a majmok?

Gyula bácsinak a kérdésekre volt mindig valami nagyon különös, és az érdeklődést felkeltő válasza.

- Ma cipőt pucolnak, Ibike.

Máskor meg:

- Most takarítanak.

Mindez különösen felkeltette Ibi érdeklődését, hiszen még élőben majmot sem látott, nem hogy olyanokat, akik cipőt pucolnak, meg takarítanak. Ezért megkérte Imrét, vigye el motorral, mert szeretné látni a majmokat.

El is indultak, de Imre útközben egyszer csak leállt az út szélére.

- Miért álltunk meg, Imre? – kérdezte Ibi.

– Meggondoltam magam, és nem akarlak becsapni. Gyula bácsinak nincsenek majmai. Ez az egész majomügy csak vicc – mondta Imre, és már fordult is vissza.

A fölborult teherautó

Gyula bácsi borbélyhoz Bődör Józsefhez járt. (A Bartók Béla utcában, Horovitzék melletti ház.) Míg sorra nem került, ott is mondta minden alkalommal a hirtelen kitalált mesét a várakozóknak.

Bődör József annyira ismerte már, tudta, mikor mit szabad elhinni neki. Amikor a fodrászüzletben Gyula bácsi egy-egy történetbe kezdett, sohasem szólt közbe, csak somolyogva hallgatott. Ennek oka az is volt, hogy Bődör úr –

akinek finom, csendes modora remek humorérzékenységet rejtett – Gyula bácsi több apró csínyében cinkosként néhányszor ő is benne volt.

– Most gyűttem Alsóbélateleprű’. Az állatoknak kis ződér mentem. Hát mit látok: a Háromszögbe főborút egy zománcos edényeket szállító teherautó, és hogy fő tudják állítani, meg ne lögyön gond a sok szétszóródott és sérült edénnyel, azt mondták: vihet mindenki onnan bármit, amit csak akar. Van ott lábos, fazék, vájling, lavor. Én lábosokat hoztam, a fülükre kicsit le van pattanva a zománc, de ez nem baj – mesélte egy alkalommal.

Ennek is hamar elterjedt a híre. Állítólag többen leszaladtak az ingyen edény reményében. Mivel ebből, persze, semmi sem volt igaz, a póruljárt asszonyok közül néhányan nehezteltek is rá.

Az eladó disznók

Egy keresztúri ember egyszer disznókat akart venni. Véletlenül éppen Gyula bácsival találkozott, és megkérdezte:

– Barátom, nem tud eladó disznókat?

– De tudok. – mondta Gyula bácsi.

– Négy kellene ám, nem nagyok – pontosított az ember.

– Hát neköm éppen olyanok vannak.

– Hát akkor menjünk, megveszem őket – kapott az idegen az ajánlaton.

– Nekem, sajnos, most igen sietős a dógom, nem érök rá. Menjen csak fő a Magay utcába, ott van a Sirály fölött, és a Szentpáliékat keresse – mondta, és elsietett.

A keresztúri ember a kocsival, amin el volt készítve a szállításhoz a borító, elindult a megadott helyre. Ott valóban meg is találta Szentpáliékat.

Amikor előadta, hogy a gazda ide küldte, mert vannak eladó disznók, Gyula felesége, Mariska asszony csak ingatta a fejét:

– Ez a Gyula! Ez a Gyula!

Aztán most is, mint sokszor, röstelkedve mentegetőzött:

– Magát az uram becsapta, mert nálunk már nincsenek igazi disznók. Az ólban csak sündisznók vannak.

Mit tehetett mást a keresztúri ember, nagy szentségelés közben a lovak közé csapva elnyargalt.

A lóvásárló

Egy alkalommal pedig, amikor Gyula bácsi ott volt a kocsmában, bejött egy ismeretlen férfi. Kért egy nagyfröccsöt. Iszogatás közben, ahogy a kocsmában szokás, elkezdődött a társalgás.

– Mi járatban errefelé, barátom? – kérdezte az idegentől Gyula bácsi.

– Úton vagyok. Lovat szeretnék vásárolni – mondta, majd hasznosra fordítva a beszélgetést, megkérdezte:

– Nem tudnak egy eladót?
– Én tudok egyet – kapott a szón Gyula bácsi. Amikor látta, hogy az ember erre figyel, folytatta:
– De fekete. Nem baj?
– Nem hát. Persze, hogy nem. És kihez menjek? – tudakozódott, most már a biztos lóvásárlás reményében.
– Kardos Pált keresse. Könnyen odatalál, mert majdnem a temető mellett lakik – igazította útba Gyula bácsi.
Az idegen hálásan megköszönte a baráti segítséget, megitta maradék fröccsét, és elment.

A Temető utcához érve kis kérdezősködés után meg is találta Kardos Pált, akinek gyorsan előadta: azért jött, mert a lovát szeretné megnézni és megvenni.
– Lovat? Tőlem? – kérdezte Kardos Pál megrökönyödve. – Nincs énnekem lovam! Talán eltévesztette a nevet, barátom, és máshová kellett volna menni – mondta Pali bácsi.

De az idegen erősítette:

– Nem, nem. Bizony isten, a kocsmából valaki ide, magához küldött, hogy van lova, sőt azt is mondta, hogy fekete.

Hogyan mondhatott fonyódi olyat, hogy neki van lova? Sőt, még azt is hozzá, hogy fekete – bosszankodott magában Kardos Pál. De ahogy az idegent nézte, és ahogy ezen morfondírozott, egyszer csak nevetni kezdett.

– Nahát, barátom, magát aztán jól becsapták. Az illető biztosan a Szent Mihály-lovát mondta, mert hogy én vagyok a sírásó!

Ha valaki már káromkodott cifrát, az idegen most azt tette, mert ennek halatán majd megette a méreg: hogy a kocsmában valaki ekkora bolondot csinált belőle.

Azonnal ment is vissza a kocsma, hogy elégtételt vegyen. Szentpáli Gyula persze már nem volt található.

A beszolgáltatás

Az 1950-es évek első felében a gazdasági-ellátási problémák megoldására kötelező rendszer volt a beszolgáltatás. A termelőkre meghatározott mennyiségű húst, zsírt, baromfit, tojást, gabonát, szénát és még sokféle terméket vetettek ki. Aki ezt nem teljesítette, szigorú büntetésre számíthatott.

Egy alkalommal Gyula bácsi írást kapott a tanácstól, melyben az állt, hogy baromfi és tojás beadási kötelezettségét eddig nem teljesítette, s ezt haladéktalanul tegye meg.

Gyula bácsi valóban haladéktalanul, másnap reggel már megjelent a tanácsházán, hogy Magyar Imre tanácselnökkel beszéljen. Aki akkor ott járt, megrökönyödött Gyula bácsi láttán. Gyula bácsi ugyanis egy vasvillára tűzött rókával jelent meg.

Az egyik ügyintéző meglepetésében megkérdezte:

– Gyula bácsi, mi ez a szörnyűség itt magánál?

A hangos eseményre kijött a tanácselnök, és Gyula bácsi már mondta is panaszát:

– Elnök elvtárs, én nem tudok sem baromfit, sem pedig tojást beszógátatnyi, mert nekem ilyen nincs. És én azt ráadásul mög se öttem. Kérjék attú, aki elvitte és mögötte! Itt hozom! És villával átszúrt rókát a tanácselnök lába elé tette.

Az eldugott bicikli

Gyula bácsi, unokaöccsének, a későbbi nevelt fiának, Szentpáli Lajosnak Sándortelepen lakott a menyasszonya. Mivel a Magay utcából ez igen nagy távolság, ezért Lajos mindig biciklivel járt le. Hogy Lajos gyalogoljon, egy napon Gyula bátyja eldugta a biciklit az istállópadláson.

És éppen ezen a délutánon nagy vihar tört ki, és szerencsétlenségükre villám vágott az istállójukba. A villámcsapástól az ott felhalmozott széna lángra kapott. Égett az istálló. A lovakat és a teheneket alig tudták kimenteni. Amikor teljesen sikerült eloltani a tüzet, akkor derült ki, hogy az oda eldugott kerékpár is a lángok áldozata lett. Gyula bácsi a szörnyű csapásra is csak annyit mondott feleségének:

– Látod, Maris, most az Isten viccelt meg bennünket.

*

Hogy a Gyula bácsiról bemutatott kép igazabb és teljesebb legyen, fel kell villantani más arcát is.

Kultúrát szerető és templomba járó, hívő ember volt. Fiatal korában aktívan részt vett a falu kulturális életében. Játzott színdarabokban, tagja volt a leveinte zenekarnak, sőt jó hangja miatt szerepelt a húsvéti Passió-játékban is, amelyben Jézus szerepét énekelte.

De az emlékezet inkább csak tréfamesterként őrizte meg. Súlyos betegségben, viszonylag fiatalon, 57 éves korában, 1967. augusztus 5-én halt meg.

Kutyavilág

Pici

Horváth László halásznak egy időben volt egy nagyon szép fehér pulija, a Pici. Értelmes, mindenre jól használható kutya volt. Ha történetesen tyúkot akartak vágni, csak inteni kellett neki, s a kiszemelt baromfit egy gyors hajtással pillanat alatt nyakánál elkapta, de anélkül, hogy a tollhulláson kívül bármi kárt tett volna benne, már vitte is gazdájához. Ilyenkor megdicsérték, megsimogatták. Az meg nézett gazdájára, s látszott rajta, várja az újabb játékot.

Horváth Lacika a Picivel (1939)

E sikerek után nagy felbuzdulásában azonban ezt csinálta akkor is, amikor a tyúkokat nem megfogni, hanem csak az ólba betereelni kellett. Ilyenkor is elkapta egynek-egynek a nyakát, és vitte be. A tyúkok nyakán emiatt elfogyott már minden toll. Az amúgy szép, tarkatollas jószágok a csupasz nyakukkal bizony igen furán néztek ki az udvarban.

De ezt a fegyelmezetlenségét már nem nézték el neki. Amiért rosszat tett, tanulságként rá-ráütöttek egy bottal. És ahogy ez ismétlődött, később elég volt már neki az is, ha a bottal csak fenyegetően mentek feléje. Ilyenkor Pici a tyúkot azonnal eldobta, és menekült.

Egy este, beszélgetés közben Horváth Lászlónak eszébe jutott Picinek ez a kitűnő vadászszenvedélye és ügyessége. Arra gondolt, ki kellene használni. Mondta is fiának, az ifjabb Lacinak:

– Mit szólnál hozzá, ha elmennénk Picivel a nádasba kacsázni. Amilyen ügyesen megfogja a tyúkokat, biztosan ilyen gyorsan elkapja a vadkacsát vagy a vadlibát is.

Úgy is lett. Pár nap múlva, egy este, amikor minden elcsendesedett, elmentek a kutyával a berekbe. Ott a vadkacsák hangja után vették az irányt. A finom vadkacsa hús reményében még a térdig érő mocsárban is jó kedvűen caplattak.

A kutya szigorúan velük tartott. Úszott mellettük, vagy zsombékról zsombékra ugrott. Amikor László nemcsak hallotta, hanem a holdvilágnál halványan már látta is a vadkacsákat, intett a kutyának, mehet. Pici erre megindult. Látzott, örömmel veszi a parancsot, élvezi a szabadságot, a vadászatot.

A vadkacsák riadt sáporlásából és zajos felröppenéséből érezték, itt ma siker lesz: a kutya tudja a feladatot. Bottal maguk előtt terelgetve a nádat ők is abba az irányba indultak. Aztán látják: Pici feléjük tartva nyakánál fogva hoz egy vadkacsát, de amint hozzájuk közel ér, abban a pillanatban elengedi, és menekül, ahogy csak tud.

A kutya az ismert finom fűttyre visszajött, és a terelőparancsra újra úszott vadászni. Amint elkapta a vadkacsát, már hozta. László a bot segítségével ment feléje, hogy elvegye a kacsát, de a kutya megint kiengedte a szájából, és elfutott.

Minden fáradozásuk ellenére vadkacsa nélkül mentek haza.

Rájöttek, mi okozta a bajt. Picinek botot többet még csak nem is mutattak.

Zupás

Takács János lakatosmester Fonyód tekintélyes iparos volt. A felső posta után, a Fő utca 9. számú házban laktak. Rendkívüli mértékben szerette a műkedvelő művészetet. Kitűnő színészi képességgel emlékezetes szereplője volt vígjátékoknak és zenés daraboknak. Emellett lelkes tagja volt a szövetkezeti énekkarnak. Ott a tenor szólamban énekelt.

Remek humora volt. Mesélés közben még a saját maga által mondott történeteken is oly jó ízűket nevetett, majd kicsattant a pirosságtól az arca.

Egy énekkari óra szünetében. ezt a történetét mesélte:

Annak idején, még gyerekként, az 1910-es évek végén, Somogyvárról szülei Budapestre adták lakatosinasnak. Úgy gondolták, itt kapja meg a legjobb képzést, meg ott él az özvegy nagynéni, akinél jó helye lesz, aki vigyáz rá, nehogy a nagyváros elrontsa a fiatal gyereket.

Így is lett. Szülei felvitték, és ott lakott a nagy lakásban a nagynénivel. Meg egy kutyával. A nagynéninek ugyanis volt egy, már kissé idős, tacsószerű korcokutyája, a Zupás, akit a nagynéni elhalmozott minden szeretetével.

Jánost – a szülők kívánsága szerint – a nagynéni már az első naptól kezdve szigorúan fogta. Elmondta: nincs csavargás, mindig időben kell hazajönni, lányokkal nem barátkozhat, és a többi, és a többi.

Nem tetszett Jancsinak ez a szigorúság, de nem szólt semmit. Illetve, minden intelem betartását megígérte.

Ez egy darabig szépen ment is. Amikor azonban a várossal már kezdett megismerkedni, és a műhelyben végzett fárasztó és piszkos munka után szépen kiöltözött, inastársaival elment a moziba, meg néha a vursliba.

Egyszer aztán elkésett. De hogy nénije ne vegye észre, mikor ért haza, már a gangon lehúzta cipőjét, és a kulcsot nagy óvatossággal fordította el az ajtózárbán. Sikerült minden. De csak addig, amíg be nem ért az előszobába, mert ekkor Zupás – akinek ott volt a párnás helye – morogni kezdett, aztán meg hangosan ugatni.

A néni erre persze felébredt, felkelt, és Jancsit a kimaradásért jól leteremtette.

Ez a feddés használt. Egy darabig. Mikor azonban már barátai lettek, megint ki-kimaradozott. Ha hazaért, ugyanaz megismétlődött. Zupás – annak ellenére, hogy mindig vitte neki a sonka- vagy kolbászmaradékot – csak nem maradt csöndben. Jancsi pedig rendre kikapott. Emiatt a kutyára rettenetesen megharagudott. Amikor a kutyára nézett, magában mindig azt mondta neki:

– Bárcsak dögölnél meg!

Rá nem sokára, amikor egy szombaton délben hazaért a munkából, nagy sírás közben találta nagynénjét.

– Jancsikám, a drága Zupás nincs többé. Ma délelőtt – de már a sírástól be sem tudta fejezni, mi történt.

János ennyiből is mindent megértett.

Míg a nagynéni zokogott, ő ugrálni tudott volna örömeiben. Végre megszabadult ettől az utálatos dögötől, minden keserűségének okozójától.

Amikor a néni sírása csillapodott, azt mondja Jancsinak:

– Jancsikám, kisfiam, arra kérlek, vidd és temesd el Zupást kinn, a telkünön, az almafa alá. Ha kint dolgozom, jó érzés lesz tudni, hogy ott van velem.

– Édes néném, persze, nagyon szívesen. Készülök, és már indulok is – mondta Jancsi a legnagyobb udvariassággal, hiszen ennél örömtelibb feladat nem is adódhatott volna számára.

A kutya tetemét belecsavarta fehér csomagolópapírba, előkereste a lomosból a kiskapát, az előszobaszekrényből a hátizsákot. Mikor mindent összepakolt, indult.

Szép, napfényes, tavaszi szombatdélután volt. A villamoson sokan voltak. A fárasztó heti munka után szinte tódultak az emberek ki a városból a természetbe, a budai hegyekbe. Fölszállni is alig tudott, mert mindenféle csomagjaik, meg kosaraik ott voltak a villamos előterében.

Ő is odatette hátizsákját. Mivel a végállomásig kellett mennie, befurakodott a villamos közepébe, hogy a leszállóknak ne legyen útjában.

Ahogy elhagyták a várost, a villamos egyre jobban ürrült. Csomagjaikat fölkapva, hátizsákjaikat vállra véve vidám csevegéssel egymás után szálltak le az emberek. De János alighogy le tudott ülni, máris kellett készülődnie, mert következett a végállomás. Kiment a peronra, és az oda letett, már maradt hátizsákját a hátára vette, és elindult a telekre.

Régóta nem volt kint a városból, s meglepetésként érte: virágoznak a fák.

– Milyen szép minden – állapította meg. A telken is gyönyörűen virágzott az almafa.

– Előbb elrendezem a dolgomat, megásom Zupásnak a gödröt, eltemetem, aztán majd ráérek gyönyörködni a szép budai tájban – mondta magának.

Közben, ahogy kötötte ki a hátizsákot, elgondolkodott.

– Elpusztult egy szeretett állat. Nincs a nénjének már ez a társa sem. Aztán a szomorúságból öröme váltott: Milyen boldog lesz nagynénje, amikor elmondja neki: Zupás sírja fölött egész viráglomb van. És ezt majd hogyan megsíratja.

Ahogy mindezt végiggondolta, kezdte sajnálni a kutyát. Már nem is látta olyan utálatosnak. Mondta is:

– Zupás, szegény kutya, sokszor elárultál, de Isten nyugosztaljon.

Aztán ahogy kikötötte a hátizsák madzagját, és belenyúlt, hogy kivegye a kapát meg kutyát, egy kemény csomagot érzett a keze. Különösnek találta. Kivette, és gyorsan kibontotta. A legnagyobb ámulatára egy vekni kenyér volt.

Felkiáltott.

– Istenem, csoda történt! Zupás átváltozott!

De érezte, van ott még más is. Újra belenyúlt. Egy nagydarab szalámi, majd egy üveg bor került elő belőle. Akkor döbbsent rá, valaki elcserélte a hátizsákot.

A meglepetéstől forróság öntötte el, majd kajánul hangosan nevetni kezdett.

– Ez csak hagyján! Mit mondhatott az, aki a kutyát találta benne, amikor megéhezve, boldogan ült le enni?

Aztán elővette bicskáját, jó darabot vágott a kenyérből meg a szalámiból. Ahogy azonban az első falatot szájába vette, rögtön kétségbe esett, mert az jutott eszébe, mi lesz most? Nincs kit eltemetni. Mit fog mondani nagynénjének?

És hogy ez a dolog így megtörtént, János sosem merte bevallani. Jóllehet ez a titka mindig emésztette, mégis úgy érezte, jobb így. Nagynénje megnyugodott, hogy Zupás, a drága kis kutya az almafa alatt nyugszik, s ha kint dolgozik, ott van vele

Bár János és a Zupás sosem szívelték egymást, János később mégis sokszor gondolt rá.

– Mi lehetett szegénynek a sorsa? Aki elvitte, mit tett vele? Mérgében bedobta egy sárgödörbe vagy a búzló szemét közé? Aztán érezte, könnye gördül arcán. Arra gondolt, talán amikor éjszaka ugatott, azt nem azért tette, hogy árulkodjon: Jancsi csak most jött meg! Talán köszöntött, örült nekem, hogy hazaértem?

Most már bántotta, ami történt. Zupás a virágzó almafa alatt eltemetve mégis csak nagyobb megnyugvás lenne lelkének, mint a rámaradt szerencse. Meg ennek a titka.

Takács János viszonylag fiatalon, 60 éves korában, 1964-ben halt meg.

Fickó

Ki ne ismerné a kutyáknak a postásokkal szembeni barátságtalan magatartását. A postások még a házhoz sem érnek, már izgatottak. Nagy ugatással futnak a kapuhoz, futkosnak a kerítés mellett, körbeforognak, és nehéz volna felsorol-

ni, még mit nem csinálnak, hogy kimutassák irántuk érzett mérhetetlen haragjukat.

Ebben a postás-kutya rossz viszonyban Schmidt-Kovács András postás – vagy ahogy mindenki szólította –, a Bandi bácsi kivétel volt. Talán azért, mert amikor megjelent nagy táskájával, és a kutyák szinte fel akarták falni, akkor Bandi bácsi valamilyen sajátosan kellemes, vidám hangon beszélt hozzájuk, és ettől több ügyet nem is vetve rájuk, csak ment befelé. Ez úgy tűnt, mintha megértette volna a kutyákkal, hogy itt neki fontos dolga van, és nem érdekli, mit ugatnak. Eközben a kutyák mindig hátráltak, majd elcsendesedve engedték befelé. Így Bandi bácsinak általában nem volt baja a kutyákkal.

Valóban csak általában, mert volt egy kivétel: a régi Mandulás fölött, a Sándor utcában Takács Jóska bácsi kutyája, a Fickó.

Szép nagy farkaskutya volt. Igen szerették, mert jó kutya volt. Nem ugatott. Hangjával senkit nem zavart. Rendkívüli módon nyugodt volt. Nem ugrabugrált össze semmit sem a kertben, hanem csak feküdt őrzésre készen a konyhai bejárat előtt. Ez olyan biztonságot adott a családnak, hogy amikor hátul a telken dolgoztak, vagy átmentek a szomszédba, be sem csukták az ajtót. Tudták, ott van Fickó, nem történhet semmi. Amint ugyanis valaki a kapuban megjelent, rögtön odafutott. Nem ugatott ilyenkor sem, de ahogy pofáját vicsorgásra főlhúzva, ember meg nem próbálta, hogy oda bemenjen.

Arra is Bandi bácsi kézbesített. A falusi házaknál postaládák akkoriban még nem igen voltak. Így ha Jóska bácsi nem volt otthon, Rozika néni, Jóska bácsi felesége meg éppen nem járt kinn az udvaron, Bandi bácsinak is bizony gondja volt, hogyan vigye be a postát. Ilyenkor kiabálnia kellett Rozika néninek. Ő aztán vagy meghallotta, vagy nem.

Takács József Fickóval

Egyik napon, amikor Rozika néni a kiabálást meghallva már jött kifelé, Bandi bácsi kivette táskájából az érkezett levelet. Nagy bátran kinyitotta a kisajtót, de már lépett is hátra, mert a kutya odaugrott, és Bandi bácsi keze felé kapott, és anélkül, hogy kezéhez ért volna, szájába vette a levelet, megfordult, és szaladt vele Rozika nénihez.

Bandi bácsit meglepte a kutya különös magatartása.

Amikor legközelebb ment, próbára tette. Ahogy a kisajtónál megjelent, elővette az újságot, kinyitotta a kisajtót, és szokása szerint beszélt hozzá.

– Na, látod, megjött a dokument! Dokument jeszt!

A kutya abbahagyva a morgást, szájába kapta az újságot, és erős farkcsóválással ezzel is futott befelé.

Később, amikor Bandi bácsinak be is kellett mennie valamiféle küldeményt aláíratni, a biztonság kedvéért megint csak kísérletet tett, mert tudta: jó a ku-

tyával óvatosnak lenni. Ekkor egy üres papírdarabot vett elő. Közben, ahogy odamutatta, most csak annyit mondott neki:

– Dokument jeszt!

Bandi bácsinak ugyanis ez szava járása volt. Hiába telt el már jó pár év a háború, meg az orosz hadifogság után, ezzel idézte vissza azokat az időket, amikor a „dokument” az életet jelentette. Abban az időben az orosz katonák ugyanis állandóan igazoltattak. Az volt mindig az első kérdésük:

– Dokument jeszt?

Ilyenkor, ha nem volt valamiféle igazolvány, már vitték is be az embert a parancsnokságra, és addig nem engedték el, amíg valaki nem igazolta. Sőt az is előfordult, hogy dokument ígéretében embereket vittek ki a Szovjetunióba, a munkatáborok hiányzó létszámát velük pótolták. A táborban a hadifoglyokat is azzal hitegették: hamarosan indulhatnak haza, már készítik a dokumentet. Erre pedig három-négy évig kellett várni.

Bandi bácsi is köztük volt.

De a „dokument” Bandi bácsinál most már csak vidám fricska volt tragikus sorsára. Ahogy Bandi bácsi a papírdarabot elővette, Fickó a szokásos módon ezt is elfogadta, és futott vele be. Bandi bácsi ekkor bátran mehetett utána. A kutya bent már békésen jött-ment körülötte.

Takács néni meg csodálkozott.

– Bandi, hogy-hogy nem bántja magát a kutya?

– Azért Rozika néni, mert ez a kutya biztos orosz. Mondtam neki, itt a dokument, és ezzel nála is minden rendben van – mondta Bandi bácsi nevetve.

Bandi bácsi ezután bármikor ment, előkészítve a postát csak annyit mondott a kutyának:

– Dokument jeszt! És a kutya mindig elvette, és ő meg már bátran mehetett is be mellette.

Fickó azonban nemcsak az idegeneket tudta távol tartani a háztól, hanem – ha erre parancsot kapott – az udvarban élő állatokat is megregulázta.

Amikor a tyúkok Rozika néni szavára nem ültek be, és Fickót hívta segíteni, bizony volt nagy kárálás, szárnycsattogás meg por, mert kellett kapkodniuk lábukat, hogy a kutya fogainak megismerése nélkül érjenek gyorsan a helyükre.

Egy alkalommal kiszökött a disznó az ólból. Jóska bácsi csalogatta, csalogatta, de a disznó még a kukoricára sem ment vissza. Mérgében hívta Fickót. Neki viszont nem kellett kétszer mondani, mi a teendő.

Fickó most talán túl komolyan vette a gazda haragját, mert nem távolról terelte, ahogyan kellett volna, hanem azonnal megcélozta a disznót. Odaugrott hozzá, erős testével a disznót felborította, és a torkának esve fojtogatni kezdte.

Ezt Jóska bácsi észrevette, s nehogy a kutya valami kárt tegyen az állatban, ne adj isten elpusztítsa, ijedt haragjában felkapta az árnyékszéknek támasztott lapátot, és a kutyát jól oldalba vágta vele.

Fickó vonyítva menekült, és a domboldalon lévő orgonabokor alá feküdt.

Jóska bácsi tovább rendezgelődött az udvarban, de a kutya egy pillanatra sem vette le róla a szemét, és folyamatosan morgott. Csak akkor nyugodott meg, amikor Jóska bácsi 13 éves fia, Pista odament hozzá, és megsimogatta a fejét meg az oldalán a lapát helyét. Pistát a kutya igen szerette.

Másnap reggel Jóska bácsi arra ébredt, hogy a természet parancsára halogatást nem tűrve mennie kell a ház melletti kis féltetős építménybe. Amint kilépett a konyhaajtón, s irányt vett a most különösen fontos hely felé, a kutya Jóska bácsit csaknem fellökve, váratlanul előugrott, és félelmetes vicsorgással eléje állt.

Jóska bácsi már el is felejtette a kutyaival való tegnapi afférját, de ez a helyzet most hirtelen eszébe juttatta. A sürgős megkönnyebbülés vágyott helye felé nézett. Láta, most is ott a lapát. De látta a kutján is, életveszélyes lenne most arrafelé menni. Nem hogy menni, megmoccanni sem mert. Most aztán igazi kutyaszorító helyzetbe került – döbbsent rá.

– Mi lesz most, amikor neki vészesen sürgős a dolga? Valamit ki kell találni – futott át rajta.

A természet erős ingere azonban eszébe juttatta a megoldást. A háznak van egy hátsó ajtaja, és onnan az árnyékszék csak egy lépésnyire van.

Ekkor óvatosan, anélkül hogy a kutyáról levette volna a szemét, megindult lassan hátrálva vissza a konyhába, majd onnan gyorsan a hátsó ajtóhoz szaladt. Ezt a kijáratot nem igen használták. Mire nagy nehezen ki tudta nyitni az ajtót, már egyik lábáról a másikra állt, mert a nagy szükség egyre fenyegetőbbé vált. Kinézett. Mivel a kutyát nem látta, gyorsan átlépett.

Aztán jött a másnap, a harmadnap. Mindenki más gond nélkül mehetett ebbe a megnyugvást hozó kicsi helyre, de Jóska bácsit Fickó még a közelébe sem engedte. Ha Jóska bácsinak mennie kellett ide, ezt mindig csak a házból, a hátsó ajtón át és lopva tehette.

Jóska bácsi onnan is nagy óvatossággal először mindig kinézett, merre van a kutya. Ha nem látta, vagy az éppen aludt, akkor mert csak indulni. Akkor is először a kulcsot fordította el, de azt is még bentről. Ráadásul mindezt nagyon csendesen kellett csinálnia, nehogy a kutya meghallja. Ehhez meg artistamutatványt kellett végeznie. A kulcsot ugyanis szinte fél lábon állva, majdnem kiesve az ajtón, erős kihajolással tudta csak elérni. Ha ez már sikerült, és nem látott veszélyt, akkor gyorsan beugrott.

A kialakult különös és kellemetlen helyzetet, ami még egy hét után sem változott, Jóska bácsi nehezen viselte. Emiatt a kutyát sokszor kizárta a hátsó udvarba. Ekkor meg hiányolta, hogy nincs a háznak őrzője.

Jóska bácsi szerette volna visszaállítani Fickóval a régi jó viszonyt. A lapátot már rég eltüntette, és maga vitte neki naponta az ennivalót. Mindezek ellenére látszott: Fickó haragja nem enyhül.

Az egyik nem messzire való rokonuk, aki jól ismerte Fickót, megtudva ezt az áldatlan állapotot, Jóska bácsitól kérte: adja neki a kutyát. Azzal győzködte: Jóska bácsi megszabadul tőle, neki meg a birtok őrzésére igen kellene.

Hiába volt. Jóska bácsi nem adta. A vele való borzasztó gondja ellenére is ragaszkodott Fickóhoz. Nem tudott megválni tőle.

Ez után talán egy hét sem telt el, amikor egy napon, a sok-sok rémes bujkálás után végre élvezhette a nyugalmat, ugyanis Fickó egész nap nem jelentkezett. Nem is bánta, nem is kereste. A Pista gyerek azonban látta, hogy a szomszédban volt a disznóölésen, és a rokon játszott vele.

Fickó, mint szobor (1960)

De Fickó nem jelentkezett másnap sem. Sőt, soha többet. Jóska bácsi könnyezve napokig kereste. Hiába. Fickó nyomtalanul eltűnt.

.

A halálraítélt

Tóth György egyéni gazdálkodó volt. Mivel szerette az állatokat, ezért hol csikókkal, hol tehenekkel, hol pedig sertésekkel foglalkozott. Gazdálkodásában csak felesége segítette, mert fiuk, ifjú Tóth György – mivel Fonyódon továbbtanulási és elhelyezkedési lehetőség nem volt – elment Székesfehérvárra szakmát tanulni. Gépésztechnikus lett, s onnan nem tért vissza.

A magára maradt két szülőnek keservesen kellett megküzdnie a mindennapi megélhetésért. Persze, mindez nem volt szokatlan számukra, hiszen fiatal életükben is igen nehéz idők jártak. Tóth Györgyné, Margit fiatalasszony korában sokszor maradt magára, mert férjét sűrűn behívták katonának. Ahogy keserű iróniával mondja:

– A katonaságnál nem tudtak meglenni nélküle. Mindig elsőként küldték neki a behívót.

A közben kitört II. világháború idején is be kellett vonulnia, s aztán katonasorsa magával sodorta a front-ra.

Margit néni egyedül, állandó aggodásban végezte a sok mezőgazdasági munkát, mégis abban a reménységben, hogy férje túléli a háború borzalmait, s a sors kegyeltjeként egyszer biztosan hazajön.

Gyuri bácsi 27 hónapig volt távol úgy, hogy semmi hír nem jött róla. És életében éppen a háborúban volt az egyetlen nagy szerencséje, mert épen, sebesülés nélkül jött haza.

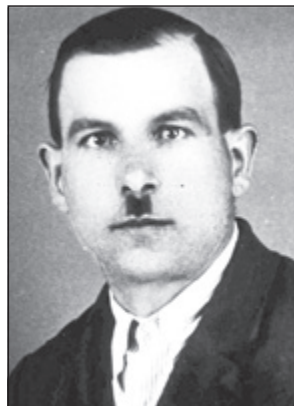
Napjaik ezután általában egyformán, a megszokott munkával teltek, mígnem 1957. augusztus 11-én éjszaka fegyveresek, az államvédelmi szervek katonái jelentek meg náluk.

– Fegyvereket keresünk! Adják elő! – szólt az elől álló.

Mivel az 1956-os fegyveres események során statárium volt életben, a fegyverrejtegetés főbenjáró bűn volt.

Gyuri bácsi még megszólalni sem tudott, már a katonák berontottak, és elkezdték a keresgélést. És a padláson, a rag alatt találtak is fegyvereket. Egy vadászpuskát, sőt néhány géppisztolyt is. Gyuri bácsit azonnal magukkal vitték. A kihallgatás során elmondta, hogy a vadászpuska a sajátja, melyhez engedélye is van, de hogy a géppisztolyok honnan kerültek oda, arról semmit sem tud. Letartóztatták.

A család nem tudta, miért történt, csak találgatták: valaki valamiért feljelentette őket, vagy éppen a hatalom keresett okot arra, hogy megbüntessék, mert a kommunista rendszert többször is szidalmazó megnyilatkozásaiért és az októberi felvonuláson tanúsított magatartásáért a politikai vezetők a rendszer ellenségének tartották.

Tóth György

Fonyódon letartóztatása okának az a legendája, hogy ekkor, augusztus elején cséplés volt náluk, és amikor hordták fel a gabonát a padlásra, a zsákolók közül valaki megláthatta a fegyvereket, és ezt a rendőrségen besúgta.

Felesége, Margit néni mindent elkövetett, hogy kimentse. Hiába ment a közséi meg a járási állami és pártvezetőkhez, nem akadt köztük senki, aki segíteni tudott vagy mert volna.

Gyuri bácsit kétnapi fonyódi fogva tartás után a kaposvári börtönbe szállították. Margit néni ügyvédet fogadott, de az is hiábavalónak bizonyult, mert még azt sem engedték be hozzá. Három nap múlva azonban már a kitűzött tárgyalásról kapott értesítést.

Margit néni a férjét csak ekkor, a tárgyalásra kíséréskor láthatta. De amikor vonult be a bíróság, látta, milyen fiatal az ügyész.. És bátorságot vett, odalépett hozzá:

– Tessék mondani, Ügyész Úr, mi várható? – kérdezte.

– Mi? Halál! – hangzott röviden a válasz.

E rettenetes szó pörölyként csapott le rá. Zokogott.

Gyuri bácsi letartóztatása utáni harmadik napon, augusztus 14-én megtartották a tárgyalást, és meg is hozták az ítéletet: kötél általi halál.

Fia, a 23 éves Gyuri megpróbálta a szinte lehetetlent. Elment az Elnöki Tanács Elnökéhez kegyelmet kérni édesapjának, aki az előadott panaszra meg is ígérte azt. Ez némi nyugalmat adott lelküknek, és reménnyel várták az újabb tárgyalást. Várták-várták, de hiába.

Margit néni aztán egy hónap múlva értesítést kapott, melyben az állt: menjenek be a kaposvári börtönbe Tóth György személyes holmijáért. Margit néni testben-lélekben összeomlott. Mindent megértett. Mégiscsak halálra ítélték, sőt végre is hajtották. Hiába ígérték, nem kapott kegyelmet.

A kivégzéséről pedig nem kaptak soha értesítést. Azt sem tudták, mikor történt. Csak a kaposvári halotti anyakönyv tanúskodik róla, melyben az olvasható:

„Halálának időpontja: 1957. szeptember 3. Oka: akasztás.”

Tóth György 48 éves volt.

Tóth Györgyné Háncs Margit magára maradt. Tragédiája megrendítette nemcsak a családot, hanem a fonyódiakat is, mindazokat, akikkel együtt élt, dolgozott, de azokat is, akik csak ismerték.

Az ítéletet ripsz-ropsz hajtották végre. Hogy azért valamit tudjanak, megke-resték volt rabtársát, aki csak annyit tudott mondani:

– Reggel még söpörte a celláját, és nem is gondolta, hogy még aznap a vesz-tőhelyre viszik.

A családban még ma is sok a kérdés: Miért volt mindez annyira sürgős? Úgy hallották: azért, mert ez volt a statárium utolsó napja, és gyorsan kellett az ítéletet végrehajtani. Ha így állt volna a helyzet, akkor miért nem adták meg azt az egy napot, ami az életét jelenthette volna? Mint tisztázódott, nem jól tudták. A statárium nem eddig, hanem még két hónappal tovább, november 3-ig volt érvényben.

Fájdalmukat növelte a csalódás, a remény elvesztése, mert bíztak az ígért kegyelemben. Amikor erről a pártvezetőknek panaszkodtak, valaki azt mondta közülük: Gyuri bácsi kapott kegyelmet, de az írás későn érkezett meg a börtönbe.

Hogy igaz volt-e, nem tudni. Úgy tűnik, mindez inkább legenda, kegyes hazugság csupán, hiszen a fonyódi eseményekben való részvétele miatt már májusban eljárást terveztek ellene.

Amikor a család elment holmijáért a börtönbe, csak a kiskabátját és a sárga bakancsát kapták meg. A fésűjét rabtársa őrizte meg. Riadtak voltak, és félelemmel tele, de úgy gondolták, azt azért meg kell tudakolniuk, hová temették, hol keressék sírját. A legrosszabbra gondoltak: őt is biztosan – mint az ilyen esetekben szokásos volt – elkaparták jeltelenül valahol, esetleg egy temetőárokban.

Kérésükre azonban a börtönben azt közölték: rendesen sírban és koporsóban temették el a kaposvári Keleti temetőben, mert a Temetkezési Vállalat csak így volt hajlandó eltemetni.

Akkor kimentek a temetőbe, és a leírás után nem is kellett sokáig keresniük a sírt.

Tóth György ma is ott nyugszik. Nem hozták haza Fonyódra. Nem akarták bolygatni, hogy legalább halálában legyen nyugalma. Csak fakeresztjét váltotta fel szép síremlék.

*

Tóth Györgyöt az 1990-es rendszerváltás után felmentették „bűnei” alól. Ítéletét 1991. május 3-án semmisnek mondták ki, sőt a Magyar Köztársaság Elnökétől 1956-os Emlékérem kitüntetést kapott. A hozzá mellékelt Emléklapon ez áll:

„A HAZÁÉRT ÉS SZABADSÁGÉRT

A nemzet sorsát és történelmét meghatározó dicsőséges forradalmunk alatt példamutató helytállásáért a magyar nemzet hálájából

1956. október 23-1991. október 23. Göncz Árpád.”

(Tóth György története államtitok. Az iratokba nem lehetett betekinteni.)

A szeretett motor

Az 1950-es évek második felében kezdett terjedni a motorkerékpár Fonyódon. A keresetekhez viszonyítva még a használt is drága volt, mégis minden fiatalnak ez volt akkoriban a legfőbb vágya. A motorkerékpár a mozgás lehetőségét, a nagyobb szabadságot adta, egy fiatalnak a legnagyobb egyéni örömet jelentette.

Ifjú Fekete Imre bádogos-segéd – aki apja műhelyében dolgozott – szorgalmasan rakta össze fizetését, hogy édesapja segítségével venni tudjon egy Csepel 125-ös kismotort.

Fekete Imre

1959 októberében teljesült a vágya. Vett egy motorkerékpárt, de használtat. Ez a régi típusú, lemezvillás kismotor jelentette számára a boldogságot. Kedvvel szerelgette, ápolgatta. Munkaidő után sokszor vitte vele barátait ide-oda, és mint bátor fiatal, ahogy a motor engedte, élvezte a sebességet.

1959. november 8-án, vasárnap késő délután elment a Hullámba meglátogatni barátját, P. S.-t. Beszélgetés során szóba került a motorozás öröme, és ezzel az új lehetőségek.

– Már nem gond elmenni szórakozni, kirándulni, mert megyünk a motorral – mondta boldog büszkeséggel Imre.

Barátjának eközben lejárt a munkaideje, és indulnia kellett volna a vonathoz, mert Balatonberényből járt át. Elhatározták: motoroznak egyet, Imre hazaviszi barátját. Nekikészülődtek, s elindultak.

Este a család hiába várt Imrére a vacsorával. Mikor elmúlt 8 óra, és Imre még nem ért haza, nyugtalanok lettek.

– Hol maradhatott ilyen sokáig? – aggódtak. De nyugtatták magukat:

– Biztosan valami programja adódott, és később jön. Már máskor is volt így.

Az otthon lévő két gyerek, a 20 éves János és a 13 éves Sándor után a szülők is lefeküdtek.

Reggel K.Gy. rendőrtiszt jelent meg náluk, aki az idősebb Fekete Imre bádogosmesternek mutatott egy karórát: ismeri-e?

Az apa felismerte fia óráját, és rosszat sejtett.

A rendőrtiszt elmondta, mi történt.

Imre Balatonberényből hazafelé jövet este 10 óra tájban, a ködös időben motorral nekihajtott a balatonmáriai leeresztett vasúti sorompónak, ahol olyan súlyos fejsérülést kapott, hogy a helyszínen életét vesztette.

22 éves volt. Csak két hétig örülhetett a motornak.

A kertészdinasztia

A kubikos

Doma János földmunkás az 1900-es évek alföldi nagy munkanélkülisége idején, 1910-ben, válása után, 32 éves korában jött Szentestről Fonyódra házvezetőnőjével, Lidi asszonnyal, meg a nélkülözhetetlen eszközével, egy kubikos talicskával. Itt a tűzegtermelésben talált munkát. A berekben, a kanális és a vasút között volt egy kis öreg ház, azt kapták meg lakásnak.

Doma János nagy szorgalommal dolgozott. Nemcsak azért, mert a szükség mindig erre kényszerítette, hanem mert természete volt a munka. Mivel számára a föld jelentette a legnagyobb értéket, szinte magát az életet, ezért bosszantotta, hogy a tűzeg tetejéről lehúzott föld haszontalanul ott áll rendezetlen halomokban. Egy napon szólt a munkavezetőnek, hogy ebből egy területet hasznosítana magának konyhakertnek, ha lehetséges lenne. A hozzájárulást megkapta, mert ezzel a területtel és földdel már semmi cél nem volt.

Így, amikor befejezték a napi munkát, Doma János ezeket a nagy földkupacokat elteregette, elegyengette, és beültette zöldségfélékkel. Ez a pihent, nedves és fekete tűzegföld ontotta a szép termést. Ezen felbuzdulva aztán a területet, már bérleti díj ellenében, évről-évre folyamatosan bővítette. Már annyi zöldsége, paprikája termett, hogy eladásra is jutott.

Ekkor készített magának egy taligát, és a maga által megtermelt zöldséget rendszeresen vitte ki a fonyódi piacra. Az ebből befolyt pénzt szépen összerakogatta, mert azt akarta, hogy neki magának is legyen saját földje. Amikor már tervéhez meglett a pénze, gróf Somssich Andortól földet és házat vásárolt a Kupa vezér utcában, ahol önálló kertészetet hozott létre. Ezen kívül megvett a Szent István utcában (a Domb utcától északra fekvő második telken) egy öreg villát is a hozzá tartozó egy holdnyi birtokkal.

1918-ban, miután megteremtett magának már egy kis vagyont, 40 éves korában újra házasodott. Egy fonyódi leányt, a 23 éves Ádám Juliannát vette feleségül. A házasságban 5 gyerek, sorrendben 3 fiú (György, Ferenc és Pál) és 2 leány (Magdolna és Piroska) született.

János bácsi önérzetes, szorgalmas, igényes és takarékos ember volt. Ahogy a kertészet eredményei jöttek, az Ottóffyéktól és a Zichy gróftól vásárolt földdel tovább bővítette birtokát. A 30-as években már csaknem 30 holdon gazdálkodott. Ahogy a gyerekei nőttek, őket is szigorúan bevonta a munkába. De a családtagokon kívül még 10-15 embert, elsősorban fiatal lányokat meg gyerekeket vett föl.

Több éven keresztül, tavasztól őszi rendszeres hónapszámba járt hozzá dolgozni Bentekovics Mariska, Bentekovics Bözsi, Csonka Annus, Fejes Ili, Gréczi Mariska, Gréczi Bözsi, Horváth Gizi, Nagy Margit és Szabó Margit. Férfiak közül Perusza Ferenc, Horváth Pál, Pető Imre, de volt két legény, Horváth Imre, Konkoly Karcsi, sőt két gyerek, az ifj. Horváth Pali meg a Perusza Laci.

Doma János családja és munkásai (1932)

Felső sor: Sebrek Ilonka, Horváth Mariska, Csonka Mariska, Panics Annus, Horváth Annus, Csonka Gízi

Középső sor: Fejes Bözsi, Perusza Ferenc, Doma Józsefné (?), Doma József (?), Doma Jánosné, Doma János, ismeretlen, Nagy Mariska

Gyerekek: Piri, Pali, János, Feri, Gyuri, Magdi

János bácsi a munkát mindenkitől, a gyerekeitől is szigorúan megkövetelte. A munka – mint a korabeli úri birtokokon – napkeltétől napnyugtáig tartott. Csak-hogy János bácsinál a napkelte nem akkor volt, amikor a nap a berek fölött megjelent a keleti égbolton, hanem akkor, amikor a kelő nap piros sugarai megvillantak az ég alján. A napnyugta is más volt nála. Nem akkor, amikor a nap narancsszínű korongja alábukott a Balaton nyugati sarkában, hanem akkor, amikor már szinte besötétedett. Az igazság az, hogy a lányok a kertészkertből a napnyugtát sohasem látták, ugyanis a nap már késő délután eltűnt előlük a Spiegli-domb mögött.

A szinte egymásba érő hosszú napok után előfordult, hogy a lányok néha-néha elaludtak, és késve értek a munkába. Ezt János bácsi nem hagyta szó nélkül. „Lányok, félfrüstükre kell idejönni!” – dorgálta őket. Elsősorban azokat, akik közelebb laktak. Akik messziről, a Ripka Ferenc utcából (a mai Fő utca) jártak, mint a Fejes lányok, azoknak nem szólt, mert mint mondta, azok többet dolgoznak, mert nekik fél órával korábban kell kelniük.

Az is igaz, hogy a munkásait jól megfizette, sőt, akinek kellett, mert állatot tartott, még terményt is adott.

A gyermekeit, s még az unokáit is szigorúan, fegyelemre, szerénységre és nyíltságra nevelte.

Pár fennmaradt történet is tanúskodik erről.

Ebben az időben a fiatalság részére szórakozási lehetőség alig volt. De nagyon kedvelt volt a mozi. Amikor a Doma-gyerekek ide kéretőztek, apjuk nem

ellenezte. Amikor azonban szépen felöltöztek, sorba állította, és kikérdezte őket. Mikor kezdődik a mozi? Mikor van vége? Meghatározta nekik, mikorra, hány órára kell hazaérniük. Kaptak hozzá még intelmet is:

– Aztán nem szeretném ám, ha a Doma-fiatalurak meg a kisasszonyok ott a legelső helyen fityegnének!

Unokája, Miklós meséli: „A nagypapa csak azt az unokáját szerette, aki bátran mert a szemébe nézni. Ha valamelyikünk valamiért ezt nem tette, pl. mert valami rosszat cselekedett, előfordult, hogy legközelebb még a lakásába sem engedte be.”

János bácsi sokat olvasott, állandóan képezte magát. Falun ritkaság számba menő nagyságú könyvtára volt. Újságot házhoz nem járatott, de amelyik napon megjelentek kedvelt újságjai, gondosan kiöltözve, akkurátus lépésekkel, kampósbotját közben meg-megforgatva, reggelenként maga ballagott el értük az újságoshoz. Az olvasás mellett pihenésként nagyon szeretett citerázni, sőt citerát készíteni is.

A kertészetben az árasztásos módszert alkalmazta. Hozzá a vizet egy ideig a kanálisból motorral nyomatta föl, majd a kertészetben kutat fúratott. A vizet egy óriási betontartályban tárolta 2-3 napig, és az állott, meglangyosodott vizet eresztette a növények alá.

A fonyódi gazdák közül elsőként már műtrágyát is használt, de ahol csak lehetett, a gazdálkodásban a természetre épített. Katicabogarakat gyűjtetett a gyerekekkel, és a levéltetvek ellen ezeket szórta szét. Hogy legyen elegendő természetes trágya, szarvasmarhákat, s hogy biztonságos és jó legyen minden időben a növények beporzása, méheket tartott. De a tartásukból adódó terméket, a tejet és a mézet nem gyűjtötte. Azt odaadta a munkásoknak.

A fennmaradt emlékek szerint igen különös módszert talált ki a vetődinnyemag összegyűjtéséhez. A dinnyék felmetszése, kikaparása, tisztítása sok időt felemésztő munka volt, elvonta a munkásokat a fontosabb és sürgősebb tennivalóktól. Erre azt a különös megoldást találta ki, hogy amikor a magvételhez kiválasztott legszebb dinnyéket fölszedte, meghívta a környék gyerekeit dinnyét enni, és a gyerekek mindennap annyi dinnyét ehettek, amennyit csak tudtak. Csak az volt a kérése, hogy a magokat az odakészített edénybe piszkálják bele. Vigyázni a magra különösebben még így sem kellett, mert aki sok magot nyelt, az másnap tisztítva visszavihette, s pénzt kapott érte.

Zöldségei és paprikája híres volt a környéken. Áruja kelendő volt, és volt is megrendelője bőven.

Hogy az általa megtermelt áru korán és frissen kerüljön a piacra meg az úri villákba, 2-3 fogathoz való lovat tartott. A szállítás általában egylovas spediterrel történt, amellyel ketten mentek. Valamelyik gyereke, mint eladó, meg egy gyerek hajtó, ahogy ők mondták, a „kertészbujtár”. Az egyik kocsit Magdival és Perusza Lacival, a másik Pirivel és Horváth Palival, a harmadik pedig Palival és Gréczi Ferivel Fonyódot járta. A Boglárára menő kocsit az áruval

együtt János bácsi feleségét, Juliska nénit is vitte, aki a boglári piacon árult. De volt piaci elárúsítója Balatonlellén is.

A megrendelt mellett mindig volt a kocsin eladó szabadáru is, amit – János bácsi szigorú utasítása szerint – minden körülmények között el kellett adni.

– Tudjátok, árut visszahozni nem lehet! Ha marad, eladjátok ott, ahol tudjátok, és annyiért, amennyit adnak érte! A fillér is jobb, minthogy a fonnyadt árut itthon aztán kidobjuk – igazította el reggelenként a szállítókat.

Így, ha véletlenül rossz eladási nap volt, és megmaradt valamennyi áru, azt be kellett vinni valamelyik üdülőbe vagy az árvaházba, és annyiért hagyták ott, amennyit adtak érte. A gyerekek akkor voltak gondban, ha már ott sem kellett. Mit tettek hát? Amit a legjobbnak, a legcélszerűbbnek láttak ahhoz, hogy ne tegyék ki magukat szidásnak, amit aztán szigorú titokként őriztek, de később elmesélték: beleszórták az árokba.

Doma úr, ahogy az emberek szólították – noha közéleti szerepet soha nem vállalt, mert a munka töltötte ki minden idejét –, nagy tekintélyű embere volt a falunak.

84 éves korában, 1962. január 2-án halt meg.

*

Doma Ferenc a tsz-ben

Gyermekei közül a fiuk, György, Ferenc és Pál, akik mindhárman fonyódi leányt vettek feleségül, – amikor a termelőszövetkezetben dolgoztak, akkor is – folytatták apjuk munkáját. És apjukhoz hasonlóan mindhárom család elismert kertész lett. A két leány közül Magdolna az Erdélyből Fonyódra jött kovácshoz, Ábrahám Bélához, Piroska pedig Budapestre Kózel Miklóshoz, a Magyar Rádió technikusához ment férjhez.

De a harmadik generációban is tovább él még a nagyapai hagyomány. A 8 unoka közül György két fia, az ifjú György és Miklós örökölte a föld, a kertészet iránti szeretetet. Ők a téészesítés során elvett, de a kárpótlás során visszavásárolt eredeti nagyapai földön már egyetemi diplomával, mezőgazdasági gépész-

mérnökként és agrármérnökként mezőgazdasági vállalkozók. Vöröshagymát, fokhagymát és (Kalocsai 622-es) paprikát termesztene, illetőleg ezekből készített krémek előállításával és értékesítésével foglalkoznak.

Doma György (1999)

Doma Pál

*ifjú Doma György mérnök-tanár
édesanyjával(1999)*

*Doma Miklós agrármérnök
fiával, Mikivel (2000)*

A családi foglalkozás folytatásáért, a családi hagyomány ápolásáért Somogy Megye Közgyűlésének Elnökétől, dr. Gyenesei Istvántól 2002-ben kitüntetésben részesültek. Az Emléklap szövege így szól: „Somogyország érdekében végzett több évtizedes, lelkiismeretes, értékteremtő munkájáért a Doma családnak a „Dinasztiák 50 éve Somogyért” KITÜNTETŐ DÍJAT adományozom.”

EMLÉKLAP

*Somogyország érdekében végzett
több évtizedes, lelkiismeretes, értékteremtő
munkájáért*
a

Doma családnak
a

„Dinasztiák 50 éve Somogyért”

KITÜNTETŐ DÍJAT

adományozom.

Kaposvár, 2002. február 1.

Dr. Gyenési István
Somogy Megye Közgyűlésének
elnöke

Emléklap

A családról további történetek is fennmaradtak.

A kőkutya

János bácsinak a Lengyeltóti út mellett, még Pusztaszentgyörgy előtt volt a birtoka. Ennek közepén egy nagy vadkörtefa állt. Csonka és nagy száraz ágai arról árulkodtak: bizony nagyon öreg már. Egy-egy ága időnként kikizöldült, és ilyenkor kellemes gyümölcsével sokszor oltotta munka közben a gazda szomját. Ez adta meg a fa számára évről-évre a kegyelmet.

Ahogy azonban múltak az évek, elfogytak a gyümölcsei is. Teljesen „meghalt”.

János bácsi ennek ellenére sajnálta kivágni. A természet azonban elvégezte a maga dolgát. Egy hirtelen jött szélvihar kidöntötte. Földre hajló testét megadta a fűrésznek, de meg nem szakadt vastag gyökerei továbbra is úgy kapaszkodtak a földbe, mintha új életet akarnának.

Ahogy János bácsi véletlenül egy engedetlen gyökér alá vágott, a fejsze nagyot koppant. Mikor kiszedte onnan a földet, hogy megnézzé, mi lehet az, egy nagy követ látott.

Amikor a követ teljesen megszabadította a szorító földtől, alig bírta a gödörből kiemelni. Ebbe annyira belefáradt, hogy le kellett ülnie. És ahogy pihenés közben nézegetni kezdte, meglepődött. A kőnek mintha formája lenne. Forgatta, nézegette, s ekkor vette észre, hogy a kő egy hason fekvő kutyát ábrázoló szobor. Rögtön felidéződött benne: látott ő már ehhez hasonlót nagy épületek, kastélyok bejárata előtt, de neki ez nem kellett. Hogy ne legyen útban, elvitte a föld végére, és bedobta a bozótba.

Pár nap múlva, bár igen száraz volt a föld, mert eső nem esett, de nem tudott mit tenni, szántania kellett. Nagy nehezen boldogult csak, mert a száraz föld nem tűrte magában az ekét. A boronálás pedig végképp nem ment. A borona táncolt a hantokon, fogai nem tudtak belemarni a földbe. Amikor az első fordulót kinkeservesen megtette, észrevette a bokrok között a kőkutya.

– Aha – mondta szinte hangosan –, most, kutya, szolgálatot teszel! Ezzel bement érte, és a boronára tette nehezeknek.

Ettől a naptól ez lett a kőkutya hivatása.

Múltak az évek.

Egy napon, amikor János bácsi megint ott dolgozott, arra lett figyelmes, egy ember bolyong a határban. Megáll, nézelődik, majd megindul János bácsi felé.

Bemutatkozott. Azt mondta: török származású, és ő itt egy nagy vadkörtefát keres. Meg is kérdezte János bácsit: nem tud-e ilyenről.

János bácsit meglepte a dolog. Honnan tudhat egy vadidegen ember arról, hogy itt valahol kellene állni egy vadkörtefának. Mivel kíváncsi volt, mi lesz ebből, őszintén megmondta.

– Nem tudom, kedves uram, honnan tud maga ilyen fáról, de jó helyen keresi. Itt volt az én birtokomon.

– És hol volt a fa? Mi lett vele? – kérdezett zaklatottan az idegen.

– Hát elszáradt, a vihar kidöntötte, és én kivágtam – felelte a legnagyobb természetességgel János bácsi. Mert hogy, mi is lehetne egy száraz fa sorsa.

Az ember elsápadt. Mintha csak minden csepp vére elhagyta volna. Aztán nagy levegőt vett.

– És találtak-e valamit alatta? – kérdezte még nyugtalanabban.

Erre meg János bácsi nem tudott szólni. Végigszaladtak benne a gondolatok: honnan és mit tudhat ez az idegen? Egy követ talált, semmi mást. Mivel világ életében őszinte ember volt, úgy döntött, ezt is megmondja.

– Persze, találtam. Egy nagy követ, ami mintha valamiféle kutyát formázna – mondta.

Látszott, az embert a rosszullét kerülgeti.

– És hol van az a kutyaféle kő most? – kérdezte izgatottan.

– Hát, itt van, bedobtam a bokrok közé. Semmire se jó. Legfeljebb nekem a boronára nehezéknak – mondta János bácsi.

Az idegen, mintha csak menekülne, nem törődve a csalán csípésével, a tüskék szúrásával, nagy ugrásokkal futott be a zanócba. Fölemelte a kőkutyát, forgatta, nézegette, majd bukdácsolva, hallható zihálással szaladt vele kifelé. A kőkutyát most hátára fordította, zsebéből elővette kését, és azzal mintha csak valami bolondos állatorvosi vizsgálatot végezne rajta, a kőkutya alját nyakától a farkáig aprólékosan kopogtatni kezdte. Egy helyen aztán hirtelen megállt, és ott a késével izgatottan nagy erővel fúrni kezdte a kutya hasát.

Ahogy az ember egyre idegesebben és izzadva véste a követ, János bácsi hol a késre, hol az emberre nézett. Ez az ember ebben a kutyában valamit keres, de mit? – tűnődött.

Egyszer aztán vége szakadt a kőnek, megjelent a lyuk. Az ember most ezt kaparta egyre szélesebbre. Mikor már az ökle is belefért volna, a kőkutyát magasra emelte, és a levegőben megfordította. A kőkutyából nagy csörgéssel, szét-szóródva a lábuk elé aranypénzek hullottak.

Az idegen sírt, nevetett, János bácsi meg egyik ámulatból a másikba esett.

– Úristen! Ez a sok arany itt volt a kőkutyában évekig, és nem jutott eszébe róla senkinek semmi! Csak az, hogy a boronálásban nehezék legyen – döbönt meg.

Az idegennek, ahogy szedte össze a pénzt, megeredt a nyelve. Elmondta,züleitől hallotta: hogy ősei, akik a fonyódi vár környékén katonáskodtak, a pénzüket itt, a vár közelében rejtették el. Úgy gondolták, ha vége lesz a hadjáratnak, akkor eljönnek érte. Ez eddig elmaradt, de a titkot apáról-fiúra őrizték, s neki is meghagyták. Ő most eljött, és szerencséivel járt. Megtalálta ősei elrejtett kincsét.

Amikor indulni készült, köszönetül János bácsinak a becsületességért a pénzből egyet odaajándékozott. János bácsi elfogadta.

Ezt az aranypénzt otthon János bácsi a szélénél kilyukasztotta, és hogy emlékeztesse a kőkutyára, meg annak titkára, óraláncán hordta.

A Meggyes

Hogy János bácsi a sokféle zöldséget időre tudja szállítani az úri nyaralókba meg a környező balatoni falvakba, lovakat tartott.

A szállítás egylovas kocsival, ahogy mondták: „eggyessel” történt. Ilyen eggyes volt a Meggyes. Erős felépítésű, de igen jámbor, és ami nagyon fontos, megbízható ló volt. Bárki hajtotta, nem volt vele gond soha.

Hazafelé

Motorral Doma György, bátul, a jobb szélén Doma Pál

Egyszer azonban a befőzések idején, amikor a paradicsommal teli nagy kosarakkal megrakták a féderes kocsit, megtörtént, ami még sohasem. Ahogy Meggyes meg akarta húzni a kocsit, hátsó lábai megcsúsztak, és amikor felállt, nem indult el. A sok-sok biztatásra, meg a kantár húzására egyszer-egyszer ugyan kifeszítette az istrángot, de a kocsit meg sem mozdította.

János bácsi kezdett méregbe jönni, mert az áruval már indulni kellett volna. Odaparancsolta még a kapáló lányokat is a kocsihoz, hogy a meginduláshoz segítsenek Meggyesnek.

– Toszíjjátok! Toszíjjátok! – vezényelt, s közben még, amit csak igen ritkán szokott, ostorral is rá-rácsapott a lóra. Meggyes azonban erre sem mozdult. Olyan volt, mint egy betegesen makacs számár. Nem tudni, megijedt a tehertől, vagy valami igen bántotta. Csak nézett maga elé, és konokul ellenállt minden biztatásnak és segítségnek.

Ekkor János bácsi, mindenki legnagyobb csodálkozására – még az elmaradhatatlan kampósbotját is eldobva – szaladva megindult az istálló felé. Mindenki csak nézett. Nem tudták elgondolni, mi juthatott eszébe, mit akarhat?

Az istállónál a katlanból éppen akkor szűrték le az állatoknak főzött krump-liról a gőzölgő, forró levet. János bácsi hirtelen mozdulattal kikapott onnan egy nagy főtt krumplit, s mint valami zsonglőr, egyik kezéből a másikba dobálva-fújva már szaladt is vele vissza. Akkor fölemelte a ló farkát, és alátette a forró

krumplit. Ahogy a fájdalomtól a ló behúzta és szorította a farkát, a forró krump-
li annál jobban égette.

Ekkor egy szempillantás alatt feszesre rándult az istráng, csörömpölt a hám-
fa, borultak a kocsin a teli kosarak, mert a Meggyes fölhorkant, és félelmetes
rúgásokkal vágatott ki a Kupa vezér utcára, a kanális felé.

Amikor nehezen utolérték, a gyeplőt meg a zablát még sokáig kellett erősen
fogni, mire a farát rettenetesen rángató Meggyes lecsillapodott.

Kis vártatra aztán, ahogy korábban is szokta, a megrakott kocsival, Pirivel
meg Horváth Palival, a kertészbujtárral szófogadóan, szépen, komótosan meg-
indult a tervezett útra.

A csöndérzsebkendő

Ünnepre készültek a faluban. Doma Piri házuk előtt a járdát söpörte, ami-
kor éppen arra jött a két csendőrájör.

Amikor már egészen közel értek, a szomszéd házból akkor szaladt ki előttük
egy kisgyerek rövid pendelyben, amiből a hosszan kilógó fehér ingecskeje hátul
szagos tarka foltokkal volt már jócskán kipingálva.

A csendőrök körbenézték a kisgyereket, és az egyik, hogy figyelmeztesse,
milyen pótincán van öltözve, megszólította:

– Mondd, kiskomám, mi lóg neked ott hátul?

A kisgyerek megállt előtte, fölnézett rá, és azt mondja:

– Hát, csöndérzsebkendő!

És már futott is vissza az udvarba.

Piri meg a villanyszerelő

Piroska, aki a legfiatalabb volt a Doma-gyerekek
között, nemcsak szép és csinos, hanem talpraesett –
ahogy mondják –, beleváló lány is volt. E tulajdonságai
miatt a színdarabokban meg más műsorokban is min-
dig főszerepet kapott.

Talán 1941-ben, egy nyári reggel Piri meg Horváth
Pali, a ketészbujtár, friss áruval megrakott kocsival
ment a balatonfenyvesi piacra. Nem az alsó ország-
úton, hanem Bélatelepen, a villasoron keresztül. Az
egyik villánál villanyszerelők dolgoztak. Építették a
hálózatot. Amint a feljűk közeledő spediteren meg-
pillantották a számukra ismeretlen lányt, rögtön az út
mellett lett dolguk, mert Piri, bizony, lengére öltözve
sokat mutatott szépségéből a korai napsugárnak.

A szerelők a kerítésnél persze csak mímelték a munkát, hiszen a szemük a
lányon volt. A kíváncsú látványra – csak úgy egymás között – pajzán férfiúi meg-

Doma Piri

jegyzéseket tettek, miközben találgatták, ki lehet ez a szép leány. Akadt azonban köztük egy bátor is, aki hogy megmutassa a többieknek, hogyan kell ismerkedni, kiment egészen az út szélére, és amikor a kocsi odaért, hangosan odaszólt:

– Hová, hová széplány?

Aztán nem is várva a válaszra – mert Piri bizony oda sem nézett –, és hogy még jobban bizonyítsa a leánynak meg társainak, milyen az igazi legény, kissé hetyke nevetéssel tovább kérdezett:

– Mondja csak, kislány, messze van Megyekrád?

Piri a kérdésben rögtön érezte a szemtelenséget. S feléje fordult.

– Azt én nem ismerem, de Szarokrád az közel van – felelte neki jó hangosan, anélkül, hogy egy pillanatra is megállt volna.

Az eddig csak ámuldozó villanyszerelőkből erre aztán kitört a féktelen röhögés. Amikor Piri a kocsival már lent, a Sirálynál járt, még ott is jól hallották a villanyszerelők nem szűnő nevetését.

Domapali

Talán a fura címből is kitűnik, hogy az egyik Doma-fiú, a Pál nevét takarja. Azért szerepel így egyben a neve, mert népszerűsége folytán így hívták. Ha valamiben szóba került személye, mindenki csak így mondta, egyszerűen: a Domapali. Ehhez már nem kellett semmiféle magyarázat. Mindenki tudta, kiről van szó. Persze a megszólításában Palinak vagy Pali bácsinak tisztelték.

Haláláig kertészkedett, melyben felesége segített neki. Margit igen népszerű asszony volt. Nemcsak jó kedélye, vidámsága miatt szerették, hanem nagyra becsülték aktív közéleti tevékenységéért is. Hosszú időn keresztül tagja volt a községi tanácsnak és lelkes szervező-vezetője a nőtanácsnak és annak mindenféle rendezvényének.

Gyermekeik már nem követték őket a szakmában. Fia, János a járási tanács gépkocsivezetője, majd

1972-ben rendőr lett. Itt Doma-i becsvággyal tanult, és 1992-től 1999-ig alezredesi rangban 7 éven át, nyugdíjazásáig a város rendőrkapitánya volt. Leánya, Ágnes villamosmérnöki diplomát szerzett, és Budapesten maradt.

Doma Pál és felesége

Domai János, Fonyód rendőrkapitánya (1994)

Pali bácsi kevés beszédű, csendes ember volt. Emellett – amit kevesen tudtak – finom humor lakott benne. Honnan is tudnák, hiszen a legnagyobb kópéságok során sem nevetett. Ezt csak a szeme és a szája mozgásán lehetett észrevenni.

Jó barátságban volt Sipos Sándorral, akit a korabeliek csak úgy ismertek: „a Gumis”. Sanyi bácsinak ugyanis gumijavító műhelye volt Fonyód központjában. A 60-es évek előtt a Drechsler Szállodától (a későbbi járási tanácstól) a Rianás Vendéglőig (mai Díszter) szabad tér volt. Itt, a Hunyadi utca felőli részén, a nagy vadgesztenyefákon belül állt egy öreg épület, annak a keleti részében volt a műhelye, nagyjából ott, ahol ma a posta hátsó bejárata van.

Sanyi bácsinak és Pali bácsinak, annak ellenére, hogy barátok voltak, örökké azon járt az eszük, hogyan lehetne a másikat átejtetni, bosszantani, megtréfálni.

H. Jóska egyszer odament Pali bácsihoz, és megkérdezte, nem tud-e valahol eladó tégláról, mert nem lehet kapni, neki meg most éppen nagyon kellene.

– De tudok, Jóska. Menj ki Ligetre. A Sipos gumis most egy időre, mivel jön a tél, abbahagyta az építkezést. Neki van megmaradt téglája. Amit az utcai bejáratnál találsz, csak rakd föl, aztán majd elszámoltok – mondta Pali bácsi.

H. Jóska lovas kocsival el is ment, és úgy tett, ahogy Pali bácsi mondta. Az ott lévő téglát fölrakta, és hazavitte.

Sanyi bácsi, amikor hazaért, és észrevette, hogy nincs téglá, iszonyú méregbe jött, merthogy házatól még soha nem vittek el semmit.

Másnap éppen akart menni a rendőrségre ezt jelenteni, amikor H. Jóska megjelent nála a műhelyben, hogy kifizesse a téglát. Akkor derült ki: miért és hogyan tűnt el a téglá. Sanyi bácsi ettől a pillanattól kezdve már csak arra várt, mikor tudja ezt majd visszaadni Palinak. Gondolni sem merte, hogy nem is kell sokáig várni.

Télen, disznóvágáshoz a szomszédok, meg a jó barátok Pali bácsit szokták felkérni böllérnek. Egy napon F. Józseféknél kellett ellátnia a feladatot. És ahogy ilyenkor szokás, a dolog a kora reggeli pálinkázással kezdődött, s minden nagyobb munkafolyamat elkezdésekor inni kellett egyet-egyet. Pali bácsi már csaknem túl volt a daraboláson, és ahhoz, hogy már a mindkét sonkától megszabadított fél disznót fordítani tudja, hátra felé kellett lépnie. Ekkor történt a baj. Attól-e, hogy rosszul lépett, vagy attól, hogy sok volt a „félkaros”, vagyis a poháremelgetés, nem tudni, de tény, Pali bácsi elvesztette az egyensúlyát, és – szerencsétlenségére – a mögötte lévő, a belsőség abálására már felforralt vízzel teli üstbe fenékkal beleesett.

Volt nagy ijedelem és gond. Azonnal a rendelőbe szállították, amit Pali bácsi csak hason fekve tudott elviselni. Az orvos a piros és felhólyagosodott bőrből megállapította: egész ülepe súlyos égési sérülést szenvedett.

A hír a maga gyors szárnyain eljutott Sipos Sándorhoz is. Aki persze nem örült barátja esetének, de mivel remélte, nem lesz belőle komolyabb gond, úgy látta, itt az idő a téglaeladásra válaszolni.

Ahogy megszületett a válaszcsapás terve, hogy ne legyen csúnya játék, átment Jánoshoz, Pali bácsi fiához a járási tanácsra, aki ott gépkocsivezető volt, és elmondta neki, mit tervezett, s megkérdezte, neki mi a véleménye. Ellenzi-e egyáltalán a kitalált tréfát? Miután Jancsinak nem volt ellene kifogása (nem volt, mert gondolta, Sanyi bácsi erre is kap majd választ), csak annyit kért, apjának előre ne árulja el.

Pár nap múlva Pali bácsi fehér levelet kapott írógéppel írva. Meglepte már az, hogy a borítékon a feladó: Állatkert Igazgatósága, Veszprém. Nagy kíváncsisággal bontotta föl. A levél rövid volt, és ez állt benne: „Tisztelt Doma Úr! Bizonyára értesült róla, hogy az állatkert, de szinte az egész ország kedvence és híres majma, a Böbe elpusztult. Eddig nem találtuk meg ennek az óriási veszteségnek a pótlását. De most, hogy értesültünk Önről, aki a piros fenekű majmok közé tartozik, és nemcsak számolni, de gépkocsit is tud vezetni, úgy gondoljuk, megteremtődött erre a lehető legjobb megoldás. Kérjük, szíveskedjék az állatkertben megjelenni. Tisztelettel: Igazgató”

Pali bácsi rögtön tudta, honnan fújta a szél, de nem szólt róla.

Aztán a levélügy már szinte feledésbe ment, amikor Pali bácsi fia, Jancsi talált egy lehetőséget a viszontválaszra. Észrevette, Sanyi bácsi nincs a műhelyben, autója meg kint van az utcán. Akkoriban nagy dolog volt autótulajdonosnak lenni. Venni is alig lehetett. Sanyi bácsinak az elsők között volt autója Fonyódon, ha nem is új, mert Belgiumban élő nővérétől kapta ajándékba. Szóval, ahogy Jancsi tisztának látta a körülményeket, az autó alá feldrótzott egy nagy, üres, olajos bádogdobozt, amibe köveket rakott. Aztán a tanács garázsából titkon figyelte, mi következik.

Sanyi bácsi nemsokára visszajött. Bezárta műhelyt, és indult az autóval. Jancsi most csak annyit látott-hallott, hogy Sanyi bácsi az autóval nagy zörgéssel, csörömpöléssel elment. A többit másnap tudta meg magától Sanyi bácsitól.

Az történt: ahogy Sanyi bácsi ahogy ment az autóval, erős zörgést, csattogást hallott. Nem tudta elgondolni, mi az, honnan van ez az éktelen zaj? A motorból, a kocsi alól? Iszonyúan megijedt. Csak nem tört össze a motor vagy a differenciálmű? Úgy száz métert ment így, amikor kiszállt. Először a motort nézte meg. Ott nem látott problémát, mert az ahogy ismerte, úgy járt. Amikor aztán a hátsó kerék mellett, mint valami hívó muzulmán, a földig hajolva a kocsi alá nézett, akkor találta meg a csörömpölés okát. Rögtön tudta: valaki törlesztett. Aztán, ő is kitalálta a szerzőt.

*

Pali bácsi önérzetes és megbízható ember volt. Ezt tudták megrendelői. A leszállított áruját mindig számla szerint fizették. Soha nem ellenőrizték sem a súlyt, sem a darabszámot. Egy alkalommal azonban számára különös eset történt.

Egyik lellei üdülőnek, ahová évek óta rendszeresen szállított, új gondnoka lett. A gondnok, hogy beosztásának komolyan tegyen eleget, még Pali bácsi jelenlétében végigszámolta a megrendelt 100 darab paprikát. Pali bácsi türelemmel végigvárta. Amikor a gondnok a végére ért, 3 paprikával többet talált.

– Látja Doma úr, milyen jó, hogy utánaszámoltam. Több van benne. Tévedett hármát – mondta a gondnok.

Pali bácsi kicsit akkurátusan, ahogy általában is beszélt, annyit mondott rá:

– Tisztelt gondnok úr! Abban biztos lehet, ahogy azt megrendelték, és amennyit én a papírra leírok, az mindig annyi. Illetőleg mindig egy kicsit több, mert én mindenre ráteszek. A paprika is azért több, mert ha netalán szállítás közben pár darab megsérülne, önöket ne érje kár. Kis szünetet tartva még hozzátette:

– És még azt hadd mondjam meg: ha legközelebb is utánam számolnak, én ide árut többé sohasem hozok.

Pali bácsit többet ott sem ellenőrizték.

*

A fonyódi ABC-be is ő szállította éveken keresztül a friss zöldséget, paprikát. Ott szinte mindennap lehetett vele találkozni. Amikor leadta áruját, és ha munkája engedte, mindig ott maradt egy kicsit. Összeszedte, és csomóba rendezte az itt-ott elhagyott bevásárló kosarakat. És ahogy tudott, segített az eladóknak, pénztárosoknak. Közben meg beszélgetett az odaérkező ismerősökkel.

Különösen így volt ez 1996 májusától, amikor felesége halála után magára maradt. De ahogy múltak a hónapok, látni lehetett, egyre soványabb, sápadtabb.

2001. október 3-ától többet már nem lehetett vele találkozni. 79 évesen örökre elment.

Az építőmester

Csényi István híres építőmester volt, akinek nem csak Fonyódon, de másutt, több városban is sok szép épület tervezése és építése fűződik nevéhez.

Csényi István (1942)

Az 1930-as évek közepén, amikor a motor még ritkaság számba ment, neki már volt, és a vidéki építkezéseire naponta azzal járt.

Az épülő balatonlelle-i iskola előtt (1935)

Amiben tudott, mindenkinek segített. Mesélik, amikor Keszthelyre kellett motoroznia, ha úgy adódott, menet is, jövet is egy-egy fonyódi szőlősgazdát odaültetett maga mögé, hogy mentesítse őket a hosszú gyaloglástól. Ekkoriban ugyanis több fonyódinak Mária-telepen volt a szőlője, ahová gyalog jártak dolgozni. Járhattak volna ugyan vonattal is, de az pénzbe került, meg időhöz lettek volna kötve. Ezért inkább a gyaloglást választották.

Egy alkalommal, amikor Keszthelyről hazafelé jött, a balatonfenyvesi határban megismerte az úton ballagó és Fonyódra tartó Vincze Jánost. Megállt mellette.

– János, üljön föl a motorra, ne gyalogoljon, szívesen hazaviszem – mondta neki.

Vincze Jánosnak ismeretlen volt ez az új helyzet, és szabadkozott.

– Nem ültem én még motoron soha Csényi úr.

– Üljön föl János nyugodtan, nem lesz semmi baj. Meglátja, milyen hamar hazaérünk! – bízta.

Mivel Vincze János megtiszteltetésnek tartotta, hogy a Csényi úr invitálja, elfogadta. Pipáját, ami szinte állandóan a szájában lógott, zsebre tette, nyakában lévő tarisznyáját a hátára rántotta, aztán kis fészkelődéssel megtalálta helyét a hátsó ülésen.

Persze, az eddigi gyalog megtett csaknem két óra helyett, most jó negyed óra alatt itthon voltak.

Amikor Vincze János háza elé megérkeztek, merthogy hazaig vitte, és Vincze János leszállt, Csényi úr megkérdezte:

– Na, János, milyen volt az utazás? Jobb volt, mint gyalogosan, ugye?

– Hát, Csényi úr, tudja – kezdte Vincze János –, biztos, hogy fáradtság nélkül igen hamar hazaértem, de nekem ez mégis gyötrelmes volt. Máskor három pipával is elszívtam mire hazaértem, most pedig egyet sem tudtam. De nagyon szépen köszönöm.

*

Csényi István nem volt eredeti fonyódi. A Tisza partján, Szolnokon született 1901. augusztus 19-én, és iparos apja biztatására az Ybl Miklós Műszaki Főiskolán szerzett építőmesteri diplomát.

Fiatál és törekvő szakemberként nagy lehetőségeket látott a Balaton fejlődésében, és 1933-ban Fonyódra jött. Itt rövid idő alatt nagy tekintélyt szerzett magának szakmai tudásával, becsületességével és emberi tartásával. Híres volt magas követelményéről, szakmai igényességéről, pontosságáról. Fonyódon – több lakóházon, köztük a fő út mellett, az Ady Endre utcában, Honti Istvánék házában,

A leányiskola

majd csaknem átellenben a másik sarkon épített saját családi házukon túl – csaknem egy időben épült négy új középületnek is Csényi István volt az építőmestere.

A lakosság és a vezető értelmiség a falu szellemi-kulturális igényeinek és egyre növekvő számú gyermek tanulási feltételeinek kielégítésére törekedve nem elégedett meg az oktatás régi, az öregiskolák által nyújtott

feltételekkel, ezért igényelték az új iskolákat. Így kerülhetett sor a 30-as évek második felében új iskolák építésére, melyeknek kivitelezésével a kiváló építőmestert bízta meg.

Először 1937-ben a Miasszonyunkról Elnevezett Szegény Iskolanővérek megrendelésére építette a plébánia melletti kéttantermes elemi leányiskolát, ami olyan gyorsan épült meg, hogy már abban az évben, szeptemberben megkezdhatték benne a tanítást.

Utána pályázaton elnyerte az új községháza építését is, amit ünnepélyes keretek között 1939. január 15-én vett át Milkovics István községi bíró jelenlétében May József főjegyző.

És ebben az időben építette ugyancsak a Miasszonyunkról Elnevezett Szegény Iskolanővérek áldozatkészsége és fáradhatatlan munkálkodásának eredményeként a Szent István Polgári Iskolát, mely szépségével és Dusa Mária Evangelista nővér, igazgatónő irányításával végzett oktatási és nevelési eredmények alapján a községnek és az ott tanuló polgáristáknak is büszkesége lett.

A polgári iskola

A megszentelési ünnepség

Az iskola avatása és megszentelése 1940. október 20-án volt nagy ünnepség keretében, amelyen megjelent dr. Czapik Gyula püspök, akit dr. Rippka Ferenc Budapest főpolgármestere és May József, a falu főjegyzője fogadott. A megszentelési ünnepségről Csutorás F. László tanító tudósított a Somogyvármegye c. újságban. És hogy az valóban, megható és örömteli volt, a

róla készült fényképek bizonyítják.

A megszentelési ünnepség

útállomást, a boglári postás üdülőt, a marcali kórházat, a községházát, a lellei katolikus templomot és iskolát, amelyek mind magukon viselik az elegáns Csényi-stílust.

Fonyódon alapított családot is. A Bali családból Teréziát vette feleségül. Házaságukban három gyermekük született: Sándor (1942), Györgyi (1944) és Mária (1945), akik Fonyódon jártak általános iskolába, és akik mindannyian tanulásukkal, magatartásukkal az iskola büszkeségei voltak.

A Csényi család (1958)

Csényi István, Mária, Csényi Istvánné, Györgyi és Sándor

A háború után kialakult rendszerben a családot több súlyos megbántás érte. Családi házukat államosítással elvették, és a más tulajdonát képező, de államosított nyaralóba kényszerítették őket. Ugyanakkor, mint önálló építész alig jutott munkához. Ezért 1952-ben a MÁV Magasépítőkhöz ment dolgozni. Itt is felismerték magas szintű képzettségét és megbízhatóságát, és őt bízták meg a

székesfehérvári vasútállomás, és a budakeszi MÁV Szanatórium építésének vezetésével.

Az állami szolgálatot azonban 4 év múlva elhagyta, és 1955-ben újból önállósította magát. Ettől az időtől sok családi házat, nyaralót tervezett és épített, és egyben – az ipari szakiskolával való együttműködésben – sok fiatalot nevelt ki a kőműves szakmára. A nála tanult fiatalok kezdő kőművesként hamar kaptak építési megbízásokat, mert mesterük neve elsőrendű garancia volt a jó munkára.

Közben a család által lakott állami házat 1966-ban visszakapta tulajdonosa. Most meg ezt kényszerültek elhagyni. És hogy legyen hol lakni a családnak, újra saját ház építésébe kezdett. De megbántottságában már nem Fonyódon, hanem Balatonföldváron, és a család 1967-ben odaköltözött.

A gyerekek közben felnőttek, diplomások lettek. Sándor építészmérnök, Györgyi közgazdász, Mária pedig fogszakorvos. És ahogy maguk is családot alapítottak, Budapesten telepedtek le.

Csényi Istvánnak életeleme volt a munka. 80 éves koráig dolgozott. Aztán hat nyugalmasabb év után, 1989. július 2-án Balatonföldváron 88 éves korában végleg megpihent. De, hogy a gyerekek közelükben érezzék édesapjukat, Marika leánya lakó- és munkahelyén, az Őrbottyáni (Órszentmiklósi) temetőben helyezték örök nyugalomra.

Csényi István emlékét és nevét megőrizte Fonyód. Személye, munkája és a család iránti tisztelet és megbecsülés kifejezéséként 1994-ben a tiszteletadás legnemesebb módjának felelevenítésével Horváth Gábor polgármester vezetésével az önkormányzat, Németh János képviselőtestületi tag előterjesztésében, a 125/1994.(IX.29.) Kt. számú határozatában Fonyódligeten utcát nevezett el róla.

A béli telepi állomás titka

Tavaszkodott. Ahogy kezdett melege fordulni az idő, Závoda Ferenc kőművesnek egyre többször jutott eszébe az a révfülöpi ház, aminek építését elvállalták, és amit az ősszel befejeztek. Gyötörte a kíváncsiság: hogyan száradt ki, nem ázott-e be, nem fagyott-e le a vakolás. Ezért az egyik vasárnap társával együtt vonattal elutazott megnézni.

Felesége és fia délutánra várta haza. Addig is, hogy ne unatkozzanak – mert a televízió akkor nagy újdonság volt –, átmentek a szomszédba, Fejesékhez tévét nézni. Éppen a meseműsor ment, amikor egy ismerős jelent meg, és elmondta Margitnak: meghalt a Feri bácsi. A béli telepi állomáson elgázolta a vonat.

Margit asszonyt a hír megrendítette. Csak sírt és sírt. Azt sem tudta hirtelen, mihez kezdjen. Amikor erőt tudott venni magán, elment az állomásra megnézni férjét, és megtudni, mi történt.

A hír igaz volt.

Závoda Ferencet ezen a vasárnapon, 1963. március 31-én délután, 50 éves korában a béli telepi állomáson a vonat halálra gázolta.

Závoda Ferenc

Závoda Ferencné Dobrotka Margit 39 évesen – egy már Pécsen tanuló 18 és egy 9 éves fiúval – magára maradt. Rázuhant a család minden gondja: a nagyobbik fiú taníttatása, a kisebbik nevelése, a megélhetés biztosítása. Nehéz évek következtek. Sok mindenről le kellett mondaniuk. Mivel nem volt sehol alkalmazásban, megélhetési gondjai megoldásához el kellett adnia egyetlen ingatlanát.

Az itthon maradt gyermek, József szakmunkásképzőbe ment, hogy kesztyűszabásként helyben minél hamarabb kereső lehessen. A csapás súlyos volt, és ezt még tetézte a titok: nem tudták, miért és hogyan következett be a tragédia.

Závoda Ferencel együttutazó társa azt mondta: a vonatról leszállás közben ballonkabátja beleakadt a vonat lépcsőjének korlátvasába, s amint le akart ugri, az visszarántotta, és a közben elindult vonat alá esett. De még ennél megdöbbentőbb és elszomorítóbb volt, amit a jegykiadó vasutas mondott, aki kint állt az állomás előtt, és látta az esetet.

– Én úgy láttam, akarattal vetette magát az utolsó vagon alá – mondta.

Nagyon sokáig keresték ennek lehetséges és elfogadható miértjét. De hiába. Erre soha nem találtak magyarázatot. A kétség csak növelte bánatukat. Mert aznap is úgy ment el hazulról, mint máskor: csöndesen, köszönéssel. Zárkózott ember volt ugyan, de tudták volna, ha bármiben is lett volna valami gondja.

A kisebbik fiúnak, Jósának ez a nap nemcsak a váratlan bánat miatt emlékezetes, hanem más miatt is. Ezen a reggelen, amint az udvarban a ház sarkánál állt, és apja elindult az állomásra, a kapuból visszajött, lehajolt hozzá, megsimogatta és megcsókolta. Mintha valamiért nagyon búcsúzott volna. Édesapja ezzel maradt meg emlékeiben.

Cinkotai Zoltán esetei

Cinkotai Zoltán postai alkalmazott, majd későbbi hivatalvezető fiatal házasként 1960-ban jött Dombóvárról Fonyódra. Jó emberi és közösségi kapcsolatokat tudott teremteni. Szerette a társaságot, a vidám hangulatot, melynek valamilyen formában sokszor részese volt.

Cinkotai Zoltán átveszi a postahivatal vezetését Biacs Jánostól (1982)

Versenyfutás május elsején

Május elseje 1950 után 1990-ig, négy évtizeden át, akárcsak az egész országban, népünnrpély volt Fonyódon. Az iskolák tanulói, az üzemek, a vállalatok, a szövetkezetek és az intézmények dolgozói a sándortelepi központban – a Blaha Lujza, az Ady Endre, Szent István és a Hunyadi János utca érintésével – látványos ünnepi felvonulással köszöntötték a munka ünnepét.

A délelőtti felvonulás és kulturális műsorok után, délután vidám, játékos rendezvények voltak a sportpályán.

Hagyományos és mulatságos délutáni program volt a Kövérek–Soványak futballmérkőzése, amelyen mindegy volt, ki a jobb, mert az összecsapást mindig győztes és vesztes közös, vidám sörözése követte. A gyerekek kedvelt szórakozása volt a lepényevés és a zsákban futás.

Az egyik ilyen május elsejei délutánon, a rendezvények közötti szünetben Cinkotai Zoltán futóversenyre hívta ki Járfás Jánost, a Petőfi Sportkör szállójának és éttermének vezetőjét.

Már felvetése is humoros volt, hiszen Zoli idősebb és kövér volt, Jancsi pedig fiatal, és mint volt futballista, edzett is.

– Zoli, te viccelsz, ugye? Akkor hagylak ott futásban, amikor akarom – válaszolt Jancsi nevetve.

– Nem olyan biztos az! – évődött Zoli. – De fogadjunk! Egy liter borban.

Megállapodtak, de Zoli még emelte a tétet.

– Jancsikám, tegyünk hozzá még egy láda sört, és én adok neked még tíz méter fórt is – javasolta.

Jancsi ezen csak tovább nevetett, de kezet adott rá.

Velük volt Bogdán János, aki vállalta az indítói és egyben a célbírói szerepet is.

Amíg János átment a futballpálya másik végébe, elhelyezkedtek a versenyzők. Zoli az öt és felesnél, Jancsi meg – a fogadás szerint – tíz méterrel előre, a tizenhatoson.

Bogdán János fej fölötti tapssal indított.

Mindketten rajtoltak. Jancsi pár méter után hátranézett, fut-e utána Zoli. Amikor látta, hogy Zoli nagy tempóban szedi lábait, ő is jobban rákapcsolt. Futott, futott, mintha egy mérges kutya nadrágját nézte volna ki célpontnak, és már hátra sem nézett. Pedig jó lett volna, mert Zoli, amikor odaért a tizenhatosra, leült, és nevetve nézte, hogy Bogdán János hangos biztatására hogyan futja végig Jancsi teljes erőbedobással a futballpályát.

Amikor megfordult, meglepődve látta, hogy Zoli még a pálya másik végén van, s akkor kezd felállni. Odakiáltotta:

– Megnyertem a versenyt!

Zoli meg vissza:

– Nana! Várjál csak! Mindjárt megyek!

– Fizeted a bort meg a láda sört! – monda Jancsi, amikor Zoli odaért.

– Jó, jó! Elismerem, a futást megnyerted. Fizetem a liter bort. De a láda sört te fizeted, mert azt meg én nyertem meg – mondta Zoli nevetve.

Jancsi értetlenül állt e rejtvény előtt.

Zoli látva értetlenségét, kezdte felvilágosítani:

– Mire fogadtuk az egy láda sört? Azt mondtam: egy láda sörért adok neked tíz méter fórt. És én ezt megadtam. Nem? Tehát, ki nyerte meg a sört?

Jancsi elismerte, sikerült az átejtés. Aztán ki-ki fizette a maga bukását, de az öröm meg az ivás közös volt.

Járás János

*

Képek a május elseji felvonulásokról:

*A sándortelepi kisiskolások.
Bal oldalon Kenedi Zoltán igazgató (1955)*

*Az általános iskola felső tagozata.
Jobb szélén tanárként e könyv szerzője (1955)*

A vízi úttörők (1968)

Lélekgyógyítás

Még a régi, a Szent István utcai posta (ma ügyvédi iroda) dolgozói közül, mint összetartó jó munkatársak, Cinkotai Zoltán, Pintér István, Reichert János, időnként, amikor a munka megengedte és a hangulatuk is úgy kívánta, át-át mentek egy-két, vagy már ki tudja, hány decire a közelben lakó Háncsékhoz, mert kitűnő badacsonyi boruk volt.

Amikor valamelyikük kezdeményezni akarta az indulást, akkor mondani kezdte az erre a célra alkalmasnak talált és maguk által sajátosan átalakított ismert bibliai részletet:

– „Uram, nem vagyok méltó, hogy az én hajlékomba jöjj, csak egy szóval mondd, hogy menjek át háromszor három deci borra, és meggyógyul az én lelkem.”

Erre szó nélkül indultak.

Egy délután, amikor úgy érezte Zoltán, „gyógyítani kellene a lelket”, citálni kezdte a hívómondatot:

– „Uram, nem vagyok méltó, hogy az én hajlékomba jöjj, csak egy szóval mondd,,,. Aztán itt hirtelen abbahagyta, mert döbbenetesen vette észre, hogy kint, a váróban, az újságos állvány mellett várakozik Szabó Lajos református lelkész.

Az óvatosság okos dolognak bizonyult. A tiszteletes úr ugyanis mindent hallott, mert rögtön reagált rá.

– Igazán jó hallani egy hivatalban, hogy idéznek a Bibliából – mondta dicsőően.

Zoli erre hirtelen felvett mosollyal csak bólintott, mert a sajátosan megváltoztatott idézetet úgysem merete volna elmondani.

Lopva egymásra néztek, de végezték dolgukat tovább, hiszen nem hangzott el a lélek gyógyítására a felhívás.

Az úriember

A fonyódi posta négy dolgozója, Cinkotai Zoltán, Pintér István hivatali alkalmazottak, Jancsikics János és Schmidt-Kovács András kézbesítők egy nehéz nap végén bementek egy kis beszélgetésre a Delta-bisztróba.

Bal szélen Schmidt Kovács András, Cinkotai Zoltán. Jobb szélen Jancsikics János

Előkerültek a családi és munkahelyi gondok, Bandi bácsi meg mesélte élete nagy drámájának eseményeit, a Don-kanyar és a hadifogság pokoli történeteit.

Hogy a kellemes együttlét közben milyen gyorsan és észrevétlenül múlt az idő, csak akkor vették észre, amikor véletlenül ránéztek az órára. Megállapították: bizony ideje volna hazaindulni, mert majd zsörtölődnek az asszonyok.

– Akkor biztosan valóra válik Bandi bácsi jókívánsága. Ő köszön úgy mindig: Adjon Isten erőt, egészséget, jó pörülő feleséget! Nem? – szólt közbe Cinkotai Zoli.

– Hát azt régen mondtam. Ezen már módosítok. Mostanában úgy mondom: Adjon Isten erőt, egészséget, sok pénzt költő feleséget! Vagy azt is megadta? – kérdezte Bandi bácsi nevetve.

– Amikor az asszonyok pörölnek, azt kellene csinálni, amit Horváth Pali bácsi – kapcsolódott be Jancsikics János.

– Miért? Mit csinált Pali bácsi? – kérdezték szinte egyszerre, mert Pali bácsit jól ismerték vidám természetéről és különös humoráról.

Jancsikics János, aki – akárcsak Pali bácsi – sokat szerepelt színdarabokban, és sok lakodalomban volt első vőfély, jó színészi előadókészségét e kérdésre most újra megcsillogtatva mesélt.

– Pali bácsinak egyszer egy ilyen kimaradását nem állta meg szó nélkül felesége. Ezen aztán összezőrdültek. Ahogy szó szót követett, Mariska néni hirtelen haragjában megfenyegette. Azt mondta neki: Itt hagylak, Pali! Elmegyek!

Pali bácsi, ismeritek, sosem szokott megijedni, minden helyzetben feltalálja magát, és szóért sem kell neki a szomszédba menni, erre azt mondta: Hátha

el akarsz menni, csak eredj! Csak azt mondd meg, angyalom, azt a kirelájszom hétszentségét, hogy merre mész. Hogy tisztára söpörjem előtted az utat, nehogy akár egy szalmaszálba is megbotolj, és visszagyere!

A társaságban nagy nevetés tört ki.

– Na de, mi lett aztán? – kérdezte valamelyikük nevetés közben.

János folytatta.

– Nagy bolond vagy, te, Pali! – mondta neki Mariska néni, miközben ők is, mint ti most, jót nevettek – fejezte be a történetet János.

– Óriási volt Pali bácsi alakítása, de amondó vagyok, ezt mi ne próbáljuk eljátszani! Inkább induljunk! – javasolta Zoli.

Miközben még utoljára koccintottak, s amint a Szent János-áldást itták, Bandi bácsi megállapította:

– Kellemes volt ez a kis beszélgetés. Az biztos, jó munkatársak vagyunk, de kérdés, van-e köztünk úriember?

– Van, van! – mondta rá gyorsan Jancsikics János. – Itt vagyok én!

– Akkor fizesd ki a cechet! – mondta Bandi bácsi huncut nevetéssel.

Mit tehetett János, ha bedőlt. Bizonyította, hogy valóban úri ember.

Jelenetek az iskolából

A gyerekeknek sem szabad kimaradni a fonyódi élet történeteiből. Érdeemes betekinteni az ő világukba is, különösen az iskolai életükbe, ahol családon kívül naponta 6-8 órát is együtt vannak, és ahol sokféle hatás éri őket.

Az ő életüknek is megvannak a maguk érdekes sajátosságai, fonyódisága, esetenként igen mulatságos mozzanatai, amelyekre aztán még évtizedek múlva is emlékeznek.

Hiszi – Nem hiszi

Az 1930-as években elemi iskolába járó gyerekek, amikor játék közben valakivel valami valótlan elhitettek, valamivel becsapták, akkor azt, hogy bolondját járatják vele, azzal hozták tudomására, hogy még a játék közben csúfolódva (sokszor kórusban) azt kiabálták neki:

– „Hidd el bolond: ég a Balaton!”

Majd, hogy ezt még fokozzák, hozzátették:

– „És szalmával oltják!”

Elemi iskolás korából ezt a Kupa vezér utcai Horváth László (1931) őrizte meg, de eredetét nem tudja. Játék közben az idősebbektől, a felsőbb osztályosoktól hallották, és azoktól csak úgy átvették.

Kutatás közben azonban előkerült e szólásnak ugyanebben a situációban használt, ezzel ellentétes változata is. Kispeti Károlyné (Nagy Teréz 1941) nagyszüleitől ezt így hallotta: Hiszem, majd ha ég a Balaton! És azt szalmával oltják!”

Szabadrúgás

A sándortelepi kisiskola (1954)

Az Ady Endre utcában, egy megvett családi házban (a mai OTP helyén) két alsó tagozatos osztálytermet alakítottak ki, hogy a fonyódligeti és a sándortelepi kisiskolásoknak ne kelljen olyan messze följárni iskolába. Akkoriban nem volt sem helyi buszjárat, sem a szülőknek autójuk. Kerékpárt meg a dombok miatt alig lehet használni. Itt tanította a részben osztott I-II. osztályt Binder Irén (a későbbi Kenedi Zoltánné), és a III-IV. osztályt Posza Magdolna (a későbbi Németh Ernőné).

Kenedi Zoltánné és I. osztálya (1962)

Itt történt az 1957-58. tanévben. Az első szép tavaszi napon a nagyszünetben, a zajos játszás közben egyszer csak odaszaladt Irénke nénihez az első osztályos Ősi Anikó, és keserves sírással panaszkodott:

– Tanító néni, a Landor Pityu megrúgott!

Irénke néni rögtön magához hívatta Pityut.

– Pityu, te olyan rendes kis gyerek vagy, soha nem bántottál senkit. Most miért rúgtad meg Anikót? – kezdte tisztázni Irénke néni a helyzetet.

E váratlan kérdőrevonásra Pityu szája kicsit elgömbült, de végtelensége tudatában magabiztosan mondta:

– Tanító néni, kérem szépen, a futballozó negyedikesek azt kiabálták: Szabadrúgás!

Kérni, tudni kell

Egy hosszúra nyúlt és testnevelési órákkal teli napon az általános iskola napközijében jóízűen ebédeltek a gyerekek. A kimerítő délelőtt után mindenki jó étvágygal ette a krumpli főzeléket. Az egyik gyereknek (nevét elfelejtették) hamar üres lett a tányérja. Szívesen evett volna még. Ahogy körülnézett, látta, az ételkiadónál nem áll sorban senki. Ezzel már kapta is tányérját, és odament repetáért.

– Kőne még egy kis főzelék! – szólt be a szakácsnőnek, Etus néninek, Fodor Józsefnének.

Etus néni megütközött a gyerek beszédén, és hogy finoman figyelmeztesse az illendőségre, megjegyezte neki:

– Kisfiam, nem tudod, hogyan kell kérni?

– De tudom: hússal – vágta rá.

Verseny oroszból

Az általános iskola felső tagozatában kötelező tantárgy volt az orosz nyelv. És e tárgyból minden tanév vége felé a járási versenyekhez volt mindig osztály, majd iskolai válogató verseny, amit az iskola oroszszakos tanárnője, (az iskola egykor volt tanulója) Czakó Lenke (a későbbi Félix Ferencné) szokott rendezni.

Ilyen válogató verseny volt az 1963-64. tanévben is. Amikor a versenyben már csak az öt legjobb tanuló maradt, a tanárnő a kirakott képek közül rámutatott az egyikre, amin az iskolai tananyagból és az akkori szovjetunióbeli utazásokból jól ismert moszkvai GUM Áruház és kirakata volt látható.

– Sto mózsna polucsity v moszkobszkom GUM-e? – kérdezte a tanárnő.

Ezzel, sorban kellett mondaniuk: mi kapható az áruházban.

A gyerekek vagy három körben is szépen sorolták az árukat orosz nyelven.

Tamás István (Öcsi), Sinkovits Gyula és Lander István Czakó Lenke tanárnővel (1963)

– Knyigi, gazétű, konfétű, morozsnoje, ogyézsdu, elektrotechnicseszkiye továrű, prodivolsztviye, botyinki....és így tovább.

Aki megakadt, nem tudta folytatni, kiesett.

A végére ketten maradtak: Lander Pityu meg Sinkovits Rudi. Most kellett eldönteni, ki nyeri a versenyt.

Pityunak a nagy izgalomban az utolsóként elhangzott szóról, a botyinkiről (a cipőről) eszébe jutott még egy szó, de nem emlékezett rá, elhangzott-e már. E feszült helyzetben azért – hangjában bizonytalansággal – mégis kimondta.

– Túfli (papucs).

– Nagyon jó, Pityu! – mondta a tanárnő Pityu nagy megnyugvására.

Következett Sinkovits Rudi, aki nagyon szeretne volna megnyerni a versenyt. De ahogy utolsóként rászakadt a nagy lehetőség, zavarában megakadt. Nem tudta azonnal folytatni. A teremben feszült csend támadt. Rudi agyában pedig lüktetett: GUM, GUM, GUM. Mi van még a GUM-ban?

Aztán ahogy a tanárnő ránézett, hogy várja a választ, Rudinak ebben a kínos pillanatban valami hirtelen beugrott, és szép lány orosz kiejtéssel azonnal mondta is:

– Gátyjá gumi.

Robbant a nevetés. Óriási volt a siker. De Rudi nem nyert vele.

Sinkovits Rudi számtan órán Szöllősi József tanárral (1963)

Szöszi

Szöszit, a szép, szőke fiatalasszonyt 1961-ben Vidovics Doda hozta Szabolcsból már ezzel a becenévvel. A keresztségben kapott Erzsébet nevét még a legközelebbi ismerősei közül is csak kevesen tudják. De ezt nem kérdezte senki sem. Mindenki csak Szöszi-nek ismeri, és így szólítja ma is.

Vidovics Józsefné

Fiatal házasok voltak, szorgalmasak. Arra törekedtek, hogy minél előbb önálló családi házuk legyen. Szöszi is, munkája mellett, minden idejét és energiáját az építkezésre fordította. Nem ijedt meg semmilyen nehéz munkától. Az építőanyagot nemcsak megvásárolta, hanem fáradtságot nem ismervé részt vett a rakodásban és a szállításban is.

Egy alkalommal, amikor szállított, persze akkoriban csak lovas kocsis fuvarosok voltak Fonyódon, Szöszi fönnült a fuvaros kocsin, a téglarakás tetején. A Karácsony utcában jártak, amikor egy nő ismerőse jött vele szemben.

– Hogy álltok Szöszi az építkezéssel? Sikerült megszerezni minden anyagot? – érdeklődött.

– Az alapozás megvan, most hozzuk a ... – kezdte Szöszi mondani, de nem tudta befejezni, mert közben a másik oldalról nagy hanggal egy férfi szólt oda:

– Angyalom, nem töri a téglát a seggedet?

Szöszi a hang irányába fordult, hogy megnézzé, ki szólt. Nem ismerte az illetőt, de válaszolt:

– Hát persze hogy nem, mert a szádön ülök!

Közben mentek tovább, hazafelé a téglával.

Kukoricatörés után hazafelé

– Édes, ma kicsit később érek haza, mert a gyerekekkel kukoricát megyünk törni az állami gazdaságba, de 6-7 órára már itthon vagyok – köszönt el édesanyjától reggel ifjú Zákányi Kálmán.

Zákányi Kálmán

Előhozta kerékpárját, és már indult is. Balatonfenyvesen tanított az iskolában képesítés nélküli nevelőként, de már a tanárképző főiskola magyar-történelem szakán másodéves volt. Szerette másodjára választott pályáját. Érettségi után először Budapesten a Kismotor-és Gépgyárban dolgozott, de nem tudta megszokni az albérletet meg a család hiányát, és hazajött.

Szaktanárhiány miatt lett képesítés nélküli nevelő. Az iskolában boldog volt. Szeretett a gyerekekkel együtt lenni, úttörővezetőként programokat tervezni. A gyerekek is vizsontszerették. A pedagógus napon örömmel mesélte édesanyjának, hogy milyen sok virágot kapott a gyerekektől.

Ezen az őszi, napsütéses napon Zákányiékhoz megérkezett 250-es motorjával – ami akkor még ritkaság számba ment – Kálmán egyetemista unokatestvére, Sanyi. Mivel ők a megye legdélibb részén laktak, régen találkoztak, ezért már szerette volna látni Kálmánt, és beszélgetni vele. Piroska ágya útbaigazította, hova, merre menjen, hol találja meg Kálmánt a kukoricaföldön.

A család – Kálmán reggeli ígérete szerint – már este 6 órától várta a két gyereket. Készültek a közös családi vacsorára. 7 óra is elmúlt már, de még mindig nem jöttek meg.

– Talán valami nem várt programjuk akadt – vélték.

Mindenki lefeküdt, csak Piroska néni maradt fönn. Várta a gyerekeket.

Egyszer erős kopogás hallatszott. Piroska néni megörült, végre itt vannak, megjöttek. Sietve ajtót nyitott, de meglepetésére nem a gyerekek, hanem egy idegen vasutas állt ott.

– Itthon van-e Kálmán? – kérdezte.

– Itthon van Kálmán, az idős – mondta Piroska néni.

– Nem, nem ő, hanem a fiatal Kálmán – mondta az idegen tétován.

A vasutas viselkedése miatt Piroska néniben végigfutott: valami baj történni lehetett, csak nem mondja. Megkérdezte:

– Csak nem történt valami a kis Kálmánnal?

– Nem, nem, én ilyenről nem tudok – mondta még zavartabban az idegen.

A beszélgetésre kijött az egész család, mert ők is azt hitték, megjöttek a gyerekek. Amikor az idős Zákányi Kálmán erős hangon azt kérdezte, miért keresi Kálmánt, az idegen látta, nem térhet ki már jövetelének oka elől, ezért aztán

akadozva bár, de elmondta, hogy a gyerekek Balatonfenyvesről hazafelé jövet motorral balesetet szenvedtek.

Aztán másnap feltárult történetük.

Délután, amikor befejezték a kukoricatörést, meglátogatták Kálmán egyik kolléganőjét, és onnan késve, alkonyat után indultak el. Az unokatestvér a napi motorozástól fáradtnak érezte magát, meg hogy Kálmán is örüljön a motorozásnak, amiben akkor még kevés fiatalnak lehetett része, átengedte a vezetést. Ahogy Fonyód felé jöttek, egy spediterkocsit kellett volna előzni, de Kálmán a sötétségben vagy nem látta a kocsi oldalára akasztott lámpát, vagy a kocsi kiálló rakományát, esetleg a kocsihoz nagyon közel kezdett előzni, és a kocsiról kinyúló rúdnak hajtott.

Kálmán azonnal meghalt. Az unokatestvér súlyos sérüléseket szenvedett, de ő felgyógyult, életben maradt.

1966. október 5-e volt, és Kálmán 22 éves.

Csöndes, szolid, szülőszerető fiatalember volt. Életében ez volt az első eset, hogy ígéretét nem teljesítette. De most véglegesen és soha nem érkezett haza.

Porfelhőben jött a vonat

Dr. Nádasy Ferenc ügyész Kaposvárra járt dolgozni. Minden nap vonattal utazott. Nem volt könnyű neki, hiszen fönnt, a faluban, a községháza mellett laktak, így a vasútállomásig és vissza, a mintegy két kilométernyi utat naponta kétszer kellett megtennie. És gyalog. Helyi buszjárat nem volt, a kerékpár pedig a hegy miatt fölfelé használhatatlan.

Szeretett horgászni, de munkanapon erre alig volt ideje. Reggel korán ment, és késő délután vagy csak este érkezett haza. Amikor jó fogási időszak volt, vagy nagy kedve volt a horgászathoz, az is megtörtént, hogy a vonatról nem ment haza, hanem gyerekeivel lehozatta a horgászszerezést, és mindjárt a vízre ment. De szenvedélyének inkább csak vasárnaponként élhetett.

1967. július 23-án igazi, meleg nyári nap volt és vasárnap. Kedvező idő a fürdőzésre és a horgászatra.

Feri bácsi ezen a napon horgászni ment és kedvelt helyére, a bélatelepi strandra. Sok mindenért szerette ezt a helyet. Szép a táj, ez volt neki a legközelebb, és itt lehetett jól süllőzni, meg itt találkozott rendszeresen barátai-val. Közvetlenségéért, vidámságáért mindenki szerette. Jellegzetesen rekedtes hangja és jóízű hangos nevetése mindig elárulta, hol van.

Kint süllőzött a vízen. Egyszer csak hirtelen vihar kerekedett. Gyorsan kievezett a partra, és sietve készülődött, hogy még a vihar előtt hazaérjen. Amikor kikötötte a csónakot, már erős szél fújt. A parti nagy fák hajlongtak, s a lombok süvítő hangot adtak. A rossz idő ellenére hazaindult. A vasúti síneken kellett keresztülmennie. Az erős széltől felkavart porban nem látta – különben gyengén is látott, erős szemüveget hordott –, hogy közel ért a sínekhez, és a lombok suhogásától pedig nem hallotta, hogy az állomásra Balatonfenyves felől vonat érkezik. Ekkor a vonat valamelyik oldalt kiálló része a derekánál elérte, és oldalra elröpítette.

A vizsgálatnál az orvos megállapította: súlyos máj- és lépsérülést szenvedett. A kihívott mentő a kaposvári kórházba indult vele.

Azonnal értesítették feleségét, aki a Honvéd üdülőben dolgozott. Megrázó kódtatást okozott Mária asszony számára a váratlan hír, de valamennyi megnyugvást adott, hogy férje életben van, és viszi már a mentő a kórházba.

A hír hallatára a két fiuk azonnal Trabantba ült, és elindultak Kaposvárra, a kórházba. Ott meglepődve tapasztalták, hogy a mentő nem érkezett meg. Érdeklődésre megtudták, hogy a mentőautó csak Balatonlelléig ért, és ott édesapjukat ki kellett tenni, nem szállíthatták tovább. Ebből már mindent tudtak.

Dr. Nádasy Ferenc

Dr. Nádasy Ferenc ügyész a mentőben a súlyos sérüléseibe belehalt. 52 éves volt. Váratlan halála súlyos csapásként érte a családot. Felesége, a 48 éves Horváth Mária, 24 és 23 éves fiaik, Huba és Előd elvesztették a biztonságot jelentő családfőt.

Dr. Nádasy Ferenc már a nyugdíjazásra készült. Úgy tervezte, még 3 évig vonatozik, bejár Kaposvárra, s amikor eléri a korhatárt, elmegy nyugdíjba. Utána majd pihenhet, és lesz bőven ideje horgászni. Tervét a sors a hirtelen viharral, a halálos balesettel drámaian megghiúsította.

Halászgatunk, vadászgatunk

Pintér István (Rutyu) öregapjának, Balázs bácsinak volt egy csőszkunyhója a tőzegüzem régi telepénél, a kanális mellett. Pityu még tanulóként barátaival, Molnár Istvánnal (akit felnőtt korában Titkárnak becéztek), Kolip Istvánnal (Pusztival) és Frantal Imrével többször elment meglátogatni.

Egy ilyen látogatás alkalmával észrevették, hogy a kanálison a horgásztílalom ellenére többen odajárnak, de nem horgászni, hanem halászní. Bennük is fölvetődött: egyik éjszaka, meg kellene próbálni. De nem volt hálójuk. Mivel nagy kedvük támadt a halászatra, hát kértek egyet egy ismerősüktől.

Másnap este szép holdvilág volt, kimentek. Ketten az egyik, ketten a másik partról húzták a hálót.

Pintér Pityu egyszer csak azt vette észre, hogy a másik parton húzó gyerekek elengedik a hálót, és futásnak erednek. Gondolta, itt valami különös dolog történhetett, de nem tudta, mi. Hátranézett. Azonnal megértette. A túlsó partiak észrevették, hogy mögötte, a töltésen motorját csendben tolvá egy rendőr jön.

Pityu eleresztette a hálót, de nem futott el, hanem megindult a töltésen fölfelé, a rendőrhöz.

Amint fölért, felismerte. H.J. törzsőrmester volt, a falufelélős rendőr.

– Na!? Halászgatunk, halászgatunk? – kérdezte a rendőr, és a hangjából fenyegetés érződött.

Pityunak zakatolt az agya, mit mondjon. Közben átvillant rajta, ebből baj lehet, mert orvhalászatért valakit nem régen hat hónapra leültettek. Közben körülnézett, kik vannak még ott, kik látták, vagy éppen várhat-e valakitől valami segítséget. Ekkor észrevette, hogy a rendőr motorjának kormányán egy fécánkakas lóg. Átvillant rajta: és ez neki honnan lehet, amikor vadászni sem szabad.

– Hát igen, igen... és... vadászgatunk, vadászgatunk? – szölt a kérdésre kérdés, és fejével a motor felé intett.

H. J. meglepődött. Ilyen fordulatra nem számított.

– Na, jól van. Látom, úgysem fogtak semmit – fordított a rendőr a helyzetet. Aztán váratlanul hozzátette:

– Menjetez innen feljebb a hídig, ott biztosabb a fogás!

Pityut ez az újabb fordulat még jobban meglepte. Vissza, lement a partra, fölszedte a hálót, szölt a gyerekeknek, s most már bátran indultak Buzsák felé, a feltételezett jobb helyre.

De ahogy mentek, Pityu nem tudta mire vélni, hogy velük tart a rendőr. Most arra figyelt, mit csinál. Nem csapdát akar-e állítani? Nem keres-e valakit, hogy tanúkkal leplezze le őket? De semmi gyanúsát nem tapasztalt.

Aztán a vashídnál bedobta a hálót. És ahogy pár métert húztak, a háló rezdülésén érezte: itt aztán tényleg van hal. Igaza lett a rendőrnez, mert alig telt el egy negyed óra, amikor úgy megtelt a háló, alig tudták húzni. Aztán Pityu a sötétben csak azt érezte, ott van mellette a rendőr, vele együtt húzza a hálót.

A tiszteletvacsora

A gimnáziumi levelező tagozat negyedikes osztályának néhány hallgatójában felvetődött, mivel a tanároktól az elmúlt évek alatt minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül nagyon sok segítséget kaptak, köszönetüket ki kellene fejezni egy, csak nekik megszervezett, szűk körű vacsorával. És úgy gondolták, hogy ezt Balatonfenyvesen, a Vigadóban kellene megrendezni, mert ott a baráti kapcsolatok révén a hagyományos menü helyett különleges ételekkel tudnák őket megvendégtetni.

A vacsorát 1967. október 20-ára szervezték, melyre meghívták tanáraikat. Hogy ne kelljen a programot időhöz vagy a vonatközlekedéshez kötni, a rendezők a balatonboglári Tóth Istvánt kérték meg, hogy autójával oldja meg a szállítást, ha kell, több fordulóval is.

A tervezett napon az induláskor azonban csak hatan jelentek meg. Három tanár: Gazda István, Kelemen István és Szerdahelyi Imre, meg a három rendező. A többi tanár valamilyen fontos dolga miatt kimentette magát.

Ennek ellenére úgy döntöttek, ennyien is elmennek, nem mondják le az összejövetelt.

A kitűnő hal- és fácán vacsorával megkezdődött a beszélgetés. Kiderült, hogy Kelemen István és az étterem vezetője régi ismerősök, a II. világháborúban közösen éltek át a kéthelyi, marcali, mesztegnyői front eseményeit. Az élmények felelevenítésével az idő gyorsan eltelt, annak ellenére, hogy italt alig fogyasztottak. Csak azt vették észre, hogy már elmúlt éjfél. Ekkor búcsúzkodni kezdtek. És ahogy jöttek is, az első fordulóval először a három tanár indult. Közben megbeszélték, hogy az itt maradókért visszajön a gépkocsivezető.

Az ott maradtak várták vissza az autót. Aztán elég sok idő telt el. Már éjfél is elmúlt, de az autó csak nem jött. Elgondolni sem tudták, mi történhetett. Ekkor kimentek a vasútállomásra, hogy majd vonattal utaznak haza. A váróteremben várakoztak, amikor F. F. rendőrtiszt megjelent, és odament hozzájuk.

– Hála istennek, ti éltek! Mindenütt kereslek már benneteket! – mondta zaklatottan.

Tőle tudták meg, hogy most, a 21-ére fordult éjszakán – 1 óra 03 perckor – mi történt.

Amikor a tanárokkal az autó a vasúti síneken döcögött át, bal felől egy Diesel-mozdony jött, ami óriási erővel elkapta autójukat, és maga előtt tolt, gyűrte, majd ütközőjére felkapva vitte magával. Az autóban lévő négy személy közül Tóth István, a vezető, a mellette ülő Kelemen István és hátul, a baloldalon ülő Szerdahelyi Imre azonnal meghalt. Gazda István az ütközéskor lecsúszott az ülésről, és beszorult az ülések közé. Az ütközés testét ugyan összetörte, de a balesetet túlélte.

A katasztrófa súlyos csapás volt a három család számára, és megrendítette az egész környéket.

Kelemen István

Szerdahelyi Imre

Kelemen Istvánt felesége, Mária és két gyermeke, a 19 éves István és a 14 éves Mária gyászolta. Szerdahelyi Imrét is felesége, Aranka és két gyermeke, a 4 éves Szilvia és a 2 éves Szilárd siratta.

Nagy tragédiája volt ez nemcsak az életben maradottaknak, hanem a fiatal gimnáziumnak is.

A túlélők fájdalommal beszélnek, de inkább hallgatnak a tragédiáról, mert még ma is súlyos teherként nehezül lelkükre. Hiába érzik, és hiába mondják maguknak, hogy a tiszteletből rendezett vacsorával jót akartak, és a tragédia bekövetkezéséről nem tehetnek, mint ahogy arról sem, hogy véletlenül ők maradtak életben. Ők is lehettek volna áldozatok.

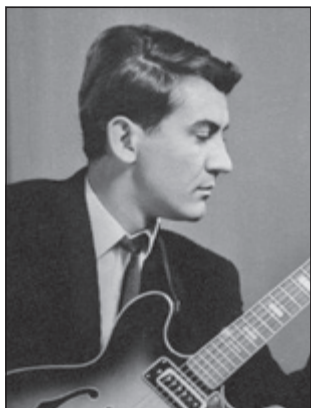
Minden hiába. Az idő sem hozott megnyugvást. A le nem eresztett sorompó miatt értelmetlen halállal távoztak el még fiatalon.

Kelemen István 47, Szerdahelyi Imre 34 éves volt.

Sírhelyük egymás mellett van a fonyódi temető főbejáratának első sorában.

Hazafelé a bálból

Schmidt-Kovács András, a Fonyódon mindenki által csak Bandi bácsinak hívott postai kézbesítő fia volt. A balatonboglári postán a távközlésnél technikusként dolgozott. Szerette a munkahelyét, a munkáját. Munkatársaival bensőséges, emberi és baráti kapcsolatot tartott. Finom viselkedéséért, csendes modoráért szerették. Szakmai munkája mellett nagyon szerette a zenét. A kor divatos zenéjének hatására megtanult gitározni, s már tizenhét évesen egyik alapítója volt a környéken népszerűvé lett és versenyeken díjat nyert fonyódi Stella beatzenekarnak.

Schmidt-Kovács András

Volt egy testvére is, Ferenc. Amikor mindketten felnőtté váltak, szűknek mutatkozott a Sándor utcai öreg ház, és – gondolva a jövőjükre – úgy döntött a család, hogy a régi ház helyére újat és nagyobb építenek, s ebben Ferenc, aki kőműves lett, sokat tud segíteni. Ez akkor vált különösen fontossá, amikor Bandinak saját családja lett, s amikor 1970 áprilisában megszületett kislányuk. Boldogan tervezték közös életüket a leendő nagy, kétszintes házba.

Bandi feleségével együtt részt vett a bontásban, a téglatisztításban, hogy a ház mennél hamarabb elkészüljön. Hogy pénzzel is hozzá tudjon járulni, megragadott minden lehetőséget, hogy a fizetését kiegészítse egy kis mellékessel. Ezért más zenekarral vagy egy harmonikással is elment lakodalmakba és bállokba muzsikálni.

Bandinak külön örömet jelentett, hogy lánya született. A babafürdetés nem lehetett meg soha nélküle. Ha munkába vagy muzsikálni indult, kislányától mindig külön búcsúzott. Így volt ez 1970. május 23-án, azon a szombaton is, amikor zenésztársával a szőlősgyöröki bálba ment muzsikálni.

Innen azonban nem ért haza.

Vasárnap hajnalban, amikor vége volt a bálnak, Simson kismotorjával elindult haza, de Balatonboglár előtt 5 óra tájban balesetet szenvedett. Összeütött az állami gazdaság traktorjával. Fejsérüléssel és törésekkel szállították a kaposvári kórházba. Ott sokáig küzdöttek az életéért, de a többszöri operációval sem tudták életét megmenteni, és keringési elégtelenségben egy hét múlva, 1970. május 31-én meghalt.

25 éves volt.

Felesége, Kiss Éva Mária 21 évesen magára maradt pici lányával, Andreával.

Versenyfutás a Balatonhoz

Borbély József, Borbély János rokkantnyugdíjas postai kézbesítő legnagyobb fia nagyon szeretett fürödni. Imádta a Balatont, a természetet. Ha szóba került, mi akar lenni, mindig azt mondta:

– Erdész leszek, és Sopronba megyek tanulni.

Amikor tehetett, mindig a Balatonon volt. Egy alkalommal anyja féltőn mondta:

– Ez a gyerek egyszer még belefut a Balatonba.

1973. júliusban elvitték Józsikát Dombóvárra a nagymamához, de a legnagyobb szeretet és gondoskodás ellenére sem tudott ott sokáig megmaradni. Hiányzott neki a Balaton.

Ezért 19-én a nagynénjével és három fiú unokatestvérével hazajött Fonyódra. Alig várta a másnapot, hogy unokatestvéreinek megmutathassa a Magyar Tengert.

Másnap 11 óra körül a nagynéni és a 4 gyerek elindult a Balatonra, a községi strandra, hogy még ebéd előtt egy-két órát fürödjének. A háziasszony, Mária tyúkot vágott. Ő különben sem tudott volna velük menni, hiszen ott volt még két kisfia, a hatéves János és a nem régen született, másfél hónapos Gyula, akikre vigyáznia kellett.

Borbély József

Amikor Józsika vezetésével a kisiskolánál a szerpentinhez értek, a gyerekek versenyezni kezdtek: ki ér leghamarább a vízbe. A vendéggyerekek a kanyargós ösvényen kezdtek futni, Józsika pedig – ismerve jól a helyet – egyenesen indult el, a meredek, homokos szakadékon. Ott fától fáig, bokortól bokorig ugrott vagy csúszott. Amikor leért a 7-es országúthoz, visszanézve is csak futott, ke-reste, hol jönnek a többiek, mert azt akarta, ő legyen a győztes. És a játékban nem vette észre, hogy Balatonfenyves felől autó jön. Az autó megállni már nem tudott. Bekövetkezett a tragédia.

Józsikát a mentő először a fonyódi rendelőintézetbe, majd Siófokra vitte, ahol súlyos töréseket állapítottak meg nála. Hiába volt az orvosok törődése, Józsika 3 nap múlva, 1973. július 23-án meghalt.

Halála nagy bánat volt szüleinek, szívbeteg édesapjának és a vendégségben lévő rokonoknak. A dombóvári nagymama sokszor elsírta, miért engedte haza.

Józsika 11 éves volt és VI. osztályos. Hogy erdész legyen, ebben a sors megakadályozta.

Édesanyja sejtése bekövetkezett. Ha nem is a Balatonba fulladt, de vigyázatlanságból a Balaton lett a végzete.

Az eltűnt bicikli rejtélye

A ma már nyugdíjas dr. Vida János, magyar-történelem szakos általános iskolai tanár 38 évet tanított az általános iskolában, majd még további 4 évet nyugdíjasként a szakmunkásképző iskolában. Oktatói munkája mellett több mint egy évtizeden át szakfelügyelő volt a járás iskoláiban, és eközben levelező tagozaton jogi diplomát szerzett. Az új képesítettsége alapján már más helyet, más iskolát vagy éppen másik pályát is választhatott volna, de nem tette. Hű maradt a tanításhoz és a fonyódi iskolához.

1957-ben tudatos szervezés során 23 évesen került ide Csurgóról, mert rá nemcsak mint szaktanárra, hanem mint kiváló futballistára is nagy szükség volt, mert Fonyódon ebben az időben a kiemelkedő színvonalú futballcsapat megteremtése volt a cél.

Tanári és szakfelügyelői munkája és a labdarúgás mellett még sokoldalú közéleti és kulturális munkát is végzett. 8 évig volt tanácsstag, és több mint 10 évig népművelési ügyvezető, szervezője a szabadtéri színpad létesítésének és ide a nagyrendezvények szervezésének. Így már Fonyódra is jöttek ennek az időnek neves zenekarai és sztárjai.

Mindezek mellett helytörténeti kutatómunkát is végzett, melynek eredményéről dolgozatokat írt. Az írás szeretetére nevelte tanítványait. Elindította velük az iskolai újságot. Amikor pedig 39 éves korában abbahagyta a labdarúgást, az 1970-1985 közötti időben 4 alkalommal 12 évig edzője volt a fonyódi futballcsapatnak. De volt edző közben Lengyeltótiiban, Marcaliban és Balatonlellén is.

Vele történt a következő eset még az 1960-as évek végén.

Egy szombaton (akkoriban szombaton is volt tanítás) népművelési ügyben a tanácsházán volt dolga. Úgy tervezte, lyukasórája alatt intézi el. Tudta, erre kevés az idő, ezért ahogy az óráról kijött, máris indult. Ahogy kifelé menet a folyosóról kinézett az udvarra, alig hitt szemének: a fal mellé támasztva egy biciklit látott. Ez azért volt feltűnő, mert Fonyódon nagyon kevesen használtak biciklit. De nemcsak akkoriban, hanem még ma is, pedig azóta a közönséges biciklik mellett már soksebességes csodagépek is vannak. A dolognak meghatározó oka az, hogy a sok domb miatta a kerékpárt nem lehet jól kihasználni. Az erős és hosszú emelkedőknek fölfelé szinte csak tolni lehet, lefelé menni vele pedig veszélyes. Emiatt a gyerekek gyalogosan vagy busszal járnak iskolába.

Ha már kéznél volt a bicikli, olyan ötlete támadt – jóllehet a tanácsháza és az iskola közötti távolság kétszáz méter talán –, ha azzal megy, gyorsabban megfordul.

Hivatalos ügyét – valóban – ebben az egy órában el is intézte. Utána még megtartotta további óráit, majd hazament.

Másnap, vasárnap délután megyei bajnoki futballmérkőzés volt. Jól játszott a csapat, és győztek. Ezt megünnepelni a szurkolók kíséretében most is, mint máskor, lementek a Rianásba. Egyszer aztán megjelent köztük Dobossy József, az iskola fűtője, aki a csapat nagy drukkere volt. Odament Vida Jánoshoz.

Beszélgettek a meccsről, meg közben koccintottak. Aztán fél óra sem telt el, Dobossy Jóska felállt, és indulni készült.

– Várj egy kicsit még, aztán én is megyek – mondta Jancsi.

– Sietek Jancsikám, mert még van egy kis dolgom a rendőrségen, és még időben oda akarok érní – indokolta a sietségét Jóska.

– Jó, akkor én sem maradok tovább. Megyek veled – csatlakozott Jancsi.

Aztán az asztaltársaságtól mindketten elköszöntek.

Az utcán Jancsinak eszébe jutott, Jóska mit mondott.

– Mondtad, hogy a rendőrségre kell menned. Milyen ügyed van neked a rendőrséggel? – érdeklődött.

– Képzeld, ellopták a biciklimet. Holnap dolgozom, nem érek rá, meg ne-hogy késő legyen, ezért most megyek, megteszem a feljelentést. Azt a jó kis biciklit elvitték! – mesélte baját Jóska.

Jancsi is felháborodott az eseten.

– Borzasztó, micsoda emberek vannak! Képesek elvinni más biciklijét! Ne is hagyd! Jelentsd be! Biztosan meglesz a tolvaj, hiszen kinyomozható, ki járt az iskolában! – biztatta Jóskát. – Megyek én is veled – tette hozzá.

Ezzel irányt vettek a rendőrségre. Közben folytatták a beszélgetést.

– Mikor lopták el, és honnan? – érdeklődött tovább Jancsi.

– Szombaton, az iskolaudvarról. Kivételesen azzal mentem dolgozni, és az udvarban a fal mellé támasztottam. Amikor akartam hazamenni, keresem, nincs sehol. Hát nem borzasztó? Világos nappal, és ráadásul az iskolából! – szörnyülködött Jóska.

Ahogy Jóska mindezt mondta, Jancsiban képek villantak fel szombatról. Biciklivel ment az iskolából a tanácsházára, és a biciklit az iskolaudvarból vitte el. Ahogy a gondolatokban ide ért, a megvilágosodás és a röstellkedés melegsége öntötte el.

– Te, jó Isten! Ez lehetett a Jóska biciklije – döbrent rá. – De hol lehet akkor a bicikli? – hasított bele az újabb kérdés. Próbált emlékezni a napra. Aztán eszébe jutott: gyalog ment vissza a tanácsházáról az iskolába. Eszerint a biciklit nem vitte vissza, hanem ott felejtette a tanácsháza udvarán. A pillanatnyi döbbenet után hangosan nevetni kezdett.

Jóska nem értette mitől változott Jancsi hangulata.

– Mit nevelsz ezen? – kérdezte megütközve, és határozottan megnyomta az ügyeleti csengő gombját.

– Azt, hogy tudom, ki vitte el a biciklidet.

– Azt meg honnan tudnád? – kételkedett Jóska.

– Hát onnan, hogy én voltam – mondta Jancsi, és kezdte mesélni, mi történt szombaton. Befejezni már nem tudta, mert a csengetésre az ajtóban megjelent az ügyeletes Mikola István tiszthelyettes.

– Hát maguk? Mi járatban vannak, ilyenkor, vasárnap délután? – kérdezte.

Hirtelen egyikük sem tudott szólni, hiszen most, ebben a pillanatban tisztázódott a bicikli eltűnésének helyzete. Ezzel megszűnt az ok, amiért jöttek.

Aztán Jancsi a dolgok előadása nélkül csak annyit mondott:

– Amiért jöttünk, közben megoldódott. Elnézést kérünk. Ezzel elköszöntek. Mikola István nézéséből látszott, hogy furcsállja a választ, de minden további érdeklődés nélkül becsukta az ajtót.

Jancsi igen röstellte a dolgot. Hogy mielőbb rendezze e helyzetet, azt mondta Jóskának:

– Gyere, azonnal menjünk föl a busszal, és keressük meg!

Átmentek a vasúti buszmegállóba. De busz még nem indult. A várakozás csak fokozta nyugtalanságukat. Szerettek volna nagyon hamar fönn lenni: tudni, mi van a biciklivel.

Végre elindult a busz. A postasaroknál sietve szálltak le, és szinte rohantak a tanácsházához. Jancsi különösen izgatott volt. Valóban ott felejtette-e? Meglesz-e még? Igen bántotta volna, ha az ő hibájából veszik el. Akkor nekem ki kell fizetni az árát – jártak a gondolatok a fejében.

De amint már a bejárathoz értek, nagy lett az öröm, mert ott volt a bicikli a fenyőfa mellett, ahogy Jancsi előtte nap odatámasztotta.

Osztályfőnökként a ballagáson Hosszú Margittal és Strasszer Judittal (1973)

*A fonyódi futballcsapat
(1965)*

*Álló sor: Vida János, Nagy
Károly, Liszkai Mibály,
Molnár Lajos, Molnár László,
Szántó Kálmán, Gelencsér
János.*

*Guggoló sor: Farkas József,
Szabó József, Gadányi Pál
Elöl: Horváth György*

A fonyódi futballcsapat (1974)

*Álló sor: Vida János edző, Horváth József, Fejes János, Sánta János, Bódis József,
Kocsis Géza, Gyuricza László, Pápai József, Dávid Antal intéző,
Guggoló sor: ?, Zámboi Béla, Basics József, Fodor István, Nagy Sándor, Vecsera
János, Gyurkó János*

Györke Ferenc esetei a halállal

Györke Ferenc mindenek fizikai munkásként dolgozott a Rianás Étteremben. Szerették, mert szorgalmas, főleg megbízható, emellett jó kedélyű, vidám és segítőkész ember volt. Ha valaki valamilyen fizikai munkára megkérte – nemcsak a munkahelye melletti Volga Cukrászdában, hanem bárhol –, szívesen segített mindenkinek, annak ellenére, hogy nehéz munkát nem lett volna szabad végeznie, mert fiatal korában többször is megsérült a dereka.

Györke Ferenc és két munkatársnője, Vermesi Józsefné és Vogronits Mária (1970)

A mai Delta Étterem helyén állt Rianás Étterem kertbelyisége

A Spar Árubáz elülső parkolója helyén állt Volga Cukrászda az 1950-es évek második felében

Ezt még tetézte, hogy fiatalon, halász korában egyszer leesett a telepen a cseresznyefáról, és ekkor több helyen is eltört a gerince. A súlyos esést – az orvos legnagyobb csodálkozására – szerencsésen túlélte. Igaz, sokat betegeskedett vele, és állandóan fűzőt kellett viselnie. Sokszor voltak nagy fájdalmai, de nagy-nagy szerencséjére, nem bénult le. Néha – nevetve – mondta is:

– Ezt a halált túléltem.

Ha valakinek elment dolgozni, munkájáért a köszönetet legtöbbször azzal fejezték ki, hogy megkínálták, mert pénzt soha nem fogadott el. Az italt meg sohasem utasította vissza.

Ilyen esetekben, meg főleg a munkahelyi borfejtések napján Feri bácsi bizony virágos hangulatban ment haza, amiről a Szent István és a Sándor utcaiak mindig tudomást szereztek, mert tiszta tenor hangján – rikkantásokkal színesítve – nótázott hazáig, a Lenke utcáig, ami nem kis távolság.

Sőt, még otthon is folytatta, mert a nóták út közben nem fogtak el.

Felesége, Magda néni ennek egyáltalán nem örült, de – jöllehet Feri bácsi nem volt kötekedő – ilyenkor sohasem szólt érte. Másnap persze nem úszta meg a dorgálást.

Három leánya volt, Gizi, Magdus és Zsuzsa, akik békeességben és szeretetben nőttek fel, mert Feri bácsi számára – minden bohémsága ellenére – a családja mindig fontos volt. Tőlük sosem vont el semmit. A keresetét rendszeresen hazaadta.

Egyszer egy ilyen vidám napján, amikor hazaért, rosszul lett. De annyira, hogy az eszméletét is elvesztette. Magda néni kétségbeesve futott a szomszédokba, hogy gyorsan segítsenek, mert Feri bácsi merev mozdulatlanságban fekszik, s egyedül nem bír vele. Talán meg is halt – mondta nagy ijedtségében.

A két szomszéd, Krajczár István és Fata Károly már szaladt is. Fölemelték, és felfektették a sebtében összehúzott két asztalra.

Az esetre – ahogy meghallotta – megjelent Nagy Margit néni is, aki régi falusi szokás szerint azonnal kísérletbe fogott annak megállapítására, él-e még. A rázogatásra nem mozdult, az orra alá dugott tükör nem párásodott, és a finom toll sem lebbent.

Erre Margit néni a maga módján – Magda néni legnagyobb megbotránkozására – azt találta mondani:

– Na, öreg Györke, te többet nem kelsz föl!

A család nagyon megijedt. A vő, Gizi férje azonnal szaladt a Schneider doktorért, a körzeti orvosért, aki hamarosan ott is volt, aki jól ismerte Feri bácsit minden bajával, hiszen rendszeresen járt hozzá.

Schneider doktor Feri bácsit most valóban olyan súlyos állapotban találta, hogy még az injekciózás hatására sem mutatta az életnek a legkisebb jelét sem.

– Úgy látszik, Feri bácsinál itt a vég – mondta summásan az orvos, miközben rakta vissza táskájába a korábban előszedett dolgait.

Mindenki újra sírni kezdett, mert ha a Schneider doktor is azt mondja – akit úgy ismertek, hogy sohasem szokott tévedni –, akkor biztosan úgy is van.

De a doktor utána még hozzátette:

– Mindez, még nem biztos. Nem tudható, hogyan vészeli át szervezete a krízist. Ha bármit észlelnek Feri bácsinál, azonnal hívjanak – mondta, és elment.

Magda néni a várható legrosszabbra készült. Idősebbik asszonylányával, Gizivel elment föl a szövetkezeti boltba, hogy megvegyék Feri bácsinak a fekete ruhát, hogy majd szép, új ruhában temessék el.

Majd miután hazaértek, megcsinálták neki a megszokott, saját ágyán a helyet. Kicserélték a lepedőt, fehér vánkost húztak, felöltöztették a megvett új, fekete ruhába, és hidegágyra tették. A falitükröt letakarták, és meggyújtották mellette a gyertyákat. Amikor mindezzel elkészültek, a vőt elküldték a papért, aki, ahogy megérkezett, a rituálé szerint feladta neki az utolsó kenetet.

Az egész utcában gyorsan elterjedt a hír: a Györke Feri meghalt.

A család pedig tervezni kezdte a másnapi teendőket, a koszorúk készíttetését, a koporsóvásárlást, a rokonok kiértesítését.

Estefelére néhány utcabeli asszony is megjelent részvétet kívánni, akik ott is maradtak, és az éjszakába nyúlva fennhangon imádkoztak Feri bácsi lelke üdvösségeért. Majd amikor elmentek, Magda néni a napi munkától és a sírástól kimerülve lefeküdt a szoba másik felében lévő ágyra.

Reggel, amikor gyötörten felébredt, az volt az első, odament megnézni férjét. De az, amint az előző nap este is volt, ugyanolyan mozdulatlanságban feküdt. Újra sírni kezdett. Hát bekövetkezett mégis – sóhajtotta magának. Aztán maga is feketébe öltözött, és nekiállt rakosgalódni, hogy mire jönnek a rokonok, rend legyen, meg hát intézkedni kell a temetésről is, mert erre később nem lesz idő.

Ezzel elmúlt a délelőtt.

Magda néni ez idő alatt, ahogy az orvos meghagyta, többször rá-ránézett a hidegágyon fekvő férjére, nem történt-e valami változás. Nem akarta elhinni,

hogyan férje meghalt, hogy ilyen gyorsan eltűnik egy élet. Legkisebb lánya, a még iskolás Zsuzsa is folyton azt mondogatta sírva:

– Nem igaz, hogy az apu meghalt. Az nem lehet!

Magda néninek ekkor eszébe jutott, mit mondott az orvos. Azt gondolta, mielőtt megkezdénék a temetés szervezését, jó lenne újra megvizsgáltatni. És Zsuzsát – aki éppen ezekben a napokban tanult biciklizni – elküldte a Schneider doktorért. Mivel a rendelési időnek már vége volt, Zsuzsa a lakására ment, és sírva kérte, legyen szíves, jöjjön ki, és nézze meg újra édesapját.

Schneider doktor azonnal a kerékpárjára ült, és ahogy csak tudott, hajtott Feri bácsihoz.

És ahogy az orvos most is újra meg újra vizsgálta, változatlanul nem érzett Feri bácsinál semmi életjelet. Csak most a száját furcsának, az arcát görcsösen torzultnak látta. Nem olyannak, mint az előző napon. Gyorsan újabb injekciót adott neki, majd elővett táskájából valami eszközt, és azzal szétfeszítette a száját. Amint ez megtörtént, Feri bácsi hirtelen nagy, húzós hangon lélegzetet vett.

A doktor kezéből kiesett a műszer. Ekkora meglepetés életében nem érte. Hát még, amikor Feri bácsi hirtelen felült, sőt, meg is szólalt:

– De jót aludtam! – mondta, s mint aki mély álomból ébredt, fáradt tekintettel körbenézett, és folytatta:

– Doktor Úr! Én mindent láttam és hallottam, csak nem tudtam megszólalni.

Mielőtt bárki szólt volna bármit is, az orvos kiküldött mindenkit, és Feri bácsival szépen megbeszélte a helyzetet. A családnak meg elmagyarázta, hogy Feri bácsi tetszhalott állapotban volt, de visszatért a tudata.

Feri bácsi ezzel az újabb esettel már másodszorra élte túl halálos helyzetét.

De „feltámadása” még halálánál is nagyobb meglepetést okozott a szomszédoknak meg a munkahelyi vezetőknek.

Ezen a napon, késő délután ugyanis, amint a felső szomszédasszony, Krajczár néni ment hátra az udvarba, és kit lát: Feri bácsit a kertben. Hirtelen nem kapott levegőt. Aztán szinte futott be a házba, és felháborodva mondta az urának:

– Te, Pista! Milyen marhaságot beszéltél te nekem tegnap Feri bácsiról? Hogy meghalt, meg hogy hidegágyon van. Nézd meg, ott van kinn, a kertben! Sétál.

Ezt meg Pista bácsi nem akarta hinni, hiszen saját kezével érezte Feri bácsi élettelen testét. De e hírre kiszaladt, hogy erről maga is megbizonyosodjon. Tényleg ő volt.

– Ilyen váratlan öröm már régen ért – mondta feleségének, majd sietve átment hozzá.

Feri bácsi másnap már ment dolgozni. Amikor ott is meglátták, csak álltak, álltak, szólni sem tudtak. Azt hitték, szelleme jött.

– Hehe! Meghaltam, de feltámadtam – szólt nekik Feri bácsi vidáman, s azt kérdezte, mi az aznapi teendője.

Feri bácsinak e történetén sokáig jókat nevettek Fonyódon, mert hogy ilyen is csak vele történhetett meg.

Az eset azonban nem ijeszthette meg, mert szokása – mármint hogy hazamenet néha-néha virágos hangulatban volt – később is megmaradt. Továbbra sem leplezte jókedvét, mindegy, hogy nappal vagy éjszaka volt, régi szokása szerint nótázott, és új szöveggént magát dicsérgette, hogy ő aztán milyen gyerekek. Hogy milyen gyerekek mondta magát, azt illendőségből csak rejtvénynek megfelelően szabad kimondani. Ez szó a kezdő mássalhangzójának kivételével megegyezik a nagyméretű kézi aratóeszköz nevével.

Feri bácsi vidám hazatérései az utcai lakóit nem bosszantotta. Még azokat sem, akik már esetleg lefeküdtek, mert ismerték, és szerették őt minden bohémságával együtt.

Csak hogy az évek múlásával a Sándor utcai emelkedő már fárasztotta. Emiatt az utca közepé táján, Tüttő Istvánék és Táskai Józsefék emeletes háza előtt olykor-olykor megállt, hogy egy jót szusszanjon, de a nótát vagy a szónokolást ilyenkor sem hagyta abba.

Talán 1970-ben, egy tavaszi napon megint kicsit későn, de a szokott vidámságban ment haza. Szép este volt. A Sándor utcában halványan világítottak az utcai lámpák. A fák, ahogy árnyékukat az útra ejtették, sejtelmes hangulatot teremtettek.

Most is megállt a szokott helyen. Körbenézett, és talán a szép esti hangulat hatására újra elkezdett szónokolni.

– Én romantikus ember vagyok! – kezdte ébresztőnek is beillő hangon.

Aztán, ahogy utána egy pillanatnyi szünetet tartott, kicsit nyújtott, halk hangon azt hallja:

–romantikus ember vagyok.

Csodálkozóan nézett a házra. Aztán folytatta:

– Én olyan vagyok, mint az élet, meg a tavasz!

Aztán ismétlődik a ház felől:

–mint az élet, meg a tavasz.

Fölemelte a fejét, mint akiről látszik, nem érti, mi ez. – ...meg a gyöngyvirág! – mondta oda hetykén. – ...meg a gyöngyvirág – hallotta ugyanúgy vissza.

– Hű, ha! Ez visszhang – állapította meg.

Aztán élvezni kezdte.

– Hihi, haha, huhú – kiáltotta a háznak.

– ...haha, huhú – hallotta onnan megint vissza.

– Ilyet se hallottam még itt – mondta magának, és megindult hazafelé.

Eltelt aztán pár nap, amikor újra csak késő este ért ide, eszébe juthatott a múltkori eset, mert a saroknál ismét megállt, és a ház felé fordulva megint odakiabálta:

– Én egy romantikus ember vagyok!

Ahogy kimondta, várta, jön-e a visszhang.

– ...romantikus ember vagyok – hallatszott ismét Tüttőék kapuja felől.

Erre most tudatosan odanézett, és a fény-árnyékos kapuban Fodor Józsi látta meg. Józsi családjával ott lakott sógoráéknál, Táskaiéknál, mert még nem készült el a Bástya utcában a saját házuk.

– Maga az, Józsi? – kérdezte.

– Én vagyok, Feri bácsi, és hallgatom, miket mond.

Feri bácsi felismerhette Józsi hangjában a visszhang titkát, mert mindjárt rákérdezett.

– Maga volt az múltkoriban, aki válaszolgatott nekem?

– Én hát, Feri bácsi. Meg akartam viccelni, amikor túl hangosan ment haza.

Azon a bizonyos estén ugyanis Józsi kint volt az udvaron, és amikor Feri bácsi ott megállt, és hujjogatózott, elhatározta, beáll a bokrok árnyékába, és onnan megtréfálja.

– Jól sikerült az a vicc, Józsi. Már tényleg azt hittem, itt visszhang van. De megértettem a tréfát – mondta Feri bácsi, és ezzel megindult haza.

Ha Feri bácsi így el-eleresztette magát a vigalomban, hiába figyelmeztették a régi csaknem halásos esetére, nem tudták visszatartani. Ilyenkor még inkább nevetve és dicsekvéssel mondta:

– Ááá! Rajtam már kétszer nem fogott a halál!

Különös esete után Feri bácsi még húsz évig élt. Munkahelyén dolgozott tovább, onnan ment nyugdíjba is.

1980-ban, 73 éves korában beteg lett. A leletekből megtudta, hogy a halál, amely már kétszer nem bírta vele, most orvul a gyomrába bújt. Feri bácsi az alatomos halállal kezdte vívni harcát, de most, ebben, a harmadik küzdelemben odalett ...a tavasz, ...a gyöngyvirág.

Ünneplés után

Jáhn Károly, Jáhn Ferenc cukrászmesterék kisebbik fia a kaposvári gimnázium elvégzése után az Élelmiszeripari Főiskolán tanult tovább. Az itt szerzett diplomával a FÜSZÉRT Balatonboglári Kirendeltségénél helyezkedett el, és a kereskedelmi osztályon áruforgalmi előadó volt. Ezzel nem volt elégedett, és az előbbre jutás reményében állást változtatva elment egy másik vállalathoz.

Jáhn Károly

Fonyódon lakott. Házasság után itt volt saját lakásuk, és innen járt naponta autóval dolgozni.

1974. november 28-án éjszaka, úgy 2 óra tájban Karcsi édesanyját – a második házasság folytán már Szabó Istvánnét – rendőrök ébresztették, és vitték az éjszaka történt tragédia hírét.

Karcsi az ordacsehi elágazás előtt hazafelé autójával az útról balra letérve nekicsapódott egy jegenyefának, és a helyszínen életét vesztette.

Ilona asszonyt a váratlan tragédia és a bánat összetörte. Felidéződött lelkében: 40 éves volt, amikor 10 évvel ezelőtt elvesztette férjét, és most fiát kell temetnie, akivel előző nap találkozott Bogláron.

Úgy tudják, munkahelyi ünneplésen volt. De azt is mondják, hogy ez a vidám és csinos fiú ezekben a napokban szótlanabb volt. Mintha valami bánata lett volna, de nem beszélt róla. Éjszaka volt, amikor autójával hazaindult, és akkor, út közben történt a tragédia.

1974. november 28-a volt. Hó semmi, csak párás, fagyos éjszaka.

Az esetet senki sem látta. Oka is ismeretlen. Azóta is megmaradt a kétség. Közlekedési probléma, síkos út vagy valami véletlen?

Karcsi nagyon szerette az életet! Szép jövőről álmodozott. Ezt barátainak is sokszor mesélte. 30 éves volt, és csak kétéves házas. Utódot sem hagyva maga után, fiatalon távozott.

Édesanyjának, ha rágondol, a fájdalomtól ma is összeszorul a szíve. De a nagy bánatban fiát a már majdnem 30 év után is úgy látja, ahogy a tragédia előtti napon Balatonbogláron az utcán, a gyönyörű napsütésben: fiatalon, nevető szemekkel.

Csak egy lépés hiányzott

Ezen a téli péntek délutánon Mihalovics Józsefné elment az óvodába kislfiáért, Józsikáért. Innen azonban nem haza mentek, hanem az áruházhoz, mert vásárolni akartak egy centrifugát.

Ahogy a járási tanács sarkához értek, észrevették, hogy az apa a barátaival a lepkesoron (a mai állomásépület helyén lévő lepketetejű üzleteknél) beszélget. Odamentek, megbeszélték a vásárlást, majd elindultak az áruházba.

A gyalogátkelőn mentek át, és mikor már csak egy lépés kellett volna, hogy a járdán legyenek, nagy sebességgel ott termett egy olasz autó, és elgázolta őket. Piroskát, az anyát fellökte, a kis Józsikát pedig kiszakítva anyja kezéből felkapta, vitte, s majd, amikor megállt, ledobta.

Jóska, az apa mindezt látta.

Piroska asszony – fejsérülése ellenére – azonnal fölugrott, és sírva futott keresni kislfiát. Ölbe vette. Kicsit megnyugodott, mert érezte, él.

A mentők öntudatlan állapotban szállították Józsikát a siófoki kórházba. Az anyja a folyosón összetörten várta, milyen hírt fog kapni. Talán tíz perc sem telt el, amikor egy fehér lepedőbe takart gyermeket vittek el előtte. Piroska úgy érezte, Józsika lehet, a kislfia. Könyörögve kérte, hadd nézze meg, nem az ő kislfia-e. Nem engedték.

A kis Mihalovics József ezen az estén, 1978. november 24-én, a műtőben, a balesetben elszenvedett májroncsolódás következtében meghalt.

Mibálovics Józsika

Három és fél évet élt.

A szülők a világot veszítették el. Jóllehet már volt egy kislányuk is, a héthónapos Henriett, de Józsika halála így is megroppantotta életüket. A vidám, kedves kislfiú nagy öröme volt a családnak. Óvodába járt.

Egy különös történetet is őriznek róla:

Józsikának volt egy jó barátja, egy véletlenül hozzászegődött kóbor fekete kutya, akit Tacsinak nevezett el. Annyira szerette a kutyát, ha ennivaló volt a kezében, abból mindig Tacsi kapott először. De a kutya sem hagyta el soha. Amerre Józsika ment, ment utána. Minden helyzetben hűségesen vigyázta. Aztán a kutya, ahogy véletlenül jött, úgy

egyszer hirtelen el is tűnt. Józsika szomorú lett. A kutyát aztán hiába keresték, nem találták többé.

A szülők úgy érzik: ahogy eltűnt vigyázója, Józsikát baj érte.

Édesanyja, Piroska 25 évesen, lelkileg összetörten nehéz napoknak, sőt éveknek nézett elébe. A tárgyalási tortúra mellett az anyagi gondokkal is meg

kellett küzdeniük. Belebetegedtek. Dolgozni nem tudtak. Támogatást senkitől sem kaptak.

Jóllehet, azóta némi megnyugvást hozott az utána született gyermekük, majd az unoka, de Józsikát nem felejtik. Úgy érzik, 23 év után is velük van. Mosolygós, vidám kis arcával ott van a szobában. A fényképen, és amikor rá gondolnak, a kicsorduló könnyeikben.

Az állomásfőnök

Németh János kezdeti vasutas vándorszolgálatai során, huszonéves legényként a fonyódi állomáson is szolgált, mint forgalmista. Utána még több és nagyon rangos helyen megfordult, mégis Fonyódot szerette meg.

Amikor a háború után, 1946-ban családot alapított, itt telepedett le.

De ekkor – eddigi munkájának és vizsgáinak elismeréseként – mindjárt elcsábították oktatótisztnak Nagykanizsára. Ettől kezdve Fonyódról 13 évig vonatozott oda és vissza. Minden nap.

Amikor 1967-ben Virágalmi Tibort, az akkori fonyódi állomásfőnököt elvittek Siófokra, úgy gondolta, itt az alkalom, amikor – a család miatt is – a fárasztó bejárással járó tisztségét már fel kell váltania e számára is megfelelő helybeli beosztással.

Nem habozott. Megpályázta az állomásfőnökséget. A vasúti szolgálatban eltöltött érdemei után persze meg is kapta.

De alighogy a főnöki beosztását elfoglalta, nem várt meglepetés érte. Egy munkától csendesebb délután bement hozzá a forgalmista, aki minden köntörfalazás nélkül, csak úgy egyenesben azt mondja neki:

– Főnök úr, hogy merte elfogadni a főnöki beosztást, amikor maga oktató volt, és nem gyakorlati vasutas. Hogyan tud nekem tanácsot adni, ha bejövök, és megkérdezem, mit javasol valamilyen nehéz forgalmi helyzet megoldására?

Németh Jánost meglepte a helyzet. Soha nem gondolt arra, hogy vele ilyen előfordulhat. Pillanatok alatt átzakatolt rajta az eddigi csaknem 30 év vasúti szolgálata: érettségi után szinte még gyerekként a komárvárosi pályamunkás-ság, a csáktornyai, a szabadkai, a fonyódi, a ferencvárosi, a Déli-pályaudvari, a székesfehérvári forgalmi szolgálat és menetirányítás, meg a 13 évi szinte minden vasúti szakterületet átfogó oktatói és vizsgáztatói munkája. Nem értette, hogy ismert szakmai múltja miért nem elegendő állomásfőnöki alkalmassága elfogadására.

Németh János

Aztán hirtelen arra gondolt, ez csak álprobléma lehet valami egyéni érdekből. Ebben biztosan az illető személy beosztotti tekintélyének megszerzésére, ugyanakkor a vezető leépítésére, meghunyászkodtatására irányuló szándék van.

Németh János, aki a határozottsága mellett nevezetes volt higgadtságáról is, amit e helyzet ellenére most sem veszített el. Nem kezdett szakmai múltja és munkája mesejébe. Nem magyarázkodott. Föl sem állt az íróasztal mellől, csak ránézett a fiatal forgalmistára, és barátságosan azt mondta:

– Kedves, fiatal szaktársam. Ha maga, mint forgalmi szolgálatra vizsgázott tiszt hozzám jönne be tanácsot

kérni, mit tegyen felelősségteljes munkájának megoldásában, akkor én magának azonnal a kezébe adnám a munkakönyvét, mert maga ezzel azt bizonyítaná, hogy szakmai feladatainak ellátására alkalmatlan. Ugye, egyetért velem?

A forgalmistának több kérdése nem volt.

Németh János aztán 15 évig volt a fonyódi állomás főnöke, és nyugdíjba vonulásakor a korábbi 49 helyett már 214 vasutastól és egy általa is teremtetett új állomásépülettől búcsúzott.

A régi vasútállomás országút felőli része az 1960-as években

*

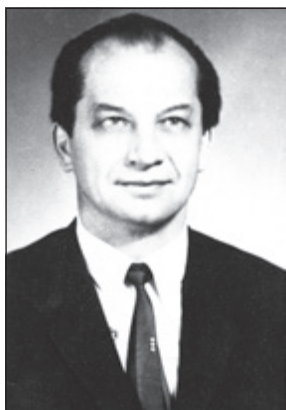

A pályaudvar az 1960-as években

Németh János állomásfőnök, MÁV főfelügyelő nyugdíjasan is a város tisztelt embere volt. Közéleti munkájáért 80 éves korában, 2003. március 15-én a városi önkormányzat Fonyód Polgáraiért Díjban részesítette.

Aztán 20 év után, a csendes és nyugalmas napjainak sorában, 2005. májustól több alkalommal is erős orrvérzés érte. Egy június végi ilyen súlyos esetkor a mentő a marcali, majd a kaposvári kórházba vitte, de életét csak pár nappal tudták meghosszabbítani. Volt munkatársainak és sok tisztelőjének nagy részvéte mellett július 1-én temették felesége mellé, a fonyódi temetőbe.

A Schneider doktor

*Dr. Schneider István
(1966)*

Általában így beszélnek róla ma is, ha szóba kerül. A lakosság nagy része jól emlékszik rá, hiszen csaknem három évtizedig volt Fonyód körzeti orvosa, és 17 évvel ezelőtt még praktizált.

32 éves volt, amikor Fonyódra került.

1958-ban a volt orvos, dr. Máthé Sándor elment Keszthelyre, és ezzel megüresedett az akkor még egyetlen orvosi állás. Ennek betöltésére – a járási tanácson újként tervezett közegészség- és járványügyi felügyelői állással együtt – a fonyódi járási tanács pályázatot írt ki.

Ezeket az állásokat pályázta meg Salgótarjánból Schneider István és felesége, a bolgár származású dr. Borisszlava Sztaneva Hrisztova orvosnő.

Schneider doktornő, aki a salgótarjáni kórház sebészetén dolgozott, azonnal megkapta a járási közegészségügyi felügyelői állást, de Schneider doktor fogadása igen csak nagy fejtörést okozott. Olyan rossz volt a róla küldött politikai minősítés – ami akkoriban fontosabb volt, mint a szakmai értékelés –, hogy a járás vezetői nem merték kinevezni.

Schneider doktornak volt tehát – ahogy akkoriban mondták – egy „rossz múltja”, ami nagyban gátolta elhelyezkedését.

Hogy élete és arca a maga teljességében legyen ismert, jó feltárni életéből ezt az időt is, legalább azt a tízévnyi utat, amit az orvosi diploma megszerzésének kezdetétől fonyódi kinevezéséig végig kellett járnia.

Ez az út időben nem hosszú, mégis nehezen lehet bemutatni. Nehezen, mert mint utólag kiderült, életének erről a szakaszáról, ifjúságáról, a nagyon várt orvosi működésének kezdeteiről senkinek, még a nagyon közeli barátainak vagy munkatársainak sem beszélt. Kérdezni meg nem kérdezte őt erről soha senki. De miért is?

Ezért csak feltételezés róla: miért emlegette volna, amikor ez az idő tele volt nélkülözéssel, meg bántó eseményekkel.

Káderlapja szerint már a madarasi szülők „bűnösök” voltak. Kulákok. A háború után létrejött hatalom a hétgyerekes családból származó, sváb eredetű apát, Schneider Jánost és a nyolcgyerekes szerb családból való anyát, Borics Viktóriát a 100 kataszteri földjük és cséplőgépjük miatt kuláknak minősítette. Az ilyen emberek akkoriban osztályellenségnek számítottak, ami aztán teljes gazdasági és emberi ellehetetlenítéssel járt. Hiába volt nekik is 8 gyerekük, és a határ meghúzása után hiába került a föld nagyobbik része Jugoszláviához, ez a rájuk ragasztott politikai bélyeg a fiatal, egyetemen továbbtanulni akaró Schneider István pályájának nagy akadálya lett.

A bajai gimnázium elvégzése után a szegedi orvosi egyetemre ugyan felvették, de amikor megtudták családi hátterét, azonnal kizárták. Ebben a kiközösített helyzetben, hogy megítélését valami kedvezőbb irányba fordítsa, „kulák származását” feledtetni tudja, Budapestre költözött, ahol kárpitos-tanuló, majd önkéntes katonanövendék lett. A kulákgyerek-sors azonban itt is utolérte. Innen is távoznia kellett.

De hiába voltak a megaláztatások. Ezek inkább még erőt adtak neki, hogy ne mondjon le nagy céljáról, és folytassa orvosi tanulmányait.

Szegedre nem ment vissza, hanem a Budapesti Orvostudományi Egyetemre próbálkozott átiratkozással bejutni.

És élete most kedvezően fordult.

Felvették, és még mellette új otthona is lett, mert amikor évfolyamtársának, Villányi Györgynek pedagógus édesanyja megismerte, annyira megszerette, hogy egyetemi éveire családtagként magához fogadta.

A most már nagyobb akadályok nélküli tanulás és a pásztói kórházban végzett belgyógyász gyakorló-orvosi munka után 1952-ben megkapta a diplomát, majd Salgótarjánban a bányászorvosi állást.

Ebben a munkaközegben múlt el 4 év jól, bár nem gondtalanul, hiszen lakáskörülményeik megoldatlanok voltak, amikor jött 1956. október.

A városban történt munkásmegmozdulások kíváncsivá tették a fiatal orvost. Barna bőrbekécsére – ami a bolgár apóséktól kapott kedvenc ruhadarabja volt – nemzetiszínű szalagot tűzött, magához vette a nem régen Csehszlovákiában a bányászkirándulás során vásárolt filmfelvevőjét, és ment a tömeg után.

A város politikai emberei észrevették a tömegben a fiatal orvost, amint filmezte a szovjet hősi emlékmű körül zajló eseményeket. Ezt nem felejtették el, és november 4-e után az ott aktív szereplőkkel együtt őt is letartóztatták. Mivel mást nem tudtak ellene felhozni, elengedték, de állásából elbocsátották.

Rázuhan újra a kiközösítettség, a megbélyegzettség és most ezzel egyben az állástalanság is. Végül aztán nagy nehezen Budakeszin – ahogy ott mondták –, a „csontszanatóriumban” helyezkedett el.

Ilyen körülmények között találta őt és feleségét a fonyódi pályázat.

Amikor eljöttek tájékozódni, megtetstett nekik Fonyód. Merthogy lakást is ígértek, mindenképpen ragaszkodtak a helyhez. Schneider doktornő – mivel ő a közegészségügyi felügyelői állást azonnal megkapta – úgy

A Schneider-család karácsonykor (1961)

látta, tennie kell valamit férje ügyében. Nem hagyta annyiban a dolgot, és harcot indított férje téves politikai megítélése ellen. Felkeresett minden arra illetékest, és kérte férje politikai értékelésének felülvizsgálatát. Fellépése sikerrel járt. Schneider doktor politikai minősítését ártértékelték, és a méltánytalan részeket törölték belőle. Ezzel elhárult az akadály, és Schneider doktort most már kinevezhették Fonyódra körzeti orvosnak.

Ilyen előzmények után érkeztek 1958. áprilisban Fonyódra egy kisgyermekkel, Szigfriddel.

Schneider doktor sorsa újra jóra fordult. Életének nyugodt, talán az is mondható, boldog szakasza kezdődött el. A család itt tovább bővült. Második fiúgyermekük, Cvetomir már itt született.

Schneider doktor megjelenése Fonyódon azonban igen csak furcsának tűnt. Az arisztokratikus magatartású, úri öltözködésű és már autóval járó Máthé doktor után az egyszerű, pulóveres öltözetével, a biciklijével – amit már itt Szentpáli Imre autószerelő rakott neki össze –, aztán később a hangerős Csepel motorjával, meg ahogy fütyörészve vagy valami nótát dudorászva járt, nem volt megnyerő. Szokatlan volt, ahogy egyszerű természetességgel beszélt, ahogy tréfás hangon, néha szarkasztikus humorral reagált a betegségekre.

Ha a beteg nagyon el volt keseredve, mindig valami emberi vidám dologra, az evésre, az italozásra és – kihagyhatatlanul – a szerelem helyzetére terelte a beszélgetést. Ezekben aztán addig tréfálgozott, amíg a beteg nem nevetett. Ilyenkor megnyugodott.

Amikor a mozgásszervi betegségben szenvedő idősebb embereknél egy-egy hosszúra nyúlt kezelés után sem történt javulás, és az „ezem-azom továbbra is igen fáj doktor úr” panaszra különös módon hozta a beteg tudomására, hogy ennek már nincs orvossága, hogy ezen ő már nem tud segíteni. Ilyenkor azt szokta mondani:

– Hát ezen már csak a Kardos-dombi sárga föld segít.

Mindenki értette, hogy ezzel a temetőt emlegeti. Ugyanis Kardosék laknak ott a Várhegy emelkedőjében, ahol a temető is van. Félreérthetetlenné még az is teszi, hogy évtizedeken át Kardosék voltak a sírásók. Régen Kardos Pali bácsi, ebben az időben pedig fia, János.

Pernecz Marika esete pedig nem csak jellemzi Schneider doktort, de szállóigét is szült.

Pernecz Marika az 1970-es évek végén asztmás fulladási rohamokkal küszködött. Ezzel a panasszal ment hozzá.

– Ezen tudunk segíteni – mondta Schneider doktor. – Írunk rá egy jó gyógyszert. Ez injekció. Itt ugyan nem lehet kapni, de ne legyen rá gondja, majd én meghozatom magának – nyugtatta meg a vizsgálat után.

Úgy lett. Ahogy az injekció megérkezett, Marika megkapta.

Marika azonban az injekciótól már másnap rosszul lett. Rettenetes szédülést érzett, ami nem szűnt. Úgy érezte, ez olyan súlyos, hogy vissza kell menni az

orvoshoz. Ráadásul még férjét kellett megkérnie, hogy vigye le a rendelőbe, mert egyedül nem tud elmenni.

Ott előadta Schneider doktornak, milyen rosszul érzi magát.

– De fullad-e most? – kérdezte a doktor, miközben ellenőrizte vérnyomását.

– Nem, nem fulladok doktor úr. Az teljesen megszűnt, de az injekció beadás óta nagyon, de nagyon szédülök – panaszkodott tovább Marika.

Aztán ahogy a doktor szedte le Marika karjáról a szerkezetet – hangsúlyozva minden szót –, így nyugtatta:

– Ja, asszonyom, tökéletes boldogság nincs. Vagy szédülünk, vagy fulladunk.

Azóta, amikor a családban vagy barátaik körében, akiknek ezt elmesélték, ha a gondokat újabb más gondok követnek, Schneider doktor szavaira emlékezve mindig azzal nyugtatják magukat:

– Ja, kérem, tökéletes boldogság nincs. Vagy szédülünk, vagy fulladunk.

Az emberek fokozatosan megszokták ezt a stílust, ahogy a kritikus vagy a különös helyzeteket kezelte. Schneider-doktori humornak fogták föl, amivel oldani akarja a feszült betegállapotot.

Lelkiismeretes orvos volt. Fontos volt számára a betegek panaszmentes ellátása, bizalma. Minden helyzet megoldásában segített. Előfordult, hogy beteglátogatás során véletlenül találkozott vele egy betege, és ha annak gyorsan orvosság kellett, nem rendelte be másnapra, hanem ott rögtön azon a helyen, néha a beteg hátán írta meg a receptet.

Ha pedig valaki arra kérte, írja ki egy-két napra táppénzre, mert sürgős és fontos családi ügyben dolga van, vagy valami munkát kell otthon vagy a háztájiban végeznie, megtette. De ha ehhez betegségtünetekkel akarták félrevezetni, amire már az első mondatból rájött, humorral mindig megtagadta.

Lelkiismeretesen járt ki a fekvő betegekhez. Hosszú ideig nem volt szinte egyetlen nyugodt éjszakája sem, mert egyedüli orvos volt, más ügyelet még nem létezett. Ha valakinek ilyenkor orvos kellett, úgy mentek személyesen érte, mert a legtöbb családban ekkor még nem volt telefon. De bármikor keltették, azonnal indult. Ennek ellenére, sohasem látszott fáradtnak. Reggelenként mindig jó kedvvel, valami nótát dudorászva érkezett a rendelésre.

Ahogy így múltak a hónapok, és egyre többen gyógyultak, fokozatosan elnyerte az emberek bizalmát. Meggyőződtek róla, hogy jól ismeri föl a betegségeket. Ilyen visszajelzések jöttek vissza rendszeresen a kórházakból is a beutalt betegek után. De orvosi és gyógyszerészeti körökben is úgy mondják: kitűnő szakmai tudása volt, amihez párosult még egy, ki tudja, milyen különös adottság, érzék, ahogy a betegségre önkéntelenül még rá is érzett.

De tekintélyt szerzett magának a gyógyszerek felírásával is. Különösen a „Schneider-porral”. A nép maga nevezte így azt a port, amit fájdalomcsillapításra és megfázásra 5-6 elemből – a betegségnek és a betegnek megfelelően – maga kombinált össze. Sáros Pál és Sáros Pálné gyógyszerészek ezt mindig a recepten feltüntetett összeállítás szerint készítették el. Igen hatásos gyógyszerként emlegetik, és Schneider-porként kérik ma is.

Hogy mennyire ragaszkodtak hozzá, különösen akkor vált nyilvánvalóvá, amikor újabb körzeti orvossal gazdagodott a falu. A területi megosztás ellenére sokan nem is hagyták el. Az érkezett új orvosnak, dr. Lévay Pálnak a Schneider doktor iránti orvosi tekintéllyel is meg kellett küzdenie.

Különösebben kedvelt időtöltése nem volt. Szabad idejében nagy buzgalommal vett részt a vöröskereszt munkájában, amiben kiemelkedő eredményeket ért el.

De amikor csak lehetett, szívesen volt együtt barátaival. Ha az udvarban fönn volt az almafán, és az utcán meglátta valamelyik barátját, már intette is befelé, hogy almapálinkáját megköstöltassa.

Ha ki kellett mennie közeli ismerős betegéhez, és volt ideje, a szíves marasztalásra leült egy kis ital melletti beszélgetésre, amiből legtöbbször tanulságokat rejtő filozofálgatás lett. Hamarosan aztán alig lehetett látni a füsttől, mert ilyenkor szinte egyik cigarettáról a másikra gyújtott.

De gyümölcsösében érezte legjobban magát. Paraszti őseitől örökölt hajlamából, meg még talán a tudat alatt hordozott gyermeki tanyai élményeinek hatására ugyanis vásárolt földet a Várhegy déli oldalán, amin gyümölcsöst telepített, amit aztán maga művelt. Általában hajnalban dolgozott, hogy fürdés és átöltözés után 8 órára már a zöld Trabantjával a rendelőben legyen.

Életéből így telt el gyorsan a fonyódi 28 év, és folytatódhatna még a róla őrzött apró történetek és emléképek sora is.

Ahogy közeledett 1986. december 23-a, születésének 60. évfordulója, úgy döntött: nyugdíjba megy, átadja a Szent István utcai szolgálat lakását az új orvosnak, és kiköltözik a bélatelepi családi házukba.

Ezzel élete megint fordulatot vett. Úgy gondolta: minden jó lesz. Hogy aztán gyorsan hogyan alakult, arra senki sem számított.

Az egészségügy dolgozói és a község vezetői, hogy megköszönjék munkáját, és átadhassák az egészségügyi miniszter által neki adományozott Kiváló Munkáért kitüntetést, ünnepséget szerveztek részére a Tungsramban.

Schneider doktor köszöntése nyugdíjazásakor (1986). Lantos Jánosné, dr. Metz József igazgató-főorvos, dr. Kulcsár Lászlóné, dr. Schneider István

A nyugdíjazás azonban nem hozott számára semmi változást. Ezek után sem lett szabad, mert sokan voltak még, akik nála keresték a gyógyulást. Kedvelt időtöltésre vagy pihenésre meg idő nem volt már.

1987. május 16-án délután bélételepi házukból feleségével együtt egy összerendezhető szekrényt vittek az egyik baráti családhoz, amikor ott váratlanul rosszul lett. A hirtelen előkeresett gyógyszer segített, de ahogy hazaértek, felesége orvost hívott. Perceken belül három is ott volt, akik a diagnózis után sürgős kórházi ellátást láttak szükségesnek.

A mentő fél négykor nyitott zászlóval és szirénázva vitte a marcali kórházba. Ott egy hétig küzdöttek kollégái az életéért, de elromlott szíve 23-án, szombaton, virradat előtt, háromnegyed kettőkor föladta a halállal vívott harcot.

A fonyódi temetőben felállított ravatalánál dr. Metz József, a Rendelőintézet igazgatója búcsúztatta, aki így beszélt róla:

„[...] Nem csak hivatásában volt kiváló, hanem reneszánsz műveltsége, széles látóköre is elbűvölte közeli ismerőseit, barátait. Bár Petőfi szülőföldjéről érkezett ide a Dunántúlra, kevés olyan embert ismertem, aki hasonló pan-non derúval és optimizmussal rendelkezett. [...] Egész életén át a betegség, a halál ellen küzdött, és az élet kegyetlensége őt sem kímélte. Meghosszabbodott az életkor, de nem mindenkié. Azé, aki ebben a koporsóban fekszik, nem lehetett hosszabb, mert átvette mások baját, mások szenvedéseit. „Ita vadent res humanae - ilyen az ember sorsa.” [...]”

Mindannak ellenére, hogy Schneider István szerette Fonyódot, nem a fonyódi temetőben van eltemetve.

Az elbeszélésekből tudjuk, amikor kórházba került, tudatában volt súlyos helyzetével. Pont ő ne tudta volna? Ennek ellenére nem volt nyugtalan. Békén beszélt végakarataráról is. Utolsó kívánságai között azt kérte: Madarason, szülőfalujában, szülei mellett legyen örök nyugalóhelye.

*

Dr. Schneider István körzeti orvost halála után sem felejtette el Fonyód. Személye és munkája iránti tisztelet kifejezésére és emlékének őrzésére – dr. Metz József rendelőintézeti igazgató-főorvos javaslatára – a Horváth Gábor polgármester vezette városi önkormányzati testület Németh János képviselőtestületi tag előterjesztésében, 1994-ben a 125/1994.(IX.29.) Kt. számú határozatában utcát nevezett el róla.

Így lett a Várhegy déli lejtőjén – volt almáskertjének közelében – egy újonnan megnyitott utca, a SCHNEIDER DOKTOR utca.

A rendőrkapitány

*Szabó Sándor rendőrkapitány
kisdobosokat és úttörőket avat
(1971)*

Hosszú ideig szolgált Fonyódon rendőrtiszt-ként Szabó Sándor, aki alezredesi rangban 1963-tól 12 évig a fonyódi járás kapitánya is volt. Nyugodtsága és eleganciája, lehetett az akár tiszti uniformis vagy éppen civil öltöny, az első látásra mindenkinek feltűnt. Akik meg még közelebbről ismerték, tudják, ehhez párosult a rendkívüli kényelemszeretet. Nem kerékpározott, nem motorozott, autót sem vezetett. Lakása és a rendőrség közötti utat naponta kényelmesen sétálva tette meg. Hivatali autóval is csak a legfontosabb helyekre ment.

E mentalitás a vezetői munkájában is igényességet és rendet hordozott.

Szabad idejében szerette a baráti társaságot, ahol egy-egy fröccs mellett megbeszéltek a mindennapi élet eseményeit. Halksága és finom modora miatt sok tisztelője volt.

A baráti kör a Nyugdíjas Klubban (1980).

Szabó Sándor, Zákányi Kálmán, Kalmár István, Hausz Jakab, Schäfer József

Az 1970-es években lehetett már útlevelet kapni, s megnyílt a magyarok számára a nyugati világ is. Divattá lett a külföldi utazás, aminek sok esetben – ahogy mondták – a nyugati cuccok vásárlása volt a meghatározó motívuma. Az

NDK-beli és a lengyelországi kirándulások mellett főleg Nyugat-németországi és jugoszláviai (népszerűen csak jugó) utakat kedvelték.

Ahogy a belügyi dolgozók számára is megnyílt a lehetőség, Szabó kapitány munkatársai is rendszeresen utaztak. Őt azonban nem érdekelt ez az új élet.

Hanem, amikor 1975-ben, a fonyódi járás megszűnése után Marcaliba került, az új és nagy terület bünyői gondjai kifárasztották, akkor barátja, Ott Vilmos, a resti vezetője nem hagyta nyugton.

– Menjünk el mi is Jugóba. Ki kell kicsit kapcsolódnod. Kell neked is az a pár nap nyugalom. Az új élmények felfrissülést adnak, és majd meglátod, milyen remek szórakozást nyújt – igyekezett meggyőzni a kapitányt. De minden hiábavaló volt.

Hanem, amikor a feleségek arról kezdtek beszélni, hogy ott szép olasz öltönyöket, cipőket is lehet vásárolni, ez már neki is vonzó volt. Megadta magát.

1977-ben, egy szép októberi napon aztán elindultak feleségestül Vili autójával.

A pár órás autózás után, amikor átértek Jugoszláviába, az első városban leálltak megpihenni, meg valamit inni. Ahogy azonban vissza akartak szállni az autóba, akkor vette észre Vili, nincs autókulcs. Kiszálláskor becsapta az autó ajtaját, a kulcs meg benn maradt. Vili nem tehetett mást, el kellett indulnia valakit keresni, aki majd ki tudja nyitni.

Amikor sok méreggel és jó késéssel ez megtörtént, továbbindultak.

Innentől meg a hegyi út volt rettenetes. Nemcsak, hogy gödrös és rázós volt, hanem azok a kanyarok és szakadékok, ahol menniük kellett, elborzasztották még a kapitányt is. Nem mentek többet, talán harminc kilométert, amikor újabb probléma adódott. Leállt a motor. Vili, ahogy megnézte, megállapította: nincs gyújtás, mert megrepedt az elosztófedél.

Kezdődött újra a gond, hol javíttassák meg.

Ekkor a kapitány már finoman megjegyezte:

– Ezek az élmények aztán nekem nem hiányoztak. Jó kis szórakozás!

Nagy nehezen, estére kelve aztán ez a hiba is elhárult. Ekkorra azonban már éjszaka előtt álltak, s újabb gond jelentkezett: nem volt még szállásuk. Az autóval történtek elvitték az erre szánt időt. Érdeklődésükre a helybeliek csak a kempinget tudták ajánlani. Amikor hosszú keresgélés után végre megtalálták, ott akkorra meg már nem volt egyik épületben sem hely. A vezető nagyon segítőkészen szívesen ajánlott fel sátor.

Szabó kapitány az eddigi malőröket a korábbi finom, ironikus megjegyzés mellett még kis nézelődéssel meg egy-egy fröccs elfogyasztása mellett még viselte, de ahogy a sátor megemlítették, a nevezetes nyugalma fölborult.

– Nekem sátor? Ahová az ajtón sem férnék be? Ki sem tudnék benne nyújtózni! Ezért jöttünk el ide, ilyen messzire? Ha sátorban akarok aludni, akkor Fonyódon kisétálok a bélatelepi kempingbe – mondta csöndes tiltakozással.

Ezzel már tovább is indultak.

Már jól benne voltak az éjszakába, amikor beértek Karlovácra. Itt végre találtak szállodát, ahol nyugovóra térhettek. Illetve tértek volna is, ha egy, az idegrendszert próbáló, erős, suhogó zaj nem lett volna az éjszakában.

– Biztosan valami gőzmozdonyt készítenek elő indulásra, majd talán egy-kettőre elmegy – mondta reménnyel tele Kató, Vili felesége.

De ez a sustorgó zúgás nem szűnt meg. Lefeküdtek, de egy szemhunyást sem tudtak aludni.

Szabóné, Gizike amikor kezdett derengeni, az erkélyre ment, hogy megnézzze, mit csinál ez a valami, hogy egész álló éjszaka nem szűnt a zaja. Aztán nagyon elcsodálkozott, ahogy meglátta az okát. A szálloda alatt gyönyörű vízesés volt.

Az alvástalanságtól mindenki holt fáradt volt, de tovább kellett indulniuk. Nekiláttak hát a készülődésnek, de amire elkészültek, eleredt az eső.

– Ez aztán az igazi nyugalom meg a pihenés! Ezért jöttünk el idáig! – jegyezte meg Szabó kapitány nem kis malíciával. Majd hozzátette: – Csak még egyszer láthassam a Pali-boltot! (A népszerű Gadányi Palinak a Szent István és a Karácsony utca sarkán volt akkoriban egy kicsi élelmiszerboltja.) Szabó kapitány már a külföldi utazás második napján visszavágyott Fonyódra.

A következő napokban aztán – mindannyiuk megnyugvására – minden rendben ment. Eljutottak Rijekába, Opatíába, és valóban meg tudtak venni mindent, amit akartak.

*A jugói kirándulás
Ott Vilmosné, Szabó Sándor, Szabó Sándorné*

Szabó kapitány azonban mindenütt csak a legfontosabb és legnevezetesebb helyekre ment. Amikor már a társaság csak sétálni, nézelődni akart, akkor ő mindig beült egy kis cukrászdába.

– Itt megtaláltok engem – mondta, és útjára bocsátott mindenkit. A cukrászdában kikért valami italt, s eközben ő onnan nézegette az embereket, az utcai életet.

A napok számára igen csak lassan teltek. Hosszabb ideig már sehol sem tudott nyugodtan maradni. Többször is megismételte, amit aztán hazajövele és a történet megismerése után a baráti köre is tréfásan a vágy szimbólumaként használt:

– Csak még egyszer láthassam a Pali-boltot!

Vágya teljesült. Viszontláthatta, mert minden gond nélkül, szerencsésen hazaértek

De – amíg dolgozott – külföldre többet nem ment „kikapcsolódni”. Amikor ilyenről beszéltek vele, finom humorral mindig azt válaszolta:

– Én legföljebb csak Csisztára megyek.

Amikor azonban egészsége romlása miatt nyugdíjba ment, változtatott. Barátai, Hausz Jakab, Zákányi Kálmán meg Kalmár István, akikkel a sportklubban sokszor volt együtt, rendszeresen szervezték a buszos külföldi utakat. Ezekre már feleségével, Gizikével együtt szívesen ment.

Ezek, az NDK-beli üdülés, a pár napos pozsonyi, prágai, poprádi, zakopánéi és erdélyi kirándulások kárpótolták minden eddigi mulasztásért, és megszépítették nyugdíjas életét, életének utolsó éveit.

A szíve gyengült el, és 1987-ben, viszonylag még fiatalon, 57 éves korában halt meg.

Emlékezés Fodor Andrásra

A Hunyadi utcai nyaraló

Fodor András sok versében megvallotta, hogy szerette, sőt igazi otthonának tartotta Fonyódot. Több mint negyed századon át, haláláig minden évben, júniusban alkotói két hetet töltött Fonyódon a Hunyadi utcai nyaralójukban, ahol ez alatt az idő alatt sok neves író, költő fordult meg, köztük nagyon sokszor Takáts Gyula, Tüskés Tibor és Bertók László.

Tizennégy verseskötetének anyaga, több műfordítás, tíz tanulmánykötet és még ki tudja, mennyi, össze sem számolt vers, kritika, napló született itt, ebben a házban. Ilyenkor, mivel egyedül volt, nővéreinél, Lukács Jánoséknál és Szentannay Lászlóéknál étkezett.

A fonyódi vasútállomáson (1982)

*Fodor Andrásné, Szentannay László, Szentannay Lászlóné (Erzsébet),
Lukács Jánosné (Baba néni), Fodor András*

Fodor András itteni életéből Szentannayék sok epizódot őriznek. A napi élet eseteiből, beszélgetéseiből, melynek során némelyikből vers is született, álljon itt két történet.

A cukorborsó főzelék

Bandinak voltak kedvenc ételei, de nem volt válogatós. Mindent szeretett. Azaz – amint egyszer kiderült – mégsem mindent.

Az egyik napon, reggeli után nővérei arról tanakodtak, mi legyen az ebéd. Úgy gondolkodtak, valami olyant kellene készíteni, ami régen volt, ugyanakkor újszerű is.

Bözsinek – ahogy Bandi hívta Erzsébet nővérét – ekkor eszébe jutott: a kertben biztosan van már friss cukorborsó. Már mondta is :

– Mi a véleményetek? Milyen jó lenne sült húshoz újdonságként egy kis cukorborsó-főzelék!

Mivel ott volt Bandi, külön megkérdezte:

– Bandi, mit szölsz hozzá, szereted?

Bandinak azonnal gyerekkori emléke villant be, mert egyszer, amikor nem ette meg, szigorú apja azzal fenyegette, hogy sodrófával tömi bele, mert mint mondta, mindent meg kell enni! És itt van most megint ez a cukorborsó. De már válaszolt is.

– A cukorborsót? Csak kipasszírozva! – mondta jelentősegteljesen.

Mindenkit meglepett a válasz. Nem szokták ők a cukorborsót soha passzírozni. Ilyen kívánság még eddig nem merült fel. Rá is kérdezett Bözsi:

– Kipasszírozva?

– Igen, persze. Az ablakon keresztül! – válaszolta Bandi nevetve.

Más lett az ebéd.

Akik megállították a gyorstehert

Szentannay László fonyódi vasúti tiszt, ennek a vonalnak a mentirányítója volt. Az 1970-es évek közepén, egy nyári napon, nem sokkal a déli harangszó után egy élőállatokat szállító gyorstehervonatot kísért Nagykanizsára. Ott ült fönt a Diesel-mozdonyon, a mozdonyvezető mellett.

A balatonberényi nagy kanyar előtt arra figyeltek fel, hogy a távolban mintha valami halom lenne a síneken. A mozdonyvezető működésbe hozta a gyorsféket, és ez a csaknem ezertonnás dübörgő vasóriás – mintha nem akart volna engedelmeskedni az emberi akaratsnak – sírva, visítva, csikorogva csak csúszott, és egyre közelebb ahhoz, amit láttak, mintha ember lenne a síneken. Aztán egyszer csak a 98 tengely elcsendesedett. Csak a motor zakatolt, mintha belefáradt volna szíve a megállásba.

Szentannay László és a mozdonyvezető ijedten ugrott le, vajon, mit találnak.

Két gyermek feküdt a síneken. A Szergej – ahogy ezeket a szovjet Diesel-mozdonyokat hívták – mintha lelke lenne, jó arasznyira a gyerekek előtt állt meg.

A két gyerek az ijedtségtől önkívületi félelemben markolta a sínt. Úgy kellett leszaggatni onnan őket.

Mint később ismertté lett, a közeli úttörőtáborból szöktek ki, hogy – ki tudja, miért – életüktől megváljanak. Mivel testi bajuk nem történt, visszavitték őket a táborba, ahol mindenkit megdöbbsentett szörnyű tettük.

Ez a történet szomorú, mégis örömet hordoz. Szentannay László és a mozdonyvezető ébersége folytán a nagy ijedtségen kívül más nem történt. Még még annyi: 40 percig állt a közlekedés. De most ezt senki sem bánta.

Ezt a történetet Szentannay László elmesélte Bandinak, és ebből született Fonyódon, 1978-ban az alábbi vers:

Csőd

*A balatonberényi vasútpályán
öngyilkosságot kísérelt meg
két nyolcéves fiú.*

Alighogy megkapták, már
el tudták volna dobni!
Mekkora tiltakozás gyűlt
két húszkilónyi testben,
hogyan 905 tonnát
a nyílt pályán megállított.

Mit mond a kórtünetről
a gyermeklélektan, az orvos,
mit a tanár, a szülő, mit a bűvös
akceleráció tudósa, mit
felel a szociológus?

Megszereztük határidő előtt
az új világdivat-szabványt,
nem oly
szégyenletes későn, akár a
farmer-gyártás patentjét.

A jegyzőkönyvbe majd beírják:
itt és itt jelzett íves szakaszon,
a 98 tengelyes
élővel rakott gyorsteher
az engedélyezett
650 méternyi távon
szabályszerűen fékezett.
A vasút állagában
nem történt károsodás.

Jelvényre terjesztik föl
a mozdonyvezetőt.
S töprenghet: milyen életek
esélye volt kezében,
mikor a görcsös testeket
alig tudta leszaggatni
a sínről.

Csillag hunyt ki a Balatonban

Bandi 1997 júniusában is tartotta a maga rendjét, és 14-én megérkezett a család Hunyadi utcai nyaralójába, nyári alkotó otthonába.

Amiért a júniust választotta, családi indíttatás. Ebben az időben, a hónap második felében van Etelka testvérnénjének – ahogy itt ismerik, Baba néninek – születésnapja, és sógorának, Erzsébet nővére férjének, Szentannay Lászlónak a névnapja. Így az alkotó munka összekapcsolódott a családtagok szeretetteljes megünneplésével.

Jóllehet verseiben, vallomásaiban igazi otthonának és költővé válásának helyül Lengyeltótit jelöli meg, de versei a tanúk, hogy Fonyód is sokat jelentett életében. Sok versében írt Fonyódról, az itt élő nővéreiről és sógorairól. Maga vallotta A Fonyód ünnepére című versében:

*„Ki mindig ide vágytam, sorsomként köszönöm,
hogy itt ölelt magához,
a baza-búzó szerelem.
Emlékek gyöngye közt, erőlködő
munkában, nyári, zavaros utcák
tömkelegében bárhová
taszítson a közös magány,
már nem lehetek idegen.*

*Itthon vagyok szeretteim megváltbatatlan foglyaként,
és minden pillanat jogán, melyet
a szó viaszcelláiba zártam.
S átköltöztetve e földbe,
Mindinkább ide kötnek
türelmes csontjaikkal az ősök
a Várhegy oldalában....”*

Életét meghatározó személyes események és élmények kapcsolják ide. Tízéves korától rendszeresen itt nyaralt Etelka nénjénél, sógoránál, Lukács Jánoséknál. Már ekkor jelentős lett életében Fonyód, hiszen itt érintette meg 14 éves korában az igaz szerelem, amikor a strandon megismerkedett az ugyanabban az utcában nyaraló Mátis Sáríkával, az ősényi orvos szőke, masnis leányával, aki aztán felesége lett, és aki 2 fiúgyermekkel, Dáviddal és Jánossal ajándékozta meg. (Ők meg felnőttként viszonzásul 6 unokával.)

Amint azon a nyári napon megérkezett, a maga alakította szokása szerint, most is fáradhatatlanul dolgozni kezdett. Pedig lett volna elegendő oka a pihenésre, mivel az előző évben szív műtéten esett át. A teljes gyógyulás hamis érzete és a benne szüntelen feszülő alkotómunka kényszere azonban legyőzte a test gyöngeségét.

27-én, pénteken délelőtt úgy érezte, befejezte tervezett munkáját, és már lazított. Ebédre nővéreinek ezen a napon meggyet szedett, és amit nem szokott, még a fára is felment. Sógorának pedig, aki a meggyet nem kedvelte, elment cseresznyét vásárolni. Ajándéknak megvette Moldova György A Balaton elrablása című riportkönyvét, és ezzel ment a László-napi ebédre.

Kedvence volt ebédre. Rántott csirke.

Az ebéd a köszöntés jegyében kellemesen telt. Közben a legközelebbi programjairól beszélt.

– Akkor, ahogy terveztük, holnap, szombaton hazautazom, ezért ma délután sétálok még egyet a strandon és a mólón – mondta.

Erzsi nővére – a szíve miatt – féltő figyelmeztetéssel kérte:

– Ugye, nem mész a vízbe?

A válasz csak egy mosoly volt, és elköszönt azzal, hogy vacsorára időben jön.

Estefelé, talán fél hét lehetett, rendőrök keresték Szentannay Lászlót, és arról tájékoztatták, találtak egy holttestet a Balatonban, mellkasán és lábán operációs heg van, de ruhájában nem volt semmiféle igazolvány. Úgy ismerik fel, hogy ő Fodor András, a költő. De azonosítani kellene.

Hogy Bandi nem érkezett haza, meg az elmondott, árulkodó hegekből bizonyosak lettek a tragédiában.

Az esetet ismerő tanúk szerint délután 4 óra lehetett, amikor egy fürdőző német házaspár azt vette észre, hogy közelükben, a derékig érő vízben alámerülő férfi nagyon későn bukkan fel, és nem mozog. Sejtették, hogy valami baja történt. Segítséget kértek, és az ott lévő két lengyeltóti pedagógus vízi biciklivel hajtott hozzá, ahogy csak tudott, mert az aláhanyatló testet az áramlat sodorta egyre beljebb.

Sikerült kiemelniük, és a partra vitték.

A gyorsan kiérkező dr. Fajszi János orvos azonban hiába kísérletezett az újraélesztéssel, nem tudott segíteni. Az operációval korábban rendbe hozott szív most itt, a vízben örökre megállt.

Fodor András 68 éves volt.

– Hirtelen halál végzett vele, nem vízbefulladás. Tüdejében semmi víz nem volt. Tehát, bárhol bekövetkezhetett volna – szólott a későbbi vizsgálati diagnózis.

Az élet és az elmúlás kérdései a költőt sokat foglalkoztatták. Ime, két versrészlete:

„...
*bőrünk-erünk bártyáinak kötege
ez a bonyolult szerkezet, ahogy
vagyunk-
pokolgép módjára működik...
Mekkora kockázat, milyen
örült csoda, hogy - élünk
egyik perctől a másikig.”*

(Kései rádöbbenés)

*„...A begy alatt, az éjszakák alatt,
mind gazdagabb árnyékba von
az elmúlás parancsa.
És én csak fekszem ágyamon,
állam kezembe bajtva....”*

(Az út)

Hirtelen halálával világossá vált: ezt a csodát, azéletet nem eléggé vigyázta. Nem kímélte magát az operáció után sem. Aki arra járt, sokszor láthatta hajnali 4-kor is égni nála a lámpát, mert a kitűzött munka, a levelek, a versek, a napló nem engedtek álmodni a szemére.

Pedig a betegség jelzett. Erről tanúskodnak e napokról írt naplófeljegyzései.

„Június 16. Hétfő. Fonyód

Máris elkutyultam, pálinkás Dormicummal kellett álomba lökni négy óra felé, amikor kint már a bajnal készülődött...”

„Június 21. Szombat. Fonyód-Badacsony-Fonyód

„Elkövetkezett a második sebesség, mert tegnap is, ma is csak négy óra után aludtam el. Írni viszont tudok, a közérzetem jó – és az idő meg aranyos, szinte idillien tiszta fényű.”

„VI. 25. Szerda, Fonyód

Diadalmam dicsőségére minden eddiginél pocsékabban aludtam: összesen tán két és fél órát. Mint aki mindent kibír, jókedvvel vágok neki a napnak, annál inkább is, mivel Sárika levele jó híreket tartalmaz Lucáról, s Tüskés levele is jó bangulatú...”

E napi jó közérzetet számára az az öröm jelentette, hogy beszélgethetett kedves barátaival. Hogy Hecz Irénkével találkozott, és ezen az estén Simon Otónál süllőt vacsoráztak, s hozzá kékfrankost ittak.

„VI. 26. Csütörtök, Fonyód

Ma sem aludtam igazán könnyedén, bajnali álmomban női incselkedés is volt. Furcsa, hogy még csak egy napja szabadultam a „szüléstől”, s hogy „gyermekeimre” olyan félve, idegenkedve gondolok! Tüskés Tibornak írok hosszabb levelet, megveszem az évadra szóló kabint 6600 forintért. Ma nem esik jól a paradicsomos bús-gombóc, bajlódom a gyomrommal...”

Aztán a napi politikai eseményeket rögzíti, majd naplóját ezzel zárja:

„Fő teljesítményem ma a Sneé Péternek írt levél. Közben, sajna, talán a melegedés miatt, több mint egy hónap után ismét jelentkezik a gyomorszáj körüli szorongás. Mólói esti séta, két krimi (a Dilinger balottát is most látom először) után is elővesz.

A fizikai korlátok közt mindjárt lelankad a szellem jókedve, ebet bármennyi finom édességet.”

És ezzel a mondattal a Napló megszakadt.

Június 27-dikének, az utolsó napnak történetét már Fonyód krónikásának kellett megírni.

Bandi már nem korrigálhat. Igaz, elvégezte dolgát, így a szellem és a lélek ezen a napon már nyugodt volt. Lakása felnyitásakor asztalán – a tőle megszkott rendben – ott volt a két hét kitűzött költői termése, a hús frissen írt, javított, de még le nem tisztázott vers.

A mai magyar költészet egyik csillaga Fonyódon hunyt ki. A költő és a város ezzel újabb szálon kapcsolódott össze. Fodor Andrást – ami az ember életében a legnagyobb eseményei közé tartozik – a szerelem és a halál – Fonyódhoz köti. A sors véletlen csodája folytán pedig az általa szeretett Balaton, a puha, bársonyos víz borított rá szemfedőt.

A budapesti Farkasréti temető művészparcellájában helyezték örök nyugalomra. Síremlékére Az út című versének utolsó sorai vannak bevésve:

*„El kéne mindent mondanom
az útról. Nem lehet.
A nedves jázmin illata, a lombok,
a kő, a fű, a pirregő neszek
írják helyettem véghetetlen
gyönyörű versüket.”*

A tiszteletadás

A költőnek sokat jelentett Fonyód. A város pedig a költő halála után is bizonyítani szeretné, méltóan hű akar maradni költőjéhez. Célul tűzte ki Fodor András alkotói örökségének ápolását, életművének megismertetését, és a költő példájára a tehetséges pályakezdő művészek támogatását.

2001. március 21-én, a 21. Fonyódi Helikon költőtalálkozó alkalmával a költő Hunyadi utcai nyaralójánál megemlékezést tartottak. Ekkor helyezték el a ház falán Várhelyi György szobrászművész által, a költőről készített nagy méretű bronztáblát, ahol a költő barátja, Tornai József költő mondott avatóbeszédet.

A domborított arcképes tábla felirata:

„Ha bennünk meg nem teljesül,
Mire való a világ csodája?”

Fodor András
1929–1997

A
Kossuth-díjas
költő
a Fonyódi Helikon
egyik alapítója
nyaranta e házban
alkotta verseit

Fonyód Város Önkormányzata
2001

Az emléktábla avató ünnepsége

Az emléktábla

A város nagy gondossággal ápolja Fodor András emlékét.

Halálának 5. évfordulóján, 2002. június 29-én a megjelent költők, írók, művészek (Czigány György, Leitner Sándor, Tornai József, Nyári László, Bertók László, Nagy Gáspár, Simon Ottó) a család támogatásával és Francsics Zoltán polgármester közreműködésében megalakították a Fodor András Irodalmi és Művészeti Társaságot, amit később – jogi problémák miatt – Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság Fodor András Baráti Körre kellett átnevezni. Elnöke Czigány György író, a Magyar Televízió zenés mű-

sorvezetője, titkára Bántó Zsuzsanna, a Fonyódi Mátyás Király Gimnázium igazgatónője lett.

Tiszteletbeli tagnak fogadták a költő feleségét, Sárikát, a két, már felnőtt gyermeküket, Dávidot és Jánost, a költő fiatalabbik nővérét, Szentannay Lászlónét, Erzsikét, férjét, Szentannay Lászlót és Francsics Zoltán polgármestert. Az idősebbik nővér, özv. Lukács Jánosné, Fodor Etelka (Baba néni) 89 éves kora és főként betegsége miatt nem volt jelen, és nem lett tag. A következő évben aztán el is ment testvére után.

Halála után a nyaralónál minden évben, koszorúzási ünnepség keretében megemlékezést tartanak. 2003. június 28-án Bertók László költő, 2004. június 26-án pedig Nyári László mondott ünnepi méltatást.

Hogy már a gyerekek is megismerjék a költőt, gondolatait, verseinek művészi formáit, az iskolában minden két évben Fodor András Szavalóversenyt rendeznek.

De a költő iránti tisztelet megjelent a hivatalosságon túl is. Szabó Tivadar vállalkozó, irodalombarát 2002 októberében, a Béke utcai üzletsoron megnyitott színvonalas és gazdag könyvesboltját – szellemiségének ápolásaként – a költőről nevezte el.

A nagy álom

Két hatalmas tartálykocsi robogott a kietlen iraki tájban a sötét országúton. Az elöl menőt Kiss Lajos, a mögötte haladót pedig Cs. Antal, a Tóni, Lajos jó barátja vezette. Bagdadba tartottak. A megrendelt autókat vitték.

Lajos jó kedvűen vezetett. Tudta, most nem sokáig lesz távol. Meg különben is jól érezte magát az utakon, hiszen régi álma vált valóra: kamionsofőr lett, és most meg még jól fizető keleti utat kapott.

Kiss Lajos vasúti járműlakatos szakképzettséget szerzett, de nem a szakmát választotta valahol egy nagyvárosban, hanem hivatásos gépkocsivezetőként helyezkedett el helyben, a Fonyódi Építőipari Ktsz-ben. Szerette munkahelyét. Jól érezte ott magát, de több fonyódi fiú példája után élt benne a vágy, hogy egyszer ő is irigyelt elitsofőr, kamionos legyen. Vonzotta a nagyvilág, az utak romantikája, meg ami ekkor a legfontosabb volt számára: a pénz.

Kamionos barátai hatására aztán 1976-ban döntött, nekiindult a nagy ismeretlenségnek. Budapestre ment, jelentkezett a Hungarocamionnál, de nem sikerült bejutnia. Akkor éppen nem volt felvétel, meg különben is – ahogy ott hallotta – sokan vártak sorukra.

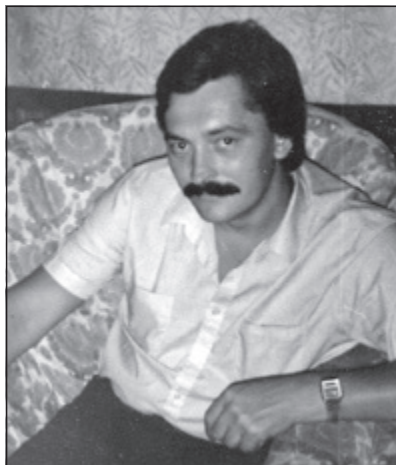
Hogy munkája legyen, és kitűzött tervét megvalósíthassa, a BKV-nál lett autóbuszsofőr. Munkásszálláson és albérletben élt. Ezt az állapotot egy idő után már nehezen viselte, meg vágyott családra is, ezért hamarosan meg nősült. A családalapítással megnyugodott, sőt meglett az önálló lakása is.

Évekig buszozott már a pesti utcákon, amikor 1981-ben teljesült vágya, fölvevtek a Hungarocamionhoz. Rövid ideig Nyugat- és Észak-Európát járta, majd hamarosan a közel-keleti utakra kapott beosztást. Bár tudta, ez veszélyes terület, mégis boldogan vállalta, mert tudta azt is, ezek az utak jól fizetnek, és így gyorsabban valósulhatnak meg a családi tervek.

Minden a reményeinek megfelelően, a legnagyobb rendben ment.

Egyik napon, egészen pontosan 1983. január 28-án iraki megrendelésre két új tartálykocsit kellett levinni Bagdadba. A fuvart Kiss Lajos és Cs. Antal kapta. Örömmel, jó hangulatban indultak mindketten a hosszú útnak. Lajos a családnak megígérte, siet vissza. Ahogy leadják az autókat, a legközelebbi repülővel már jön is haza.

Aztán elindulásuk után elmúlt már négy nap. A család várta-várta Lajost, de nem jött meg. Utána eltelt még két nap, amikor Lajos helyett hivatalos emberek

Kiss Lajos

jelentek meg, akik tragikus hírt vittek: Lajos Irakban halálos balesetet szenvedett.

Felesége két kislánnyal magára maradt. Édesanyja, özvegy Kiss Lajosné, Grécsi Ilona 47 évesen, az 1978-ben meghalt férje után öt évre, a hat gyermeke közül sirathatta az elveszett első is.

A baleset története Cs. Antal elbeszéléséből ismert.

Lajos és Tóni együtt mentek végig. Elöl Lajos, mögötte Cs. Antal. Jó tempósan haladtak, mikor sötétedett. De nem álltak le, mert tudták, éjszaka itt nagy a veszély, meg különben is, közel vannak már az ellenőrző- és pihenőponthoz. Ekkor váratlanul valahonnan, talán az út széléről géppisztoly-sorozat érte őket. Ropogtak a fegyverek és a záporozó lövedékek sűrű lyukakat ütöttek Cs. Antal autójának ajtaján és szélvédőjének bal felében. Sofőrré célzott lövések voltak, de Tónit nem érte. Szerencséjére jobb kormányos volt az autó.

Eközben Tóni azt látta, hogy Lajos kamionja, ami úgy ötven méterre ment előtte, a többszöri sorozat után egyszer csak levágódik jobbra, és megáll. Ő meg száguldott tovább, menekült a golyózáporból. De alig hogy elrobogott Lajos autója mellett, hirtelen csend lett. Abbamaradtak a lövések.

Tóni már döntött is. Lajost ebben a kietlenségben és veszélyben nem hagyja magára. Nem érdekelte, hol vannak a támadók, mi lesz vele. Teljes erővel befékezett, és gyorsan visszatolatott Lajos autójához. Ahogy tapogatózott a sötétben, Lajost a jobb első keréknél találta meg hanyatt fekvve. Megörült, mert Lajos mindjárt megszólalt.

– Nincs különösebb baj, Tóni. Kiugrottam a kocsiból, de azt hiszem, eltört a lábam – mondta.

Tóni, ahogy Lajos lábát tapogatta, meleg nedvességet érzett. Megállapította: ellőtték mind a két lábát, és hasi találatot is kapott. Fölsegítette, a vezetőfülkébe emelte, és ahogy csak tudott, száguldott vele a városba, s nehogy eszméletét veszítse, szóval tartotta. Beszélgettek a családról, az életről, meg sok mindenről, csak hogy felejtsek az elmúlt rettenetes pillanatokat.

Az ellenőrzőponthon a helyi hatóságok Lajost a legközelebbi kórházba szállították. Az esetre az ott pihenőt tartó sofőrök mind összefutottak, és aki csak alkalmas volt, vért adott megmentésére. De hiába volt minden a gondos ápolás, Lajos a negyedik napon, 1983. február 1-jén belehalt sérüléseibe.

A vállalat és a szakszervezet nem hagyta magára a családot. Minden lehetséges támogatást megadott. Sőt sofőrtársai is összeadták pénzüket, hogy a nagy bajban ők is segítsenek

Az iraki hatóságok is megküldték, amit kamionjában találtak. A csomagban két kis bunda volt. Ahogy Cs. Antal mondta: Lajos Törökországban vette a gyerekeknek.

A tragikus eseten sokat gondolkodtak. Kik támadtak, és miért? Mi kellett volna nekik? Maga az autó? Esetleg a pénzük, vagy a náluk lévő élelem? De támadóik eltűntek, és nem vittek el semmit. Akkor miért kellett a védtelen embernek golyóktól meghalnia?

A történetben sok a kérdés, de egyre sincs válasz.

Lajos holttestét a vállalat hazahozatta, és február 26-án, 31. születésnapja után egy nappal, a budafoki temetőben helyezték örök nyugalomra.

A nagy álom: utazás, romantika, irigyelt kamionos élet, jó pénz.

S mi lett ebből? A természetes, szép szál embernek egy érthetetlenül kicsi keleti koporsó, és hozzá egy jegyzőkönyv Bagdadból, amely így kezdődött:

„Allah akaratából...”

*

A Nemzetközi Közúti Fuvarozók Egyesülete a velencei világkongresszuson Cs. Antalnak e hősiességéért a két évenként adható Becsület-diplomát adományozta. Magyar kamionos először kapta meg e magas kitüntetést.)

A szépség királynője

Molnár Csilla a fonyódi gimnázium II. osztályába járt, amikor Magyarországon először hirdettek szépségversenyt. Csilla nem figyelt erre, de barátnője rábeszélte, méretessék meg magukat. Titokban fényképet csináltattak, és elküldték jelentkezésüket.

Játék volt. A női kíváncsiság és hiúság játéka.

Csilla szülei, amikor megtudták jelentkezését, vegyes érzéssel fogadták. Édesanyja, Marika megértően támogatta döntésében, édesapja, István ellenezte. Ő azt szerette volna, ha Csilla, akinek jó érzéke volt az üzlethez, a vendégfogadáshoz, majd a családban dolgozik. Fő célja ekkor ugyanis az volt, hogy üzletüket, a Muskátli kifőzdét jó hírűvé tegye, és ebben Csilla szerepével nagy lehetőséget látott.

De a szépségversennyel kapcsolatosan már az induláskor probléma jelentkezett. A selejtező napjára esett a gimnáziumi osztálykirándulás. Hogy a gimnáz-

ziumban erről ne tudjanak, és mert szeretett együtt lenni osztálytársaival, Csilla nem ment el a selejtezőre. Az osztálykirándulást választotta.

Lemondott a versenyről, ami a családi ellentétet is oldotta. Amikor azonban arról értesítették, hogy áttették bemutatkozását másik időpontra és Budapestre, ekkor már kötelességének érezte: el kell indulnia.

Megjött az első öröm: Csilla továbbjutott.

A saját kifőzdéjükben végigdolgozott nyár után következett a pécsi elődöntő, ahol a megosztott első helyen továbbjutott. Ekkor már ünnepelték. A vasútállomáson fotózták, autogramot kértek tőle, virággal köszöntötték.

Aztán jött a budapesti középöntő, melyen az előző versenyektől eltérően – a divatszakértők szerint az előnytelen fürdőruha-választás miatt – nem volt sikeres, de mint negyedik helyezett bekerült az országos döntőbe.

A család a középöntő után és a sok szép lány láttán nem volt bizakodó, de azért az első tíz közé várták. Csillának sok hátránnyal kellett megküzdenie. Nem volt fodrásza, alig tudott sminkelni, nem tudott rutinosan magas sarkú cipőben járni, de gondot jelentett a megfelelő ruha beszerzése is.

Mindezek ellenére megtörtént a csoda. Az 1985. október 5-én a Kongresszusi Központban rendezett országos versenyen a fonyódi lány tökéletesen arányos alakjával, szép, elegáns mozgásával, lényének sugárzásával hódított.

Megnyerte a versenyt. Az ő fejére került a szépségkirálynői korona. Ő lett „Magyarország szépe”. És csak 16 éves volt.

Hazatérésekor a fonyódi állomáson tömeg ünnepelte tapssal, virággal. A hangosbemondó is megszólalt: „Szeretettel köszöntjük Magyarország szépét!” Csilla meghatódva az ünnepléstől bement az állomásra, s a vasutasoknak megköszönte a kedves fogadtatást.

Sikere, szépségkirálynői címe egy kis szélcsendet és pillanatnyi napfényt hozott apja életébe.

Aztán következtek a koronával járó megjelenési kötelezettségek, amelyek érdekes élmények voltak Csilla számára. Boldog napot jelentett neki, amikor Balatonbogláron a fran-

ciák borlovaggá avatták. Boldoggá tette az ünneplés, a protokolláris rendezvényekre a sok meghívás, az országosan ismert könnyűzenei sztárok társasága, a szép ruhák, a csillogás, modellt állni szobrász- és festőművésznél, és persze a legnagyobb elismerés, hogy ő vehet részt a máltai európai szépségversenyen.

Édesanyja kezdettől fogva segítette mindenben. Intézte ügyeit, vásárolt neki, öltöztette, biztatta, és amikor kellett, vigasztalta. Csilla sokszori távolléte és szereplése apját továbbra is nyugtalanította, ez pedig csak növelte a családban a feszültséget

Aztán elkövetkezett a Máltán rendezett Miss Európa szépségverseny. A családnak sok kiadással és rendezetlen viszonyokkal kellett szembenézni. Ennek ellenére Csilla itt is szép eredményt ért el. Az összesített pontozás szerint őt illette volna az Európa-szépe díj, de a rendezői rafinéria folytán végül csak a harmadik helyezett lett.

De a sikerek nem szédítették meg. Nem akart állandóan királynő lenni, próbált olyanak maradni, mint volt: kedves, vidám fonyódi lánynak.

Az események során a problémák azonban egyre szaporodtak. A rendezetlen szerződések, a beígért, de meghíúsult kairói út, a protokolláris rendezvényekre való vonatkozás, a szállásgondok, a magántanulás, az alaptalan pletykák a külföldi lapokban, Csillára is kezdett már súlyos teherként nehezedni.

És mindehhez társult még egy nagy szerelem titka is.

Így a nyár, amit Csilla nagyon várt, annak ellenére, hogy sikeresen vizsgázott a III. osztályból, lelki gyötorem lett. Sorra mondta le a szépségkirálynői szerepléseket. Mindenből elege lett, de nem tudta megoldani, hogy életét nyugalom, harmónia vegye körül.

Július 9-én, szerdán, barátaival a diszkóba ment. Innen későn ért haza, ezért reggel fáradtan ébredt. Nem akart dolgozni menni, de szülei nem engedték meg, hogy otthon maradjon. Az irodában aznap nem volt sok munka. Elment a Lucy Butikba az esti műsorra ruhát vásárolni, mert készült a balatonlellel Korda-estre. A művészházaspárnak ezt megígérte, és tudta, jönnek érte. Bement a Deltába inni egy kólát. Utána meglátogatta fodrászát, és bejelentkezett délutánra.

Egy óra után érkezett haza. Letette kerékpárját, az ablakon keresztül anyjával integetéssel üdvözölték egymást, és felment a szobájába.

Anyja az étteremben dolgozott, vendégeket kellett kiszolgálnia, mert apja pihent. Napok óta nem érezte jól magát. Egyszer aztán a családban vendégeskedő, rokon kisfiú szaladt le, és ijedten mondta neki:

– Marika néni, Csilla alszik fönn az emeleten, és az asztalon gyógyszer van.

Anyja nem tartotta jelentősnek, hiszen tudta, Csilla legfeljebb fáradt és pihen. Csak amikor eszébe jutott, vajon miért van az asztalon gyógyszer, akkor szaladt fel hozzá. Csilla ekkor a heverőn ült, és nagyon sírt. Az asztalon háromféle gyógyszert és férje orvosságának csaknem teljesen üres üvegjét találta.

– Anyuka, meghalok! – mondta Csilla, és kétségbeesetten ölelte anyját, aki nem értette, mi történt.

Csilla elmondta, gyógyszert szedett be. Ekkor anyja kérésére bement a fürdőszobába, hogy kikényszerítse magából. De mint később megtudták, sok volt, és hamarosan görcsbe merevedve elvesztette eszméletét. Az üvegből 26 szem Lidocain tabletta hiányzott.

Marika, Csilla életének mentéséhez kezdett, melybe bekapcsolódott az odaérkező fonyódi orvos is. Közben apja – mivel a környéken éppen szerelték a telefont, nem tudtak telefonálni – autóval mentőért ment. Rövid idő múlva két mentő is megjelent, de minden orvosi beavatkozás eredménytelen volt.

Csilla szíve 1986. július 10-én, délután három órakor a mentőautóban örökre megállt. Lehullt az első magyar szupernova. (Milyen véletlen. Most Csillag lett. Egy betűvel több.)

17 éves volt.

*

A szülőknek azóta sincs megnyugvásuk, pedig Csillának maradt egy 16 éves fiútestvére, Attila.

Hiábavalók az orvosi, a kórházi kezelések, az emésztő tűz nem szűnik lelkükben. Keresik, miben hibáztak, mit kellett volna másképpen tenniük.

Csilla hiába volt felnőttnek látszó, életvidám lány, még gyerek volt. Hiszékeny és védtelen. Kiszolgáltatottja és áldozata egy születő iparnak, a szépség világának?

A szülők úgy érzik, a ránehezedett teher, a szokatlan csillogás elviselésében többet kellett volna segíteni neki, jobban vigyázni finom, érzékeny lelkére. Milyen nagy elkeseredettség szállhatott rá, és miért? Mi történhetett vele és benne hazaérkezése után, hogy aznapi tervei ellenére a halállal kezdett játszani?

A halála után megtalált papíron a pár rövid mondatból álló írásában szinte kiáltja: „Anyuka, nem bírom tovább...”, és kétségbeesetten búcsúzik anyjától.

Utolsó szavai, egész napi élete azt mutatja, nem akart meghalni. Talán csak ijesztésnek szánta: FigyeljeteK rám jobban! Vagy hirtelen ráborultak az átélt, kínos titkok, amiről suttogtak, amiről nem beszélt, és senki sem beszél?

De nem volt már visszaút. A játékban vesztett. A kaposvári Keleti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Csilla egyformán szerette Kaposvárt, ahol született és kiscsoportos óvoda volt és Fonyódot, ahol felnőtt. A döntésben a szülőföld győzött.

Tragikus sorsának híre nemcsak az országot rázta meg, hanem sok külföldi országot is megérintett. Újságok, rádiók és televíziók híradásaikban emlékeztek meg haláláról. Riporterek hada érkezett Fonyódra. Még Amerikából is érkeztek részvétet kifejező levelek. Emberek, főleg fiatalok sokasága siratta és siratja ma is.

Tragikus sorsa iránt érzett bánat mást is halálra készítetett. Sírjánál egy fiatal fiú vágta fel ereit, de megmenekült. Egy orvos rajongója a halálba ment utána, és Csilla sírjához a legközelebbi helyre temettette magát. Lélekben azóta is sokan vannak vele.

Édesanyja Melocco Miklós szobrászművésszel készítette el síremlékét, mely 15 év után is minden nap tele van friss virággal. Sokan zarándokolnak sírjához, és szépen becsomagolt csokrokban kedves leveleket írnak neki. Az évfordulót sem felejtik. Ilyenkor gyertyákkal, virágokkal, ajándékokkal köszöntik.

Friderikusz Sándor Isten óvd a királynőt és Gázsó L. Ferenc-Zelei Miklós Szépséghibák címmel könyvet írt róla.

De él emléke a muzsikában is. Az Első Emelet előadásában a Szépek szépe balladájában, valamint Homonyik Sándor énekében, az Álmodj, királylányban.

A feléje szüntelenül áradó szeretet ad szomorú szüleinek és testvérének némi vigaszt, de nem teremti meg lelkük békéjét.

A szülőket szétválasztotta az állandóan szaporodó viszály, Csilla elvesztése és fiuk, békétlen sorsa. Attila nem találta helyét Csilla után. Azóta is valamit keres. A hiányzó testvérét, a lelki békéjét, a családját? Válságos helyzetében apját választotta családjának. Azóta ő vigyázza, neveli féltő szeretettel.

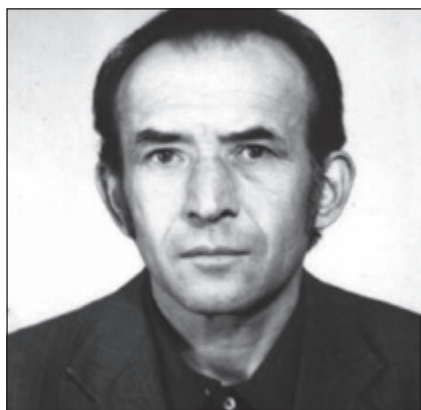
*

Csilla tárgyi emlékeit édesanyja őrzi. Új házában is van szobája. Ott vannak gondosan őrzött ruhái, kedvenc tárgyai, utolsó vonatjegye, és talán élete legszébb, legboldogabb napján a fejére emelt szépségkirálynői korona.

Csak nincs már a gyönyörű lány, aki fényt adna neki.

A gombavacsora

1987. augusztus 23-ára, hétfőre szép idő lett. Schmidt Ferenc családjával együtt úgy döntött, mivel mindenki ráért, autóval elmennek Táskára rokonlátogatóba. Ferenc ezen a napon nem dolgozott, leánya, Gizi a kétéves Zsuzsikával otthon volt, gyesen. Horváth János, Gizi élettársa pedig – aki katonatiszt volt – szabadnapját töltötte.

Schmidt Ferenc

Hogy élvezzék a szép időt, és kint legyenek a természetben, kirándultak a szőlőhegybe. Itt Feri összetalálkozott régi munkatársával, aki a buzsáki erdőből jött, és mint táskájának tartalma is bizonyította, gombaszedésből. Mindannyian megcsodálták a szép gombákat, de nem ismerték azokat. Az ismerős magyarázta el, hogy ami itt, táskájában van, mind őzlábgomba.

Kedvet kaptak tőle. Vidáman tervezgettek, hazafelé szednek ők is, és már este vacsora lesz belőle. Ahogy bementek az erdőbe, nem akartak hinni a szemüknek, annyi szép kalapos gombát találtak, és örömmel

szedték.

Estefelére járt, mikor hazaértek, de még volt elég idő ahhoz, hogy vacsorára Gizi a gombát elkészítse. Mivel elég sokat szedtek, lett belőle leves, meg pörkölt is. Hozzá nokedlit készített. Mire vacsorázni kezdtek, már nem is kívánták annyira. Azért ettek mindenből egy keveset. Jó étvággal egyedül Ferenc evett. Éhes volt, meg kívánta a szőlőhegyen elfogyasztott bor is. A pörköltből kétszer is merített.

Másnap János Marcaliban szolgálatban volt, és úgy érezte, a hasa nincs rendben. Itthon Ferenc is rosszul érezte magát, de csak gyomorrontásra gyanakodtak. Szerdán a kis Zsuzsika is rosszul lett.

Amint Schmidt nagymama csütörtökön megtudta, hogy rosszul érzi magát a családban mindenki, azonnal kihívta az orvost, aki rögtön a mentőket riasztotta, mert úgy gondolta, ezt biztosan a gomba okozta.

János kivételével mindenkit elvitt a marcali kórházba. Ott a kikérdezések és a vizsgálatok során megállapították, betegségük oka: gombamérgezés. Mivel nem ismerték a gombákat, az őzlábgomba közé gyilkosgalóca került.

Ferencet és leányát, Gizit azonnal befektették, a kis Zsuzsikát pedig helikopter szállította a budapesti Heim Pál Gyermekkórházba.

Amikor János pénteken látogatásra ment, bár nem érzett betegséget, ellenőrzésre biztonságból ott tartották.

Ferenc ekkor már 15 éve elváltan élt, de hat éve együtt leánya családjával.

Amikor a történetekről értesült az Osztópánban már új családot alapított volt felesége, Gizi édesanyja, Lakatos Józsefné Tóth Gizella, azonnal elment meglátogatni őket. Lánya ekkor már jól érezte magát, ez megnyugtatta. De a volt férje, Ferenc életveszélyes állapotban volt. Megfogta a kezét, vizsgáltta és biztatta.

– Emlékszel, mindig azt mondtad: 150 évig fogok élni. Hát hol van az? Még csak ötvenet éltél. Nehogy feladd!

De Schmidt Ferenc szíve ezen a napon, 1987. augusztus 28-án, pénteken éjszaka megállt.

Két hónappal múlt 50 éves.

Az éjszakán történeteket János mondta el, aki Ferencsel egy kórteremben volt.

Ferenc ezen az estén nem tudott aludni. Mivel nem kapott inni, éjszaka iszonyú szomjúságot érzett. Amikor úgy látta, a nővérek befejezték munkájukat, és a kórterem elszunnyadt, felkelt, az infúziós állványt magával húzva elindult oda, ahol az éjjeli szekrényen teát látott. Megmarkolta a kancsót, s ami volt benne, mind kiitta.

János – a nála is bekötött infúzió miatt – semmiben sem tudta megakadályozni, csak amikor Ferenc visszaszédelt az ágyába, és erőset horkantott, akkor megnyomta a hívócsengőt. Mire az orvos és a nővérek beszaladtak, már nem tudtak mit tenni. Pontosan éjfél volt.

Schmidt Ferencnek lezárult rövid, nem könnyű élete. Már fiatalon bekerült a nehéz munkába. Traktorosként, kombájnosként hosszú évekig dolgozott a Balatonnagyberek Állami Gazdaságban. Később kikötőőr lett. Oklevelei tanúsítják, kiváló dolgozó volt. De nem vigyázott magára, egészségére. Ráment házassága is.

Két felnőtt lánya volt: a 24 éves Gizi és a 21 éves Gyöngyi. Gyöngyi édesanyjánál élt, és ekkor még tanult, Gizi, a nagyobbik leánya és családja vele élt. Mellettük boldog volt. Örült a kis kétéves unokának, Zsuzsinak.

Gizi és Zsuzsika életét sikerült megmenteni, de két hétig még kórházi ápolásra szorultak.

Ferencet édesanyja kívánságára nem temették el azonnal. Megvárták, amíg hazaengedik Gizit meg Zsuzsikát a kórházból, hogy ott lehessenek ők is végső búcsún, amikor örök nyugalomra helyezik a fonyódi temetőben.

Az esős munkanap

1987. november 30-án, annak ellenére, hogy a naptár szerint ez már téli időszak, nem volt semmi hó. Ellenkezőleg: már korán reggel szakadt az eső, és mintha nyári zivatar készülődne, sötét felhők borították be az eget. Mindegy, milyen idő volt, dr. Gaál Menyhértnek menni kellett dolgozni. A marcali járási ügyészségen ügyész volt. 1975-től, a fonyódi járás megszűnésekor kellett az ottani ügyészségre átmennie, de továbbra is Fonyódon lakott.

Dr. Gaál Menyhért

Pár évig naponta autóbusszal vagy vonattal járt, mert nem volt sem jogosítványa, sem autója. A rossz közlekedés miatt ezért minden nap nagyon későn ért haza. A család arra biztatta, vegyen autót, könnyebben megoldja a bejárást.

Nem lelkesedett az autóért, de ráállt. Beiratkozott a gépkocsivezetői tanfolyamra, ahol megszerezte a jogosítványt, és 1978-ban vett egy Trabantot. Maga is érezte, könnyebb lett az élete. Különösen jó szolgálatot tett az autó, amikor Zsuzsanna lánya családós lett, sőt unoka született. Így Balatonberénybe, ahol laktak, gondtalanul tudott ellátogatni, és ha kellett, segíteni.

Ezen a csúnya napon, amikor reggeliztek, felesége, Anikó kérlete:

- Ne indulj el ebben a rossz időben, várj egy kicsit, talán elcsendesedik.
 - Nem várhatok, tudod, nekem pontosan időre kell beérnem, nem késhetek
- hangzott a hajthatatlan válasz.

És a megszokott időben, hét órakor indult. Aztán felesége, Anikó is ment dolgozni.

Aznap, tíz óra tájban Anikó munkahelyén, az Állami Biztosítónál megjelent az ügyészség vezetője. Anikó örült a kedves ismerősnek, de nem látta olyan jókedvűnek, mint máskor. Dr. M.L.-nak nehéz feladata volt.: meg kellett mondania a reggel bekövetkezett tragédiát, hogy Menyus közlekedési balesetben meghalt.

A válasz: csend, sírás és sírás.

A rendőrségi vizsgálat szerint dr. Gaál Menyhért ezen a reggelen, már elhagyta Balatonfenyvest, amikor frontálisan ütközött egy szembejövő teherautóval, és azonnal életét vesztette.

Mivel egyedül ült az autóban, nem volt tanú, így csak találgatni lehet, miért és hogyan következhetett be a tragédia. Előzhetett, mert az ütközés a baloldali sávban történt. Ha az előzés megkezdése után észre is vette a szembejövő járművet, már semerre sem tudott menekülni. Pedig megfontolt, óvatos vezető volt. Közlekedésben sem volt problémája sohasem.

Csak kérdezni lehet: Miért előzhetett? Talán az előtte haladó jármű az esős időben televerte szélvédőjét sáros vízzel, ami zavarta, és gondolta, megelőzi. A rossz látási viszonyok között nem látta meg időben a szembejövő járművet?

Különös furcsasága a balesetnek, hogy amikor rendőrség bejelentette az ügyészségre a fenyvesi halálos balesetet – nem tudván, ki az áldozat –, az ügyészség vezetője azonnal kereste Gaál Menyhértet, mint a terület felelős közlekedési ügyészét, hogy kiküldje megtenni a szükséges intézkedéseket. Meglepetés volt, hogy bárhol keresték, nem találták. Nem tudták elgondolni, hol lehet, mert olyan nem fordult elő, hogy ne legyen a helyén. Csak később tudták meg, hogy akinek oda kellett volna kiszállni, ő már ott volt, de most, mint áldozat.

54 éves volt.

Felesége, 2 leánya, Zsuzsanna és Emőke, meg a kis, három és fél éves unokája szívében örök gyász maradt. A kis Szandra alig értett mindebből valamit. Csak azt érezte, hiába alszik egyet, kettőt, sokat, akkor sem jön a nagypapa.

Sokáig kérdezte:

– Mikor jön a nagypapa játszani, és mikor hozza a Túró Rudit?

Egy kis idő múlva, ahogy megértette, azóta ő látogatja a nagypapát. A sírját, virággal a kezében.

Két köszöntő

A régi fonyódi családban született és e történetekben már szereplő nyugdíjas villanyszerelő Háncs Jánosnak (1923) van a régi időkől való két köszöntője, amelyek eddig még nem ismertek a nyilvánosság előtt.

1

Gyertek köszönteni ragyogó csillagok,
Kik a magas égen oly szépen ragyogtok!
Sípok és trombiták szépen harsogjatok,
Nagyanyám születésnapjára sok örömet fújjatok!
Ha megfújtátok örömtök fáját,
Adja meg az Isten egek koronáját.
Isten éltesse!

2

Álmomban az éjjel tündérkertben jártam,
Egy kis angyal vezetett a virágok sorában.
Azt súgta az angyal: nefelejcs a hála,
A rózsza meg a szeretet kedves virágszála.
E kettőt közülük a szívembe zártam,
S a két virágszállal most elétek álltam.
Hogy az Isten benneteket soha el ne hagyjon,
Nagyanyám névnapjára sok örömet adjon.
Isten éltesse!

Háncs János szüleivel (1982)

(A köszöntők alkalmasak bárki születés- vagy névnapi köszöntésére, csak a megfelelő helyen a nevet és az ünnepi napot kell a vers ritmusának megfelelően behelyettesíteni.)

Hogy a köszöntőversek honnan valók, ki írta, János nem tudja. Nem könyvben találta őket, hanem a 97 évet megért

édesapjától, idősebb Háncs Jánostól (1887-1984) tanulta még gyerek korában. Valószínűnek azt tartja: szájhagyomány útján maradt fenn, és édesapja is valakitől tanulta. (Ez vélelmezhető a vers gondolt hibáiból is, ami elhallásos tévesztésből adódhat.)

E köszöntők János által ma is élnek. Rokonait és barátait születés- vagy névnapjukon ezekkel köszönti.

Az ismeretlen éjszaka

Koza Lászlóné azon a csütörtök estén nyugtalanul vacsorázott a gyerekekkel. Férje, aki a halászat egyik vezetője volt, nem érkezett haza a várt időre. Elgondolni sem tudta, mi lehet az oka. Reggelinél, sőt az elkészüléskor sem mondta, hogy olyan munkája lenne, ami miatt késhehet. Ráadásul jó hangulatban volt, mert az előző nap sok halat fogtak, és csodás példányokat. Amikor a hajóról szállította be teherautóval a telepre, a gyerekek édesanyjukkal éppen akkor jöttek kajakedzésről, és megállt mellettük. Lelkendezve emelgette őket, nézzék meg, a kocsin milyen csodálatos halak vannak. A gyerekek ujjongtak örömben, mert ekkora halakat még nem láttak.

Vacsora végeztével Panni asszony a gyerekeket lefektette, és nyugtalanul várta férjét. Egész éjjel virrasztott. Minden kicsi zajra ugrott. Hiába. Indult volna keresni is, de a gyerekek aludtak, nem hagyhatta őket magukra.

Szívszorító várakozásban elmúlt a péntek, az egész hétvége, és László még mindig nem érkezett haza. Felesége hiába kereste rokonoknál, barátoknál, senki sem tudott róla. Kétségbeesésében hétfőn bejelentette a rendőrségen férje eltűnését. A rendőrség kezdetben csak annyi nyomot talált, hogy azon a csütörtök délutánon a 104 mázsa rekordfogás örömeire áldomást ittak a Delta-közben. De onnan László elment. Többek emlékezete szerint a kikötő felé.

A tanúvallomások is arra irányították a rendőrség figyelmét, hogy eltűnésének okát vagy helyét a halászkikötőben, a hajó környezetében kell keresni.

És itt – eltűnése után 19 napra – január 22-én a kirendelt bűvár a Balatonban, a hajóra vezető stég alatt megtalálta Koza László holttestét. Ezzel beigazolódott, hogy akkor este László kiment a hajókhoz.

Felesége 13 év elmúltával is töpreng. Mi történhetett ott vele? De erre azóta sincs megnyugtató válasz. Ismeretlen az éjszaka története. Csak a tragikus tény ismert:

Koza László

Koza László üzemmérnök 1988. január 8-án virradóra – ahogy hivatalosan leírták – tisztázatlan körülmények között a vízbe esett, és meghalt.

36 éves volt.

Felesége, Majláth Anna műszaki tanár, a Petőfi Sportkör dolgozója 36 évesen három kis-korú gyermekével magára maradt. Anna ekkor 11, László 9, Ágnes 6 éves volt.

A családfő halálával rászakadt a család védelme, minden terhe, a megélhetés biztosítása, a gyerekekről való gondoskodás, azok nevelése, és a már folyamatban lévő új lakásba való köl-

tözés minden nehézsége. László is boldogan készült e nagyon várt napra, de vágya teljesülésében a halál megakadályozta.

Azt érezték, életük megtört. A váratlanul jelentkezett súlyos gondok és a beszűkült lehetőségek akadályozzák a család tervezett jövőjének kibontakozását.

Az eltelt idő azonban azt mutatja: kitartással, hittel és kemény küzdelemmel sikerült a családnak talpon maradni, a gyerekeknek jövőjüket jól megalapozó, talán reményeik szerinti eredményeket elérni.

A nehezen induló nap

Horváth Tibor – akit ismerősei Tibikének hívtak – 1988. március 3-án, reggel hat órakor nehezen indult el dolgozni. Már kiment a kapun is, de visszatért. Mintha keresett volna valamit, csak jött-ment a konyhában, a szobában. Anyja szólt is neki:

- Tibikém, nem mész még? Elkéssel.
- Anyu, sietek haza – mondta, és elment.

A Kapos Volánnál volt rakodómunkás három éve. Kesztyűszabász szakmáját hagyta ott a jobban fizető, változatosabb és szabadabb munkáért.

Aznap Kaposvárra mentek fuvarba, és a 42 éves öreglaki Mórocz Lászlóval ketten voltak rakodók. Még a delet sem harangozták el, és már jöttek hazafelé, amikor Mernyeszentmiklóson a motorban ékszíjszakadás történt. A sofőr leállt az út szélére, hogy az ékszíjcsereát elvégezzék. Ekkor közvetlenül mögéjük beállt egy teherautó. Mórocz László megcsinálta az ékszíj-cserét, és a sofőr már a vezetőfülkében indításhoz készülődött. Tibi az autó előtt állt, cigarettázott.

Egyszer erős autózúgást hallottak, amit egy félelmetesen sivító fékcsikorgás követetett, majd egy Kaposvár felől érkező járműszerelvénnyel nagy csattanással nekiütközött a mögöttük álló tehergépkocsinak, az meg neki-csapódott a javítás alatt lévőnek, és nagy erővel kilökte azt az út közepére.

12 óra 07 perc volt.

Az ékszíjat szerelő Mórocz László azonnal meghalt, Tibi súlyos fejsérüléssel, koponyaalapi töréssel vitte el a mentő a kaposvári kórházba.

Amikor a szülők délután a rendőröktől megtudták fiuk tragikus esetét, azonnal felkeresték az ismerős főorvost, aki azonban csak a legrosszabb hírt tudta mondani:

- Nincs remény!

Olyan súlyos volt Tibike sérülése, hogy eszméletlen állapotban volt, és öt nap múlva, hajnali 4 órakor meghalt.

Csendes, halk szavú fiúként ismerte mindenki. Nem volt szenvedélye. Fizetését mindig anyjának adta. Szeretett pingpongozni, rejtvényt fejteni. Kedvelte az irodalmat, sokszor éjszakáig olvasott. Nem ivott. Csak dohányzott. Előző este meccsnézés közben éppen arról beszélgetettek, hogy majd ő is, akárcsak apja, 34 éves korában abba fogja hagyni a dohányzást.

- De erre nekem van még egy évem – mondta önmagát nyugtató örömmel.

A tervéhez azonban már nem adatott meg neki az idő.

Horváth Tibor

Egy szűnyogszigeti éjszaka

1989. április 20-a a Szűnyogszigeten, Szabó János családjában ugyanolyan nap volt, mint a többi. János az általános gondnoki teendőket végezte, felesége, Babi – mert munkaviszonyban nem volt – főzött, és rendezte a tanyát. A nagylány, Éva iskolában volt.

Este, amikor a napi munkát elvégezték, begyűjtötták a propán-bután gázzal működő gázbojlert, mert mindannyian nagyon vágytak a pihentető zuhanyozásra. Éva, a nagylány kezdte, édesanyja folytatta. Az idő jól eltelt, már 11 óra volt, amikor János mehetett a fürdőszobába.

Közben a többiek nyugovóra tértek.

Amint János kiszállt a zuhany alól, megtörölközött, indult volna a szobába, de azt érezte, rosszullet fogja el, aztán arra ébredt, erősen fáj a feje, és fázik. Hirtelen nem értette, mi történt vele, miért fekszik meztelenül a bejárati ajtó mellett. És hol van a felesége?

Aztán felidéződött benne az esti fürdés. Azonnal keresni kezdte a szobában a családot. Odabent, a heverők mellé leesve mozdulatlanul találta feleségét és nevelt leányát.

A hozzájuk éppen akkor érkező Visnyei János azonnal hívta a mentőket és a rendőrséget.

Szabó Jánosné

Vastag Éva

A közben újra eszméletét elvesztő János életét a gyors kórházba szállítással meg tudták menteni, de a 39 éves Szabó Jánosné Bencze Rozália és 14 éves leánya, Vastag Éva ezen az éjszakán meghalt.

A hivatalos vizsgálat szénmonoxid-mérgezésből eredő halálesetet állapított meg, mely a tökéletlen égésből és a levegő elhasználódásából következett be.

A gázbojlert éppen azon a délutánon javították, de – amint a vizsgálat észrevételezte – a fürdőre szellőzőrácsot nem tettek. A tragédia bekövetkezésében az is közrejátszott, hogy az általában nyitva tartott szobaablak – mivel ezen a

napon hűvös volt az idő – zárva volt. János, aki a bejárati ajtónál lett rosszul, szerencséjére kapott egy kis friss levegőt.

A tragédia következtében Vastag Zsolt, Szabó Jánosné 15 éves fia – aki ekkor Kaposváron szakmunkástanulóként a kollégiumban volt – árván maradt.

A családot másodjára sújtotta kegyetlenül a sors.

Szabó Jánosné – Babi – e tragédia előtt három évvel, 36 éves korában özvegy lett, mert férje, gyerkeinek apja, Vastag Ferenc 1986. október 27-én, 46 éves korában súlyos betegségben meghalt.

Babi akkor magára maradt két gyermekével, a 12 éves Zsolttal és a 11 éves Évával. Szomorú helyzetükben úgy gondolta, jó lenne a gyerekek biztonságos jövője, és talán az ő személyes boldogsága érdekében is, ha még fiatalon újabb biztonságos kapcsolatot, házasságot vállalna. Édesanyjuk elgondolását a gyerekek örömmel fogadták

Özvegy Vastag Ferencné férjhez ment az akkor már tizenkét éve egyedül élő, 43 éves Szabó Jánoshoz, a horgásztanya gondnokához. Életük megalapozásához aztán vásároltak lakást is.

Az új családban az öröm és a megnyugvás azonban rövid életű lett, mert a tragédia házasságuk után nem egészen két évre következett be.

Zsoltot, aki elvesztette mindkét szülőjét és testvérét, nevelőapja – mint gyámja – szeretettel vette gondjaiba.

„Szerencse fel, szerencse le...”

Bazsika István, a Bazsika János és Varga Erzsébet házasságából született három fiú közül a legfiatalabb volt. Miután a szakmunkásképző-intézetben megkapta a szobafestő-mázoló szakmunkás-bizonyítványt, a ktsz-ben dolgozott.

1979-ben, 24 éves korában megházasodott, és budapesti feleségével a szülőknél laktak. Aztán egy év sem telt el, amikor több fonyódi fiatal példája után ők is úgy gondolták, felköltöznek Budapestre, hogy ott próbálják megalapozni jövőjüket. Az ottani szülőknél ellakhatnak, amíg nem sikerül maguknak lakást szerezni.

István Újpesten a Bányagépgyártó Vállalatnál gépfestői munkakörben kapott munkát, de saját, önálló lakást a legnagyobb erőfeszítés ellenére sem tudott szerezni.

Ebben az időben a napilapokban hirdették, hogy a Mecseki Szénbányák a Liász-program keretében embereket toboroz bányamunkára Komlóra, melyhez lakást is ígértek.

Így került István családjával együtt 1980-ban a komlói bányához, ahol tíz-éves szerződést kötött.

Első időszakban csillás volt, de esti tagozaton elvégezve a szakiskolát, vájár lett. 11 év kiváló teljesítményei alapján a szorgalmas munkájáért 1991 májusában az ipari minisztertől a Mecseki Szénbányák Kiváló Dolgozója Emlékérem kitüntetést is kapott.

Aztán elérkezett augusztus 9-e. Péntek volt, nagyon meleg nap. Istvánék úgy beszéltek meg, hogy a hétvégét Fonyódon töltik. Délben aztán a barátja hívta telefonon. Arra akarta rábeszélni, hogy ilyen meleg napon ne dolgozzanak, írsanak ki szabadságot, és menjenek Sikondára fürödni. Istvánnak nem tetszett az ötlet.

– Most nem akarok kivenni szabadságot. Kell az a bányásznapi! – mondta barátjának.

Barátja ennek ellenére megmaradt tervénél, és ő aznap nem szállt le a bányába.

Pityu meg indult a délutános műszakba. Vidáman azzal búcsúzott feleségétől és a gyerekektől, hogy siet haza, mert ahogy megbeszélték, szombaton reggel: irány Fonyód!

Aznap este 9 órakor a bányamentők szirénája hasított a csendbe. A mentő hangja itt mindig riadalmat kelt, de most István feleségét, Zsuzsát kivételesen igen rossz érzés kerítette hatalmába. Talán egy órányi idő telt el, amikor a bá-

Bazsika István

nyától három vezető beosztású ember érkezett. Zsuzsát a félelem, az ijedtség megbénította. Rossz hírt hoztak: Istvánt súlyos égési sérülésekkel a Pécsi Honvédkórházba szállították.

Aztán megtudta, mi történt.

A Béta-aknán 20 óra 30 perckor sújtólégrobbanás következtében tűz keletkezett a bányavágatban, ahol a 217-es csapat dolgozott. Hárman azonnal életüket veszítették, nyolcan, köztük István is, súlyosan megsérültek.

Zsuzsa azonnal a kórházba ment. Mivel férje élt, és tudott vele beszélni, kicsit megnyugodott. Meg azért is, mert látta, Istvánban, mint mindig, most is erős az élni akarás. Hősként tűrte az égés okozta fájdalmakat, és bízott abban, égési sérüléseit majd rendbe hozzák. Fontos, hogy él. Bánata csak az volt, hogy gyermekeit ekkor nem láthatta. Őket nem lehetett bevenni.

De a gyerekek otthon minden nap az ablakból azt lesték, mikor látják a mentőt, amelyik az édesapjukat hozza.

Amikor Zsuzsa augusztus 15-én ment látogatni, a főorvos lesújtó hírrel fogadta:

– István meghalt. A légutak és a tüdő megégése miatt a keringés összeomlott.

36 éves volt.

De összeomlott a család is. A feleség, Szabó Zsuzsanna 32 évesen két gyermekével, a 12 éves Zsuzskával és a 7 éves Istvánnal magára maradt.

Nem sokkal a tragédia előtt nagy, háromszobás lakásba költöztek, és István a felújítását tervezte. Mi lesz most ezzel? – aggódott. De bántotta az is, hogy nem teljesülhetett István vágya. A Trabantot szeretne volna kicserélni Ladára.

A tragédiában meghalt bányászokat, így Istvánt is, augusztus 22-én a komlói temetőben díszsírhelyen helyezték örök nyugalomra.

Ez akkora tragédia volt, hogy később a Mecseki Szénbányák és Komló város lakói emlékművet állítottak az áldozatok tiszteletére.

A fonyódi Bazsika családban – a legidősebb fiú, a vadászpilóta Tamás tragikus halála után 8 évre – életét veszítette a legfiatalabb fiú, István, a bányász is.

Édesanyjuk ekkor már nem élt. Így a magára maradt apa és a három gyermekből csak a megmaradt egyetlen, János tudta elsíratni a második meghalt gyermeket, testvérét.

A sors a Bazsika nagymamát igazolta. Bazsika nagymama ugyanis állandóan aggódott a gyerekek foglalkozása miatt. Sokszor mondta:

– Egyik a levegőben, a másik a föld alatt, a harmadik meg a buszon! Állandó veszélyben vannak! Édes Istenem!

Molnár István tanár, a viccgyártó

Molnár István, a ma már nyugdíjas matematika–kémia–technika szakos tanár 1954-ben, 22 évesen a fonyódi iskolában kezdte pályáját, és – két év kivételével, amikor a járási tanácson népművelési felügyelő volt – 1992-ben történt nyugdíjazásáig 38 évet itt tanított feleségével, Bazsai Rozália tanítónő, történelem-technika szakos tanárnővel együtt.

*Osztályfőnökként a ballagáson.
Mögötte Fazekas Éva és Kiss Tamás.*

Molnár István az oktatás mellett gazdag nevelő- és kulturális munkát végzett. Az iskolában folyamatosan szervezett gyermektáncsoportot, de volt a falu fiataljaiból és a gimnáziumban diákokból szervezett tánccsoportja is, amelyek rendszeresen adtak műsort a falu ünnepi rendezvényein. Emellett 1985-ig, három évtizeden keresztül vezetője volt az iskolai ifjúsági mozgalomnak. Vízi úttörőcsapatot szervezett, amely változatos vízi-, sport- és kulturális programjaival a gyerekeknek igen sok örömet jelentő szabad idősfoglalkozást nyújtott.

Molnár István csapatvezető a vízi úttörőkkel a Csillagvári Nemzetközi Úttörő Találkozón (1968)

Elöl: Vörös Gyöngyi, Doma Ágnes, Zsár Béla

Cigánytánc (1957)

Álló sor: Óvári Lajos, ?, Mátrabázi János, Cselényi Péter, Molnár István, Farkas József, Kardos Lajos, Zákányi Kálmán, Németh Zsolt

Középen, harmónikával: Jutasi Andor

Elöl: Huszti Lúcia, Molnár Irén, Móricz Katalin, ?, Illés Ágota,, Berta Margit, Csényi Györgyi, Zsár Ilona, Dankó Mária

Munkájában és magánéletében egyaránt életeleme a humor. Bármely adott helyzetben a valóság sajátos megcsavarásával egyedi, csak rá jellemző vicceket vagy beugratós tréfákat képes rögtönözni. Ezt a tulajdonságát nem csak a gyerekek között, de baráti körben is szívesen alkalmazza.

A takarékoság zsenije

Egyik névnapján arról beszélgetett a baráti társaság – lévén mindenki nyugdíjas pedagógus –, ki hogyan tudja beosztani nyugdíját, ki miben tud okosan takarékoskodni. Amikor mindenki elmondta a maga elveit, kényszerű életvitelét és további elképzeléseit, ekkor állt elő a maga leleményével.

– Én most egy nagy takarékosági programot valósítok meg. Ezzel én minden nap legalább negyvenezer forintot spórolok – mondta a legnagyobb komolysággal.

Ismerve őt humoráról, sejteni lehetett, hogy ebből valami huncutság lesz, de hogy tudja elsütni ötletét, most is elhangzott a kételkedés:

– Na, ne. És hogy csinálod ezt? – kérdezte valaki.

Mivel megvolt a lehetősége a mesének, elkezdte.

– Ugye, nem hiszitek el? Pedig ez így van – erősítette meg, és folytatta a magyarázattal.

– Tudjátok, amikor autóval a városban a vasúti sorompóhoz érek, és a lámpa piros, akkor nem hajtok át a síneken. De ha visszafelé jövök, és újra piros, akkor sem. Ugyanis, ha átmennék, súlyos szabálysértést követnék el, amiért megbüntetnének mindkét alkalommal, legalább húsz-húszezer forintra. Na, de én egyszer sem megyek át! Így tehát minden alkalommal negyvenezer forintot takarítok meg.

Bolondos ötleteivel máskor jól nevettegetett, de ez most inkább hervasztott mindenkit.

Ezzel a beszélgetés más útra terelődött.

De pár nap múlva jött az igazi meglepetés, amikor is röstelkedve kellett rádőbbennie a társaságnak, hogy István módszere nem is vicc, hanem egyenesen pénzügyi zsenialitás. A kormány ugyanis azt jelentette be: nem épít vízerőművet, mert ezzel háromszázmilliárdot takarít meg az országnak.

Ezek után a kérdés? Mi lehet Molnár István titka? Lehet, hogy kormánytanácsadó? Vagy neki van kormánytanácsadója?

Kati néni önvédelme

István feleségének, Rózsának névnapját ünnepelte a baráti társaság, miközben a televízióban a betöréses bűnügyekről, annak egyre jobban terjedő durvulásáról, az egyedül élő idős emberek elleni támadásról, és az ellenük való védekezés lehetséges módjairól volt szó.

Kínálgatás közben István csak úgy véletlenül azt kérdezi:

– Tudjátok-e, Kati néni hogyan védekezik a betörők ellen?

– Nem tudjuk. Mondd el! – hangzik, mert mindenki tudja, ilyenkor várja a kérdést.

Már meséli:

– Kati néni a televízióból tudja, a baj sokszor abból származik, hogy az egyedül élő idős asszonyok beengedik az idegeneket. De most már nem fél. Vett ő is gázsprét, mert megtalálta támadás ellen a biztos módszert.

– Érthető, lefújja vele a támadókat – szól közbe valaki.

– Nem, nem – mond ellent István.

– Amikor Kati nénihez becsöngetnek, és látja, hogy idegenek, akkor szembe fújja saját magát a gázsprével, amitől rosszul lesz, és nem tudja kinyitni az ajtót.

Rekedtség elleni orvosság

István felesége, Rózsa egy alkalommal a saját kertjükben termett sárgarépat és cseresznyepaprikát küldött Istvánnal volt kolléganőjének.

Amikor a beszélgetésben a család hogylétéről esett szó, elmondta, mindenki jól van. Aztán hozzátette:

- De vendégünk van. Az anyósom Itt van látogatóban.
- Mintha más témára akarna térni, hirtelen azt kérdezte:
- Nem tudtok rekedtség ellen valami jó orvosságot?
- Ilyenkor, nyáron, rekedtség? És kinek kell? – kérdezték.
- Az anyósomnak – mondta.
- Mi történt? Megfázott, vagy hideget ivott? – tudakozódtak tovább.
- Dehogysis. Két napra jött, de itt rekedt nálunk! – mondta, és nevetett.

Az új ember

Nagy Lajos fonyódi tanár, volt balatonkeresztúri iskolaigazgató berényi hegyi 2001. évi szüretére is új történettel érkezett.

– Hallottátok biztosan, a televízióban arról beszéltek, hogy napjainkban milyen fontos az információszerzés, és ezt már az iskolában tanítani kell. Most ez történt az osztályfőnöki órán, amikor az újság szerepéről beszélgettek:

A tanárnő kérdezi a gyerekeket:

– Gyerekek, tudjátok-e, hogy a családba milyen újság jár?

A gyerekek tömegesen jelentkeznek.

– Hozzánk a Magyar Nemzet jár – mondja Petra.

– Nekünk a Népszabadság – folytatja Fanni.

– Jól van, gyerekek. Ezek fontos politikai lapok. De jár-e valami más jellegű újság?

A gyerekek hallgatnak, látszik, nem tudják, mire kellene gondolniuk.

A tanárnő segít:

– Pl. Új Ember jár- e valakihez?

Jancsika rögtön magasba löki a két ujját. A tanárnő megörül.

– Jancsika, hozzátok jár? – kérdezi.

– Tanár néni, kérem, nem hozzánk, hanem a szomszédba.

– És ezt te honnan tudod?

– Onnan tudom, tanár néni, hogy tegnap este legózás közben hallottam, amint anyukám azt mondja apukámnak:

– Képzeld Feri, a szomszéd Gizihez új ember jár.

A budapesti kirándulás

Stepics Lajosnak és feleségének, Áginak 1991. szeptember 21-ére sok dolga jött össze. Szombat volt, vásár, ahová Áginak árusítani kellett menni, délutánra meg vendégfogadásra készülni, mert visszatérő német üdülővendégeket vártak.

Lajos, hogy segítsen feleségének, reggel korán, már 4 órakor a vásár színhe-lyére ment, hogy jó árusítóhelyet kapjon, és mire felesége megérkezik, fölállítsa a sátrat, mert neki is időre kellett menni dolgozni a TÉBA Áruházba, melynek helyettes vezetője volt.

Délben újra ott volt a sok munka. A vásáron az árut össze kellett csomagolni, a sátrat szétbontani, mindent hazaszállítani, majd otthon a csomagokat kirakni.

Lajos, mivel korán kelt és fárasztó napja volt, ebéd után lepihent. Ági is talpon volt egész délelőtt. Nagy volt a vásár. Ő mégsem tehetette meg, mert neki még friss kínálnivalóval készülnie kellett a vendégek fogadására.

A vendégek – ahogy előre jelezték – délután 4 órakor megérkeztek. Vidám, jó hangulatban beszélgettek, örültek egymásnak, tervezték a közös programo-kat. Megbeszélték, hogy a következő nap, vasárnap mindannyian fölmennek Budapestre, a nemzetközi vásárra. Ebben azonban egy jelentős probléma adó-dott: mi legyen kislukkal, a 9 éves Balázssal. Hogyan oldják meg felügyeletét?

Ági és Lajos kis tanakodás után azt a megoldást találták, hogy elhozzák Bu-zsákból az anyai nagymamát, akit visznek magukkal, és amíg Ők járják a várost, megnézik a nemzetközi vásárt, addig a nagymama Balázssal lesz a Pestre férjhez ment másik lányánál. Lajos mindjárt készítette a Trabantot, hogy indulnak is a német férfi vendéggel a nagymamához mindezt megbeszélni.

A feleség, Ági közbeszólt:

– Ne induljatok még, a nagymama biztosan nem végzett még a munkájával. Ő addig úgysem tud jönni, amíg a baromfiakat megfelelően el nem látja.

Így maradtak még egy félórát.

Aztán Lajos felállt:

– Most már indulhatunk – mondta.

Hogy Lajos miért akart annyira menni, Ági nem értette, de nem akarta Lajos kedvét venni, és nem szólt.

Balázs is megszólalt:

– Hadd menjek én is veletek Buzsákba a nagymamáért! – kérte apját.

Ági – maga sem tudta, miért – ösztönösen közbeszólt:

– Maradj, kisluk, apák azonnal jönnek. Meg, tudod, az áruszállításhoz ki-szedett ülések miatt nincs az autóban elég hely – marasztalta anyja.

Aztán Lajos a megérkezett német vendégférfivel beült az autóba, és elin-dultak. Az asszonyok kellemesen tovább beszélgettek, Balázs pedig durcásan elment biciklizni.

Ahogy az asszonyok tovább beszélgettek, hallották, hogy erős szirénázással megy a mentő. Ági megjegyezte:

– Most kapott a város új mentőautót, és nagyon sürgős lehet neki.

Ahogy így beszélgettek, és a német vendégasszony kezdett kicsomagolni, megjelent Borbély János és egy rendőr. János még meg sem szólalt, Ági már mondta:

– Lajos nincs itthon, én meg nem tudom előkészíteni a permetezőt.

János ugyanis eddig minden alkalommal permetezőért jött hozzájuk. De ahogy ezt kimondta, belevillámlott: De miért van vele rendőr?

– Most nem a permetezőért jöttem – mondta János, majd kis szünetet tartott. – Azt jöttem mondani Ági, Lajosékat Lengyeltótiiban súlyos baleset érte.

Ágit meglepte a váratlan hír.

– Ez nem lehet, hiszen most mentek el – mondta hitetlenkedve, bár zavarta a rendőr jelenléte.

– Amíg nem látom, nem hiszem el – mondta, de ekkor már látszott rajta, hogy rosszul van. Azonnal autójába akart ülni, hogy indul Lengyeltótiiba, de nem engedték. A szomszédok vitték el.

Ahogy lengyeltóti előtt, a Ricze-pusztai bejárónál meglátta Ági a mentőautót meg az emberek csoportosulását, már sejtette, szörnyű dolog vár rá. Ott tudta meg, mi történt.

Stepics Lajos

Lajos a Trabanttal még nem ért be Lengyeltótiiba, amikor egy vele szemben jövő IFA tehergépkocsi hirtelen Lajos előtt balra befordult a tsz-majorba vezető útra. Lajos megállni már nem tudott, és megtörtént a tragédia.

A mentő kis vártatra már indult is vissza. Üresen.

Lajos azonnal meghalt, és fél óra múlva utasa, a néhány órával korábban hozzájuk érkezett német vendég is.

Lajos 41 éves volt.

Felesége, Bogdán Ágnes 36 évesen egy gyermekkel magára maradt. A tragédiában és mély fájdalmában némi vigaszt az jelentett csupán: milyen jó, hogy kicsi fiát, Balázst nem engedte el velük.

Éjszakai halászat

1992. szeptember 26-án reggel fél hét tájban Gereben Lászlóné, Éva hangos kopogtatást hallott. Kinyitotta az ajtót. Két férfi állt ott. Az egyiket, férje munkatársát, N. J.-t jól ismerte, a másik ember ismeretlen volt.

Az idegen bemutatkozott. A keszthelyi halásztelep vezetője volt. Annyit mondott minden bevezető nélkül:

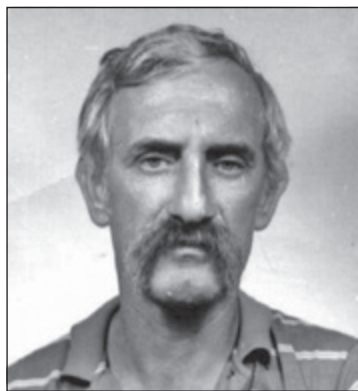
– Asszonyom, azt jöttem megmondani, hogy a férje reggel 4 órakor meghalt. Az ismerős némán állt, nem szólt semmit.

A döbbenettől Éva szólni, sem kérdezni sem tudott. Csak állt lesújtottan, és sírt. Belehasított: miért sújtja az élet? Ebben az évben már temetett. Férje, Laci édesanyja halt meg. Annyira elmélyült gondolataiba, azt sem tudta, mikor mentek el a hírhez.

Amikor már erőt tudott venni magán, lányával elmentek a fonyódi halásztelepre, megtudni, mi történt férjével, Lacival, aki a halászatnál hajógépésként dolgozott.

De ott sem mondtak nekik többet. Be kellett érni annyival, hogy Laci rosszul lett a csónakban, és beleesett a vízbe.

Éva nem tudott megnyugodni. Próbálta megtalálni férje halásztársainál az elfogadható magyarázatot, főleg az igazságot. Mitől lehetett hirtelen rosszul, hiszen Laci pénteken délután egészségesen, jó hangulatban ment munkatársával dolgozni Keszthelyre, mert a hét végén is ki kellett futni a haláshajókkal.

Gereben László

Gereben László ifjúsági vezető, a Stella-zenekar, a szövetkezeti és a temetési énekkar tagja 1992. szeptember 26-án, szombaton hajnalban munka közben életét vesztette.

42 éves volt.

Felesége, Molnár Éva büfévezető 44 évesen két nagy gyermekével, a 22 éves Ervinnel és a 20 éves Szilviával magára maradt. A súlyos csapást úgy kell visel-

A szóbeszéd szerint: Keszthelyről eljöttek egészen Balatonfenyvesig, és itt elektromos hálót raktak ki. A zsákmányt háromóránként kellett ellenőrizni, majd az áram kikapcsolása után begyűjteni a hajótól induló csónakkal. Hajnalban egyik halásztársával Laci volt soron. Ő evezett, ahogy a halászcsonakokon lehet csak, állva. Hogy ezután mi történt pontosan, talán sohasem lehet megtudni. Csak annyit mondtak: evezés közben Laci egyszer csak megbillent, és belefordult a vízbe. Társa az egyik lábát el tudta kapni, majd azt szorítva-tartva fél kézzel visszavezette a hajóhoz. De amikor ott Lacit kiemelték a vízből, már nem élt.

niük, hogy lelkükben ott a rejtély, az el nem múló kérdés: mitől veszítette el annyira egyensúlyát, hogy nem a csónakba, hanem a vízbe esett? 14 éve végezte ezt a munkát.

A hivatalos vizsgálat vízbefulladás állapotát állapította meg.

Vagy szabad-e hinni a szóbeszédnek: áramütés érte? Hogy nem kapcsolták ki az áramot, amikor ment a hálózathoz?

Az özvegyen maradt Éva, férje halála után hat évre is csak annyi igazságot tudott kiharcolni, hogy üzemi baleset történt.

Nehéz napok és évek következtek. Jó lett volna a részvét, az együtt érző támogatás.

A felnőtt fiú, Ervin ugyan már tudott segíteni, mégis Éva lett a családfenntartó a négytagú családban. A súlyos napokban tető sem volt a fejük fölött. Laci pár nappal előtte kezdte meg a családi ház felújítását, így azt is neki kellett befejeznie. Hogy nem roppant össze, szüleinek köszönhetette, akik mindenben segítettek.

Aztán újabb csapás következett: fél év múlva édesapját kellett temetnie.

Vigaszt neki azóta a két gyermek ad.

Autóval a Sándor utcában

Ifjú Dobossy József, az e történetek során már megemlített Dobossy Elek unokája, tizedik gyerekének fia volt, aki kitanulta a kőműves szakmát. Amikor megházasodott, jó segítőtársa lett felesége, Zsuzsanna, aki két gyermekük mellett a Fővárosi Nevelőotthonban dolgozott.

Dobossy Józsefné

Szorgalmasak voltak, és takarékosan éltek, hogy a szülőknek és egyben maguknak új családi házat tudjanak építeni. A szépen rendeződő életük azonban tragikusra fordult. Az itt korábban megírt, két Dobossy-kislány halála után 60 évre a kegyetlen sors újra pusztított a Dobossy családban.

Még meg sem kezdték az új ház építését, amikor Jóska súlyosan megbetegedett, és több hónapnyi szenvedés után 1984. május 16-án, délután egy budapesti kórházban, gyomorrákban meghalt.

29 éves volt. Zsuzsanna 5 és 2 éves gyermekével 28 évesen özvegyen maradt.

Azért, hogy gyerekeit jó körülmények között nevelhesse, a Kupavezér utcában megépítette a tervezett házat. De a fájdalomból és a nehézségekből még ki sem szabadult, amikor megbetegedett, és a rokkantsági nyugdíjazása tovább nehezítette életüket. Hogy a család körülményein, főleg a gyerekek életén könnyíteni tudjon, kiadta lakását nyári üdülővendégeknek, és úgy gondolta, egy élettársi kapcsolat az ő fiatal életét is szebbé teheti.

Aztán alig pár évnyi lelki nyugalom után jött az újabb csapás: 62 éves korában, az apósa, idősebb Dobossy József is meghalt.

További teher nehezedett a családra. A gyerekeket taníttatni, és hogy megfelelő életkörülményeket teremtsen számukra, folytatnia kellett a ház rendbetételét. 1994 nyár elején teraszt építettek. Miután a munkát a kőműves elvégezte, június 21-én, délután 6 óra után Zsuzsa Trabantjával elindult a kőművest kifizetni. Hogy odafelé miért a Sándor utcát választotta, amikor erre sohasem szokott járni, nem tudni.

Amint a Sándor utcán ment fölfelé, és a Domb utcai kereszteződésbe ért, jobbról egy nagy tempóban jövő terepjáró személyautó elé került. Zsuzsa sajnos, nem állt meg a táblánál, ahogy a vizsgálat megállapította. Az összeütközéstől autója összetört, ő pedig kizuhant belőle az útra.

Ifjú Dobossy Józsefné, Kozma Zsuzsanna férje halála után 10 évre, itt, ebben a tragikus balesetben életét vesztette.

38 éves volt. A két gyermek, Tímea 15, Péter 12 évesen az árvák nehéz sorsára jutott. Tímea 15 évesen maguk gondozója lett. A gimnáziumi tanulás mellett takarította a házat, főzött, mosott, nevelte öccsét.

Hogy számukra nem szállt el minden remény, abban sokat segített a szerető nagymama, az áldozatot vállaló, Budapesten lakó Katalin nagynéni és a komlói nagybácsi, Szabó Géza és családja, akik melléjük álltak, hogy tanulhassanak, életüket megalapozhassák.

A két árva, szívükben tele bánattal, de lélekben össze nem roppanva vívják lelki harcukat. Életükben nincs biztos pont. Nincs apjuk, nincs anyjuk, de közben szorgalommal diplomás és szakképzett felnőttek lettek, sikerrel harcolták meg jövőjüket.

A tábor

Fodor József az 1970-es évek végén az Építőipari Ktsz-től vízszerező szakmunkásként a fonyódligeti gyermektáborba ment dolgozni. Örömmel fogadta el Teremi József tanár, táborvezető ajánlatát, mert így nem kell többet vidékre járnia, és a munkakörülményeket igen kultúráltnak találta. És ami még különösen vonzóvá tette számára: a táborvezető lehetőséget ígért arra, hogy kulturális foglalkozásokon taníthatja a gyerekeket fafaragásra.

Józsi ugyanis szabad idejében a népi kultúra lelkes művelője volt. Tagja volt a községi citerazenekarnak, és fafaragó-táborokban meg könyvekből megtanulva fafaragással is foglalkozott.

Fodor József

Ez a nagyon csábító munka úgy elvonta figyelmét, hogy eszébe sem jutott, hogy itt a sokféle gyerek között sokféle gonddal, néha szinte elborzasztó problémával is szemben fogja találni magát.

Az elkövetkezett nyáron egy külön altáborba vagy száz cigánygyerek érkezett, akik közül sokan itt találkoztak először a közösségi és a kulturált életvitellel. Ebből következően a fiúvécék szörnyű állapotba kerültek, és Józsinak igen csak sok gondja és munkája lett. Többször leszakadtak az öblítőtartályok és a mosdók, sűrűn eldugultak a vécék, és tartalmuk mindent elöntött. Emiatt aztán neki is meg a takarítóknak is bőven kijutott a munkából.

Józsi elhatározta, utánajár, miért van ez így. Hamarosan meg is találta az okát.

A roma gyerekek a piszkos alsónadrágjukat nem merték mosásba adni, hanem a vécébe dugták. De az is feltűnt neki, hogy a gyerekek csoportosan és sűrűn járnak oda. Egy alkalommal meglepetésszerűen utánuk ment, és azt látta: a gyerekek a vécétartályba kapaszkodva meg a mosdóra ráállva csimpaszkodnak fönny a falon, és a szomszédos vécéfülkékben lévő lányokat lesik.

A vécérendszer ugyanis úgy volt megépítve, hogy a leány és a fiú vécé egy tömbben, egy tető alatt, egymás mellett volt, amit csak egy háromnegyednyire épített és nem mennyezetig érő fal választott el egymástól.

Ezt látva, Józsi erőlesen rájuk szólt:

– Sjó fásj? N-áj firé? (Mit csinálsz? Buta vagy?)

A gyerekek csaknem leestek a falról, hogy Józsi bácsi elkapta őket, és ráadásul a nyelvükön beszél.

Egymásba kapaszkodva azonnal lekászálódtak, de Józsi bácsijuknak ettől a pillanattól nem volt nyugta.

– Józsi bácsi, maga is cigány? – estek neki szinte egyszerre.

Józsi bácsi bal kezének mutatóujját gyorsan a szája elé tartotta, jelezve, hogy itt egy nagy titok van.

A gyerekek annál inkább nem nyugodtak. Kérdezték, kérlelték, nyúzták. Amikor a sok-sok faggatás után is úgy látszott, minden hiábavaló, mert Józsi bácsi erre az egy kérdésre nem hajlandó válaszolni, akkor egy gyerek új ötlettel rukkolt ki.

– Józsi bácsi, ha elárulja, hogy maga cigány, mi is elmondunk magának egy nagy titkot – vezette elő a gyerek az üzleti ajánlatot.

– Na, ne! És miről szólna az a nagy titok? – kérdezett rá Józsi tettetett nyugalommal.

– Az a nagy titok: mi tudjuk, hogy a tanár néni mit csinált az éjjel – válaszolta a gyerek.

Ez az ajánlat aztán megtette hatását. Józsi bácsi ennek a csiklandósnak tűnő esetnek már nem tudott ellenállni, és megadta magát

– Jól van, drága gyerekeim. Megmondom: én is cigány vagyok. De ezt el ne mondjátok senkinek. Legyen ez közös titkunk – mondta. Aztán sürgetően rájuk szólt.

– Na, látjátok, én elmondtam titkomat. De most ti következtek!

Az ígéret szerint a gyerekek közül az egyik elkezdte.

– Tudja, Józsi bácsi, egyik este nem tudtunk elaludni, és észrevettük, hogy a tanár néni nem volt egyedül a sátorban.

– Hanem kivel? – kezdett Józsi kíváncsian érdeklődni.

– Ott volt nála a gondozó mama – folytatta a másik.

A gyerek itt abbahagyta. Józsi meg úgy érezte, nincs ebben semmi különös és érdekes, ezért kissé értetlenkedve kérdezte a gyerekeket

– Na, és? Mi van ebben?

– Mi? – ismételte a gyerek a kérdést, majd körülnézett, és halkabbra véve a szót, magyarázni kezdte.

– Józsi bácsi, hát nem érti: a villanyoltás után voltak együtt a sátorban.

Józsi mivel ebből sem tudott meg semmi izgalmasat, ezért újra rájuk szólt.

– Na, de mit csináltak? Azt kérdezem – mondta Józsi kissé már bosszúsan.

A gyerekek összenéztek, ki merje megmondani. Egy pillanat volt csupán és egyik bátran kimondta:

– Hát, amikor a gondozó mama ott volt benn a tanár néni sátrában, sokáig még hangosan beszélgettek is!

Józsi bácsi aztán hiába várt bármi többet vagy különlegeset, be kellett látnia, itt most az ígért történetnek igazán vége van. Mivel úgy érezte, még most sem tud semmit abból, amit várt, újra rájuk szólt.

– Na, de hol van, amit ígértetek, a nagy titok?

Most meg a gyerekek néztek egymásra. Nem értették, mi ebben a nem érthető. Ekkor szinte egyszerre, egymás szavába vágva mondták:

– Hát az, amit elmondtunk. Józsi bácsi nem tudja, hogy lámpaoltás után szigorún tilos másik sátorba bemenni, és főleg még beszélgetni is?

Józsi bácsit ekkora csalódás, mint most, talán sosem érte. Most értette meg, hogy az előírt táborrend micsoda titkokat rejtő történeteket teremt.

Aztán mintha semmi sem történt volna, gyorsan programot ajánlott.

– Hájdéc ku-minyé! (Gyertek velem!) – mondta nekik.

– Hungy? (Hová?) – kérdezték a gyerekek is anyanyelvükön.

Józsi bácsi aztán magyarrá váltott.

– Ha most velem jöttök, és megígéritek, hogy ezután jók lesztek, nem lesitek a lányokat, rendet hagytok magatok után a vécében, kaptok tőlem ajándékot.

– Igazán kapunk Józsi bácsitól ajándékot? – lelkesedtek.

Tudták, hogy Józsi bácsi karra és nyakba való szép gyermekláncokat készít. Lett is boldogság, mert mindenki kapott valamit.

Ahogy rakták magukra, ki a csuklójára, ki a nyakába a szép kis láncot, sorban mondták:

– Bun oj fi! (Jó leszek.)

– Áfkult dâ vorbâ! (Megfogadom.)

– Fâ fij bun! (Akkor jó legyél!) – zárta Józsi bácsi az ajándékozást.

Aztán ahogy teltek a napok, Józsi folyamatosan vitte be nekik a térszazagató deszkákat, amelyen sokakat megtanított különböző mintákat, virágokat, tulipánt, margarétát és hozzá leveleket kirajzolni, majd pedig kifaragni.

Józsi azonban, mivel a gyerekek után azért még továbbra is sok mindent még javíthatnia és takarítani kellett, nem nyugodott. Törte fejét, mit lehetne tenni, hogy a tisztaság terén ez az állapot tovább javuljon. Egyszer aztán munka közben úgy érezte, kitalálta. Ötletét megbeszélte a táborvezetővel, amit különben már ő is javasolt: a gyerekekkel is megbeszélve megszervezte a táborban a tisztasági versenyt.

Ettől a naptól folyt a verseny a tisztaságért, amit a táborvezető nap mint nap értékelt. Elmarasztalt, dicsért, emléklapot adott. Tíz pont volt a kifogástalan rend, a tisztaság. Ha valami hiányosság volt, jött a pontlevonás, és hogy erről mindenki tudjon, Józsi ezt egy rajzlapra írva kiszögelte a tábor kiállító termében a faliújságra.

Hatásos lett. Láthatóan javult a rend, a tisztaság.

A cigánygyerekekkel is egyre kevesebb lett a gond. A gyerekek egymást figyelmeztették még a vécében is. Józsi bácsitól meg állandóan kérdezték, mit

csináljanak, mert ők is szeretnének versenyt nyerni. Meg is fogadták Józsi bácsi minden javaslatát. Az eredmény nem is maradt el. Már a következő héten lettek első is, amiért a dicséret mellett emléklapot kaptak, sőt nevük fölkerült a fal-újságra. Igen boldogok voltak.

Ebből a nagy örömből másnapra is bőven maradt, mert már reggel korán ott ültek a szabadtéri színpadon, és várták Józsi bácsit.

Amikor megérkezett, ölelték, csókolták.

Józsi bácsinak is kijöttek könnyei, ahogy a gyerekek ragaszkodását érezte. Elfelejtette már a korábbi gondokat. Ekkor újabb ötlete támadt. Odavitte cit-ráját a gyerekek közé.

– Drága kis angyalaim! Mivel ilyen jók vagytok, most játszok és énekelek nektek egy dalt – mondta Józsi. Aztán megzengette a hangszert, és rákezdt.

*Rigó madár azt fütyüli fönn a száraz ágon,
Hogy a cigány a legárvább ezen a világban.
Mert a cigány éhes, szomjas, mind a kettőt érzi,
A Jóisten fenn az égből őket könnyes szemmel nézi.*

*Arra alá dörög az ég, nagyokat villámlik,
Arra alá a cigánykunyhó éjjel-nappal ázik.
Gyere cigány, adok deszkát, csinálj rája ajtót,
Hogy ne fázzon, hogy ne ázzon az a kilenc rajkó.*

A gyerekek boldogan, önfeledten tapsolták.

Ettől kezdve Józsi bácsit minden nap csoportosan várták. Fogták a kezét. Mentek vele, vitték a szerszámos ládát, az eszközöket, és ahol csak tudtak, segítettek neki. Volt is nekik minden nap valami ajándék és dal. Józsi bácsinak meg a gondokat feledve, igazi öröm.

Józsi a táborozó gyerekek a későbbi években sem felejtették el. Hálás köszönetük kifejezésének nyomát ma is őrzi azokon a képeslapokon, amelyeket a gyerekek éveken keresztül küldtek neki.

*

Fodor József persze nem volt cigány. Csalt, csak azért, hogy a gyerekek bizalmát megnyerje. Hogy akkor miért tudott cigányul? Ez sem szokványos történet.

Vityapusztán – ahol Józsiék 1968-ig, Fonyódra költözésük előtt laktak – egyik szomszédja, Orsós József és családja roma volt. A mindennapok szükségében, örömeiben és gondjaiban egyaránt igen jó emberi kapcsolat alakult ki közöttük. Egymáshoz átjártak, és kölcsönösen segítették egymást. Sokat beszélgettek, és eközben Józsi valamennyit eltanult a nyelvükből.

Ebből a jó viszonyból aztán az lett, hogy amikor Orsóséknak a több fiúgyermek után megszületett a kislányuk, Józsiékat hívták meg keresztszülőknek. Mivel Józsi feleségének Etelka volt a neve, a kislánynak ezt a nevet választották.

És ebben az időben született Józsi hugának is a kislánya, és a két kislányt egyszerre keresztelték a gamási templomban. Különös esemény volt. Amikor az atya Józsi ölében látta a kis Orsós Etelkát, hangosan megjegyezte:

– Régóta szolgállok, de ilyen szép keresztelőt, ahol magyar ember tart keresztvíz alá cigány kislányt, még nem láttam. Boldog nap!

*

Itt be is lehetne fejezni e történeteket. De nem. Az idő hozott valami újat.

A tábori történet után évek múltak el, amikor előbukkant egy, a táborhoz kapcsolódó új történet.

2002-ben friss diplomával egy fiatal, 25 éves, fizika szakos tanárt fogadtak a gimnáziumba, aki annak idején sok nehézséggel, de nagy hittel indult el egy zselici kis faluból továbbtanulni.

Szülfőfalujából járt be Kaposvárra a Táncsics Gimnáziumba, ahol angol középfokú nyelvvizsgával érettségizett, és onnan került a pécsi egyetemre, fizika szakra, és ott is szerezte meg középiskolai tanári diplomáját. Tanulmányai során választott szakjában mindig kereste a különöset, az eredetit. Ez diploma dolgozatából is kitűnik, melynek címe: "Egyedi biomeleкулák rugalmas tulajdonságainak vizsgálata lézercsipesz segítségével." Megírásához hónapokig az Orvostudományi Egyetem Biofizika Tanszékére is be kellett járnia, hogy egy orvosprofesszor elméleti segítségével a kísérleteket és a méréseket elvégezze.

Kozák Attila átveszi tanári diplomáját

Jól ment neki a tanulás, ezért az egy szakja mellé a főiskolai karon fölvette az informatikát, mert ez is nagyon érdekelte. Az eredeti diploma után egy évvel később, és mint tanár már, ebből is tanári oklevelet szerzett.

Személye pedig úgy kapcsolódik a tábori történethez, hogy az 1990-es évek elején, általános iskolás korában ő is részt vett a roma gyerekek fonyódligeti nyári üdülésben, és Józsi bácsi őt is tanította rajzolni, meg faragni.

Ennek a fiúnak a Balaton, a tábor és maga Fonyód – mivel először járt itt – nagy élményt jelentett. Élete folyamán sokszor gondolt Fonyódra. Visszavágott.

Azóta tizenkét év telt el, és az akkori cigány fiú, Kozák Attila újra Fonyódra érkezett. Most a gimnáziumba tanárnak.

A szaltó

1994. július 30-án, szombaton reggel ugyanolyan korán keltek Zsiborácsék, mint máskor, pedig az előtte való este hosszabb volt a megszokottnál.

Zsiborács József

Zsiborács József feleségével és két gyermekével, hogy szép élményeket nyújtsanak a náluk vendégségben lévő unokatestvérnek és két gyermekének, pénteken este kimentek a Tungsram-strandra fürödni és horgászni, ami Jóskának nagy szenvedélye volt.

Gyönyörű volt az este. Végignézték az aranyvörösben szikrázó naplementét. A vendéggyerekek ujjongtak, amint a lenyugvó nap aranyhidat húzott a csendes vízre. Mindannyian boldogan lubickoltak még sötétedés után is a meleg Balatonban. Rajtuk kívül nem volt senki ott. Csodálatos

csend és nyugalom volt. Azt tervezték, másnap folytatják, de már délután kimennek.

Ezért szombaton reggel örömmel ébredt mindenki, hiszen újabb, szép és élménygazdag lesz a nap – gondolták.

Délelőtt Jóska folytatta a melléképület építését, felesége, Judit ebédet főzött, a négy gyerek az udvaron játszott. Amikor elhangzott az ebédre hívó szó, a gyerekek boldogan, az első szóra bementek, mert tudták, utána: mennek a Balatonra.

Hosszú volt az ebéd, mert mindenki az előző szép estéről és a délutáni fürdőzésről beszélt. A távolról jött rokongyerekeknek nagy élmény volt a Balaton. Három óra után értek le a tóra, de most a horgásztanya melletti darus strandra mentek. Megkezdődött a vidám fröcskölés és labdázás. A nagy ugrálás közben Jóska azt mondja a gyerekeknek:

– Most mutatok nektek valami más ugrást!

Jóska ekkor a derékig sem érő vízben, ahogy már többször megcsinálta, amilyen erővel tudott, fölugrott, szaltóra fordult a levegőben, majd nagy csattanással a vízbe esett. Felesége, Jutka, aki a közelükben a gumimatracon napozott, érezte a hullámverést, de csak a gyerekek hangos kiabálására figyelt fel, hogy valami rendkívüli történt.

Jóska ugyanis, miután a szaltóból a vízbe ért, nem bukott föl, hanem a víz alatt maradt. Felesége riadtan ugrott hozzá. Amikor kiemelték, Jóska nagyon nehezen beszélt, és nem tudott a lábára állni. Ahogy támogatták kifelé a partra, arról panaszkodott, nem érzi a kezzeit.

Azonnal hívták a mentőket. Amikor a mentőbe rakták, Jóska már a lábait sem tudta mozgatni. Megállapították, Jóska a szaltót nem tudta kipörögni, és amikor a sekély vízben fejre ért le, gerince súlyosan megsérült.

A siófoki kórházból pár nap múlva repülővel Pécsre vitték műtetre, majd két nap múlva újra vissza Siófokra. Pénteken, amikor a család meglátogatta, úgy vették észre, állapota javult, bár mozogni nem tudott. De örültek, mert élt.

Szombaton aztán megrendítő távirat érkezett.

Zsiborács József gépkocsivezető és kőműves a műtét és a kórházi ápolás ellenére a baleset után hét napra, augusztus 6-án reggel meghalt.

36 éves volt.

Felesége, Konkoly Judit 35 évesen két gyermekével, a 12 éves Attilával és a 11 éves Nikolettával magára maradt.

A váratlan tragédia, az újabb bánat összetörte, hiszen csak egy éve, hogy eltemették férje édesapját. De törekénységében is erőt kellett mutatnia, mert a családban ettől a naptól kezdve ő lett a családfenntartó. Be kellett fejeznie az építkezést, és egyedül kellett gondoskodnia gyermekei felneveléséről.

A fantomautó

Ez a nyári nap Lalus Zoltánéknál ugyanolyan volt, mint máskor. Mindenki végezte a maga munkáját. Zoltán a vízműhöz ment dolgozni, felesége, Terike pedig a szikvízüzembe. Kisfiuk, a még óvodába járó Marcell – mivel óvodai szünet volt – otthon volt. A nagyszülők vigyáztak rá, s közben a nagymama az uborkát rakta el télire.

Marcellka a nagypapával ebéd után jól aludt. Ébredés után nagyon várta haza szüleit. Amikor elsőként édesanyja megérkezett, játszottak, majd együtt vacsoráztak. Marcellka jóízűen ette a krumplis tésztát, de amikor meghallotta a kismotor hangját, ekkor otthagyt mindent, és szaladt, mert tudta, édesapja jött meg. Már kérte is a sisakot a fejére, meg az ilyenkor megszokott kis motorozást a ház előtt. Amikor néhány kör után leállították a motort, éppen jöttek haza a náluk lakó német vendégek. Amikor a német kisfiú meglátta Marcellka fején a sisakot, ő is szeretne volna feltenni.

Lalus Marcell

A ház előtt, a füves útpadkán álltak, és Marcellka apja éppen azzal foglalatostkodott, hogy a sisakot a német kisfiú fejére tegye, amikor hirtelen azt érezte, hátulról, a lábán erős ütést kap, majd kizuhan az út szélére. Nem tudta, mi történt vele. Sportember lévén azonnal fölugrott, és akkor látja, hogy egy üres, vezető nélküli Lada Samara személygépkocsi rohant közejük, ami tovább futva erős csattanással már az út szélén álló autókat tolja össze.

Ahogy körülnézett, észrevette, hogy az autó a mellette álló kisfiát is elütötte, mert Marcellka ott feküdt véres fejjel a fűben. Futott a házba telefonálni a mentőkért. A közelben tartózkodó nagypapa felvette, bevitte az udvarba, miközben már szaladt ki édesanyja. Amikor Zoltán, az apa visszaérkezett, és nem érzett fiánál életjelet, mesterséges lélegeztetést alkalmazott.

Ahogy a mentők megérkeztek, az orvos a legrémesebb diagnózist adta:

– A kisgyerek súlyos, az élettel összeegyeztethetetlen fejsérülést kapott, légzése, keringése összeomlott.

Lalus Marcellt egy elszabadult, vezető nélküli személygépkocsi 1995. július 17-én, este, fél nyolckor a Tabán utcában, a házuk előtt halálra gázolta.

Nem volt még négy éves.

A vizsgálat szerint, amikor Zoltán a fiával motorozgatott, abban az időtájban hozta haza az utca elején lakó férfit barátja autójával, aki azt behívta, hogy köszönetként megvendégelje. Az autó vezetője azonban, amikor kiszállt, nem húzta be a kéziféket, és a váltót sem hagyta sebességben. Az így szabadon hagyott

autó egy kis idő múlva a lejtős utcában magától megindult, és a kifelé fordított kormányának megfelelően átment az úttesten a baloldalra, és a harminc méteres távon oly erősen felgyorsult, hogy halálos balesetet tudott okozni.

Annak ellenére, hogy Marcellka nem egyedüli gyermek, hiszen kislányuk, Vivien akkor már 10 éves volt, halála lelkiileg mégis összeroppantotta a családot. Marcellka kicsit késői, de nagyon várt gyermek volt, hiszen édesanyja, Oláh Teréz már 36 éves volt. És az örömet még fokozta, hogy ő lett egyedül fiú a két családban.

Szép, szőke, egészséges, vidám, eleven gyerek volt, és fogékony minden értelemre, sportra. Édesapjától, aki képzett harcművész, boldogan tanulta a karatézás alapjait.

Halála égető fájdalom a szülők lelkében. Nagy boldogságot és reményt vesztek el! Mi minden lehetett volna! Mennyi örömet adott volna még a családnak!

Vivient a legnagyobb szeretet veszi körül, de Marcellkát azóta is minden pillanatban várják. Ha jönne, jöhetne, mindenét ugyanott találná, sőt meglepetésként még újaknak is örülhetne. Szobája polcain ott sorakoznak ma is játékautói és motorkerékpárjai, mintha ők is várnák kis gazdájukat, hogy végre mozduljon meg kerekük, újra éledjenek.

Amióta Marcellka nincs, mindezeket édesapja vigyázza.

Marcellka arca és emléke nemcsak a család lelkében és a falakra rakott fényképeken, hanem édesapja szíve fölött, a testére varratott művészi kivitelezésű tetoválásban is örökre jelen van.

Emlékezetes halak

A vizek menti és halászati múlttal rendelkező településeken előfordul, hogy a régiektől fönny marad valami érdekes történet, legenda egy nagy vagy valamiféle csodálatos halról és annak kifogójáról.

Fonyódon a kezdetektől, tehát csaknem ezer éve, de szervezett halászati munkában nagyjából százharminc éve fogják a halat. Bizonyára fogtak csodás halakat is, ennek ellenére nem őriznek róluk semmiféle meséket. Fonyódon nagy hal nem tett semmit, nem ragadott el senkit. Itt a nagy halak csak veszteségek voltak. Hálóbá bonyolódtak, vagy horgot nyeltek. Amikor meg a partra kerültek, akkor sem lett egyikből sem szépséges királykisasszony, legfeljebb jó pár tányér halászlé, meg egy kis mellékes pénz. A nagy halak történetében így maradt csak a halászat természetes valósága, és annak minden örömteljes emléke.

Szép balatoni halról és annak sorsáról először egy 1873. május 13-i írásban lehet olvasni, mely szerint 1873 áprilisában a halászat bérlője, Rosenberger Mihály két élő fogast küldött a bécsi közkiállításra. Az egyik 17 és fél fontot (9,8 kg), a másik pedig 12 fontot (6,72 kg) nyomott. A nagyobbik valóban szépnek bizonyult, mert kitüntetésben részesült.

Akkor ezek lehettek a legszebbek. Azóta azonban már nagy szerencsével és igen ritkán fogtak nagyobbakat is.

Kis kutatás után lehet hallani és adatot találni óriás halakról, amelyekről szerencsés kifogóik mesélni tudnak, és amelyek közül párat a fényképezőgépek is megörökítettek, mivel ilyeneket az utóbbi ötven évben halászok a Balatonban, a horgászok pedig a kanálison több esetben is fogtak.

A halászok két nagyobb halra emlékeznek, amit le is fényképeztettek.

*170 cm hosszú és 65 kilós barca (1972)
Czigány Jenő, Mentel József telepvezető és Bogdán Sándor*

226 cm-es 85 kilós barcsa (1990)

Zsinkai Antal, Farkas János, Zsiborács Imre és Gereben László

Tamás István, a szerencsés horgász

A horgászok közül jó eredménnyel a most 53 éves Tamás István, ahogy itt ismerik, a Tamás Öcsi, a Béke utcai soron lévő „Öcsi” Horgász- és Hajósszaküzlet tulajdonosa dicsekedhet.

Öcsi horgászléte különös, mert a családban senki sem horgászott. Pedig azazal, hogy közvetlenül a vízparton laktak, jó feltételek voltak hozzá.

Apját, a neves cukrászmestert, amíg dolgozott, egyáltalán nem érdekelte. Nem is lett volna rá ideje. De, amikor nyugdíjas lett, éppen Öcsi rábeszélésre, horgászni kezdett.

Öcsi első osztályos volt, amikor már rendszeresen ment a többi gyerekkel horgászni a kanálisra. 10 évesen Fonyódon területi ifjúsági versenyt nyert, 12 évesen a zánkai országos versenyen 4. lett. Persze neki sem ment minden simán: Néha elpártolt mellőle is a szerencse. A következő versenyen, Tihanyban ugyanis még helyezést sem ért el.

De ami igazán lázba hozta: 14 évesen fogott egy 10 kilós pontyot. Apja sokszor magával vitte Ligetre, ahol a cukrászdájuk volt, hogy amíg ő éjszaka készíti a tésztákat, ne legyen egyedül. De Öcsit sem a sütemény, de még a torta sem érdekelte. Csak a víz, a hal. Minden este kint ült a parton, és horgászott. Így lett meg egy estén az emlékezetes szép hal.

Talán ekkor alakult ki benne a szenvedély. Utána akármi is volt egy-egy napon, a horgászat sohasem maradt ki. Ott ült órákon át a köveken, és közben figyelte a nagy öregeket, Vass Jani bácsit, Simon Lajos bácsit, Sinkovits Laci bácsit, Várhelyi Tibi bácsit, Keresztes Miska bácsit. Hallgatta, mit mesélnek a halakról, a vízről, az időjárásról, a csaliról. Ez volt az ő horgásziskolája.

Meg is lett az eredménye. Szerencsésen fogott minden évben, de a nagyon várt igazi hal nem jött meg. Csak évekkel később, 1987. május 25-én, amikor

hajnali öt órakor 30 perces fárasztás után egy 2 méter hosszú, 90 cm körméretű harcsát emelt ki a fonyódi nagyárokból. Ezzel, ebben az évben a rekordlistán a 4. lett, amiről a Magyar Horgász c. újság is tudósított. Érdekesség még, hogy ebben az évben az első és második helyezett is fonyódi volt. Menczel Sándor 70, Szabados Miklós pedig 65 kilós harcsát fogott.

Évek teltek el. Öcsi nagyon várta, mikor jön el már az igazi nagy hal. Aztán eljött 1995. május 19-e. Öcsi ezen a napon is, mint sokszor máskor, 4 órakor kelt. Az összekészített szerelését magához vette, külön kiemelt figyelemmel a tudatosan összerakott csalira – aminek itt még külön története lesz –, és kiment szokott helyére, a kanális torkolatához, ahol már barátja, Horváth Géza várta.

Bedobás után talán fél óra telt el, amikor pörögni kezdett az orsó. Ahogy bevágott, érezte, itt most nagy játékban lesz része. Húzta-engedte a zsinórt. Egy-egy pillanatra látta a halat is, mert néha kiemelte hol a hátát, hol az orrát. Amerre járt, habzott, örvénylett a víz. Öcsi reménykedett: talán eljött a „nagy hal”. A játék így ment fél óráig, mígnem azt érezte, a zsinór végén már nincs ellenállás. Akkor megindította a halat kifelé, és Gézával derékig érő vízben gázolva, vágóhoroggal a partra húzták. Nevettek, és csodálkoztak, mert ekkora harcsát eddig csak a horgászújságban láttak. Nagy ügyel-bajjal benyomták az autóba, és hazavitték.

A horgászoknál mi ilyenkor a legelső, a legélvezetesebb teendő? A mérés. A szépségkirálynő-választás efféle ceremóniája közömbös munka ahhoz az élvezethez képest, amit eközben Öcsi érzett. Ott lógott előtte a 224/98 cm-es csoda, melynek súlya 67,40 kiló volt. Ezzel Öcsi az országos rekordesek között második lett, de a 71,60 kg-os első helyezett harcsát nem a Balatonon fogták. Szenzáció és újságcikk lett belőle a Magyar Horgászban.

Aztán jöttek is a szokásos horgász kérdések. Hol fogtad? Mivel fogtad? Mikor fogtad? És a többi, és a többi. Öcsi – egy barátjával ezt előre megbeszélve – készségesen elmondta: a Nyugati Övcsatornában saját maga által készített csalival fogta, ami nem volt más, mint marhavérben áztatott, 5 cm-es szivacs kocka.

Öcsi és barátja, amikor a következő horgászdínyben a horgászok között jártak, látták: a horgászok használják az újságban leírt, a marhavérben áztatott szivacs csalit, amit ekkor már mindenki csak CséCsé-nek, azaz csodacsalinak hívott.

Óriási nevetés jött rájuk.

– A horgászok is bekapták a horgot – állapította meg Öcsi stílszerűen. Ugyanis, most, évtizedekkel később elárulja, amit elmondott, az – a hal adatain kívül – minden, de minden átverés volt. Voltak, akik ezt nem vették észre. (A sikeres horgász általában sem a csalit, sem a helyet nem árulja el.) Öcsi ezt a harcsát is a fonyódi Bozót-csatorna torkolatában fogta, mégpedig piócacsokkal.

De utána is, a következő évben, 1997. május 13-án, reggel fél hatkor is fogott egy 48,30 kg-os, (177/94 cm) harcsát. A horgászújság szerint ő fogta a hónap listavezető pontyát is. De hogy teljes legyen sikerlistája, ekkor egy óra alatt 72 kg halat fogott. Később horogra csalt egy 8 kilós süllőt, majd 2003. november végén még egy 63 kilós harcsát is.

De ezeket már nem kérte hitelesíteni. Csak lefényképezte őket, hogy emléküik maradjon meg a családi albumban.

Adódik a kérdés is: mi lett a sorsa ennek a sok halnak? Ennyire szereti Tamás István és családja a halat? Öcsi válasza erre, és ez igaz: nem. Öcsi nem is eszi meg a halat. Általában elajándékozza. De akkor miért e szenvedély? Erre maga adja meg a választ.

– Kíváncsi vagyok. Azt szeretném tudni, mi van ott lenni, a víz alatt? A halat hogyan tudom csalira csalni, hogyan tudok rajta kifogni, hogyan tudom legyőzni – mondja filozófikusan.

– Az igazi horgásznak megszállottnak kell lennie. Csak így lehet elviselni a sok hajnali kelést, az égető napot, a hideg szelet és a kellemetlen esőt – teszi még hozzá.

Mindezek után érthető, hogy 20 évi budapesti tartózkodása után miért jött véglegesen haza, a szülőföldre, a Balatonra, és miért éppen horgászüzletet nyitott.

Öcsi most is jár rendszeresen horgászni, de már nem a kanálistparton ül nagy halakra várva. Már vitorlásával a nyílt vízre fut, ott élvezi a szabadságot, a természetet, a napot, a levegőt, és ott játszik tovább a halakkal. Meg hozzá most már a széllel is. Mert azt meg vitorlájába igyekszik fogni. Ez lett a másik szenvedély. Sokat áldoz is rá. Rendszeresen túrázik, sőt anyagilag támogatja is ezt a sportot. A 2004. évi Magyar Nagyhajós Jolle Bajnokság szponzorai között ott olvasható az ő neve is.

Mindezek mellett egyetlen vágya van még. Ezt így mondja el:

„Szeretném a horgászat szeretetét átültetni a gyerekekbe. Szeretném a meg-

szerzett ismereteimet átadni. Szívesen vezetnék nyári délutánonként egy-két órás horgásztanfolyamot. És úgy gondolom, ezzel nemcsak horgászni tanítanám meg őket, hanem azt is elősegíteném, hogy szabad idejükben ne unatkozzanak, hogy ne kétes szórakozóhelyekre járjanak. Szeretném megmutatni nekik a természet szépségeit, az ebből adódó örömeket, hogy a füstös, alkoholos, drogos diszkók helyett ezt válasszák.”

A tizenkét szál piros szegfű még el sem hervadt

Táskai Valéria fonyódi lányként az alsóbélatelepi fővárosi gyermekotthonban dolgozott. Ott ismerkedett meg az intézet kertészével, későbbi férjével, L. Sándorral, aki később Marcaliban rendőr lett. Jövőjük megalapozására ott lakást is vásároltak.

Sándor aktivitásával, segítőkészségével, barátságosságával a városban és a munkatársai között sok barátot szerzett. Ruhát gyűjtött a vidéki roma családoknak, intézte a társasház ügyeit, segített az iskolai szülői munkaközösségnek. Szorgalmával és lelkiismeretes munkájával szépen haladt pályáján is. Zászlósi rangban Mesztegnyő falufelélős rendőre lett. Magatartása és munkája alapján meghívták, költözzön a faluba. Ezt elfogadta, és örömmel készültek a költözésre.

Valika az OTP-ben, majd egy Papír-és Írószer boltban dolgozott. Mindkettőjüknek volt munkahelye. Szinte gond nélkül, jól és szépen éltek. A házasságból két fiúgyermek született.

Egyik este úgy határoztak: szombaton, ha Sándor leteszi a szolgálatot, elmennek este szórakozni, megünneplik házasságuk 12. évfordulóját. A köszöntés az évforduló napján ugyan már megtörtént, és az ajándék, a tizenkét szál piros szegfű ott virult a vázában.

Hogy elmehessenek, és ez idő alatt a gyerekek jó és biztonságos helyen legyenek, mivel délelőtt Vali dolgozott, ezért a látogatóban lévő unokaöccsét kérte meg, hozza el a két gyereket Fonyódra a nagyszülőkhöz azzal, hogy majd vasárnap értük jön.

Sándor délutánig vidéken volt szolgálatban. Amikor hazaért, levetette egyenruháját, lerakta felszerelését. Közben, ahogy öltözött, telefonon hívta a kapitányság. Kérték, menjen be, és segítsen bizonyos sürgős adminisztratív feladatok elvégzésében.

Táskai Valéria

Amikor a kapitányságról hazaért, Vali betette a délre megfőzött ételt melegíteni a mikróba, hiszen Sándor egész nap nem evett. Nem jutott rá ideje.

Sándor közben bement a szobába, hogy rendbe rakja rendőri szerelését. Csak a pisztoly volt hátra. Kitérített már, amikor egy nagy durranás következett be, amelytől maga Sándor is megijedt. Ahogy körülnézett, mi történt, azt látta, felesége a konyha kövezetén fekszik. Rémülten rohant hozzá, fölemelte, ölbe vette, de arca és a ruháján átvódott vér mindent elárult.

Lné Táskai Valéria ezen a nagyon várt napon, 1998. október 17-én, este negyed hétkor életét vesztette.

33 éves volt.

A két gyermek, a 11 éves Levente és a 8 éves Dávid elveszítette édesanyját.

A vizsgálat balesetet állapított meg. A pisztoly ürítésekor egy töltény a csőben maradt, és a lövedék a nyitott ajtón keresztül a konyhában, a mikrohullámú sütő kikapcsolásához belépő feleségét hátulról a szíven találta el.

Az anya nélkül maradt két gyermek nevelését a fonyódi nagyszülők, Táskai József és felesége, Terike vállalták.

Valikát a fonyódi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Garay Imre balszerencséi

Garay Imre, amikor 1957-ben Fonyódra került és megnősült, lemondott az élsportról. Abbahagyta a sportolást, a birkózást, pedig sorban szép eredményeket ért el. Nyugat-magyarországi és Országos SE bajnok is volt.

De hogy már aktívan nem folytatta, szerencséire, ezzel nem szakadt meg a birkózás iránti szeretete. A fonyódi fiatalokat igyekezett megnyerni ennek a sportnak. A toborzásra sokan jelentkeztek. Érdekes volt számukra, mert Fonyódon nem volt olyan sportág, ahol így meg lehetett mutatni az egyéni bátorságot és az erőt. Erre oly sokan jelentkeztek, hogy a sportkör vezetőinek támogatásával, 1960-ban megalakította a birkózó szakosztályt. Ezek az új birkózó gyerekek hamarosan kiváló eredményeket értek el. Köztük nagyon tehetséges volt, és díjat is nyert: Kiss László, Fucsik László, Márton Gyula, Márton János, Kovács Sándor, Pintér Csaba és Gyimesi Imre, aki területi bajnok is lett.

Birkózók

A sikeres csapat (1962). Hátsó, álló sor: Szerdabelyi Imre szakosztályvezető, Halgancz Sándor, Molnár István, Bogdán János, Garay Imre edző, Csapó Vilmos, Perusza László, Háncs Ferenc, Gyimesi Imre, Borbély Ferenc, Vass István, Zákányi Kálmán sportköri elnök. Térdelő sor: Sonnenschein Miklós, Éliás János, Pintér Csaba, Horváth István, Reichert István, Kovács Sándor, Márton Gyula. Fekvők: Szabó Imre, Márton János

Emellett népszerűsítette a birkózósportot más iskolában is. Önálló csapatot hozott létre az alsóbélatelepi Fővárosi Nevelőotthonban, amely rövid idő alatt szintén hozta a versenyekről az aranyérmeket.

A nevelőotthon győztes birkózói (1994)

Nyugdíjasan (balról) a fonyódi faragó szakkörben (2002)

Ahogy az idő múlásával a birkózás elmaradt az életéből, legkedveltebb időtöltése a festészet és a fafaragás lett.

De a munkában is aktív és sokoldalú volt. A Járási Szövetkezetek Központjában volt alkalmazott, utána a SZOT Közalkalmazottak Üdülőjének vezetője, majd Ásványvíz Üzem telepvezetője lett. Aztán az OTP-nél dolgozott, majd az Állami Biztosítótól ment nyugdíjba.

Közeleti tevékenységeért, valamint a sportélet fejlesztésében és a népi-iparművészeti hagyományok ápolásában végzett munkájáért 1998-ban „Fonyód városért” kitüntetést kapott az önkormányzattól.

Magáról különös történeteket árult el.

Az új kalap

Valamikor a 60-as évek közepén Imre házaspáros beutalót kapott Budapestre. Ott üdülés közben elhatározták, mivel sok időt töltenek a fővárosban, ez alatt az idő alatt megnéznék néhány színházi előadást, úgyis ritkán van rá lehetőségük.

Úgy látták, a színházlátogatáshoz minden ruházat megvan, kivéve egy valami: Imrének nincs kalapja. Ezt nem hoztak, mert hogy otthon sem volt. Imre ugyanis nem szerette még a sapkát sem. Ebből baja volt annak idején a hadseregben is. A katonasapkát többször elvesztette. Kapott ugyan mindig másikat, de meg is fizettették vele.

Most tehát az volt a feladat: Imrének kalap kell az illő öltözködéshez. Be mentek a városba, s a szalonban vettek egy szép kalapot. Imre minden színházba menetelkor zokszó nélkül feltette. Sőt, ahogy egyre többet viselte, és nézte vele magát a tükörben, meg is szerette.

A hazafelé utazáskor is örömmel tette a fejére. Igaz, nem is lett volna neki máshol hely. A táskába nem akarták berakni, nehogy ez a drága és szép kalap összegyűrődjön.

Tél volt, sok hó, és erős szél.

Mielőtt a vonatról leszállt volna, Imre jól a fejére húzta, nehogy a szél lefújja. Fogni nem tudta, mert mindkét keze tele volt csomaggal. Ahogy az állomást elhagyták, és az Ady Endre utcára értek, jött egy huzatszerű szél, és már vitte is Imre fejéről a kalapot.

Imre sajnálta volna, ha a szép új kalap csak úgy elvész a szélben, ezért ledobta a táskákat, és szaladt utána. De a szél, mintha játszani akart volna a kalappal meg Imrével. A kalapot felröpítette, forgatta, aztán ledobta. Amint Imre meg akarta fogni, újra felkapta és vitte tovább. Imre meg szaladt utána.

Nem volt nagy idő. Elég sokan jártak az utcán, és már mindenki Imrét nézte, hogyan kergeti a kalapot. Már nevetni kezdtek, ahogy Imre már sokadszorra hajol le a kalapért, amikor az újra és újra görögve továbbröpül hol a hóban, hol a levegőben.

A kalap után futva Imre már a fűtőház irányában járt, amikor a kalap egyszer csak ott volt előtte. Mozdulatlanságban. Mintha csak azt mondta volna: tessék, újra a tied vagyok. Most csak le kell hajolnod értem.

Ahogy ez a helyzet előállt, Imrét a kalap iránt olyan harag fogta el, nem hogy lehajolni nem volt képes érte, hanem inkább nagy méreggel belerúgott. Fröcsögött a hó, a kalap meg röpült föl újra a levegőbe. Imre nagy elégedettséggel nézte, amint egy újabb szélhullám elkapja, és kalimpálgatva viszi-viszi az országút fölött be a vasút területére, a havas szénrakások közé.

Hogy lett-e aztán a szép új kalapnak új gazdája, nem tudni. De Imrének azóta sincs kalapja.

A bámulatos hátra szaltó, avagy a jól jött hanyatt esés

A 1970-es évek közepén Imre az OTP Járási Fiókjánál ingatlanforgalmi előadó volt. Egy alkalommal Vörsre ment helyszínelni. Amikor az megadott című házhoz ért, látta, a gazda otthon van. A ház végi kertben dolgozik. De nem ment be, mert a kisajtón ott volt a figyelmeztető tábla: Vigyázz! A kutya harap!

Hangos Jónapottal bekiabált, de senki sem jött ki. A gazda meg nem hallhatta. Mivel a kutyát nem látta, gondolta, kint van a gazdával. Ha odamegy, a gazda mellett meg csak nem bántja.

A gondolatra indult is befelé. Amikor már bent volt az udvaron, a kutya hirtelen valahonnan előkerült, és erős morgással támadólag lassan lépegetve indult Imre felé. Imre látta, itt most bizony komoly a helyzet. Vissza, kifelé menni nem mert, így inkább állandóan szembenézve a kutyával a gazda irányába hátrált, amíg csak a lába egyszer meg nem akadt valamiben. A kutya közben erős ugatással egyre közelebb ért hozzá.

Erre már a gazda is felfigyelt. Azonnal abbahagyta a munkát, és sietett az idegenhez. Közben határozott szavakkal csitította és hívta a kutyát, de az csak az idegen felé közeledett. Aztán megmerevedett attól, amit látott. A jött vendég hanyatt helyzetben röpül a levegőben, és egyszerre két lábbal a kutya állát föl-rúgja, mire az iszonyatos vonyítással menekül.

Ahogy Imre kelt fel, odaért a gazda is.

– Hát ilyet még nem láttam! Hátra szaltóval így rúgni! Maga biztosan valami nagy tornász volt. Mérges ez a kutya. Nem is mernek bejönni. De mondhatom, a kutya sem kapott ilyet még senkitől – kezdte az elismerést a gazda, miután látta, nem történt a vendégnek semmi baja.

Amíg a háztulajdonos mondta az elismerést, Imre eközben a nagy ijedségre már lélegzetet tudott venni.

– Hát, tornász nem, de birkózó, az voltam. Sokféle esést csináltam már, de ilyet még ott sem – válaszolt Imre. – Tudja, mi volt ez a nagy hanyattfigura? – kérdezte most már nevetve a helyzeten, miközben azt kereste, miben akadt el.

Ekkor meg is találta az okát. A virágoskertet alacsonyan kifeszített drót vette körül. Ebben akadt el a lába, és ahogy hátrált, ettől esett hanyatt, be a virágok közé de úgy, hogy a lábai kalimpáltak a levegőben, és a kutya éppen akkor ért közelébe.

– Azt hiszem, jól jött nekem ez a hanyatt-esés - mondta Imre.

Temetésen

A 2000. június végi vasárnap délután jutott eszébe Imrének, nem olvasta el még az előző napi újságot. Ahogy gyorsan átfutotta, meghökkent, mert a gyászjelentések között azt találta: fájó szívvel tudatja a család, hogy Bogdán János fonyódi lakos 85 éves korában csendesesen elhunyt. Temetése... Itt abba is hagyta, mert kijöttek könnyei.

Imre nagyon jó barátságban volt Bogdán Jánossal. Különösen kedvelte barátságáért, vidámságáért, jó humoráért. Aztán hibáztatta magát, miért is nem találkoztak az utóbbi időben. Ha hallotta volna, hogy beteg, biztosan meglátogatja.

Ahogy így medített, eszébe jutott: meg sem nézte, mikor lesz temetése. Most csak az időpontot kereste. „...Temetése június 27-én 11 órakor lesz a fonyódi temetőben.” – jegyezte meg.

Elővette a naptárt. Megnyugodva állapította meg, holnapután lesz, kedden. Rögtön el is határozta: feltétlenül elmennek feleségével együtt elbúcsúzni.

Emiatt különösen rossz vasárnapja volt.

Kedden már korán felkelt, hogy időben elkészülhessen. Tíz órakor átöltözött, és feleségével együtt autóval elmentek a temetésre. Ott beálltak a megjelent gyászolók közé. Imre közben nézegette, kik jönnek a búcsúztatóra, kik állnak a koporsónál. Ahogy azonban nézegette az ott állókat, valami rossz érzés kerítette hatalmába. Voltak ott ismerősök, de hiányolta a közvetlen családot. Nem látta Jánosnak ismert közvetlen rokonait: testvérhúgát, Juci nénit és annak fiát, Szabó Jóskát, meg hát a fiát, Zolit sem. Borzasztó kérdés kavargott benne.

– Most, hogy János öregségére magára maradt, csak nem romlott meg a családban a viszony? A gondolatot azonnal el is hessegette magától, mert ez szinte elképzelhetetlen lenne a Bogdán családban.

Aztán csak a szertartásra figyelt. Amikor énekelték. „Körülvett a fájdalom, a síromhoz értem...”, újra kijöttek könnyei. Nagyon-nagyon sajnálta Jánost. Eszébe jutott a sok vidám óra, amit együtt töltöttek. Meg az is, hogy Jánosnak mennyi fájdalmat kellett elviselni. Korán elvesztette egyik fiát, aztán meghalt a felesége is. De a korábbi gondolat csak nem hagyta nyugodni: vajon mi lehet az oka, miért nincsenek itt a hozzátartozói. Gyötrő bánattal végigvárta a temetést, de anélkül, hogy bárkivel is kedve lett volna beszélni, hazamentek.

Az utána következő napokban otthon sok munkája volt. Nem ment sehová. Talán egy hét is eltelt, amikor be kellett mennie a Béke utcai barkácsboltba. Amikor onnan jött ki, mint akit villámcsapás ért, úgy érezte magát attól, amit látott: Bogdán János ács jön a Trabantjával.

– Úristen, akkor én kinek a temetésén voltam? Kit sirattam el? – nyílt bele a kérdés. Azonnal intett neki, álljon meg. Odament hozzá.

– Szégyelld magad! Én elmentem a temetésedre, elsirattalak, te meg itt furiázol a Trabantoddal? – mondta neki szemrehányóan.

– Öregem, nem te vagy az első, akit meglepek – mondta János.

Mindketten jót nevettek e tévedésen, meg azon, ahogy megállapították: ha igaz a szólás, akkor ez biztosan hosszú életet jelent. Az is tisztázódott: a Mandulás utcában lakott és a Bodrogról jött Bogdán Jánost temették.

Utána csak három év telt el, és akkor igaziból a jó barát Bogdán Jánost is el kellett kísérnie utolsó útjára.

Bogdán László kalandjai

A Bogdán család 1928-ban jött Buzsákról Fonyódra. Abban az időben Sinkovits Ferenc bérelte a Baschoktól a halásztelep mögötti 13 hold szőlőt, és ennek kezeléséhez fogadta fel a családfőt, Bogdán Ferencet vincellérnek. Lakást a présháznál (ma Présház Vendéglő) kaptak.

A Bogdán család (1935)

Első sor: László, Bogdán Ferencné Skrinnyár Karolin, Bogdán Ferenc, Sándor

Felső sor: Ferenc, István, Júlia, János, József

Nagy család volt: nyolc gyerek. Az ekkor 3 éves László közöttük az ötödik, aki felnőtt korában postai kézbesítő volt, majd nyugdíjba vonulásáig, 23 évig a vízügyi rendőrségnél szolgált hajóvezetőként.

Bogdán László

Életvidámsággal teli, rendkívüli humorral megáldott ember. E tulajdonságait nyugdíjas-ként, 80 éves korában is őrzi. Egészsége is rendben van, csupán arról panaszkodik, hogy az utóbbi időben egyre jobban felejt. Emiatt ment már orvoshoz is. De úgy érzi, ez sem segített. A felírt gyógyszert is hiába szedi, mert úgy látszik, nem hogy javulna állapota, hanem mintha még jobban romlana. Ezért aztán, hogy a fontos dolgokat el ne felejtse, a régi tréfás szokás szerint gombot kötött zsebkendője sarkára. Ezt minden este odatette az éjjeli szekrényre, hogy reggel, amikor kel, lássa, aznap valamit megint meg kell csinálni. Nevetett rajta, de bevált. A csomóról eszébe jutottak az elintézendő dolgok.

Egy napon azonban, amikor reggel felébredt, azt látta, zsebkendőjének mind a négy sarkán csomó van. Csak nézte-nézte, és gondolkodott: mi lehet ez a négy csomó? Megdöbbsen, és egyben kétségbe esett: ilyen súlyos lett az állapota, mert hogy még a négy csomóra sem emlékezett. Aztán hiába is törte a fejét, egyikről sem jutott eszébe az égadta világon semmi. Aztán, ahogy így töprengve nézte a zsebkendőt, és sehogy sem jött rá, mit nem szabad elfelejtenie, méregbe jött.

– Tudod, ki töri ezen a fejét? Megoldok én most egy pillanat alatt minden problémát – mondta a zsebkendőnek. Ekkor szépen sorban kibontogatta mind a négy sarkán a csomót, kisimogatta, összehajtogatta, és zsebre tette. Aztán erről később azt mondta nevetve:

– Úgy látszik, megoldódott minden. A csomókba kötött problémák azóta sem jelentkeznek

A felejtés ellenére azért előjött életének néhány különös története.

Iskola a cseresznyefán

Laci IV. osztályos elemi iskolás volt, amikor egy szép májusi reggelen nem ért el az iskoláig. Mint máskor, ezen a napon is a Spiegli-dombon át ment, de most véletlenül Koronicsék kertjén keresztül, ahol a hatalmasra nőtt cseresznyefán akkor érett a cseresznye. Ezt látva, Laci annyira megkívánta a szép, piros, nagy szemű cseresznyét, hogy elfelejtette, hová indult. Felmászott a fára, és onnan egész délelőtt már le sem jött.

A fáról rálátott az iskolára. Látta, mikor vannak a szünetek, mikor van vége a tanításnak. Ez annyira érdekes volt számára, hogy elhatározta: holnaptól ide jár a cseresznyefára „iskolába”.

Másnap reggel, mintha igazán iskolába menne, vitte magával minden iskolai holmiját, és elhelyezkedett az ágak között. Ott olvasott, írt, számolt, mintha órán lett volna. Közben élvezte a meleg napot, a madarak hangját, a szabadságot. Közben oda-odanézett az iskolára. Amikor ott szünet volt, szünetet tartott. Amikor vége volt a tanításnak, lejött a fáról, s ő is indult haza.

Persze voltak különös, nehéz órái is. Jártak azon a telken keresztül mások is. Czár Pista bácsi meg minden nap a fa melletti lucernásba járt kaszálni. Laci ilyenkor lélegzetvisszafojtva lapult a lombok között, hogy észre ne vegyék, mert otthon abból nagy baj lett volna.

Így ment ez több napon át, amikor édesanyja hivatalos értesítést kapott, mely szerint: Laci nem jár iskolába. Édesanyját, aki szigorú volt gyermekeihez, meglepte e váratlan hír. Elővette Lacit. Laci tagadta, de édesanyja mutatta neki az értesítést, melyen az állt: Bogdán László már egy hete hiányzik az iskolából.

– Ez nem én vagyok, hanem az utcában lakó másik Bogdán Laci – vágta ki magát.

Hogy napok óta nem ment iskolába, Laci nem is tartotta olyan nagy hibának, mert tudta, hogy más is, mint a S. K. Pista, aki nála lejjebb járt, volt, hogy hetekig nem látták az iskolában.

Pár nap múlva azonban, amikor már a büntetéssel fenyegető második értesítés is megérkezett, Laci bevallotta édesanyjának: a cseresznyefára járt.

Édesanyja bármennyire haragudott érte, nem bántotta, de másnap maga kísérte be az iskolába. Amikor odaértek, már elkezdődött a tanítás. A folyosón nagy csend volt. Édesanyja nem várta meg a szünetet, hanem mindjárt kopogtatott, és amint kinyitotta a tanterem ajtaját, Lacit maga elé húzta, és belökte.

Laci amint a tanteremben forgolódott, édesanyja helyett csak a Csutorás tanító urat látta a szigorú tekintetével, meg a gyerekeket, amint csodálkozva néznek rá. Most fogta föl, következményként milyen verés lesz!

Már amikor a helyén ült, azt sem tudta, mit tanulnak, mert másra sem tudott gondolni, mint a pálcára.

Aztán eljött a nagyszünet, és a tanító úr mindenkit kiharcolt.

– Bogdán Laci, te maradj bent! – mondta.

– Hát elkövetkezett! – lüktetett Laci agyában. Nézegetett mindenfelé. Látta, hogy a gyerekek egymást lökdösve az ablakon lesnek befelé.

Csutorás tanító úr ekkor odament hozzá:

– Laci, te mindig rendes gyerek voltál, jó tanuló vagy, többet ilyet ne csinálj. Szomorúságot okozol édesanyádnak, ha nem jársz iskolába – mondta, egyáltalán nem mérgesen.

Lacival forgott a világ. Szégyellte magát. De hogy nem kapott ki a gyerekek előtt, örömmel töltötte el. Persze, nem tudta, hogy édesanyja előző nap beszélt a Csutorás tanító úrral, akinek elmondta, Laci most kicsit vadóc. De megígérte a tanító úrnak, másnap ő maga viszi Lacit az iskolába.

Ahogy Laci már újra rendesen járt, talán rá két napra délután különös eset történt. Laci, öccsével, Sanyival a Spieglin mentek át, és azt vette észre, hogy a gabonatáblából kinéz egy fej, aki nem más, mint S. K. Pista, az iskola fő hiányzója, aki amint meglátta Lacit, futásnak eredt.

– Na, te iskolakerülő, megvagy! Megállj, te is jössz iskolába! – kiabálta neki mérgében, és Pista után eredt. Kétszer is elkapta már, de az mindig kicsúszott a kezéből. Amikor Pista a völgynek indult, akkor fölülről nagy ugrással rávetette magát, és testével a földhöz szorította.

– Eressz! – ordította Pista, de hangjában már érződött a kifáradás.

– Elengedlek, ha most megígéred, holnaptól rendesen jársz iskolába, meg itt most letérdelsz, és bűneidért elmondod a Miatyánkot meg az Úrangyalát. – mondta Laci.

Pista belátta, ez komoly dolog, mert Laci még mindig rajta ült.

– Jó, jó! De szállj le már! – kiabálta, és úgy félig felkelt helyzetben Pista kezdte mondani a Miatyánkot:

– Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben És mondta, egészen végig. Nem mindig folyamatosan, de végül is hiba nélkül.

– Jól van, most az Úrangyalát! – parancsolt rá Laci.

Pista szófogadóan ezt is elkezdte:

– Az Úr angyala köszönti a Boldogságos Szűz Máriát, és ...és ..Pista itt megakadt.

– És? És? – nógatta Pistát, aki aztán folytatta.

– Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes, ...

– Még nem ez jön. Kihagytál valamit – intette le Laci.

– Az következik: És ez méhébe fogadá Szentlélektől Szent Fiát.

Pista hiába indult neki újra meg újra, az első sornál sosem jutott tovább.

– Na, nem baj, majd az iskolában ezt is megtanulod! De el ne felejtsd, reggel találkozunk a Fácánosnál! – mondta neki Laci, s ezzel elengedte.

Pista tartotta szavát. Másnap reggel ott volt a megbeszélt helyen, és Lacival együtt mentek be az iskolába. A tanító úr meg a gyerekek is nagy ovációval fogadták őket.

Laci most kezdett igazán örülni az iskolának, mert úgy érezte, az iskolakerülésért ezzel a tettevel talán bűnbocsánatot nyert.

Kecskeszakáll

Bogdán Ferencék, hogy a nagy családban legyen minden nap tej, meg esetleg tudjanak ebből valamit eladni is, tartottak mindig 2-3 tehenet. Hogy tartásukhoz legyen takarmány, a lakáshoz közel, a Fácánosban mindig vetettek egy darab lucernát.

Amikor Laci úgy 14 éves körüli lett, apja rábízta a tehenek ellátását.

Máhner Ferencék pedig, akik a szomszédságban laktak, kecskéket tartottak. De akárhogy vigyáztak a kecskékre, azok mindig ott voltak Bogdánék lucernásában. Nagy kár volt az is, amit megettek, de még nagyobb, amit letapostak.

Lacinak nap mint nap terelni kellett onnan ki a kecskéket. Már pöröltek is emiatt a szomszéddal, de minden hiábavaló volt. Egyik nap kikergette őket, másnap újra ott voltak.

Laci törte a fejét, mit lehetne itt tenni. Jó barátjával, a Jancsekics Lajossal – aki Laci szerint olyan rossz gyerek volt, hogy amerre elment, égett a föld – elhatározták, kilesik a kecskék életét, és valamit majd csak kitalálnak ez áldatlan állapot megszüntetésére.

Elbújtak egy bokorban, és figyelték, mi történik otthon a kecskékkal.

Máhneréknál este nagy itatás volt, majd a bakkecskének megfogták a szakállát, azzal vezették be az istállóba, és úgy ment a többi utána.

Laci és Lajos másnap megint ott találta a kecskéket a lucernásban. Ekkor a bakot elfogták. Laci szorította össze a kecske lábait, Lajos meg elővette kusztorakését, elmarkolta a bakkecske szakállát, és töben levágta. Azután kikergették a kecskéket, majd este újra figyelték, mi történik Máhneréknál.

A lucernára szomjasak voltak a kecskék. Zörögtek a vödrök, kezdődött a megszokott itatás. Ekkor Feri, a gyerek – a szokásnak megfelelően – meg akarta fogni a bak szakállát, de meglepődve tapasztalta: az nincs. Futott befelé, és kiabálta:

– Apa! Nincs a kecskének szakáll!a!

Jött azon nyomban a mérges válasz, mert apja fölismerte a helyzetet:

– Biztos, az az égető Jancsekics vágta le! De ne kerüljön a szemem elé! – kiabálta.

Ettől a naptól – igaz – a gyerekeknek kerülni kellett Máhnerék háza táját, de a kecskék sem voltak többet a lucernásban.

A bosszú

Az 1940-es évek táján itt lakó vagy itt üdülő nyugalmazott katonatisztek között voltak olyanok, akik állandóan kifogásolták a posta és a postások munkáját. Még olyan jelentéktelen dolognak gondolt ügyben is, mit az újságkihordás. Ha valami rendkívüli ok miatt nem a szokott órában kapták meg újságjaikat, rögtön bementek reklamálni. A kézbesítő postásokkal meg – talán hivatásukból eredő megszokottságból – katonás hangon beszéltek, amit a postások lekezelésnek éreztek. Emiatt különösen nem szerették Barkóczy Béla ezredest.

Ekkor volt fiatalemberként postás Bogdán László és Zsár István, a Zatyek. Ők ketten ezt különösen nehezen viselték. Összeesküdtek, hogy ezt a szokását, meg a bántó hangot egyszer még valamivel megbosszulják.

Azt találták ki, ha majd érik nála a szőlő (Barkóczy telke fölnyúlott jól a mai Mandulás utcában), azt kegyetlenül megdézsmálják. A két legény nem volt ugyan rászorulva szőlőre, hiszen Laciék vincellérek voltak, volt, így szőlőben nem volt hiányuk, de úgy érezték, a bosszú szőlője lesz igazán édes.

Egyik nap, amikor vitte Laci a postát, az ezredes úr rászólt:

– Letörölted jól a lábad?

Lacit sértette ez a hang. Tudta ő az illetet.

Ahogy bement, látta, az asztalon egy tálban már szőlő van. Eszébe jutottak a korábbiak, és ekkor megérett benne: itt az idő a cselekvésre.

Zatyeknak mindezt elmondta, és döntöttek:

– Ma éjszaka.

Amikor úgy látták, elpihent a világ, beosontak a szőlőbe. Ment mindegyikük, amerre látott. Pontosabban: csak valamerre, mert olyan sötét volt, hogy a tőkén a szőlőt is úgy tapogatták ki, mint a világtalanok.

Laci válogatva ette. Amelyik nem volt neki édes, már dobta el. Ment a következő tőkéhez. De bármerre járt, nem talált édes szőlőt. Ekkor eszébe jutott, hogy a szőlő dombi részében egy nagykalapos madárijesztő van felállítva, nyilvánvalóan a torkos seregélyek ellen. Úgy okoskodott: biztosan azért tették oda, mert a madarak odajárnak, tehát ott lehet az érett, édes szőlő.

A tőkék között óvatosan felemelkedve körülnézett. Az ég színében halványan látta kirajzolódni a madárijesztő kalapját. Bujkálva odament, és ott is kószolgatva kezdte keresni az édes szőlőt. A madárijesztő alatt meg is találta a zamatos muskotályt, és nagy elégedettséggel szinte falta.

– Hamm! Megvagy! – szólalt meg mögötte ijesztően egy hang. Közben érezte, valaki rá is ugrik. A váratlan eseményre majd a frász jött rá. Elállt a lélegzete. Szíve úgy vert, mint egy légkalapács. Nem tudta, mi érte, nem tudta, ki az.

A Zatyek volt. Miután már jóllakott szőlővel, odalopódzott a madárijesztőhöz, föllépett annak tartójára, és a madárijesztő kitárt karú alakja szerint eléje állt, hogy ne lehessen észrevenni. Elhatározta, ha Laci arra megy, megtréfálja.

Ez annyira jól sikerült, csoda, hogy a bosszú lopott, édes szőlője csaknem a végzete lett.

A különös figyelmeztetés

A 60-as évek egyik nyarán talán egy hét is úgy telt el, hogy az esős és szeles napok nemcsak a fürdőzést tették lehetetlenné, hanem a vitorlázást is.

A vitorlázás ebben az időben kevesek sportja volt, de a budapesti, kaposvári és magas beosztású vezetők, igazgatók, rangos értelmiségiek bekapcsolódásával számuk szépen növekedett. Ebben nagy szerepe volt a nyugdíjas Solti Lászlónak, Lacajnak, aki az új vitorlás-tulajdonosokat, meg a vitorlázást megismerni akarókat szívesen tanította. Kalyibája előtt már egy kisebb vitorlaskikötőt alakítottak ki.

A vitorlázásnak kiemelkedő személyisége volt a kaposvári Szerecz Lászlóné (Linci), aki besegített időnként a vízirendészetnek a vizsgáztatásoknál, sőt a vízi mentéseknél is. A vitorlázás új szerelmesei boldogtalanok voltak, hogy a kedvezőtlen időjárás miatt már napok óta nem tudtak kihajózni, élvezni a levegőt, a vizet, a tájat, a suhanást, meg igazán megismerni a vitorlák titkát.

Egyszer aztán szépen kisütött a nap, de a hullámok még azt mutatták: a vízen még a szél az úr. Ezen a napon egy vitorlázni szándékozó társaság odament a Szűnyogsziget mellett horgonyzó vízirendészet hajójához, hogy a rendőröktől véleményt kérjen, vagy inkább rábeszélje őket, engedjék meg, hogy kimenjenek.

Egy törzsőrmestert találták ott. Őt kérdezték:

– Törzsőrmester elvtárs, szeretnénk megkérdezni, kimehetnénk-e vitorlázni? Mi a véleménye? – kérdezte a vitorlás tulajdonosa.

– Hát – kezdte lassú, nyugodt hangon a megkérdezett rendőr –, kimenni, kimehetnek. Azt én nem tilthatom meg. De én most lassan nekilátok ebédelni, utána meg, tudják, kicsit szundítani szoktam. És ha maguk netalán eközben fölborulnak, és mire magukat valaki észreveszi, aztán mire minket értesítenek, mire én felkelek és beindítom a motort, meg mire odaérünk, maguknak ugyan-csak jól kiázik a lábuk.

Mi tagadás, a csapat összenézett, mert igen furának találták a választ, majd megértve e különös figyelmeztetést a vitorlás kötelét aznap nem oldották el.

Így ismerkedtek meg a későbbi jó barátjukkal, a remek humorú Bogdán Lászlóval, a rendőrségi hajó vezetőjével.

A vízijártassági vizsga

Bogdán László, mint kiképzett hajós, többször megbízást kapott vízijártassági vizsgák levezetésére.

Egy alkalommal Balatonboglárra, a Budapesti Műszaki Egyetem által szervezett tanfolyamon kellett vizsgáztatnia, mert az egyetem oktatói és hallgatói közül többen akartak Kalózból vizsgát tenni.

Bogdán László először a gyakorlati vizsgát tartotta meg. Ahogy a vizsgázók indultak és kerülgették a bójákat, meg ahogy a vitorlát kezelték, látta, mindenki kitűnően felkészült. Ezt az utána következett szóbeli vizsga csak megerősítette.

Bogdán László örült a szép eredménynek, s ezt a vizsga után – a vizsgázók tudta nélkül – közölte a tanfolyamot irányító professzorral, és kiállította mindenkinek a vitorlázásra vonatkozó jogosítványt.

Miután túl voltak a hivatalos megbeszélésen és a dokumentáláson, látta, hogy a vizsgázók már terítenek, készülnek a bankettre.

– Professzor úr, nem lesz baj, ha a bankett előtt, az eredményhirdetésen kicsit megtréfálom őket? – kérdezte Bogdán László a professzortól:

– Persze, nyugodtan, hiszen minden hivatalos értékelésen és teendőn túl vagyunk – nyugtázta a professzor.

Amikor mindannyian asztalhoz ültek, felállt Bogdán László.

– Tisztelt Uraim! – kezdte az akkoriban nem egészen megszokott módon. – Most, hogy túl vagyunk a vizsgán, szeretném pár szóval értékelni.

Egyszerre nagy csend lett, és folytatta:

– Megállapítom: összességében jól felkészültek, nagyon szépen vizsgáztak, de tudják, nálunk is, mint önöknél az egyetemen, a vizsgán kell lenni egy bizonyos bukási százaléknak. Mert ha ez nincs, úgy értékelhetik, nem volt követelmény, és komolytalan volt a vizsga.

Ahogy ezt kimondta, az érintettek nézegettek egymásra, mi lesz itt. De Bogdán László mondta tovább:

– Tudják, én senkinek sem szeretnék rosszat tenni. Azt javaslom, egymás között maguk döntsék el, ki bukjon meg. Kinek nem olyan fontos most az engedély. Várom a válaszukat.

Ezzel leült.

A vizsgázók meg csak lestek egymásra, meg Bogdán Lászlóra, mert ilyen vizsgahelyzetben még nem voltak.

Elkezdődött köztük a beszélgetés, ami erős vitává kezdett fajulni. Már csaknem hajba kaptak, kit zárjanak ki, amikor Bogdán László újra felállt.

– Uraim, legyenek kicsit nyugodtabbak. Hogy könnyítsek döntésükön, elmondom, emlékezetem szerint, kik voltak jók, kik mentek át biztosan. Talán ezzel segíték önöknek.

Ekkor rámutatott egy valakire, az elsőre:

– Ön biztosan átment – mondta.

Aztán egy következőre:

– Maga is.

A harmadiknál:

– Ha jól emlékszem, ön is sikeres volt.

Ez így ment szépen sorban.

Ahogy a felénél túl volt, az eddig megnevezettek boldog felszabadultsága mellett a visszalévőknél olyan feszültséget látott, érezte, változtatni kell.

Innen már vidám mosollyal a legváltozatosabb formában folytatta a jó eredmények közlését egészen az utolsóig.

Ekkor vették észre, itt tréfás szívatás folyt, és kitört a nevetéssel együtt a taps is.

Ez most különös, igazi öröm bankett volt.

Bakterok éjszakája

Télen, amikor a vízirendőrök hajójukon és felszereléseiken már elvégezték a szükséges karbantartást, havonta néhány alkalommal beosztották őket rendőri, közbiztonsági ellenőrzésre.

Egy alkalommal Bogdán László és Szánti Jenő együtt mentek kerékpárral járőrözni Balatonmáriáig. Kevés hó, de igen kellemetlen hideg volt ezen az estén. Nem volt még nagy idő, kilenc óra lehetett, amikor a villák ellenőrzése után bementek a Balatonmária-felsői állomásra. A váróterem zárva volt, de nyitva találták az iroda melletti kis szobát, ahol a vaskályhában bűzölgött a szén. Átfázott testüknek jól esett ez a kis meleg.

Hogy ott vannak, jelezni akarták a szolgálatos bakternak. Kopogtak ajtaján, de nem jelentkezett. Tudták, hogy otthon van, mert nagyot hallása miatt hangosra hajtotta a rádiót. Jól kihallatszott a Szabad Európa Rádió hangja, ami ugyancsak nem kívánatos magatartásnak számított.

Táskájukból elővették a magukkal vitt ennivalójukat. Már ettek is, de a bakter még mindig nem jött ki.

Bogdán László – hogy megréfálja – írt egy levelet, és ezt távozásukkor az ajtónyílásba dugta.

A levélen ez állt:

„Tisztelt Szaktárs! Itt jártunk a vonal ellenőrzése során. Önt 21 és 21.30 között szolgálati helyén nem találtuk. 22 órakor jelentkeztek telefonon a fenyvesi állomás főnökénél. Olvashatatlan aláírás. MÁV főfelügyelő Pécsi Ig.”

Úgy időzítettek aztán mindent, hogy hazafelé jövet 22 órakor a fenyvesi állomáson legyenek.

Oda is bementek melegedni, és várták, lesz-e a levélnek hatása.

Pontban 22-kor csörgött a szolgálati telefon. A forgalmista felvette, és elkezdődött a beszélgetés.

– Mi van, öreg?

– Nem, itt nem járt még senki.

– Hogy a nyugdíj előtt nem lesz-e ebből baj? Ne nyugtalankodj! Most men-
nem kell tolatást intézni, de ne félj, majd én kimentelek. Azt mondom, én bíz-
talak meg külső munkák ellenőrzésével. Légy nyugodt, mindent elrendezek!

A beszélgetés-foszlányokból mindent megértettek.

Bogdán László ekkor döbrent rá, hogy a tréfa milyen konfliktust okozott
egy nyugdíj előtt álló vasutasnak. Már bánta, ezt a jelentéktelennek gondolt
tréfát.

Továbbindultak. A vonalon mindegyik vasutast ismerték. Aztán bementek a
Balatonfenyves-felsői állomásra. A bakter kint sétált a síneknél.

– Hát, te mért nem alszol? – szólította meg Bogdán László. Kíváncsi volt a
válaszra.

– Hát, mert jött a drót, itt vannak a pécsiek ellenőrzésen, és hátha ide is
bejönnek.

De Laciék nem árultak el semmit, és egy kis csevely után folytatták útjukat
Alsóbélatelepre. Máskor alig tudták ebben az időben az itteni baktert felkelteni,
és lám, most meg mit látnak: ott áll az állomásépület előtt, és nagyon nézelődik
a 7-es út felé.

– Nem láttatok útközben szolgálatos vasutasokat? – kérdezte.

– Miért kérdezed? – adta Bogdán László az ártatlant.

– Hát, mert fülesem van, hogy ezek az istentelen főnökeink kint járnak el-
lenőrzésen. Ilyenkor! Nem borzasztó?

– Igazad van – erősítette meg Bogdán László. – De legalább menj be a me-
legre!

Ezzel elköszöntek, és indultak tovább Bélatelepre.

Az irodában világosság, a pénztárlak befüggönyözve. Bogdán László meg-
kocogtatta az ablakot.

Bali József amint kinyitotta a kisablakot, azt mondja:

– Hát ti vagytok? Azt hittem, az ellenőrzés jön. Kaptam a hírt, kint vannak a
főnökeink.

Ekkor már Bogdán László nem tudta megállni, és Józsi bácsinak, a régi fo-
nyódi barátának elmesélte ennek az egész hírnek az eredetét.

– Csak azt kérem, ne áruld el senkinek ezt a rossz viccet! – kérte Laci.

Pár szót váltottak még, majd elindultak a fonyódi állomásra.

Bementek itt is a forgalmi irodába. A beszélgetésekből értették: itt is tudnak
az „ellenőrzésről”, sőt azt már az egész vonalon készenlétben várták.

Egy cédulára írt ugratás miatt ezen a hideg, téli éjszakán Nagykanizsától
Székesfehérvárig nem mert szunyókálni egyetlen bakter sem.

A trükk

Tavasszal, a halak ívása idején – amikor tilalom van horgászatra, halászatra
– halászokból és rendőrökből álló csoportok ellenőrizték a Balatont és a vele
kapcsolatos csatornákat, hogy megakadályozzák az orvhalászok rabló munkáját.

Ilyen ellenőrző brigádnak Bogdán László rendszeresen tagja volt.

Egy alkalommal a Nyugati Övcsatorna – népszerű nevén: a máriai nagyárok – balatonújlaki szakaszához mentek ellenőrzésre kerékpárral és álcázásként civil ruhában.

Szép májusi meleg idő volt. A nap kezdett lenyugodni. A mezőn még volt mozgás, de néhány ember a csatorna mentén már ment hazafelé.

Ahogy befordultak a csatorna mellé, látták, hogy az ismert helyen, a hídnál néhányan szorgalmasan emelőznek, és dobálják ki a fűbe a kifogott halakat.

– Ezeket el kell csípnünk! – mondta Bogdán László, s elmondta a taktikát:

– Ha így maradunk, észrevesznek bennünket, és mire odaérnénk, eltűnnek. Ezért oszoljunk szét, és mintha hazafelé tartó munkások lennénk, menjünk egymás mögött. Én megyek elől, a többi bízatom rád.

A biciklit tolvaj elindultak a töltés melletti gyalogúton. Amint megfelelő közelségbe értek, Bogdán László hangosan beszélni kezdett.

– Hát, jó eefáratam máma is. De most, ha hazaérek, még füjet kő kaszányi, azt oda kő dobnyi a jószágoknak, megkö etetnyi a disznókat, meg megkö fejnyi még a tehenet.

Erre már oda is értek, de a halászhók ügyet sem vetettek rájuk.

Bogdán László ekkor határozott hangon odaszólt:

– Emberek! Rendőrség! Mindenki leteszi a hálót, és igazolja magát!

Nagy riadalom lett. Volt, aki a vízbe engedte a hálót, volt, aki eldobta, néhányan futásnak eredtek, de az egyik előkapta a kését, és megindult feléje.

Bogdán László erőlyesen rászólt:

– Tedd el azonnal a késedet, mert keresztüllőlek, mielőtt ideérsz! Aztán úgy tett, mintha nyúlna a pisztolyért. – Hogy jogosan teszem, arra itt vannak tanúként a társaim, a hálód, meg a kezedben lévő késed!

Az ember erre megijűhászodott, látta, ez nem tréfa. Eltette kését, és igazolta magát a további intézkedéshez.

Akkor összeszedette a hálókat, és bevitette vele a tanácsházára.

Talán egy hét múlva ugyanez a brigád ment ellenőrizni most távolabbra, a szomszéd községbe, a kéthelyi szakaszra. Ott is többen "umbelláztak", ahogy Bogdán László az emelőzést nevezte.

Most csak annyit mondott társainak:

– Ugyanúgy csináljuk, mint a múlt héten.

A brigád szétoszlott, egymás mögött mentek. Amikor úgy hallótávolságba értek, Bogdán László elkezdte jó hangosan mondani a korábbinak megfelelő szöveget:

– Hát ma is jó nehéz napunk vót. De még nincs vége, mer ha hazamegyek, meg kő etetnyi a disznókat, meg kő fejnem a tehenet,...

– Fejed ám az édesanyádat! – ordította el magát az egyik, amint meghallotta ezt a szöveget. Észbe kaptak a többiek is. Dobálták a hálókat a vízbe, és iszkiritty, futottak szerteszét, mintha csak a ménkű csapott volna közéjük.

Bogdán László rájött: a trükk híre elterjedt. Másodszorra már nem jött be.

Az orvhalász

Ismert volt a rendőrség körében, hogy horgászati tilalom idején az orvhalászok egyik kedvelt helye a nagyberekki nagyárok, annak is a pálmajori és imremajori szakasza. Rejtett hely, messze is van, és nehezen megközelíthető.

Egy alkalommal Bogdán László járőrtársával ezt a helyet tervezték be ellenőrzésre.

Legnagyobb meglepetésükre Pálmajornál senkit sem találtak az árkon szákolni, és Imremajornál is csak egyetlen embert.

Megjelenése, kreol bőre árulkodott, hogy kétkezi munkásember, mégpedig a szegényebbjeiből.

– Rendőrségi ellenőrzés! Igazolja magát! – szólította fel Bogdán László.

Látszott az emberen, úgy érte, mint derült égből a villámcsapás.

– Nincs nálam igazolvány – mondta ijedten.

– Akkor majd bevállásra írom fel az adatait, és elővette papírjait.

– Neve?

– Bogdán László.

Ejha! Ez aztán érdekes – lepődött meg Laci.

– Születési helye?

– Mondja az ember a falut.

Na, ez meg még szebb – állapította meg magában.

– Születési ideje:

– Ezt is mondja.

– Bogdán, maga viccel velem? – szólt rá a rendőr.

– Rendőr elvtárs, dehogy viccelek, tessék megkérdezni bárkit, hogy ki vagyok, itt ismernek engem – mondja az ember most már kétségbeesve.

Végül, mint kiderült: az anyjuk neve és a születési napjuk kivételével minden adatuk megegyezett.

Bogdán László emiatt még mélyebb rokonszenvet érzett az ember iránt. De kérdezgette tovább:

– Mit fogott? Mutassa!

Az ember kivette hálóját a vízből, amiben két darab, talán kilós ponty, meg úgy 4-5 keszeg volt.

– Tudja, rendőr elvtárs, feleségem a kórházban van, pénzem nincs, hát a főorvos úrnak szeretnék vinni egy kis halat – próbálta meghatni, és menteni helyzetét az ember.

– Tudom, persze. Sokan lehetnek innen a kórházban, mert eddig mindenki ezt mondta.

Mondja, hány gyereke van?

– Négy.

– Hol dolgozik?

– Itt a nagyberekki gazdaságban.

– Mutassa a tenyerét!

Bogdán László erős, barna, repedezett, kerges kezét látott.

– És itt melyik irodán? – kérdezte tovább, de már a nevetés kerülgette.

Erre az ember úgy nézett, mint az imént föbe dobott hal. Látszott, ez a kérdés fölfoghatatlan számára.

– Barátom, most hagyja abba a halászatot, és menjen haza! A halat meg ne adja oda senkinek, azt egyék meg maguk!

Az ember mire felocsúdott, a rendőröket már nem is látta.

A járőrtárs, aki bár ismerte Bogdán Lászlót, mégis megkérdezte:

– Följelented?

– Á, dehogyis. Azért kis halért? Te is láttad rajta, ritkán lakhat jól a családja hallal.

Nevetve folytatta.

– Meg hát bolond vagyok én? Minden személyi adata csaknem mindenben megegyezik az enyémmel, és esetleges adminisztrációs hiba folytán nekem küldjék ki a büntetést.

Közben már a somogyszentpáli határt figyelték.

A kínai gyógymód

Bogdán László már nyugdíjas volt, amikor bal kezén a kisujja mereven behajlott egészen a tenyerére. Emiatt ezt a kezét alig tudta használni. Ekkor eszébe jutott a korábbi években vitorlázás során megismert orvos adjunktus ismerőse, aki egyik nagyvárosunk klinikáján kézsebészetre specializálta magát.

Bejelentkezésére, mint kedves ismerősre visszaemlékezve, az adjunktus úr készségesen segített. Berendelte, megvizsgálta, sőt meg is műtötte. De jelezte, ezt még folytatni kell, mert egy műtéttel nem lehet jóra megcsinálni.

Eltelt így, ezzel az állapotával pár év, és Laci másik kezén is gond jelentkezett. Érdekes módon ugyanilyen zsugorodás történt két testvére ujjain is.

Újra megkereste az adjunktus urat, de már azt kérte: két testvérével együtt fogadja őket műtetre, mert nekik is ilyen betegségük van.

– Ez egy kis gond, László – mondta az adjunktus úr nem titkoltan. – Kevés a helyünk, meg nekem biztosan sokallnák is egyszerre a három beteget. De azért megoldható – nyugtatta meg Lacit. De cinkosan adott egy „tanácsot”.

– Csak azt kérem, ha itt bent a klinikán erre rákérdeznek, akkor mondják azt: egy magas beosztású pártvezető támogatta felvételüket.

Hamarosan megkapták mindhárman a kórházi behívást.

Amikor várakoztak a felvételen, Laci továbbra is aggódott.

– Vajon nem utasítják-e el most őket? Mit mondjon valóban, ha firtatni kezdik: hogy-hogy egyszerre hárman is? Meg azt se tudja megcsinálni, hogy magas pártvezető támogatását hazudja.

Még végére sem jutott gondolatainak, amikor szólította a soron következőt a felvételt vezető nővér.

Elsőnek Laci ment. Átadta személyi igazolványát.

– Neve? – kérdezte a nővér.

– Bogdán László.

– Anyja neve?

– Skrinyár Karolin

És ment tovább a szokásos adatfelvétel.

Következett István.

– Neve?

– Bogdán István.

– Anyja neve?

– Skrinyár Karolin

Ránézett a nővér, de folytatta.

Aztán jött Sándor.

– Neve?

– Bogdán Sándor.

– Anyja neve?

– Skrinyár Karolin

A nővér hirtelen abbahagyta az írást. Fölnézett, és hátra dőlt a széken.

– Hát hányan vannak maguk? – kérdezte nem titkoltan rosszalló csodálkozással.

Na, most lesz a bukás – gondolta Laci –, és erre most valamit szólni kell. Odament a nővérhez.

– Tetszik tudni, mi egy alomból valók vagyunk, és egyforma a betegségünk is – mondta Laci szelíd mosollyal, szinte bűnbánóan.

A nővér nevetni kezdett.

– Jól van, jól van – mondta, de kacagott tovább. – Csak az a baj, nem tudom mindannyiukat egy szobába rakni. Nem lesz baj, ha egymás melletti szobában lesznek?

– Jaj, persze, hogy nem baj, kezit csókolom, csak legyen helyünk – mondta már megnyugodva és leplezetlen örömmel Laci.

Aztán fél óra sem telt el, már a kijelölt kórteremben voltak.

A következő napon megvoltak már a vizsgálatok is, ahol az adjunktus úr megállapította: mindhármuknál szükséges a műtét.

De Laciék továbbra is még izgatottak maradtak. Vajon, hogyan fogadja őket vizitkor majd a professzor úr?

Ez is elkövetkezett. A professzor úr gondosan megvizsgálta kezüket, és közben csak annyit kérdezett: hogy vannak, hogy érzik magukat.

Aztán a sok sürgős operáció kivárása után egy napon megtörtént mindegyiküknél a műtét. Igazán csak most kezdtek örülni. Úgy érezték: most vannak túl minden gondon.

Ezen a napon azonban új szobatársat kaptak, akiről később megtudták, biztosítási ügynök. Keze be volt kötözve, és ahogy mondta: munkája közben elesett kerékpárral, és összezúzta a kezét. Közben folyamatosan és egész délután jajgatott. Ezt még el is viselték volna, ha közben állandóan nem azzal traktálja

őket, hogy neki milyen pártkapcsolatai vannak, és ha ezt megmondja, hogy fog itt majd mindenki vigyázban állni.

Már haragudtak rá.

Eljött a vizit. Amikor az ember sorra került, folyt belőle a nagy panasz, amit azzal fejezett be: talán soha nem jön rendbe a keze, ha nem műtik meg.

A professzor gondosan megvizsgálta kezét, és barátságosan azt mondta:

– Valóban csúnya a keze, de úgy látom, olyan sérülése nincs, amit meg kellene műteni.

Laciék fellegezték. Gondolták, ezzel a professzor úr megnyugtatta, és nekik is nyugtuk lesz tőle.

Tévedtek. Az ember rettenetesen fölháborodott a professzor úr szavain.

– Nem tehetik meg ezt! Ha nem műtik meg, megyek a pártbizottságra panaszra! – emelte föl az ember a hangját.

Látszott a professzoron, meghökkent egy pillanatra ettől a hangtól, majd változatlan nyugodtsággal azt mondta:

– Jól van. Holnap újra megvizsgáljuk. Meglátjuk, hogyan alakul sebe, és megteszünk mindent, hogy a keze újra tökéletesen ép legyen.

Aztán eltávoztak, de Laci észrevétlenül intett testvéreinek, és szépen, sorban megindultak kifelé. A társalgói rész üres volt, s ott leültek a belső sarokba.

– Hallottátok ezt? – kezdte Laci. – Micsoda ember? Mi a véleményetek? Ki kellene paterolni ezt innen a kórházból!

– Egyetértek, de hogyan? – kérdezte István.

– Nekem megvan már az ötletem is – mondta Laci. Most visszamegyünk. Én majd kezdem a beszédet, ti csak – ahogy szoktuk – vegyétek a szót. Ennyivel aztán be is fejezte a taktikai megbeszélést.

Ezzel bementek, és mindannyian Laci ágya mellé ültek. Suttogó hangon, összehajolva beszélni kezdtek, de úgy, hogy azért a szobában mindenki jól hallja.

– Ha ezt én tudom, a boldog isten jött volna ide – kezdte Laci. – A műtét óta rettenetesen zúg a fejem. Ti nem éreztek semmit?

– Dehogynem. Csak nem mertem mondani: azóta is állandóan szédülök – folytatta István.

– Nekem el van zsibbadva az egész fejem. Talán be is tört. Nézzétek meg, itt mekkora hupli van – kapcsolódott be Sanyi, mutatva a fejét a többieknek.

Erre már a szobatársak odafigyeltek.

Miért fáj ennyire a fejük? – kérdezte az új beteg idegesen.

– Holt biztos, hogy a műtét előtti érzéstelenítéstől, ami itt különleges módszerrel történik – kezdte a magyarázatot Laci.

– Miért, hogyan csinálják? – érdeklődött izgatottan az ember.

Laci folytatta:

– Tudja, úgy félig ülő helyzetben viszik be az embert a műtőbe, és amikor a feje odaér egy függönyhöz, akkor váratlanul valaki hátulról egy gumikalapáccsal fejbe vágja.

Az ember nagy lélegzetet vett, látszott, beijedt.

– Hogyan lehetséges ezt így csinálni, mikor van injekcióval helyi érzéstelenítés is? – mondta növekvő nyugtalansággal.

– Tudja – folytatta Laci –, azt mesélték: minden eddigi érzéstelenítésnél ez a legeredményesebb. Ez egy új kínai módszer. A fej egyik pontjára, ahol bizonyos idegek központosulnak, valami meri., meridiánnak mondják, és arra csapnak rá. Igaz ez olyan érzés, mint a villámcsapás, de ettől az egész kar érzéstelen lesz, teljesen ellazul, így könnyebben és jobban tudják megoperálni.

Erre a sarokban fekvő idős bácsi megszólalt:

– Én ilyenről nem tudok. Engem is műtöttek, de engem injekcióval igazán finoman érzéstelenítettek. Nem fájt nekem operáció alatt semmi sem.

Hű, most a baj! Megfeledkezett a műtött emberről. Ki kell menekülni ebből a helyzetből! – futott át Laci agyán.

De mintha mi sem történt volna, folytatta:

– Igaz, azt nem mondtam, hogy csak hatvanöt éves korig alkalmazzák, mert azért ez elég veszélyes eljárás.

Laciék azt látták: emberük az ájulás környékén van.

Ezzel Laci befejezte a felvilágosítást, és mindhárman újra kimentek a társalgóba. Közömbösen beszélgetni kezdtek, de titkon azt várták, mi következik.

Nem telt el tíz perc sem, és mit látnak. Emberük felöltözve, csomagjaival a kezében jön a folyosón. A nővér meg pont akkor jött ki a szomszédos kórteremből. Ahogy ezt észrevette, odaszólt neki:

– Maga meg hová megy?

– Elmegyek innen! Engem maguk nem ütnek fejbe! – mondta mérgesen. A nővér csak nézett.

– Na, de uram! Mi miért ütnénk fejbe bárkit is?

– Miért, miért? Mert hallottam én itt a kínai módszerről, hogy a műtét előtti érzéstelenítéshez gumikalapáccsal vágják fejbe az embert – mondta az orvostudományban jártasak bölcs tudatával. És már rohant is.

A nővér szinte elszédült ezek hallatán.

Este már az orvosok beszéltek a nővértől hallott elképesztő gumikalapácsos módszert. Mélységesen föl voltak háborodva.

– Ki beszélhetett ilyen örültségeket? Hogy milyen hírért keltik itt egyesek a kórháznak! – mondták egymás között a nővérszoba előtt.

Amikor ezt hallotta Laci, már igen megbánta ezt a kitalált, éktelen marhaságot, de olyan mérges volt arra az emberre. Milyen szemtelen és fenyegető volt. Megsértette még a professzor urat is. Nem akarja ő rossz hírért keltetni a gyógyításnak!

De Laci nem mondta meg, mi történt. Lapítottak. Még egymáshoz sem szóltak. Abban reménykedtek, talán majd nem kérdezősködnek, és nem tudódik ki a dolog.

Félve várták a vizitet. Nem jött-e rá az adjunktus úr, ki volt az, aki ezt mondhatta?

Aztán ez a pillanat is eljött.

– Most mi lesz? – vágott Laci agyába az újabb probléma.

A professzor úr most is, ahogy gondosan vizsgálta Laci kezét, és csak arról érdeklődött, hogy érzi a kezét a műtét után, akkor Laci újra bátorságot kapott.

– Professzor úr, tessék mondani, az az ember miért akarta annyira a műtétet, amikor nem is volt szükséges? – kérdezte egy bűnös nyájasságával.

– Nem tudom. Anyagi okokból talán. Úgy beszélnek, a biztosítósok magas összegre vannak biztosítva, és ha valami testi károsodás, műtét következik be, magas összegű kártérítést kapnak. Talán ezért – válaszolt barátsággal. Majd hozzátette:

– Nehéz ember volt.

– Professzor úr, akkor ugye nem is olyan nagy baj, ha meglógott a kórházból? – mondta is, kérdezte is egyben Laci most, mintha már feloldozást kapott volna.

Amíg a kórházban voltak, ment ugyan még a beszéd az esetről, de semmi sem tudódott ki, nem lett ügy belőle.

*

Húsz év telt el azóta. A Bogdán testvérek ezt a történetüket még senkinek sem merték elmondani. Az ismerős adjunktus úrnak sem. Laci röstellné magát, hogy amiatt a lehetetlen alak miatt ilyen marhaságot, a gumikalapácsos kínai módszert volt kénytelen kitalálni.

Az esetet Laci már rég el is felejtette, amikor egy este arra figyelt fel, hogy a televízióban egy orvosprofesszor előadást tart a kézműtétekről. Felismerte benne a volt adjunktus urat, aki előadását mosolyogva azzal fejezte be:

– És nem kell tartani az érzéstelenítéstől sem, mert azt nem gumikalapáccsal végezzük.

– Hát a kitalált kínai módszer megmaradt orvosi tréfának – állapította meg Laci.

De kisujja, amit már régen meg kellett volna műteni, most is úgy van. Sokat bajlódik miatta. Mennie kellene a javasolt műtetre. De nem mer bejelentkezni, mert ahogy a professzor úr őt ismeri, azóta biztosan rájött, kitől eredhetett az ötlet.

De arra is gondol: talán van humora a professzor úrnak, és legfeljebb behozná neki emlékeztetőnek a gumikalapácsot.

Fogműtéten

Bogdán Lacit napok óta kínozza a fogfájás. Amikor úgy érezte, tovább már nem bírja, elment a fogorvoshoz. Az orvos megállapította: foga annyira rossz állapotban van, hogy nem lehet megmenteni. Ki kell húzni. Laci nem ellenezte. Számára fontosabb volt, hogy megszabaduljon a fájdalomtól.

A tömött és kopott fog azonban már az első szorításra megadta magát a fogónak, de úgy, hogy tőben eltört. A gyökerek kivétele műtétet kívánt. Jóllehet az orvos el tudta volna végezni, de Laci 75 éves korára való tekintettel nem vállalta, mert – mint mondta – ez nagy kockázati tényező. A helyzet ilyenén alakulása folytán beutalást adott neki Kaposvárra, a kórházba.

Csak hát ez újabb gondot jelentett Lacinak. Utazáshoz a vonatot nem merte választani, mert nem tudhatta, mikor végez, milyen állapotban lesz, meg műtött szájjal, esetlegesen dagadt arccal nem akar vonaton utazni. Ezért úgy döntött, autóval megy. De hogy ne legyen egyedül, elhívta magával egy jó barátját, V. Gézát, aki készséggel vállalta a kíséretet. Beszélgetés közben Gézának meg az a további ötlete támadt: hívják el magukkal másik barátjukat, F. Lajost is. Lajos is az első szóra készséggel csatlakozott.

Másnap reggel hét órakor találkoztak Ligeten. Lajos ekkor azt javasolta, az ő kocsijával menjenek, mert az kényelmesebb, mint Laci Wartburgja, meg hát Laci ilyen állapotában ne vezessen.

Így indultak.

Hamar beértek a kórházba. Legalább is rövidnek tűnt nekik az idő, mert egész úton bolondoztak, nagy nevetgélés közben sorban mesélték legutóbbi mókáikat.

Ez a jó hangulat mindaddig tartott, amíg be nem értek a fogászatra. Mert ahogy beléptek, a meglepetéstől csaknem rosszul lettek. Annak ellenére, hogy még elég korán volt, a legalább húsz méteres folyosó már tele volt betegekkel. A fal melletti székeken végig ültek, emellett meg többen még álltak is.

– Űristen! Mikor kerülök én itt sorra? Talán még holnap se! – értékelte Laci vidám iróniával a helyzetet.

Géza, ahogy körülnézett, észrevette, az egyik sor elején van egy üres szék.

– Ülj ide le, Laci! Most már türelemmel kivárjuk. Csak rád kerül a sor? Dolgunk végezetlenül nem megyünk haza – mondta.

Laci leült, Lajos és Géza meg a kijárat felé mentek vissza, és ott egy ablakmélyedésbe húzódtak be.

Pár perc telt el csak, amikor kinyílt a rendelő ajtaja. Az emberek felkapták fejüket, izgatottan várták, kit fognak szólítani. De nem történt más, minthogy egy idősebb, molett, fehér köpenyes asszonyság – feltehetően egy asszisztensnő – jött ki kezében tálcával, rajta kis csészékkel. Láthatóan kávéért indult.

Laci unalmában szemével követte. Amikor Lajos és Géza irányába ért, látja, hogy Lajos és Géza megállítják, és beszélgetnek vele.

– A hölgy biztosan siet, hiszen sok a dolguk, ezek meg feltartják! – méltatlankodott magában Laci.

Az asszonyság hamarosan jött vissza. Valóban kávéért volt.

– Na, itt nem mostanában kerül a sor valakire is! – gondolta Laci. De aztán elröstellte magát, mert ahogy az asszisztensnő eléje ért, úgy látta, barátságatosan néz rá, mintha csak megérezte volna rosszmájú gondolatait. Mindezt azon-

ban továbbgondolni sem tudta, mert megint nyílt a rendelő ajtaja, és megjelent az iménti asszisztensnő.

– Bogdán Lászlót kérem! – mondta.

Csend. Senki sem mozdult. Laci sem.

– Hát én még betegebb lettem? Már halucinálok is? – szaladt át Lacin.

– Bogdán bácsit kérjük Fonyódról – ismételte meg hangosabban, miközben, mintha csak ismerné Lacit, feléje intett.

Most már biztos volt, valóban őt hívja. Kis morajt hallott, de mit tehetett. Hívásra mennie kellett.

Gyorsan felpattant, és indult. Ahogy elment a sok várakozó beteg előtt, szinte érezte az iránta megnyilvánuló ellenszenvet a soronkívülség miatt.

Laci, mint ahogy az életben is mozog, fiatalos lendülettel lépett be a rendelőbe. De még körülnézni sem tudott, merre-hová menjen, mert egy fiatal és nagyon szép doktornővel találta magát szemben, aki mindjárt megfogta kezét, és odavezette a székhez.

– Nem kell félni Bogdán bácsi! Nem fog fájni! – mondta nagyon kedves hangon, miközben Lacival már emelkedett is a szék.

– Igen. A doktornőnek biztosan nem! – válaszolt rá Laci a maga humorával.

Miközben a doktornő egyik kezével keresgélt a maga elé húzott műszerek között, a másik kezével meg simogatta Laci fejét.

– Meglátja Bogdán bácsi, igazán nem fog fájni. Ilyentől nem kell megfutamodni. Innen még mindenki élve ment haza. Csak pár perc az egész, és meglátja, mennyire fog örülni, hogy eljött – nyugtatta tovább a doktornő.

Miközben a doktornő már javában dolgozott tátott szájában, Laci fejében zakatoltak a kérdések: hogyan kerülhettem be ilyen gyorsan, és soron kívül? Honnan tudták a nevemet, amikor a beutaló még nálam van. És miért nyugtattott annyira a doktornő, hogy ne féljek, meg hogy nem kell megfutamodni? Laci semmit sem értett.

Nem futamodott ő meg még életében semmi elől sem. Megjárta a második világháborút is, de ott sem félt soha. Meg hát fegyveres testületnél szolgált. Most sincs benne semmi félelem.

– Hát hogy nézhetek én ki most itt, ha ilyeneket mondanak nekem? – gyötörte a gondolat.

Miközben a gondolatok kavargtak a fejében – mivel valóban nem zavarta, hogy a doktornő vágott, vésett –, Laci a doktornőt nézte. Újra és újra megállapította: gyönyörű asszony.

Ahogy így a műtét és kétségei között gyönyörködött a szép doktornőben, egyszer csak azt hallotta:

– Bogdán bácsi, készen vagyunk. Minden szépen sikerült. Most teszünk a sebre néhány tampont, hogy ne vérezzen. Ha az injekció hatásának múlása után úgy érzi, nem fáj, kiszedheti. De most azért még szorítsa csak jól oda! A viziontlátásra!

Laci megköszönte a doktornőnek a kezelést, és kezével ösztönösen befogta tamponnal telerakott száját.

Ahogy kijött újra el kellett mennie a betegek előtt. Most úgy látta, mintha nem az ellenszenvet, inkább a részvétet látta volna arcukon.

Barátai igen jókedvűen fogadták.

– Na látod, ezt is túlélted! És milyen hamar rád került a sor! – mondta Lajos igen csak nagy nevetéssel.

Ez Lacinak újra eszébe juttatta a benne is felmerült nagy kérdést.

– Gyerekek, mi történt itt, hogy ilyen hamar, alig, hogy ideértünk, soron kívül hívtak be? Honnan tudták a nevemet? Értitek ti ezt?

– Kedves barátom, azért van az embernek a feje, hogy gondolkozzék! Nemde? – mondta Lajos, aki alig tudta visszatartani nevetését. – Talán láttad is, beszélünk az asszisztens nővel. Elmondtuk neki, hogy te nagyon be vagy ijedve, valósággal remegsz a félelemtől. A héten már harmadszor vagyunk itt veled, mert te a várakozás alatt kétszer megszöktél, és ilyenkor úgy eltűnsz, hogy alig lehet megtalálni. Tegnap is fél nap kerestünk.

Laci, aki pedig már maga is csinált sok kópéságot, csaknem rosszul lett. Ilyen gyönyörű orvosnővel szemben ilyen megcsinálni!? Micsoda szélhámosság! Ekkora szégyen! – röstelkedett a helyzet miatt Laci. Most értette meg, odabent miért bánt úgy vele a doktornő. Ekkor már neki is nevetni lett volna kedve, de anélkül, hogy bármit is kinyilvánított volna, hirtelen előkapta zsebkendőjét, és szájára szorította.

– Akkor indulhatunk is haza! – szólt Géza.

Laci a fejét rázta, és a szájára szorított zsebkendőjétől nehezen, alig érthetően csak motyogva mondta:

– Borzasztó bajban vagyok! Nem sikerült a műtét. Újabb operációt kell végezni, de sürgősen, és ezt csak Pécsen tudják megcsinálni. Most meg majd ott kínoznak meg! Most Pécsre kellene mennem. De ha gondoljátok, mehetünk haza is. Majd holnap vonattal elmegyek – mondta Laci.

– Hát ez nem igaz, még mi minden nem történik meg veled? Most még Pécsre is autózni kell? – méltatlankodott Lajos.

– Lajos, ezt a napot Laci segítségére szántuk – szólt bele Géza. – Ezt végig kell csinálnunk! Nem hagyhatjuk most magára!

– Jó, akkor induljunk Pécsre! – adta meg magát Lajos.

Ahogy még a városban az útkereszteződéshez értek, a közlekedési lámpa pirosat mutatott. Lajos besorolt balra, a Pécs felé vezető sávba.

– Te meg hová az istenbe akarsz menni balra? – szólt Lajosra most már tisztán érthetően Laci, mert levette zsebkendőjét a szájáról.

– Hát Pécsre, ahová mondtad – válaszolt Lajos.

– Haza megyünk, nem Pécsre! Rendben van a műtét, csak beugrattalak! – válaszolt Laci az átverés örömeivel.

– Megállj, te átokfajzat! – szitkozódott Lajos, miközben az autók között furakodott át a Fonyód felé vezető sávba.

Persze hazafelé sem voltak nyugton, hiszen a délelőttön összehordott marhasággal megint volt új téma.

Hamarosan Somogyvárra értek. Lajos ott, anélkül, hogy szólt volna, Laci és Géza nagy meglepetésére a domb alján befordult az erdőbe, a Kupa Csárdához.

– Most meg megint hova a francba mész? – csattant fel Laci.

– Ma korán keltünk, és ki is fárasztottál bennünket. Itt eszünk valami finomat – mondta érezhető élvezettel Lajos.

Ebben máris mindannyian egyetértettek.

– Igen jó ötlet! Nekem sem fáj már a fogam. Ki is veszem a tampont – örvendezett Laci a remélt ebéd miatt, hiszen a foghúzás és a fájdalom miatt már napok óta nem evett.

A csárdai kínálatból mindegyikük az éppen frissen elkészült birkapörköltet találta a legkívánatosabbnak.

– Akkor három birkapörkölt burgonyával és savanyúsággal – rögzítette a pincér a választást.

– Nem, nem! – szólt Lajos határozottan. – Csak kettő lesz, mert a barátunknak most vészték ki a fogát. Az orvos szigorúan megmondta: a friss sebre ma semmit sem szabad neki enni.

Az átverésért Lacit máris utolérte Lajos bosszúja. Laci most csak nézhette, amint barátai az illatozó pörköltet eszik a gőzölgő burgonyával. Az meg még tovább bosszantotta, hogy amikor a szép sárga almapaprikára nézett, és összefutott a nyál a szájában, úgy érezte, az is kárörvendően mosolyog rá.

Így Lajos most az ebéddel gondoskodott arról, hogy az út utolsó, Somogyvár és Fonyód közötti szakaszára is legyen újabb téma a nevetésre.

A hajóskapitány

1983 nyarán történt, de hogy pontosan mikor, azt az emlékezet már nem őrzi. Késő délután, hat óra lehetett, amikor – mint ahogy a Balatonon szokott – hirtelen kezdett elsötétülni az ég, és erős szellőkések suhantak át a tavon. Percek alatt szürke-kék lett a táj, félelmetesen haragos zöld a Balaton.

A badacsonyi kikötőből ekkor kellett indulnia a Révfülöp vízibusznak Balatonboglárra. A hajó vezetője, Sinkovits Rudolf már engedélyt adott a matrózoknak az utasok beszállítására, de távcsővel még egyszer körbetekintett a vízen, minden rendben van-e.

Ahogy Boglár irányába nézett, észrevette, hogy bent, messze, talán egy kilométerre a parttól, a már duzzadó hullámok között valaki viaskodik szörfjével. A fokozatosan erősödő szélben egy ember leesik róla, meg majd visszakapaszkodik. Ez így ismétlődött még párszor, amikor már többet nem tudott rá fölállni, és csak hánykódott a hullámokon.

Azonnal parancsot adott a beszállás leállítására. A még várakozóknak – elnézésüket kérve – közölte: még nem indulhatnak, mert a hajónak menteni kell menni. De jönnek vissza.

És a vízibusz – a már növekvő hullámokkal szemben – a legnagyobb erővel indult a cél felé. Félelemben meggyötört osztrák fiatalembert mentettek ki.

A kapitány megnyugodva pörgette balra a kormányt, hogy északnak visszafordulva mielőbb visszaérjen a badacsonyi kikötőbe az ott maradt utasokért.

A beszállás és az indulás után a kapitány továbbra is a távoli vizet figyelte. Most Tomaj irányában egy felborult csónakot látott, mellette a vízből egy felbukkanó nőt, aki nem tud megkapaszkodni.

Újabb parancs, és újra indultak menteni. Őt is szerencsésen kiemelték, és – szabályt szegve – csónakját a hajó után kötve ismét visszafordultak Badacsonyra.

A két kimentett és vacogó embert takaróba tették, és léleklemelegítőnek a kapitány a büféből hozatott nekik még egy kis rumot is.

Ahogy a parthoz közeledtek, a kapitány most egy vízből ki-kibukdácsoló fejet vett észre. Újabb forduló, és megint röpült a mentőgyűrű. Jókor még, mert a fiatalembernek már alig volt ereje ahhoz is, hogy megkapaszkodjon. De ő is életben került föl a hajóra.

Amikor bevitték a már kimentettek közé, lett nagy meglepetés. Ahogy a hölgy és férfi meglátták egymást, sírva borultak össze. Egyhetes házaspár voltak. Tomajiak. A férfi tudta, hogy felesége ment a csónakkal a szörföst menteni. Ahogy szemmel figyelte a partról, észrevette, hogy a vihar előszelétől felesége veszélybe került. Be akart úszni érte, de nem tudott eljutni odáig. Miközben boldogan ölelték egymást, az asszonyka még reszketve a történetektől szinte korholóan mondta férjének:

– Miért csináltad, meg is halhattál volna?

– Érted meg is haltam volna – jött gyorsan a romantikus válasz rá, már a hajó biztos védelmében.

Kiszálláskor a már nevető osztrákról meg kiderült, tud magyarul. Ahogy partot ért, nagy hangon odaszólt a kapitánynak:

– Mit iszol?

Három napig járt oda köszönetet mondani a kapitánynak, és mindig ezt kérdezte tőle: Mit iszol? Kiderült, hogy e nagyon praktikus kérdő mondatnál magyarul többet sem tud.

Nehéz, feszült, de boldog napja volt ez Rudinak. Persze nem az első és egyetlen, hiszen eddig oly sok veszélybe került embert mentett meg a haláltól, hogy a két kezén meg sem tudta volna számolni. De ezekre húsz év múlva azért is emlékszik, mert a kimentettek közül egyedül csak ők mondtak köszönetet.

Ezt Rudi ma sem veszi zokon. Úgy mondja:

– Hivatással járó, esküben fogadott kötelességem az emberi élet mentése.

Erre tudatosan készült. Soha nem akart más lenni, csak hajós.

De hogy honnan adódik ez a hajózás iránt érzett szerelem, csak sejti. Fonyódi ősei közül, a Sinkovits-családban nem volt se halász, se hajós. Nagyapja, Sinkovits Gyula gazdálkodott, tsz-ben, ktsz-ben kocsisként dolgozott, apja Sinkovits Sándor adminisztrátor, majd portás volt. Talán anyai ágon örökölt valamit. Nagybátyja hajógépész volt, az anyai nagypapa, Kálmán Rudolf pedig 1945 után a fonyódi Halásztelep vezetője.

Mesélték neki, de emlékszik is rá, hogy amikor pici gyerekként szülőfalujából, Fonyódról elköltöztetve egy ideig Balatonszemesen, a nagyszüleinél élt, ötévesen, pizsamában, reggel korán az ablakon keresztül kiszökött a kikötőbe nagybátyja hajójára. Ott volt igazán boldog.

A matróz (1970)

A fonyódi általános iskola befejezése után jelentkezett is hajósnak, de nem vehették fel, mert nem volt meg az előírás szerinti vasas szakképzettsége. Ettől a pillanattól mindent elkövetett, hogy ezért szakmát tanuljon. Végül Budapesten a rokonoknál lakva kitanulta a vasesztergályos-ságot. Ezzel a szakmunkás-bizonyítvánnyal tért vissza Fonyódra, és 1968. augusztus 1-én 19 éves korában teljesült gyermekkori vágya: hajós lett. Egy évig matrózként, aztán csaknem 10 évig gépkezelőként dolgozott.

Aztán a fiatalok között fellobbant nagy divat, a jól fizető külföldi munkalehetőség őt is elvitte a Német Demokratikus Köztársaságba. Innen két év múlva hazajött, és továbbtanult. A Hajózási Szakközépiskola és a technikus vizsga után valósult meg igazi álma: hajóvezető lett.

Erre a vizsgára negyedszázad után is jól emlékszik. Ahogy e történetek között már megírt általános iskolai orosz nyelvi feleletébe beütött valami különös, az itt – igaz, más formában – a technikai oroszvizsgán is kétségbe ejtően megismétlődött.

A kihúzott tételén az állt: Govoritye o moszkovszkoj beloј flotye! (Beszéljen a moszkvai fehér flottáról.)

Megnyugodott. Érezte, annyit tud, hogy nem lesz semmi probléma.

Amikor rákerült a sor, nyugodtan is kezdte. Pár mondaton már túl volt, amikor ránézett a tanárnőre. Úgy látta róla, minden rendben van. A vizsgaelnök is lazán ült a széken, mintha unta volna.

Aztán folytatta:

– Onyi szluzsat v patrolje na reke Moskva, i... (A Moskva folyón szolgálnak, járőröznek, és...)

Itt hirtelen megállt. Nem jutott eszébe a folytatás. Elfejtette, mit akart mondani. De ez csak egy pillanatig tartott, aztán már mondta is tovább:

– ...und Sie wohnen an Bord. (...és a hajón élnek.) Sie musizieren und tanzen gern. (Szeretik a zenét és a táncot.)

Ekkor újra a tanárnőre nézett, és azt látja, tágra nyílnak szemei, és a vizsgabiztos is megigazítja magát a széken. Nem tudta, mi történt, és mondta tovább.

– Sie haben ihre eigene Tanzengruppe mitsamt Kapelle. (Van saját zenekaruk és tánccsoportjuk.)

Aztán folytatta még néhány mondattal.

Amikor befejezte, odalépett hozzá a tanárnő.

– Rudi, felelete kicsit különös volt. A vizsgája oroszból kettes, németből pedig, amiből nem kellett vizsgáznia, az meg ötös – mondta finom mosoly közben.

Rudit melegség öntötte el. Ekkor döbbsent rá, hogy a feszült helyzetben tudattalanul német nyelvre váltott, mintha az NDK-ban, a régi iskolájában vizsgázna.

*A Fonyód – Badacsony között közlekedő
„Badacsony” katamarán és...*

...kapitánya (2003)

A tanárnő most ezt méltányolta, és végül a bizonyítványba közepes osztályzat került.

Sinkovits kapitánynak, ha voltak is esetenként különös pillanatai vagy nehéz esetei, de az eddigi 34 évi hajózás ugyanakkor sok örömet hozott. Nem véletlen, hiszen munkája, hivatása jelentette számára a teljes életet.

Ennek ellenére váltott, és 54 éves korában a nyugdíjas életet választotta.

A magas termetű, fehér körszakállú kapitány 2004-től már nem látható a katamarán kormányálásában.

Vakhit

Kiss József matematika-fizika-technika szakos általános iskolai tanár és felesége, a fonyódi Rózsa Ilona magyar-országi szakos tanárnő az 1970-es évek elején - mivel ekkor adódott üres tanári állás - kérésükre áthelyezést kaphattak a fonyódi iskolához, mert itt építettek házat.

Jóskának súlyos cukorbetegsége miatt 1992-ben abba kellett hagynia a tanítást, és rokkantnyugdíjazását kellett kérnie. Betegsége az évek során egyre jobban fokozódott, majd tragikusra fordult. Érszűkület következtében amputálni kellett térd alatt bal lábát, és ezzel egyidőben mindkét szemére elvesztette látását is. Az örökmozgó, aktív szervező és úttörő-táborozásokat vezető tanárt ez a helyzete teljesen a szobához kötötte.

Az iskolai munka során Molnár István kollégájával igen jó emberi kapcsolatot alakítottak ki. Közös vonásuk volt: mindketten szerettek bolondozni, mindenből viccet csinálni.

A 2003. évi szünet után, mert Pistának szép szülője volt Badacsonyban, szőlőt vitt Jóskának. A kosarat letette a konyha asztalra, aztán bement Jóskához a szobába.

– Marhára örülök a disznó szerencsémnek – köszöntötte barátját Jóska.

A hideg őszi napok miatt hűvös volt a szoba. Jóska, annak ellenére, hogy melegítőbe öltözött, valamennyire még be is volt takarózva.

A szünetről beszélgettek, és eközben Pista látta, hogy Jóska egyik lába nincs betakarva. Szólt is neki:

– Te, takard be a lábadat, mert tudod, az ember lábról fázik fel.

Erre Jóska lehajtotta fejét, mintha a lábára akarna nézni, de már mindkettőjükből pukkant is nevetés. Az a múltába volt.

– Na, ha hoztál szőlőt, akkor menjünk ki a konyhába, mert meg akarom kóstolni. Gyere, vezess ki, ott ülünk le! – mondja Jóska.

Jóska kitapogatva járókeretét, fölhúzószkodott. Pista megfogta karját, és elindultak. Amikor a konyhaajtóhoz értek, és Jóska jobb kezével már elérte az ajtófélfát, megállt, és nagy komolysággal azt mondja Pistának:

– Te, én most úgy vagyok, szívesen belépnék egy pártba.

Pistát – ismerve Jóska felfokozottságát – eddig nem igen lepte meg Jóska egy különös kijelentése, de ez most számára is olyan váratlan volt, hogy föl nem tudta fogni, mi nála ez a fura elgondolás. Rá is kérdezett:

– Hát, ez meg hogyan jutott eszedbe? Mért akarnál belépni egy pártba és pont most, a te helyzetemben?

Kiss József

– Tudod – mondja Jóska ugyanolyan komolysággal – most már vakon tudnám követni a párt politikáját.

A nevetéstől képtelenek voltak továbbmenni.

*

E történet után egy évvel később Kiss József nyugalmazott tanárt 2004. november 22-én hirtelen rosszulléttel a marcali kórházba kellett szállítani. Ott két nap múlva, szerdán virradóra csendben örökre elaludt. 66 éves volt.

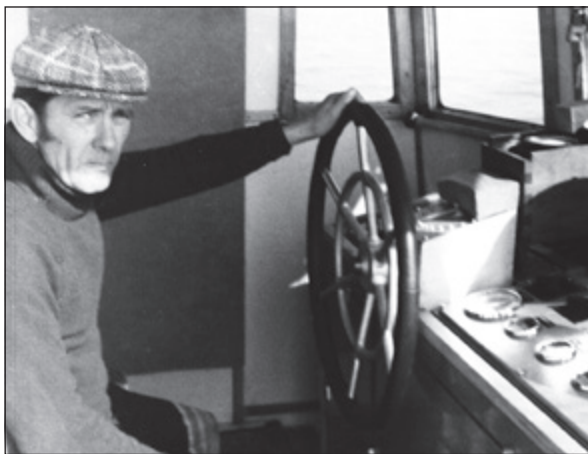
Halászok

A halászat a férfi lakosság jelentős és rangos foglalkozása volt. Általában 20, esetenként 40 embernek is, sokszor szinte ugyanennyi családnak ez adta egész éven át a biztos megélhetést. Bérük sohasem volt magas, de jól kiegészítette a természetbeni juttatás. Amikor befagyott a Balaton, akkor a jégi halászat és a jégvágás adta a munkát. A halászok ekkor termelték be a hal nyári hűtéséhez és szállításához a telep jégvermeibe a jeget. A jégfordást a helyi fuvarosok végezték lovas kocsival.

Képek a halászok életéből:

Halászat az 1910-es évek végén

Farkas János hajóvezető

A báló „kiszórása”. Török István, ?, Schmidt Lajos, Farkas János

A „markolás” (1955). Középen: Czigány Jenő és Györkös István

Jégi halászok fakutyázókkal (1930-as évek). Lékelés és a báló behúzása

A báló húzásának könnyítéséhez cibéket (bálóból készített vállra-testre rakható bámot) használtak

A zsákmány

Doma Pál (középen) jéggel rakodik

Jégvágó halászok (1954). Felülről: Cserpes István, Kiss Gyula, Szabó József telepvezető, Miseta József főagronómus., Bogdán Sándor, Zsiga József, Molnár Jenő, Farkas László, Nagy Ferenc. Középen: Nagy Gyula, Zsinkai Antal. Elöl: Simon Jenő, Vodicska Lajos, Pápai József, ?, Bérés Gyula

Az „elkiabált hal”

Fonyódon – csaknem száz éven át – mindennapos jelenség volt délután 4 óra tájban, hogy a munkából hazamenő halászok kezében vagy biciklijén egy szatyor volt, de jellemzőbben egy szák, amit egy kiselejtezett régi háló felső, sűrűbb fonású részéből, a *lébésből* vágtak ki. Ez volt – ahogy a fonyódi halászok hívták – a *halasacskozó*.

„Nem is volt halász az, akinek nem volt a biciglijén halasacskozó” – ahogy Bogdán Sándor egykori halász mondja. Üresen is csatra vetve mindig ott volt a zacskó a biciklikormányon, mert munka után ebben vitték haza a haljárandóságot, és az emberek lássák: van haluk.

A természetbeni járandóságnak a halászok életében mindig fontos szerepe volt. 1880 táján még csak pénzt kaptak. Az eresztőhálós halász napi 100 krajcárt, ami 1 forint, vagy korona volt.

A Balatoni Halászati Részvénytársaság 1899. évi megalakulásától azonban – dokumentum híján, az emlékezet szerint – 1950-ig a halászok a havi fizetés mellé étkezési halat, *vacsorahalat* is kaptak. Napi 2 kg keszeg ingyen hal, ez volt a *részhal*. Zsinkai Ferenc nyugdíjas halász, hajóvezető erről így beszél: „A részhalat természetes elosztásban mindennap megkaptuk, föltéve, ha fogásban teljesítettük az előírt alapmennyiséget, amit öt mázsában határoztak meg. Ha ettől kevesebb volt a fogás, a halászok részüket soha nem vették ki. Ilyen esetben a részvénytársaság gazdasági érdekét tartották elsődlegesnek. De mi már a hajón tudtuk, lesz-e aznap járandóság vagy nem. Amikor ugyanis a kifogott hal már ellepte a bárkában az *életgerenda* (a hajó gerincének) magasságát, akkor már megnyugodtunk: megvan a norma, erre a napra már jár a részhal.”

Felmerülhet a kérdés: hogyan kapták meg, hogyan osztották el a részhalat? Ki mennyit vitt? Az élelmesek vagy a rangot viselők többet? Volt-e különbség a hajóvezető, a halászmester és a halász, vagy a motoros csörlősök és *krutyizósok* (fahajón kézi csörlősök) között? Voltak-e károsultak? Vita, nézeteltérés vagy harag volt-e miatta?

A válasz rövid és nagyon egyértelmű: mindenki egyformán kapott, igazságon. Ezek az emberek a falusi együttélés és a szinte évtizedeken át tartó közös és nehéz, testet-lelket ölő vízi munka során kialakították az elosztásnak egy olyan egyszerű és tisztességes módját, amely minden önzést, részrehajlást, visszaélést, egy szóval: minden igazságtalanságot kiküszöbölt. Úgy mondják: „*a hal úgy lett elkiabálva*”. Az elosztásnak ez a módja nagyon tisztelt hagyományon alapult.

Kikötés után a halászok a fogást a dereglyékből, pontosabban a *supedlák*ből (a hajó két halas ládája, ahol elfért kétszer 25 mázsa hal) nagy vesszőkosarakba rakták, és bevitték a telepre. Itt a hal osztályozása, rendelésre vagy szállításra való előkészítése közben már külön dobálták – ugyancsak egy nagykosárba – a maguknak járó részhalat. Ezt nekik nem is kellett külön lemérni, mert a sokévi gyakorlat alapján tudták, hogy a kosárban lévő hal súlyban mennyi. Persze ez a járandóságnál rendszerint több volt, de ezt a vezetés általában elnézte. Nem sajnálták a halászsoktól, hiszen ebben nemes hal (fogas, süllő, harcsa, csuka) nem lehetett, csak keszeg, amit maguk között *szeméthalnak* mondtak. A nemes hallal való visszaélést viszont igen szigorúan büntették.

Az elosztásra előkészített halat a *basítóban* (a halfeldolgozó teremben) osztották szét. De jó időben inkább az volt a szokás, hogy kivitték az épület előtti rétre, a nagy nyárfa alá. Ott kiöntötték, és a *halászbokor* (amely általában 15 főből állt) tagjai szétdobálták annyi kupacba, ahányan aznap részt vettek a halászatban. Ezeket a csomókat úgy alakították, hogy lehetőleg egyformán legyen mindegyikben kisebb, nagyobb. Amikor megtörtént a mennyiség szétrakása, akkor a halászmester, de inkább a *rákötő* (a halászmester-helyettes) vezetésével megkezdtek az elosztást, az *elkiabálást*.

Először megnevezték az aznapi *kiabálót*. Ezt a feladatot ugyanis minden nap másik halász kapta. Amikor az kiabáló a kirakott halcsomók elé állt, hátat fordított, hogy azokat ne láthassa, akkor az elosztást vezető rámutatott valamelyik csomóra, és megkérdezte:

– Kié legyen ez a csomó?

A kiabáló ekkor valamelyik halász nevét mondta. A megnevezett odaállt a kijelölt kupachoz, és már rakta is „*balasacsokjába*” a halat. Így ment mindaddig, amíg mindenki ezen módon meg nem kapta a maga napi részhalat.

A halcsomók – mivel ezeket sem mérték – biztosan nem voltak súlyra egyformák, de ezt soha senki nem kifogásolta. Így egyik nap egyikük, másik nap másikuk járt valamivel jobban. A különbség egy-egy halászati szezonban ki-egyenlítődőtt.

A napi elosztást, hogy mikor, ki mennyit kapott, vagy kinek, mikor mennyit kellett fizetni, lajstromban vezették. Erre az írnioki, vagy ők mondták *miniszte-*

ri feladatra maguk a halászok egy időben Gréczi Józsefet jelölték ki. Nagy tekintélye volt a halászok előtt, mert amikor pénzről volt szó, fejben mindig mindent előbb kiszámolt, mint a vezető a papíron.

– Jóska, neked nagy eszed van, meg jó írásod, és megbízunk benned! Ezt csináld te! – mondták. Ettől kezdve Gréczi József mindenki meglegezésére nagy szorgalommal látta le a miniszteri feladatot. Aztán a hála az lett érte: rajta maradt ez a név. Ez lett a más Grécziektől megkülönböztető halászneve.

Így adódott, hogy az elosztásban a halászok között sohasem volt nézeteltérés.

A napi halat, amely ugyan sokat jelentett a halászcsaládok étkezésében, teljesen sohasem fogyasztották el. Kereset-kiegészítésre rendszeresen eladták. Azért vitték szákbán is, hogy lássák: van eladó hal.

A lakosság körében nagy igény volt rá, mert tudták: a 2 kg részhal súlyban és árban nem azonos a telepen vehető 2 kg keszeggel. Ebből lett aztán a halászoknak egy kis pénzük cigarettára, a Csibe-csárdai kuglizásra, meg ebből fizették ki a borozóban vagy a kocsmában az előre, strigulára megivott bort.

A hal mindig, minden körülmények között jó fizetőeszköz volt. Erről özvegy Kiss Gyuláné (1910) halászfeleség így beszél: „Vót, hogy nem tudtak fizetni. Így vót ez a 44-es háború után. Ilyenkor halat adtak. Aztán hoztak is a halászok annyit, amennyit csak nem szégyőtek. Mi meg vékába a fejen, meg hátizsákba vittük Buzsákba elannyi. Egy kiló halér két kiló lisztet attak.”

Sokszor előre megrendelés is volt. Volt, amikor csak így kérték:

– Te, küldj már egy szép halat!

Aztán ha hosszabb idő eltelt, és az illető szólt, hát hol a hal, akkor nevetve azt mondták:

– Ne mondd! Pedig a minap is láttam egy szép pontyot, és küldtem hozzád. Nem ért oda?

Az 1950-es évektől, amikor már szövetkezetben dolgoztak, volt továbbra is haljárandóság, de jelentősen megváltozott. A részhalat a *személyzeti hal* váltotta fel. Ez a korábbihoz viszonyítottan szinte mindenben más lett. Már nem volt ingyenes, csökkentették a mennyiséget, viszont kaptak hozzá nemes halat. A kiadása is más lett. Bevezették a jegyrendszert, mellyel végérvényesen megszűnt a természetes elosztás, az elkiabálás.

Ettől kezdve évente „A” (nemes) halból 12 kg fogast és 12 kg pontyot, „B” (olcsóbb) halból, jobbára keszgeből pedig 42 kg kedvezményes vásárlási jogot kaptak. Az így juttatott hal ára a hivatalos árnak a fele-harmada volt.

A kiadott jegyet akkor váltották be, amikor akarták. Ezt a jogukat a vállalat annyira tiszteletben tartotta, hogy bármekkora volt a külső megrendelés vagy a vásárlói sorban állás, a kifogott és beszállított napi halból először mindig a halászokat elégítették ki.

Az a korábbi helyzet viszont, hogy a halat a halászok eladták, lényegében semmiben nem változott. A halászok ugyanis a jegyet is eladhatták. Mivel a hal a halászoknak kiadott jegyre lényegesen olcsóbb volt (a keszeg 3,30, a fogas 12,–

Ft), nagy volt az igény rá, és most a jegyet vették meg tőlük, és aki megvette, az ki is válthatta. A kiadásnál ugyan ellenőrizték és beírták, kinek a jegyére történt a vásárlás, de ez inkább csak formáság volt.

Amikor előfordult az a ritka eset, hogy valamelyik halász maga váltotta ki a nemes halat, és fogast vagy harcsát méretett, a többiek nem állhatták meg, hogy ne tegyenek megjegyzést.

– Te, nem ám, hogy haza viszed, mert otthon ezt a halat nem ismerik. Azt hiszik, valami sárkányhal, és kidobják.

– Vigyázz, mert ha ezeket otthon megszokják, akkor lőttek a piának.

Ez arra utalt, hogy a halászok a maguk által kiváltott halnak is nagy részét eladták. Különösen a nemes halat, mivel ez volt a drágább, és ezért több pénzt kaptak. Így fogast, harcsát haza szinte sohasem vittek. Otthonra csak az olcsó hal, a keszeg jutott.

Mára már ez a rendszer is megváltozott. A halászok számára ma *akciós* hal van. Egy évre most is a már kialakult mennyiséget kapják, de a korábbiaktól még kedvezőbb áron. A fogasért az 1400 Ft-os ár helyett 40 Ft-ot, a ponty 700 Ft-os ára helyett 30 Ft-ot, a 280 Ft-os keszegért 10 Ft-ot fizetnek.

Így van 2002-ben. Azt kérdezik: vajon mi lesz a jövőben a romló halgazdálkodás következtében és az Európai Unióba belépés után?

Játék a hajón

A halászok – bármennyire fárasztó és kellemetlen volt is a munkájuk, a holt időkben szívesen bolondoztak.

A játékban a 70-es években, különösen a vidám természetű Schmidt Lajos (Szürke) volt nagy. Sok bosszantó tréfát talált ki. Ha egy új ember ment ki velük dolgozni, annak maradandó emléke lett erről, mert azt az első útján biztosan valamivel megviccelte.

Kedvelt tréfája volt, hogy távcsövüknek a szemhez illesztendő részét észrevétlenül bekormozta. Akkor szeméhez emelte, vigyázva arra, az ő szemhez ne érjen, úgy tett, mintha valami érdekes látnivalót talált volna. Feszülten figyelt egy irányba, aztán bizalmasan odaszólt az újdonsült halásznak.

– Te, gyere ide! Nézd csak azt a csónakot, mit lehet ott látni! Aztán kezével is mutatta az irányt. – Ha nem látod jól, szorítsd a szemedhez! – adta hozzá a tanácsot.

Az új ember szívesen tette, mert valami jó kis látnivalót sejtett benne. Nem titok és nem véletlen, a halászok a nyílt vízen sokszor láttak vitorlásra vagy csónakban férfi szemnek érdekes eseteket. Az illető rendszerint, persze, semmit sem látott, de a nézelődésben a koromtól fekete karika lett a szeme körül.

Lajos ilyenkor elintézte azzal:

– Akkor már elbújtak.

Ezt az átverést, a kormozást a hajón mindenki tudta. Mivel mindig benne voltak a játékban, ezt senki semmivel nem árulta el. Az új ember ezt rendsze-

rint csak kikötés során az átvételre megjelent Vitális Endre telepvezetőtől tudta meg, amikor odaszólt neki:

– Hát, te meg mi az anyád szentségét csináltál? Maszkabálra festetted ki magadat?

A kormot ugyanis munka közben a veríték szétmosta, és ahogy kézfejjével törölgette magát, az egész arca fekete lett, csak szeme fehérje világított.

A halászok az ebédjüket naponta a hajón főzték meg, ami jó sűrű, tartalmas halászlé volt, amit a fonyódiak petyeknek mondanak. Annak ellenére, hogy nem volt ebben változatosság, azért a nehéz munka után mindig jól esett.

Schmidt Lajos ebben is mesterkedett. Megtette, hogy Bucsik János (Tasak) halászléjébe észrevétlenül egy evőkanál sót dobott.

Schmidt Lajos és Gereben László

Bucsik János feleségével

János már az első kanálnál észrevette a zsványságot. Nézegetett körben, ki tehette. De hamar rájött, mert ismerte Lajost.

Ezt Lajos máskor, váratlanul mással is megcsinálta. Ilyenkor Lajos figyelte a hatást, majd jókat nevetett a bejött csínyen.

Zsinkai Feri (Tuli), a hajóvezető ezért többször is megfeddte.

– Nem kellene ilyet csinálni, Lajos! Neked se esne jól, ha valaki tönkretenné az ebédedet – mondta neki.

Egy alkalommal a munka miatt később készült el az ebéd. Már alig várták, hogy ehessenek. Amikor mindenki kimerítette az ennivalót, és Bucsik János közben valamiért a kabinba ment, Lajos megint egy kanál sóval „ízésítette” meg János petyekjét. Majd, hogy a figyelmét magáról elterelje, mintha ott sem lett volna, utána ment.

Majd amint enni kezdtek, Lajos figyelte Jancsit. Láta, abbahagyja az evést, de nem szól semmit. Aztán Lajos is enni kezdett. Jóízűen kapta be és nyelte le a teli kanál halászlét. Aztán azt érezte, a szörnyen sós lé kimarja a torkát. Rögön rájött: most valaki által ő is áldozat lett. Jancsira nézett, mert úgy gondolta, visszavágásként csak ő tehette. De ahogy Jancsit nézte, nem látott rajta semmi erre utaló gyanút. Gondolta is: de jó színész ez a Jancsi.

Egyikük sem evett, csak nézték és szidták egymást, majd a finoman megfőzött, de a sótól ehetetlen petyeket mindketten kiöntötték a Balatonba.

Közülük Schmidt Lajos és Bucsik János nem él már. Viszonylag rövid volt életük. A nyugdíjas kort sem érték meg. Schmidt Lajos 1991-ben 57, Bucsik János pedig 1992-ben 58 éves korában meghalt.

Így most már el lehet árulni: Lajos halászléjébe nem Jancsi, hanem Zsinkai Feri hajóvezető tette a sót azzal a szándékkal, élje át egyszer Lajos is, milyen érzés, ha valakivel kitolnak, ha a már fáradt halász éhesen marad.

Ezzel egyszer s mindenkorra vége lett a szóásnak.

A vég

1970 után a halászatban nagyon kedvezőtlen dolgok történtek. Jelentősen lecsökkent a nemes hal mennyisége, ugyanakkor a tótól idegen, a betelepített halak, a ragadozó angolna, a növényevő amur és a busa az elszaporodásukkal egyre nagyobb gondot okoztak. Ezt súlyosbította kétszer is a nagyarányú halpusztulás, és a vitorlásokról (már radarral) történő gátlástalan éjszakai orvhalászat. Mindezek következtében a híres balatoni süllő csaknem teljesen eltűnt.

Közben a halászok személyében is különös változások történtek. Egyre kevesebb lett közöttük a fonyódi. 2004-re már csak négyen voltak. A régi lakosok közül, a halászcsaládokból való halász már egy sem volt. Zsinkai Ferenc, Zsiga József, Somogyi Ferenc, Farkas János, Markovics Lajos, Barta Lajos, Molnár Lajos, mint utolsó fonyódi halászok kiválásával vagy nyugdíjazásával a megüresedett helyekre a környező községekből (Lengyeltötiből, Öreglakról, Pamukról) jöttek az emberek. A fonyódi fiatalok közül már senki sem ment el halásznak. A modern világ sokat ígérő lehetőségeinek megfelelően inkább továbbtanultak,

vagy a nagyvárosokba mentek dolgozni. Az itthon maradottak is inkább valamilyen iparosi vagy kereskedői szakmát választottak.

A halászat évről évre egyre rosszabb eredményekkel zárt, és már csak keszre és busára korlátozódott. Emellett a hal ára nyomott volt. A halgazdálkodás új gazdaság-irányítási rendszert kívánt. A gazdasági és környezetvédelmi viszonyok javítása, a racionalizálás, a költségcsökkentés, a fogáskorlátozás és a fajok rendezése a fonyódi halászat megszüntetésének kérdését vetette fel. Mindezt annak ellenére, hogy az eredmények jók voltak. Az 1970-1990 közötti évek 200 tonna körüli tervét a telep mindig teljesítette. A napi zsákmány – nagyhálós halászattal – 1000-3000 kg volt, de esetenként előfordult 25 ezer kilós fogás is. Később, amikor a busa halászatához már az állítóhálós módszerre tértek át, akkor is megvolt naponta az 1000–2000 kg.

Közben a siófoki központnak új vezetője lett, és döntései nyomán 2003-tól a fonyódi halászatra felgyorsultan közeledett a vég. A hajók 2004. június 10-én futottak ki az utolsó halászatra, és a Lábdi-tanyán fogott 492 kg busával, mint utolsó zsákmánnyal tértek vissza.

Csuka II.

Fogas II.

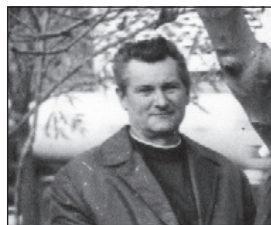
A hajókat augusztusban átirányították Keszthelyre, az embereket áthelyezték más munkahelyekre, Siófokra, Balatonszemesre vagy az egyes tógazdaságokhoz, a berendezéseket elszállították. A telep kapuját bezárták, és kitették a táblát: „ELADÓ”

Csak a Balatoni Halászati Rt 1900. január 1-jei létrehozásától számítva, melynek fonyódi polgárok alapítói voltak, ez a Fonyódon több mint 100 éves és tekintélyes munkahely, amely nemcsak halásztelep, hanem halfeldolgozó is volt, véglegesen megszűnt. Következésképpen a fonyódi régi foglalkozások – a szőlőművesek, a tőzegmunkások, a tejhordók, a kertészek és a vesszőfonók – megszűnése után nincsenek már halászok sem.

A telep megszűnéskor meg kell említeni – a Schrey Ede és Shrey Elemér 30 éve után következett sok vezető közül – azok nevét, akik a közben eltelt 60 év alatt a legismertebbek voltak: Zámboi Béla, 1963-tól a hűtőház vezetésével együtt 28 éven át Vitális Endre és 1987-től a telep végleges bezárásáig Galabár Lajos.

Zámboi Béla

Vitális Endre

Galabár Lajos

A telep eladásra elsőként meghirdetett házai, ahol 10 lakott lakás volt, hamar elkelt. A 2005. október 4-én tartott árverésen Kovács Sándor balatonberényi nyugdíjas vette meg – nyilvánosan nem közölt, de beszélt – 16-18 millió forintért. Az első sor pedig, ahol az iroda, az üzemcsarnok, a hűtőkamra és a raktár volt, megmaradt a vállalat tulajdonában.

De az így kialakult helyzet is gyorsan változott. Az egész telep területét 2006. áprilisban a Lidl multinacionális vállalat vásárolta meg üzletközpont építése céljából, és e területre tervezték meg az új autópályával kapcsolódó összekötő utat is.

Számadás a tragédiákról

A hirtelen jött tragédiák, ha véletlenek és egyediek is, valamit mégis mutatnak általánosságban a korról, az emberről, a gondolkodásról, a magatartásról. Ezért a helytörténetnek ezeket az eseményeket summázni kell, hogy tanulságaival figyelmeztessen.

Összegező adatok a tragédiák áldozatairól

Sor- szám	N é v	Az elhalálozás időpontja	Életkor	A halál oka
1.	Szabó Ilona Irén	1904. 06. 10.	18	vízbefulladás
2.	Háncs Lajos	1906. 08. 01.	8	vízbefulladás
3.	Jakabfi István	1909. 01. 04.	36	vízbefulladás
4.	Ticz János László	1909. 02. 17.	39	vízbefulladás
5.	Keresztes János	1909. 02. 17.	25	vízbefulladás
6.	Schaub János	1920. 07. 22.	23	robbanás
7.	Dobossy Anna	1922. 07. 06.	7	vízbefulladás
8.	Dobossy Mária	1922. 07. 06.	5	vízbefulladás
9.	Györei György	1923. 07. 29.	4	vízbefulladás
10.	Komáromi Ferenc	1924. 09. 10.	19	gázmérgezés
11.	Sípos Erzsébet	1925. 01. 01.	4	égés
12.	Kovács Eszter	1925. 06. 26.	17	vízbefulladás
13.	Láda Erzsébet	1925. 06. 26.	20	vízbefulladás
14.	Szentgyörgyi János	1925. 06. 26.	19	vízbefulladás
15.	Zsinkai Imre	1930. 06. 03.	48	villámcsapás
16.	Zsinkai Imréné	1930. 06. 03.	42	villámcsapás
17.	Albán Imre	1944. 12. 20.	80	lövés
18.	Doma Erzsébet	1945. 02. 23.	19	lövés
19.	Milkovics János	1945. ?	32	orosz letartóztatás
20.	Tóth Jenő	1946. 01. 06.	21	vízbefulladás
21.	Tóth Tibor	1946. 01. 06.	18	vízbefulladás
22.	Pápai János	1946. 05. 29.	49	vízbefulladás
23.	Frantal Imre	1946. 12. 25.	36	vízbefulladás
24.	Sipos András	1947. 06. 25.	13	játék-baleset
25.	Komáromi György	1948. 02. 20.	11	játék-baleset
26.	Milkovics Magdolna	1950. 02. 22.	30	vonatgázolás
27.	Frantal István	1954. 11. 27.	14	vonatgázolás
28.	Tóth György	1957. 09. 03.	48	akasztás
29.	Fekete Imre	1959. 11. 08.	22	motorbaleset
30.	Závoda Ferenc	1963. 03. 31.	50	vonatgázolás
31.	Zákányi Kálmán	1966. 10. 05.	22	motorbaleset

Sor- szám	N é v	Az elhalálozás időpontja	Életkor	A halál oka
32.	Dr. Nádasz Ferenc	1967. 07. 23.	52	vonatgázolás
33.	Szerdahelyi Imre	1967. 10. 21.	34	vonatgázolás
34.	Kelemen István	1967. 10. 21.	47	vonatgázolás
35.	Schmidt-Kovács András	1970. 05. 23.	25	motorbaleset
36.	Borbély József	1973. 07. 23.	11	autógázolás
37.	Jáhn Károly	1974. 11. 28.	30	autó-szerencsétlenség
38.	Mihalovics József	1978. 11. 24.	3	autógázolás
39.	Tánczos Sándor	1981. 11. 03.	21	autó-szerencsétlenség
40.	Bazsika Tamás	1983. 01. 28.	32	repülőgép- szerencsétlenség
41.	Kiss Lajos	1983. 02. 01.	31	lövés
42.	Molnár Csilla Andrea	1986. 07. 10.	17	baleset, öngyilkosság?
43.	Schmidt Ferenc	1987. 08. 30.	50	gombamérgezés
44.	Dr. Gaál Menyhért	1987. 11. 30.	54	autó-szerencsétlenség
45.	Koza László	1988. 01. 08.	36	vízbefulladás
46.	Horváth Tibor	1988. 03. 03.	33	autógázolás
47.	Szabó Jánosné	1989. 04. 20.	39	gázmérgezés
48.	Vastag Éva	1989. 04. 20.	14	gázmérgezés
49.	Bazsika István	1991. 08. 15.	36	bányarobbanás
50.	Stepics Lajos	1991. 09. 21.	41	autó-szerencsétlenség
51.	Gereben László	1992. 09. 26.	42	vízbefulladás
52.	Dobossy Józsefné	1994. 06. 21.	38	autó-szerencsétlenség
53.	Zsiborács József	1994. 07. 30.	36	játék-baleset
54.	Lalus Marcell	1995. 07. 17.	4	autógázolás
55.	Fodor András	1997. 06. 27.	68	szívbénulás
56.	Lné Táskai Valéria	1998. 10. 17.	33	lövés

Évtizedek szerint

Fő

1901 - 1910	5
1911 - 1920	1
1921 - 1930	10
1931 - 1940	–
1941 - 1950	10
1951 - 1960	3
1961 - 1970	6
1971 - 1980	3
1981 - 1990	10
1991 - 2000	8

A halál okai szerint

	Férfi	Nő	Összesen	%
1. Vízbe fulladás	12	5	17	30,4
2. Vonatgázolás	5	1	6	10,7
3. Autószerencsétlenség	4	1	5	8,9
4. Autógázolás	4	-	4	7,1
5. Lövés	2	2	4	7,1
6. Motorbaleset	3	-	3	5,3
7. Gázmérgezés	1	2	3	5,3
8. Játék-baleset	3	-	3	5,3
9. Villámcsapás	1	1	2	3,6
10. Gombamérgezés	1	-	1	1,8
11. Robbanás	1	-	1	1,8
12. Égés	-	1	1	1,8
13. Letartóztatás, eltűnés	1	-	1	1,8
14. Akasztás	1	-	1	1,8
15. Baleset, öngyilkosság	-	1	1	1,8
16. Szívbénulás	1	-	1	1,8
17. Bányaszerencsétlenség	1	-	1	1,8
18. Repülőgép-szerencsétlenség	1	-	1	1,8

Nemek szerint

Férfi	42	75 %
Nő	14	25 %

Életkor szerint

	Férfi	Nő	Összesen	%
1. Gyermek (0-14)	8	4	12	21,4
2. Fiatalkorú (15-18)	1	3	4	7,1
3. Felnőtt (19-40)	21	6	27	48,2
4. Középkorú (41-55)	10	1	11	19,7
5. Idős (56 felett)	2	-	2	3,6

Száz év – 54 és még 2 tragédia, csak név szerinti említéssel:

Tánczos Sándor 1981. november 3-án Bélátelepen autószerencsétlenség áldozata lett. 21 éves volt.

Bazsika Tamás százados, I. osztályú vadászpilóta 1983. január 28-án 32 évesen repülőgép-szerencsétlenségben veszítette életét.

És ez még nem a minden. A megírtakon kívül volt még további 7. Az ő vé-

letlen haláluk is autószerencsétlenség (2), lövés (2), vízbefulladás (1), vonatgázolás (1), autógázolás (1) során következett be, és egy kivétellel, férfiak voltak, de mindannyian fiatalok.

Tragédiájuk történetének leírása hiányzik a könyvből, mert a családok nem akarták annak nyilvánosságát. Úgy érzik, annyira személyes és érzékeny a bánatuk, hogy ennek könyvben megörökítése és olvasása nem lelkük békéjét hozná, inkább fájdalmukat élesztené.

Forrás

1. Elbeszélések

Bacsinszky Ottóné (Csutorás Melinda), Csutorás László, Balogh István dr, Barabás Ferenc dr, Baranyai Dezsőné (Fejes Jolán), Bartha Sándorné (Schneider Jolán), Bernáth Jenő dr, (Budapest), Bogdán László, Bogdán Sándor, Cinkotai Zoltán, Csényi István (Balatonföldvár) Csényi Mária dr Órbottyán), Deákvári Antal, ifj. Doma György, Doma János, Doma Miklós, Erdélyi Istvánné, Farkas Jánosné (Schmidt Rózsa), Fodor Andrásné (Budapest), Fodor Istvánné (Hőgye Julianna), Fodor József, Galabár Lajos, Garay Imre, Gréczi László, Györkös István, Györkös Istvánné, Háncs János, Horváth Imre, Horváth Józsefné (Kiss Rózsa), Horváth László, Horváth Pál, Jancsikics János, Kalmár Péterné (Fejes Magdolna), Király János, Kispeti Károly, Kispeti Károlyné (Nagy Teréz), Kiss József, Kóbor Gyula, Komáromi Ferencné (Honti Lúcia, Kozák Attila, Kózel Miklósné (Doma Piroska) Budapest, Köcski Ferenc, Köcski Ferencné (Pintér Mária), Krajczár István, Landor István, Markovics Lászlóné (Dobossy Katalin), Mihalicz János, Molnár István, Molnár Lászlóné (Györke Zsuzsanna), Németh János, Németh Zsolt dr (Budapest), Oláh Jánosné (Háncs Magdolna), Párkányi Lászlóné (Garay Valéria), Pintér István, Rozina Sándorné (Balatonszemes), Sinkovits Lászlóné (Keresztes Erzsébet), Sinkovits Rudolf, Skerlec Imréné (Vida Ibolya), Schneider Istvánné dr (Boriszlava Sztaneva Hrisztova dr), Szabó István (Siófok), Szabó Sándorné, Szauner Ottóné dr. (Budapest), Szekeres Lajosné (Fejes Ilona), Szentannay László, Szentpáli Lajos (Siófok), Takács Ferenc, Takács István, Takács János, Takács László, Tamás István, Tili Istvánné (Vida Mária), Tolnai József, Tolnai Józsefné (Bazsika Magdolna), Varga Lászlóné (Nagy Mária), Vida János dr, Vidovics Józsefné (Láczó Erzsébet), Vitális Endre, Zsiga József, Zsinkai Ferenc.

A tragédiák áldozatainak családja.

2. „A fonyódi öreg fűzfák...” Összeállította: Csutorás László és Varga István. Fonyód 2000.

3. Andrássy Dezsőné feljegyzései Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár

4. Egyházi anyakönyvi bejegyzések (Szőlősgyörök, Nagybjom, Látrány)

5. Állami anyakönyvi bejegyzések (Szőlősgyörök, Lengyeltóti, Fonyód)

6. Somogyi Hírlap 1906. február 28.

7. Somogyvármegye 1906. február 28, 1940. október 31.

8. Kaposvári Törvényszéki Fogház Iratai (1906) Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár

9. Somogyi Újság 1924. szeptember 12, 1925. július 28, 1928. május30, augusztus 4, és 7.
10. Keszthelyi Hírek 1928. augusztus 12., 1929. június 10.
11. Új magyar tájszótár, 5. kötet. 627-628. o., Budapest, 2010. Akadémiai Könyvkiadó
12. Balaton-part, IX. évf. 19. sz.
13. Fonyód története (Szerk. Kanyar József 1985), 332, 334. o.
14. Magyar Horgász 1987/4. sz., 1987/8. sz., 1996/3. sz., 1996/9. sz.
15. Fonyódi Hírmondó 2002.júliusi szám
- 16: Deáki László: A helytállás dícsérete Népszava 1984. május 13.
17. Gázsó L. Ferenc - Zelei Miklós: Szépséghibák Budapest, 1986
18. Friderikusz Sándor: Isten óvd a királynőt Budapest, 1987

Tartalom

Előszó	5
A Fonyódi Trombita	7
A szép csikók	12
Akiket nem őríz az emlékezet	14
A déli itatás	15
A kasza	16
Ticz Laci balladája	16
Ticz János és családja élete	24
A fiú, Ticz Lajos	25
Az utódok	26
Fakutyával haza a lakodalomból	27
Játék a teknővel	28
A szép tehén	29
A kútásó	31
A tojás	32
Egy kis vasárnapi csolnakázás	33
A majálisi jóslat	34
Legendák a Fejes család életéből	37
A „vátott gyerek” legendája	37
Fonyódon járt a garabonciás	39
Józsa boszorkánysága	44
Zivatarban	48
A dorgálás	50
A fonyódi névadás	51
Varga István, a korcsmáros	51
Az ifjú Varga István	53
Balogh István halász esetei	55
A Tuta	55
Tuta a strandon	56
Tuta a búcsúban	56
Tuta a Csibe Csárdában	57
Utószó Balogh Istvánról	58
Játék a tollfosztóban	60
Karácsonyi pásztorjáték	62
Török Nándor és különös bolondságai	64
A három István	68
A gyerekek nyara	74
Baráti társaság és a sorsfordító idő	77
A Vörös Hadsereg bevonulása	82

A halál a padlásról jött	85
A menekülő leány	86
Családi este a front mögött	89
Emlékek a Schrey családról	91
Schrey Ede	91
Kabát és hal	92
A pulykacomb, a Fifi, meg a halászok	92
A fiú, Schrey Elemér	94
A nyúl vadászat	95
Az ajándék és a köszönet	95
Vasárnap a jégen	98
A baráti társaság a sorsforduló után	100
Ünnep előtti halászat	102
Fakutyával a szülőkhöz	104
Fejelőverseny	105
A részesaratás	107
Vendég a ródlin	110
Sorompók között	111
A vízmester	112
Egy rossz váltóállítás	117
Szentpáli Gyula, a nagy átverő	118
Az egy méter árpa	119
A cipőpucoló majmok	119
A fölborult teherautó	120
Az eladó disznók	121
A lóvásárló	121
A beszolgáltatás	122
Az eldugott bicikli	123
Kutyavilág	124
Pici	124
Zupás	125
Fickó	127
A halálraítélt	132
A szeretett motor	135
A kertészdinasztia	136
A kubikos	136
A kőkutya	142
A Meggyes	144
A csöndérzsebkendő	145
Piri meg a villanyszerelő	145
Domapali	146

Az építőmester	150
A bélatelepi állomás titka	155
Cinkotai Zoltán esetei	156
Versenyfutás május elsején	156
Lélekgyógyítás	159
Az úriember	160
Jelenetek az iskolából	162
Hiszi – Nem hiszi	162
Szabadrúgás	162
Kérni, tudni kell	163
Verseny oroszról	164
Szöszi	166
Kukoricatörés után hazafelé	167
Porfelhőben jött a vonat	169
Halászatunk, vadászatunk	171
A tiszteletvacsora	172
Hazafelé a bálból	174
Versenyfutás a Balatonhoz	175
Az eltűnt bicikli rejtélye	176
Györke Ferenc esetei a halállal	180
Ünneplés után	186
Csak egy lépés hiányzott	187
Az állomásfőnök	189
A Schneider-doktor	191
A rendőrkapitány	197
Emlékezés Fodor Andrásra	201
A Hunyadi utcai nyaraló	201
A cukorborsófőzelék	201
Akik megállították a gyorstehert	202
Csillag hunyt ki a Balatonban	204
A tiszteletadás	207
A nagy álom	210
A szépség királynője	213
A gombavacsora	218
Az esős munkanap	220
Két köszöntő	222
Az ismeretlen éjszaka	224
A nehezen induló nap	226
Egy szűnyogszigeti éjszaka	227
„Szerencse fel, szerencse le..”	229

Molnár István tanár, a viccgyártó	231
A takarékoság zsenije	232
Kati néni önvédelme	233
Rekedtség elleni orvosság	233
Az új ember	234
A budapesti kirándulás	235
Éjszakai halászat	237
Autóval a Sándor utcában	239
A tábor	241
A szaltó	246
A fantomautó	248
Emlékezetes halak	250
Tamás Öcsi, a szerencsés horgász	251
A tizenkét szál piros szekfű még el sem hervadt	255
Garay Imre balszerencsái	257
Az új kalap	259
A bámulatos hátra szaltó, avagy a jól jött hanyatt esés	260
Temetésen	260
Bogdán László kalandjai	262
Iskola a cseresznyefán	263
Kecskeszakáll	265
A bosszú	266
A különös figyelmeztetés	267
A vízijártassági-vizsga	268
Bakterok éjszakája	269
A trükk	270
Az orvhalász	272
A kínai gyógymód	273
Fogműtéten	277
A hajóskapitány	282
Vakhit	286
Halászok	288
Az „elkiabált hal”	291
Játék a hajón	294
A vég	296
Számadás a tragédiákról	299

Útépités a Hullám–Hangya sarkon

Fonyód történetéhez, a honismerethez fontosnak tartottam felkutatni, hogyan éltek a fonyódi emberek a bétköznapokban. Milyen különös események történtek velük, sorsuk hogyan alakult, hogyan viselkedtek, hogyan gondolkodtak, hogyan beszéltek.

Amindennapokban sok vidám eseménytörtént, de voltak nagytragédiák is. Az áldozatokról, a váratlanul tragikus balált baltakról, végső napjaik, utolsó pillanataik történetéről és a sorscsapást elszenvedő családokról is szól rekviemként ez a könyv, hogy a múltó idő ellenében írások is őrizték emléküket.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a könyvben szereplő események (a legendának érezhető kivételével) igaz történetek, és szereplői bitelek. A könyvben sok fényképet is bemutatok Fonyódról, a fonyódi életről, a fonyódi emberekről, mert a képek mutatják meg igazán láthatóan a kort, az eseményeket, az emberek életkörülményeit, és ami a legfontosabb, magukat az eseményekben szereplő személyeket.